

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

ŽIGA STUPICA

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

KRITIČNA PRESOJA CARIN, DAVKOV IN TROŠARIN
PRI ŠPEDITERSKIH POSLIH

LJUBLJANA, SEPTEMBER 2002

ŽIGA STUPICA

IZJAVA

Študent Žiga Stupica izjavljam, da sem avtor tega magistrskega dela. Moj mentor je prof. dr. Stanko Koželj.

V Ljubljani, dne 13. 9. 2002

Podpis:

**KRITIČNA PRESOJA CARIN, DAVKOV IN TROŠARIN
PRI ŠPEDITERSKIH POSLIH**

K A Z A L O

POGLAVJE	Stran
I. UVOD	1
1. Problematika in namen magistrskega dela	1
2. Cilj magistrskega dela	1
II. ŠPEDICIJA BLAGA	1
1. Opredelitev pojmov	2
2. Razvoj špedicije blaga	2
3. Razvoj gospodarskih in mednarodnih pravil	2
3.1. Obveznostna razmerja	4
4. Špedicija kot gospodarska dejavnost in pravila pri poslovanju	6
1. PRIMER: KOMPLEKSNA ŠPEDICIJA BLAGA	7
4.1. Pravila pri špediciji blaga	8
4.2. Pravila pri prodaji blaga	10
4.2.1. Odpremni pogoji	11
2. PRIMER: PRAVILA PO ODPREMNEM POGOJU	12
4.3. Pravila pri komisiji	14
4.4. Pravila pri trgovinskem zastopstvu	14
4.5. Pravila pri posredništvu	14
4.6. Pravila pri kontroli blaga in storitev	14
4.7. Pravila pri skladiščenju blaga	15
4.8. Pravila pri zavarovanju blaga	15
3. PRIMER: UNIČENJE BLAGA MED PREVOZOM	17
4.9. Pravila pri izdajanju vrednostnih papirjev (vrednotnic)	18
4.10. Pravila pri elektronskem poslovanju	18
5. Prevoz blaga kot del špedicije blaga s pravili	19
5.1. Cena in stroški prevoznih storitev	21
5.2. Integralni, kombinirani in multimodalni prevozi blaga	21
5.3. Mednarodni prevoz blaga po kopnem	22
5.3.1. Prevoz blaga po cesti	22
5.3.2. Prevoz blaga po železnici	23
5.4. Mednarodni prevoz blaga po vodi	24
5.4.1. Prevoz blaga po morju	24
5.4.2. Prevoz blaga po notranjih vodah	26
5.5. Mednarodni prevoz blaga po zraku	26
III. UVOZNE IN IZVOZNE DAJATVE PRI ŠPEDITERSKIH POSLIH	28
1. Opredelitev pojmov	28
2. Pravni temelji carinskega sistema	30
2.1. Domači predpisi	30

2.2.	Zatopanje špediterja v carinskih zadevah	31
4. PRIMER:	ŠPEDITER BREZ POOBLASTILA	31
2.3.	Odločba in pritožba na odločbo	32
5. PRIMER:	ODPRAVA ODLOČBE O NAKNADNI ODMERI TROŠARINE IN DDV	33
6. PRIMER:	NAPAČNA ŠIFRA VALUTE V ECL IN PROCESNI ZAPLETI	33
2.4.	Uporaba mednarodnih pogodb	34
2.4.1.	Prilagajanje predpisom v Evropski skupnosti	36
3.	Določitev višine uvoznih oziroma izvoznih dajatev in drugih ukrepov trgovinske politike	38
3.1.	Plačevanje uvoznih in izvoznih dajatev	38
3.1.1.	Uvrstitev blaga v nomenklaturu carinske tarife	39
7. PRIMER:	ŠPEDICIJA VREDNOSTNIC	40
3.1.2.	Določanje porekla blaga	41
8. PRIMER:	NAKNADNA PREDLOŽITEV POTRDILA O PREFERENCIALNEM POREKLU BLAGA	42
3.1.3.	Določanje carinske vrednosti blaga	43
3.1.4.	Oprostitev plačila in povračilo carinskega dolga	46
9. PRIMER:	PONOVNI UVOZ ZAVRNJENE HUMANITARNE POMOČI	48
3.1.5.	Plačevanje drugih dajatev v carinskem postopku	49
3.1.5.1.	Davek na dodano vrednost	49
3.1.5.1.1.	Kreditna metoda obračuna	50
3.1.5.1.2.	Kraj obdavčitve	51
3.1.5.1.3.	Nastanek obveznosti za obračun	53
3.1.5.1.4.	Obračun in plačilo	53
10. PRIMER:	STROŠEK ZAVAROVANJA BLAGA V DAVČNI OSNOVI ZA DDV OB UVOZU	58
3.1.5.1.5.	Oprostitev obračuna in plačila davka	58
3.1.5.2.	Trošarine	60
3.1.5.2.1.	Obračun in plačilo trošarine	61
3.1.5.2.1.1.	Alkohol	62
11. PRIMER:	PIVO RAZLIČNIH ALKOHOLNIH STOPENJ VSEBNOSTI ALKOHOLA	63
3.1.5.2.1.2.	Tobak	63
3.1.5.2.1.3.	Mineralna olja, plin in dodatki	64
3.1.5.2.2.	Oprostitev, odpustitev in odlog plačila trošarine	65
3.2.	Carinski dolg	66
3.2.1.	Carinski dolg pri sprejemu carinske deklaracije	67
3.2.2.	Carinski dolg pri sprostitvi ali prepustitvi blaga	67
3.2.3.	Carinski dolg pri nezakonitem vnosu blaga	67
3.2.4.	Carinski dolg pri odstranitvi blaga izpod carinskega nadzora	68
3.2.5.	Carinski dolg zaradi neizpolnitve dolžnosti ali pogojev	68
3.2.6.	Carinski dolg zaradi napačne uporabe ali rabe blaga	68
3.2.7.	Nenastanek carinskega dolga	68
3.2.8.	Zavarovanje plačila carinskega dolga	69
12. PRIMER:	PRODAJA BLAGA ZA POPLAČILO ŠPEDITERJA	70
13. PRIMER:	STEČAJ CARINSKEGA DOLŽNIKA	70
3.2.9.	Plačevanje carinskega dolga	71
4.	Ravnanje z blagom, ki je vneseno na carinsko območje, preden je zanj v carinskem postopku dovoljena raba ali uporaba	71
4.1.	Vnos blaga na carinsko območje	71

14. PRIMER:	KONTROLA KAKOVOSTI IN ZDRAVSTVENEGA STANJA RASTLIN OB UVOZU	72
4.2.	Začasna hramba blaga	73
4.2.1.	Predložitev blaga	73
4.2.2.	Vložitev carinske deklaracije za carinski postopek	74
15. PRIMER:	NAPAČNA ŠIFRA VALUTE V ECL	75
16. PRIMER:	NAPAČNA STOPNJA DDV V ECL	75
4.2.2.1.	Običajni postopki pisnega carinskega deklariranja	76
4.2.2.1.1.	Sprejem carinske deklaracije in preverjanje carinskega organa	76
4.2.2.2.	Poenostavljeni postopki carinskih deklaracij	76
4.2.2.3.	Druge carinske deklaracije	77
4.2.2.4.	Ravnanje drugih državnih organov, pravnih in fizičnih oseb ter ravnanje z odvzetim blagom	77
4.2.2.5.	Naknadno preverjanje deklaracij	78
4.2.3.	Predložitev blaga v tranzitnem carinskem postopku	78
5.	Carinsko dovoljena raba ali uporaba blaga	78
5.1.	Sprostitev blaga v prost promet – redni uvoz blaga	78
5.1.1.	Znižanje carinske stopnje	79
5.1.1.1.	Oprema, reprodukcijski material in drugo blago, za katero so predpisane znižane carinske stopnje in carinski kontingenti	79
5.1.2.	Skupna carinska stopnja	80
5.1.3.	Enotna carinska stopnja	81
5.1.4.	Oprostitev plačila carine	81
5.1.4.1.	Oprostitev obračuna in plačila davka	81
5.1.5.	Uvoz blaga v posebnih primerih	82
5.1.6.	Uvoz blaga v poštnem prometu	83
5.1.7.	Ponovni uvoz začasno izvoženega domačega blaga po sistemu ATA	84
5.2.	Carinski postopki z ekonomskim učinkom	84
5.2.1.	Dovoljenje za odobritev postopka	84
5.2.2.	Odložni postopki z ekonomskim učinkom	84
5.2.2.1.	Carinsko skladiščenje	85
5.2.2.1.1.	Tipi carinskih skladišč	86
5.2.2.1.2.	Prosta carinska prodajalna	86
5.2.2.1.3.	Postopki in ravnanja z blagom v carinskem skladišču	87
5.2.2.1.4.	Zavarovanje in plačilo carinskih obveznosti	87
5.2.2.1.5.	Obračun in plačilo davka za blago v carinskem skladišču in prosti carinski coni	88
5.2.2.2.	Uvoz blaga za proizvodnjo za izvoz – uvoz zaradi izvoza	89
5.2.2.2.1.	Proizvodne operacije pri uvozu zaradi izvoza	90
5.2.2.2.2.	Obračun carinskega dolga	91
5.2.2.2.3.	Obračun in plačilo davka pri uvozu blaga zaradi izvoza	92
5.2.2.3.	Predelava pod carinskim nadzorom	93
5.2.2.3.1.	Obračun carinskega dolga	94
5.2.2.4.	Postopek začasnega uvoza	94
17. PRIMER:	ZAČASNI UVOZ KAMIONOV ZA UPORABO PRI GRADNJI AVTOCESTE	95
5.2.2.4.1.	Začasni uvoz po sistemu ATA	96
5.2.2.4.2.	Oprostitev plačila carine	96
5.2.2.4.3.	Obračun carinskega dolga	98
5.2.2.4.4.	Obračun in plačilo davka pri začasnem uvozu blaga	99
5.2.2.5.	Postopek začasnega izvoza na oplemenitenje	99

18. PRIMER:	STERILIZACIJA PLOČEVINK KOT PROIZVODNA OPERACIJA	100
5.2.2.5.1.	Začasni izvoz po sistemu zamenjave	100
19. PRIMER:	ZAČASNI IZVOZ USNJA PO SISTEMU ZAMENJAVE	101
5.2.2.5.2.	Obračun carinskega dolga	101
5.2.2.6.	Izvoz blaga	102
5.2.2.6.1.	Dokončni izvoz	102
5.2.2.6.2.	Začasni izvoz po sistemu ATA	103
5.3.	Tranzit blaga	103
5.3.1.	Tranzitni postopek	103
20. PRIMER:	NEPRAVILNOSTI POŠKODOVANEGA BLAGA V TRANZITU	104
5.3.1.1.	Zavarovanje carinskega dolga	105
5.3.1.2.	Prevoz domačega blaga iz enega dela Slovenije v drugega preko tujega carinskega območja	106
5.4.	Prosta carinska cona	106
5.4.1.	Ravnanje z blagom	107
5.5.	Ponoven izvoz (reeksport), uničenje ali prepustitev blaga carinskemu organu	108
IV.	SKLEPNI DEL	108
1.	Sklep	108

Literatura

Viri

Literatura:

- Bavec Cene: Vloga in naloge države pri uvajanju elektronskega poslovanja. Organizacija, Kranj, l. 31, št. 3, marec 1998, str. 118.
- Faull Jonathan and Nikpay Ali: The EC law of competition. Oxford : University Press, 1999, 961 str.
- Čučnik Janez: Pravilnik o izvajanju Zakona o davku na dodano vrednost s spremnim besedilom. Ljubljana : Uradni list RS, 1999, 126 str.
- Grčar Dimitrij: Uvod. V: (Ur.) Jože Žunič: Splošni sporazum o carinah in trgovini GATT 1947. Ljubljana : CMI, 1998, str. 1-4.
- Grilc Peter: Lex mercatoria in mednarodno pravo. Podjetje in delo, 158. zvezek, št. 6-7, XXIV, 1998, s. 685-694.
- Ilešič Marko: Obligacijski zakonik z uvodnimi pojasnili. Ljubljana : Uradni list RS, 2001, 400 str.
- Ilešič Marko in Pavliha Marko: Pomorski zakonik z uvodnimi pojasnili. Ljubljana : Uradni list RS, 2001, 479 str.
- Incotermsi 2000: uradna pravila Mednarodne trgovinske zbornice za razlago trgovinskih klavzul. Ljubljana : GZS, 2000, 235 str.
- Jelenc Miran: Pomen elektronske izmenjave podatkov za delovanje špediterja v logistični verigi. Organizacija, Založba Moderna organizacija, Kranj, št. 5, 1998, l. 31, s. 270-279.
- Košir Franc: Elektronsko poslovanje v blagovno-logističnih procesih. Organizacija, Kranj, l. 31, št. 3, marec 1998, str. 131.
- Košir Franc: E-poslovanje v Skupnem tranzitnem sistemu. V: Jože Gričar (Ur.) Priložnosti elektronskega poslovanja podjetij. Založba Moderna organizacija, Kranj : Organizacija, l. 34, št. 3, marec 2001, str. 158-159.
- Košir Franc: Carinski postopek. Ljubljana : Center Marketing International, 1999, 198 str.
- Košir Franc: Poenostavljanje uvožno-izvoznega procesa z elektronskim poslovanjem. V: Jože Gričar (Ur.) Izboljšanje konkurenčnosti z elektronskim poslovanjem: izkušnje in priporočila. Založba Moderna organizacija, Kranj : Organizacija, l. 33, št. 3, marec 2000, str. 175-177.
- Kovač Matjaž: Vpliv DDV na delovanje in organizacijo transporta in transportnih podjetij v RS. Naše gospodarstvo, (Ur.): Savin Davor, Maribor, EPF in DEM, št. 5-6, Vol. 46, l. 2001, s. 727-734.
- Meško Ivan: Posplošitve transportnega problema. Naše gospodarstvo, št. 1-2, Maribor, 1996, l. 42, str. 58-62.
- Mikuž Stane: ATA zvezek. Ljubljana : CMI, 1999, 114 str..
- Oblak Henrik: Mednarodna poslovna logistika. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, 1997, 362 str.
- Ogorelc Anton: Logistika: organiziranje in upravljanje logističnih procesov. Maribor : PEF, 1996, 224 strani.
- Ošljaj Branka: Davčna suverenost države članice EU in kaj je birokracija. Denar, XI (2001), 12, str. 22-23.
- Ošljaj Branka: DDV v Evropski Uniji: pobiranje DDV, če ni carine, in boj proti utajam. Denar, X (2000), 15, str. 19-21.
- Ošljaj Branka: Kako rešiti svojo mednarodno davčno zagato. Denar, X (2000), 15, str. 5-9.
- Ošljaj Branka: Kdaj se trošarine ne plača. Denar, IX (1999), 7, str. 9-11.
- Ošljaj Branka: Oprostitve plačila DDV. Denar, XI (2001), 14, str. 11-14.
- Ošljaj Branka: Pot (pri)tožbe od prve davčne odločbe do mednarodnega dvojnega obdavčenja. Denar, X (2000), 17, str. 9-14.
- Ošljaj Branka: Prilaganje slovenske davčne zakonodaje (2): Slovenske trošarine in pravni red EU. Denar, IX (1999), 18, str. 15-17.

- Ošljaj Branka: Razvrščanje blaga v tarifne številke. Denar, IX (1999), 12, str. 19-21.
- Ošljaj Branka: Slovenija in izjeme na področju DDV in trošarin. Denar, X (2000), 7, str. 18-21.
- Ošljaj Branka: Uvoz in izvoz. Denar, IX (1999), 12, str. 5-9.
- Ošljaj Branka: Uvoz, izvoz in DDV. Denar, IX (1999), 11, str. 9-16.
- Pavliha Marko, Vlačič Patrik: Elektronsko poslovanje v transportu: primer elektronske nakladnice. Podjetje in delo, GV, Ljubljana, št. 6-7, l. 2001, XXVII, s. 1308-1317.
- Pavliha Marko: Poenotenje transportnega prava. Podjetje in delo, 158 zvezek, št. 6-7, XXIV, 1998, s. 724-747.
- Sir Jennings Y. Robert: Mednarodno pravo. V: Encyclopedia of Public International Law: 7. zvezek. (Ur.) Dolzer Rudolf et all. Amsterdam: Elsevier Science Publishers, 1984, 555 str., s. 278-297.
- Smithoff M. Clive: Smithoff's export trade: The Law and Practice of International Trade. Ninth edition. London : Sweet and Maxwell, 1993, 798 str.
- Snoj Marko: Slovenski etimološki slovar. 1. izd., 1. Ponatis. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1997, 900 str.
- Sterle Marjan: Uvod. V: Poreklo blaga: EUR. Ljubljana : CMI, 2000, 38. str.
- Šime Ivanjko, Janez Nemeč: Posli v blagovnem prometu. ČGP Delo – TOZD Gospodarski vestnik : Ljubljana, 1990, 389 str.
- Šircelj Andrej: Predpisi o davkih. Ljubljana : Gospodarski vestnik, 2000, 1222 str., s. 596.
- Škof Bojan, Hercog Branka, Tokič Suzana: Davek na dodano vrednost v carinskih postopkih. Davčni inštitut v Mariboru : Maribor, 2001, 201 strani, str. 41.
- Šoštarč Marjeta: Predpisi o DDV in trošarinah z uvodnimi pojasnili. Ljubljana : Uradni list RS, 1999, 240 str.
- Terra J. M. Ben: Community Customs Law I: A Guide to the customs rules on trade between the (enlarged) EU and third countries with value added tax upon importation and exportation. Hague : Kluwer law international, 1995, 897 str.
- Tetley William: Maritime liens and claims, 2nd edition. Montreal : Blais, 1998, 1522 str.
- Tokič Suzana: Blago v carinskem skladišču je oproščeno carine in DDV. Davčno-finančna praksa, I (2000), 3, str. 12-14.
- Trstenjak Verica: Dispozitivnost in kogentnost mednarodnega pogodbenega prava. Podjetje in delo, 158 zvezek, št. 6-7, XXIV, 1998, s. 702-709.
- Verwer Christian P.: Liability for damage to luggage in international air transport. Deventer: Kluwer, 1987, 217 str.
- Vraničar Mateja: Carinski zakon s komentarjem. Trzin : Šircelj Consulting, 2001, 959 str.
- Zalokar Nuša: Nov zbornični prispevek in dve novi taksi. Iks, XXIX (2002), 6, str. 45-49.
- Zavrl Janez: Špedicija s temeljnimi pravnimi pojmi. Ljubljana : Alea, 1999, 175 str.

Viri:

- Akt o nasledstvu Konvencije Združenih narodov o pomorskem mednarodnem pravu. Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 22, l. 1994.
- Akt o nasledstvu mednarodnih pogodb, sklenjenih v zvezi z GATT, katerih članica je bila nekdanja SFRJ. Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 4, l. 1994.
- Akt o nasledstvu nekaterih mednarodnih pogodb, katerih članica je bila nekdanja SFRJ. Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 5, l. 1994.
- Akt o nasledstvu večstranskih mednarodnih pogodb o zračnem prometu, katerih članica je bila nekdanja SFRJ. Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 4, l. 1994.

- Akt o potrditvi nasledstva glede konvencij, statutih idr. mednarodnih sporazumov, ki predstavljajo akt o ustanovitvi mednarodnih organizacij. Ljubljana : Uradni list RS,-MP, št. 15, l. 1992.
- Carinski zakon. Ljubljana : Uradni list RS, št. 1, l. 1995.
- Dogovor o oblikovanju slovenskih medbančnih obrestnih mer. Ljubljana : Uradni list RS, št. 2, l. 2002.
- Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih in Fakultativni protokol ... Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 2, l. 1964.
- Konvencija o začasnem uvozu. Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 22, l. 2000.
- Nacionalni program izgradnje avtocest v RS. Ljubljana : Uradni list RS, št. 13, l. 1996.
- Navodila za uvrščanje blaga v nomenklaturu carinske tarife. Ljubljana : Uradni list RS, št. 77, 1999.
- Navodilo o postopku za uveljavljanje pravice uvoza cestnih vozil po znižani carinski stopnji v letu 2001. Ljubljana : Uradni list RS, št. 49, l. 2001.
- Obligacijski zakonik. Ljubljana : Uradni list RS, št. 83, l. 2001.
- Odločba o prepovedi uvoza in prevoza določenih pošiljk zaradi preprečitve vnosa slinavke in parkljevke. Ljubljana : Uradni list RS; št. 56, l. 2001.
- Odlok o preferencialnih pravilih o poreklu blaga, ki se v letu 1999 uporabljajo za izvajanje uredbe o izvajanju Začasnega sporazuma o trgovini in zadevah v zvezi s trgovino med Republiko Slovenijo na eni strani in Evropsko skupnostjo, Evropsko skupnostjo za premog in jeklo in Evropsko skupnostjo za jedrsko energijo na drugi strani. Ljubljana : Uradni list RS, št. 92, l. 1998.
- Odredba o blagu, ki je oproščeno obveznosti prevoza od carinske črte do mesta predložitve. Ljubljana : Uradni list RS, št. 100, l. 1999.
- Odredba o določitvi mejnih prehodov, preko katerih se lahko uvažajo, izvažajo oz. prevažajo v tranzitu pošiljke rastlin, za katere je obvezen zdravstveni pregled. Ljubljana : Uradni list RS, št. 92, l. 1999.
- Odredba o homologaciji vozil. Ljubljana : Uradni list RS, št. 33, l. 1998.
- Odredba o izvajanju čl. 45. ZTro. Ljubljana : Uradni list RS, št. 13, l. 1999.
- Odredba o izvozu, uvozu in tranzitu odpadkov. Ljubljana : Uradni list RS, št. 39, l. 1996.
- Odredba o pogojih in načinu oprostitve DDV ter trošarin za diplomatska in konzularna predstavništva ter mednarodne organizacije v skladu z mednarodnimi organizacijami, ki veljajo za Slovenijo. Ljubljana : Uradni list RS, št. 47, l. 1999.
- Odredba o pogojih za vračilo in o načinu vračila trošarine za mineralna olja, ki se porabijo za pogon kmetijske in gozdarske mehanizacije. Ljubljana : Uradni list RS, št. 48, l. 1999.
- Odredba o prepovedi prodaje in uvoza vozil brez katalizatorja. Ljubljana : Uradni list RS, št. 27, l. 1994.
- Odredba o tečaju, ki se uporablja za preračun zneskov v domačo valuto. Ljubljana : Uradni list RS, št. 40, l. 1999.
- Odredba o vračilu trošarine za mineralna olja, ki se porabijo za industrijsko-komercialni namen. Ljubljana : Uradni list RS, št. 40, l. 1999.
- Pomorski zakonik. Ljubljana : Uradni list, št. 26, l. 2001.
- Pravilnik o izvajanju Zakona o davku na dodano vrednost. Ljubljana : Uradni list RS, št. 4, l. 1999.
- Pravilnik o izvajanju Zakona o trošarinah. Ljubljana : Uradni list RS, št. 6, l. 1999.
- Pravilnik o pogojih in trajanju karantene za uvožene živali, valilna jajca, živalsko seme, jajčne celice in zarodke. Ljubljana : Uradni list RS, št. 55, l. 1999.
- Pravilnik o prevozu, pokopu in izkopu posmrtnih ostankov. Ljubljana : Uradni list RS, št. 70, l. 1997.

- Pravilnik o uvozu in tranzitu pošiljk živih živali, živil, surovin, odpadkov, krme, živalskega semena, jajčnih celic in zarodkov ter drugih predmetov, s katerimi se lahko prenese kužna bolezen. Ljubljana : Uradni list RS, št. 38, l. 2001.
- Pravilnik o zdravstveni kontroli pošiljk rastlin pri trgovanju čez državno mejo in na notranjem tržišču. Ljubljana : Uradni list RS; št. 38, l. 1996.
- Resolucija o pomorski usmeritvi Slovenije. Ljubljana : Uradni list RS-stari, št. 10, l. 1991.
- Sklep o znesku takse na obremenjevanje okolja zaradi uporabe mazalnih olj in tekočin. Ljubljana : Uradni list RS, št. 3, l. 2002.
- Slovenski računovodski standardi. Ljubljana : Uradni list RS, št. 107, l. 2001.
- Splošne uzanice za blagovni promet. Ljubljana : Uradni list RS, št. 15, l. 1954.
- Splošni pogoji poslovanja mednarodnih špediterjev Slovenije. Ljubljana : GZS – Združenje prometa in zvez – Sekcija špediterjev, 1992.
- Ukaz o pristopu FLRJ h Konvenciji o privilegijih in imunitetah specializiranih ustanov z dne 21.11.1947. Ljubljana : Prezidij LS FLRJ, št. 25, l. 1951.
- Ukaz o ratifikaciji Sporazuma o uvozu predmetov prosvetnega, znanstvenega in kulturnega značaja. Ljubljana : Prezidij LS FLRJ, št. 18, l. 1952.
- Uredba o avtonomnem ukrepu določitve carinskega kontingenta pri uvozu določenega blaga. Ljubljana : Uradni list RS, št. 107, l. 2001.
- Uredba o avtonomnem ukrepu ukinitve carinske stopnje in posebne dajatve v okviru carinskega kontingenta. Ljubljana : Uradni list RS, št. 72, l. 2001.
- Uredba o avtonomnem ukrepu znižanja ali ukinitve carinskih stopenj za določeno blago. Ljubljana : Uradni list RS, št. 108, l. 2001.
- Uredba o določitvi carinskih kvot za leto 2002 po GATT. Ljubljana : Uradni list RS, št. 111, l. 2001.
- Uredba o določitvi kmetijskih in živilskih proizvodov, za katere se ob uvozu plačuje posebna dajatev. Ljubljana : Uradni list RS, št. 106, l. 2001.
- Uredba o določitvi obsega kontingentov za uvoz blaga v letu 2002. Ljubljana : Uradni list RS, št. 99, l. 2001.
- Uredba o določitvi preferencialnih carinskih stopenj za uvoz določenega blaga po poreklu iz določenih držav v razvoju. Ljubljana : Uradni list RS, št. 4, l. 2001.
- Uredba o določitvi režima izvoza in uvoza določenega blaga. Ljubljana : Uradni list RS, št. 111, l. 2001.
- Uredba o določitvi zneska specifične in določitvi proporcionalne trošarine za cigarete. Ljubljana : Uradni list RS, št. 50, l. 1999.
- Uredba o določitvi zneska trošarine za mineralna olja in plin. Ljubljana : Uradni list RS, št. 38, l. 2001.
- Uredba o določitvi zneska trošarine za pivo in etilni alkohol. Ljubljana : Uradni list RS, št. 124, l. 2000.
- Uredba o kombinirani nomenklaturi s carinskimi stopnjami. Ljubljana : Uradni list RS, št. 98, l. 2001.
- Uredba o načinu, rokih in pogojih razdelitve kontingentov za uvoz blaga. Ljubljana : Uradni list RS, št. 15, l. 1993.
- Uredba o pogojih in načinu prodaje carinskega blaga ter drugem ravnanju s carinskim blagom. Ljubljana : Uradni list RS, št. 47, l. 1999.
- Uredba o pogojih za opravljanje poslov zastopanja. Ljubljana : Uradni list RS, št. 47, l. 1999, čl. 3.
- Uredba o ratifikaciji Carinske konvencije o ATA karnetih za začasen uvoz blaga. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 13, l. 1963.

- Uredba o ratifikaciji Carinske konvencije o olajšavah pri uvozu blaga za razstave ali uporabo na razstavah, sejnih, kongresih ipd. prireditvah. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 9, l. 1965.
- Uredba o ratifikaciji Carinske konvencije o začasnem uvozu embalaže. Ljubljana : Uradni list FLRJ-MP, št. 10, l. 1962.
- Uredba o ratifikaciji Carinske konvencije o začasnem uvozu komercialnih cestnih vozil. Ljubljana : Uradni list FLRJ-MP, št. 3, l. 1962.
- Uredba o ratifikaciji Carinske deklaracije o začasnem uvozu strokovne opreme. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 2, l. 1964.
- Uredba o ratifikaciji Dunajske konvencije o konzularnih odnosih. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 5, l. 1966.
- Uredba o ratifikaciji dunajske konvencije o pogodbenem pravu. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 30, l. 1972.
- Uredba o ratifikaciji evropskega sporazuma o mednarodnem cestnem prevozu nevarnega blaga in protokola. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 59, l. 1972.
- Uredba o ratifikaciji Konvencije o carinski vrednosti blaga. Ljubljana : Uradni list FLRJ-MP, št. 1, l. 1963.
- Uredba o ratifikaciji konvencije o mednarodnih železniških prevozih. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 8, l. 1984.
- Uredba o ratifikaciji Konvencije o pogodbi za mednarodni cestni prevoz blaga. Beograd : Uradni list FLRJ-MP, št. 11, l. 1958.
- Uredba o ratifikaciji Konvencije o ustanovitvi Sveta za carinsko sodelovanje. Ljubljana : Uradni list FLRJ-MP, št. 11, l. 1960.
- Uredba o ratifikaciji mednarodne konvencije o poenostavitvi in uskladitvi carinskih postopkov. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 10, l. 1984.
- Uredba o ratifikaciji Mednarodne konvencije o olajšanju uvoza trgovskih vzorcev in reklamnega materiala. Ljubljana : Uradni list FLRJ-MP, št. 9, l. 1956.
- Uredba o ratifikaciji Mednarodne konvencije za izenačitev nekaterih pravil o konosamentu (nakladnici) in Protokola. Ljubljana : Uradni list FLRJ-MP, št. 7, l. 1959.
- Uredba o ratifikaciji sporazuma o tranzitu v mednarodnem zračnem prometu. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 9, l. 1977.
- Uredba o taksi za obremenjevanje okolja zaradi uporabe mazalnih olj. Ljubljana : Uradni list RS, št. 2, l. 2002.
- Uredba o ukrepu znižanja ali ukinitve carinskih stopenj za določeno blago. Ljubljana : Uradni list RS, št. 108, l. 2001.
- Uredba o uveljavljanju pravice do carinske oprostitve. Ljubljana : Uradni list RS, št. 46, l. 1999.
- Uredba o varstvu samoniklih gliv. Ljubljana : Uradni list RS, št. 57, l. 1998.
- Uredba za izvajanje carinskega zakona. Ljubljana : Uradni list RS, št. 46, l. 1999.
- Ustava Republike Slovenije. Ljubljana : Uradni list RS/I, št. 33, 1991.
- Ustavni zakon za izvedbo temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti. Ljubljana : Uradni list RS/I, št. 1, l. 1991.
- Zakon o avtorski in sorodnih pravicah. Ljubljana : Uradni list RS, št. 21, l. 1995.
- Zakon o carinski službi. Ljubljana : Uradni list RS, št. 56, l. 1999.
- Zakon o carinski tarifi. Ljubljana : Uradni list RS, št. 66, l. 2000.
- Zakon o čeku. Ljubljana : Uradni list FLRJ, št. 105, l. 1946.
- Zakon o davčnem postopku. Ljubljana : Uradni list RS, št. 18, l. 1996.
- Zakon o davku na dodano vrednost. Ljubljana : Uradni list RS, št. 89, l. 1998.
- Zakon o davku od dobička pravnih oseb. Ljubljana : Uradni list RS, št. 72, l. 1993.
- Zakon o davku od prometa zavarovalnih poslov. Ljubljana : Uradni list RS, št. 57, l. 1999.

- Zakon o deviznem poslovanju. Ljubljana : Uradni list RS/I, št. 1, l. 1991.
- Uredbi o določitvi režima izvoza in uvoza določenega blaga. Ljubljana : Uradni list RS, št. 111, l. 2001.
- Zakon o ekonomskih conah. Ljubljana : Uradni list RS, št. 45, l. 1998.
- Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu. Ljubljana : Uradni list RS, št. 57, l. 2000.
- Zakon o gospodarskih družbah. Ljubljana : Uradni list RS, št. 30, l. 1993.
- Zakon o izvršbi in zavarovanju. Ljubljana : Uradni list RS, št. 51, l. 1998.
- Zakon o kmetijstvu. Ljubljana : Uradni list RS, št. 54, l. 2000.
- Zakon o kontroli kakovosti kmetijskih in živilskih proizvodov v zunanjetrgovinskem prometu. Beograd : Uradni list SFRJ, št. 28, l. 1975.
- Zakon o Konvenciji in Statutu o prostem tranzitu. Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 148, l. 1930.
- Zakon o Konvenciji za izenačitev nekaterih pravil, ki se nanašajo na mednarodni zračni prevoz. Ljubljana : Uradni list KJU-MP, št. 124, l. 1931.
- Zakon o kontroli kakovosti kmetijskih in živilskih proizvodov v zunanjetrgovinskem prometu. Beograd : Uradni list SFRJ, št. 28, l. 1975.
- Zakon o menici. Ljubljana : Uradni list FLRJ, št. 104, l. 1946.
- Zakon o mednarodnem zasebnem pravu in postopku. Ljubljana : Uradni list RS, št. 56, l. 1999.
- Zakon o meroslovju. Ljubljana : Uradni list RS, št. 22, l. 2000.
- Zakon o nadzoru državne meje. Ljubljana : Uradni list RS/I, št. 1., l. 1991.
- Zakonu o nalezljivih boleznih. Ljubljana : Uradni list RS, št. 69, l. 1995.
- Zakon o obligacijskih in stvarnopравnih razmerjih v letalstvu. Ljubljana : Uradni list RS, št. 12, l. 2000.
- Zakon o obligacijskih razmerjih. Ljubljana : Uradni list SFRJ, št. 29, l. 1978.
- Zakon o obveznih zavarovanjih v prometu. Ljubljana : Uradni list RS, št. 70, l. 1994.
- Zakon o odvzemu in presaditvi delov človeškega telesa zaradi zdravljenja. Ljubljana : Uradni list RS; št. 12, l. 2000.
- Zakonu o orožju. Ljubljana : Uradni list RS, št. 61, l. 2000.
- Zakon o plovbi po celinskih vodah. Ljubljana : Uradni list RS, št. 30, l. 2002.
- Zakon o pomorski in notranji plovbi. Ljubljana : Uradni list RS, št. 22, l. 1977.
- Zakon o poštnih storitvah. Ljubljana : Uradni list RS, št. 35, 1997.
- Zakon o predpisani obrestni meri zamudnih obresti in o temeljni obrestni meri. Ljubljana : Uradni list RS, št. 45, l. 1995, št. 109, l. 2001.
- Zakon o prekrških. Ljubljana : Uradni list RS, št. 25, l. 1983.
- Zakon o preoblikovanju prostih carinskih prodajaln na cestnih mejnih prehodih z državami članicami Evropskih skupnosti, ki delujejo v okviru EU, v mejne prodajalne in o posebnih ukrepih nadzora teh prodajaln. Ljubljana : Uradni list RS, št. 62, l. 2001.
- Zakon o preprečevanju pranja denarja. Ljubljana : Uradni list RS, št. 79, l. 2001.
- Zakon o prevoznih pogodbah v cestnem prevozu blaga. Ljubljana : Uradni list SFRJ, št. 2, l. 1974.
- Zakonu o prevoznih pogodbah v železniškem prometu. Ljubljana : Uradni list RS, št. 61, l. 2000.
- Zakon o prevozu nevarnega blaga. Ljubljana : Uradni list RS, št. 79, l. 1999.
- Zakon o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami. Ljubljana : Uradni list RS, št. 108, l. 1999.
- Zakon o ratifikaciji Baselske konvencije o nadzoru prehoda nevarnih odpadkov preko meja in njihovega odstranjevanja. Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 15, l. 1993.

- Zakon o ratifikaciji evropskega sporazuma o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in evropskimi skupnostmi in njihovimi državami članicami, ... Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 13, l. 1997.
- Zakon o ratifikaciji Konvencije o začasnem uvozu. Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 22, l. 2000.
- Zakon o ratifikaciji konvencije ZN o pomorskem mednarodnem pravu. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 1, l. 1986.
- Zakon o ratifikaciji Marakeškega sporazuma o ustanovitvi Svetovne trgovinske organizacije. Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 10, l. 1995.
- Zakon o ratifikaciji mednarodne konvencije o harmoniziranem sistemu poimenovanj in šifrskih oznak blaga in protokola o spremembi in dopolnitvi mednarodne konvencije o harmoniziranem sistemu poimenovanj in šifrskih oznak. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 6, l. 1987.
- Zakon o ratifikaciji mednarodne konvencije o usklajevanju mejnih kontrol blaga. Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 4, l. 1985.
- Zakon o ratifikaciji pogodbe med SFRJ in Italijo. Ljubljana: Uradni list SFRJ-MP, št. 1, l. 1977.
- Zakon o ratifikaciji Splošnega sporazuma o carinah in trgovini. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 12, l. 1966.
- Zakon o ratifikaciji Sporazuma o prevozu trupel. Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 18, l. 1998.
- Zakon o ratifikaciji sporazuma o uporabi VII. čl. splošnega sporazuma o carinah in trgovini in protokol k sporazumu o uporabi VII. čl. splošnega sporazuma o carinah in trgovini. Ljubljana: Uradni list SFRJ-MP, št. 1, l. 1982.
- Zakon o razglasitvi evropskega sporazuma o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in Evropskimi skupnostmi in njihovimi državami članicami, ki delujejo v okviru Evropske Unije na drugi strani s sklepno listino ter protokola ... Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 13, l. 1997.
- Zakon o splošnem upravnem postopku. Ljubljana : Uradni list RS, št. 80, l. 1999.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Carinskega zakona. Ljubljana : Uradni list RS, št. 59, l. 2002.
- Zakon o taksi na izvoženo blago. Ljubljana : Uradni list RS, št. 46, l. 1993.
- Zakon o telekomunikacijah. Ljubljana : Uradni list RS, št. 30, l. 2001.
- Zakon o trgovini. Ljubljana : Uradni list RS, št. 18, l. 1993.
- Zakon o trgu vrednostnih papirjev. Ljubljana : Uradni list RS, št. 56, l. 1999.
- Zakon o trošarinah. Ljubljana : Uradni list RS, št. 84, l. 1998.
- Zakon o upravnem sporu. Ljubljana : Uradni list RS, št. 50, l. 1997.
- Zakon o upravnih taksah. Ljubljana : Uradni list RS, št. 8, l. 2000.
- Zakon o varnosti pomorske in notranje plovbe. Ljubljana : Uradni list RS, št. 17, l. 1988.
- Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami. Ljubljana : Uradni list RS, št. 64, l. 1994.
- Zakon o varstvu rastlin pred boleznimi in škodljivci, ki ogrožajo vso državo. Beograd : Uradni list SFRJ, št. 74, l. 1989.
- Zakon o veterinarstvu. Ljubljana : Uradni list RS, št. 33, l. 2001.
- Zakon o zavarovalništvu. Ljubljana : Uradni list RS, št. 13, l. 2000.
- Zakon o zdravstvenem varstvu rastlin. Ljubljana : Uradni list RS, št. 45, l. 2001.
- Zakon o zunanjetrgovinskem poslovanju. Ljubljana : Uradni list RS, št. 13, l. 1993.
- Zakon o zunanjih zadevah. Ljubljana : Uradni list RS, št. 45, l. 2001.

KRITIČNA PRESOJA CARIN, DAVKOV IN TROŠARIN PRI ŠPEDITERSKIH POSLIH

I. UVOD

1. Problematika in namen magistrskega dela

Jedro problema naloge je postopanje špediterjev pri ugotavljanju in obračunavanju javnih dajatev pri uvozu, izvozu ali tranzitu blaga. Namen naloge je pojasniti problematiko špediterskega posla z vidika javnih dajatev in nastopanja v postopkih pred carinskimi organi.

2. Cilj magistrskega dela

Cilj naloge je analizirati carinske, davčne in trošarinske situacije, ki v špediterskem poslu nastopajo pri uvozu, izvozu ali tranzitu blaga. Za pravilno nastopanje je v teh situacijah potrebno upoštevati številne domače in mednarodne predpise s področja špedicije in javnih dajatev. Predpise je potrebno neprestano spremljati, saj lahko neupoštevanje predpisov ali njihovih sprememb vodi do napak v carinskem postopku in večje poslovne škode.

V teoretično pojasnjevanje sem vključil empirično študijo 20 izbranih špediterskih poslov in njihovo analizo z vidika problemov, ki so se pojavljali pri ugotavljanju in obračunavanju javnih dajatev pri uvozu, izvozu ali tranzitu blaga. Podatke za predstavitev primerov sem črpal iz poslovne dokumentacije izbranih špediterskih poslov, analiza in reševanje primerov sta potekala ob ustrezni uporabi predpisov. Naloga analize primerov je bila poiskati rešitve za omilitev ali celo odpravo nastalih ali nastajajočih škodljivih posledic.

II. ŠPEDICIJA BLAGA

Naloga tega dela naloge je predstavitev poslovne dejavnosti špedicije, še posebej njen pravni okvir kot podlago za nastopanje špediterjev pri uvozu, izvozu ali tranzitu blaga. Med področja špedicije sodijo organizacija kopenskega prevoza, cestnega in železniškega, prevoza po zunanjih in notranjih vodah ter zračnega prevoza. Osnovni pravni viri pri špediterskih poslih so predpisi s področja obligacij, prometa, trgovine, javnih dajatev in mednarodnih sporazumov; ta prepletenost kaže na izredno zahtevnost obvladovanja špediterskega posla.

Opiral sem se na teoretična spoznanja o špediciji iz domače in tuje strokovne literature. Predstavil sem špedicijo blaga, področja dejavnosti in odgovornosti, ki izhajajo iz špediterske pogodbe. Poleg strokovne literature sem se pretežno posluževal veljavnih domačih in mednarodnih predpisov.

Špedicijo blaga sem proučeval kot eno najpomembnejših gospodarskih dejavnosti pri nas in po svetu. Na to kažejo že številčni podatki, po katerih je bila npr. v Evropski skupnosti¹ – ES leta 1996 vrednost aktivnosti javnega ali komercialnega prevoza 270 mrd. ECU, vrednost zasebnih prevoznih aktivnosti je bila dodatnih 200 mrd. ECU, kar je pomenilo 4 % oz. 3 % celotnega BDP; v prevozu blaga je bilo zaposlenih 6 mio ljudi oz. 4 % vseh zaposlenih.

¹ Faull Jonathan and Nikpay Ali: The EC law of competition. Oxford : University press, 1999, 961 str., s. 873.

1. Opredelitev pojmov

Izraz špedicija je prevzet in prilagojen² prek nemškega *Spedition* iz italijanskega *spedizione*, ki izhodiščno pomeni prevoz, odpravo in se je razvil iz latinskega *expedire*, ki pomeni pripravo na bojni pohod oz. prvotno osvoboditev, odstranitev okov. V zvezi s pojmom se danes uporabljajo pomeni, kot so prevoz, odprava, odpreda, razpošiljanje blaga. Sam prevoz blaga se imenuje tudi transport.

Špedicija je specializirana gospodarska dejavnost³ za organiziranje premeščanja blaga in drugime s tem povezane posle. Nejasnost definicije je v tem, da so špediterske vse tiste storitve, ki so potrebne, da pride blago od prodajalca do kupca. Špediter je tako organizator in koordinator prevoza blaga. Kot subjekt je to podjetje, ki se ukvarja s špeditersko dejavnostjo. Je organizator vseh tistih dejavnosti, ki prispevajo k cilju, da blago premestimo iz kraja v kraj od prodajalca do kupca, brezhibno, pravočasno in z najmanjšimi stroški.

2. Razvoj špedicije blaga

Prevoz blaga⁴, kot predhodnik špedicije, sodi med najstarejše oblike družbene dejavnosti. Trgovanje med državami sega v 3. tisočletje p. n. š. Vse velike reke so bile hkrati pomembne naravne prevozne poti, kot prevozni medij pa so se izkoriščale tudi druge. V začetku je bil prevoz del trgovine, kot samostojna gospodarska dejavnost pa se je razvil v srednjem veku, ko so imele prevozne dejavnosti majhno zmogljivost, ko so se za pogon posluževali žive sile in vetra ter ko so bile omejene na določenem območju. Sledil je sorazmerno hiter razvoj prevoza kot posledica iznajdb, razvoja znanosti in boljše organizacije. Danes⁵ gre za določanje prostorske nastanitve, ureditev skladišč, načrtovanje in izvajanje prevoza, prijavo prevoznih sredstev, ureditev prevoznih poti idr. V prihodnje bomo težili k povečanju hitrosti, nosilnosti, varnosti, oblikovanju integralnih prevoznih verig in h kibernetizaciji.

Pojem in dejavnost špedicije⁶ segata v 13. stoletje, ko so se v Benetkah, za trgovanje z alpskimi deželami, posluževali posrednikov pri prodaji blaga, ki je prihajalo z ladjami po morju. Mnogo pozneje je bila leta 1926 na Dunaju ustanovljena Mednarodna federacija združenj špediterjev in njim sorodnih organizacij – FIATA in je med drugim izdala nekatere pomembne špediterske dokumente. Danes obstaja močna korelacija med stopnjo razvoja prevozne dejavnosti in ravniyo razvitosti gospodarstva. V prihodnje bo ostajala pomembna predvsem špediterjeva vloga v organizaciji pretoka visokovrednostnega blaga in kosovnih pošiljk pri nekontinuirani odpravi blaga in odpravi na oddaljena tržišča. Predvidevamo, da bo šel razvoj špedicije v smereh diverzifikacije in specializacije ponudbe špediterskih storitev. Krepila se bo t. i. univerzalna špedicija, manjši in srednji špediterji pa bodo šli v individualizacijo špediterskih programov; zanje bo prišla v poštev kooperacija oz. združevanje špediterjev.

3. Razvoj gospodarskih in mednarodnih pravil

Mednarodni prevoz blaga, kot predhodnik špedicije blaga, je bil vselej vezan na državna in meddržavna gospodarska načela. Pravila so se razvijala⁷ od srednjeveškega trgovskega prava

² Snoj Marko: Slovenski etimološki slovar. 1. Izd., 1. Ponatis. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1997, 900 str., s. 642.

³ Ogorelc Anton: Logistika: organiziranje in upravljanje logističnih procesov. Maribor : PEF, 1996, 224 strani, s. 151.

⁴ Ogorelc Anton: Logistika: organiziranje in upravljanje logističnih procesov. Maribor : PEF, 1996, 224 strani, s. 69.

⁵ Oblak Henrik: Mednarodna poslovna logistika. Maribor : Ekonomsko-poslovna fakulteta, 1997, 362 str., s. 21.

⁶ Zavrl Janez: Špedicija s temeljnimi pravnimi pojmi. Ljubljana : Alea, 1999, 175 strani, s. 99.

⁷ Grilc Peter: Lex mercatoria in mednaordno pravo. Podjetje in delo, 158. zvezek, št. 6-7, XXIV, 1998, s. 685-694, s. 689.

dalje, od inkorporacije le-tega v nacionalne pravne sisteme med 17. in 19. stoletjem pa do vse sodobnega mednarodnega trgovinskega prava po II. svetovni vojni.

Pojav mednarodnega trgovskega prava in osamosvajanje dela pravil sta povzročila razmejevanje gospodarskega prava⁸ v pravo za domače transakcije in za mednarodne posle. Pri mednarodnem pravu⁹ gre za pravila in načela ravnanja, ki zavezujejo države v njihovih medsebojnih odnosih. Gre za celoto pravic, ki jih država zahteva zase in za svoje državljane pri drugih državah. Do poenotenja teh pravil vodijo mednarodni trgovinski običaji, vzorčne pogodbe in splošni poslovni pogoji, mednarodne klavzule ter mednarodne konvencije. Med gospodarskimi pravili¹⁰ razlikujemo poslovne običaje in običajno pravo. Slednje ni vselej zapisano in nastane ter velja med skupino ljudi na podlagi daljšega časovnega izvrševanja. Poslovni običaji nastajajo pri blagovnem prometu in jih ustvarjajo trgovci.

Pri poslovanju¹¹ med gospodarskimi subjekti in med njimi ter potrošniki so značilne komunikacije med oddaljenimi osebami, nepoznavanje oseb med seboj, vključevanje vmesnikov, obstoj avtonomnih pogodb za razne storitve, ena pogodba lahko zajame celotno gospodarstvo ali panogo, kompleksnost predsklenitvene in pogajalske faze, razvijajo se nova pravna področja, večanje vloge t. i. spolnitvenih pomočnikov npr. finančnih organizacij, kompleksnost finančnih, plačilnih in varovalnih instrumentov, liberaliziranje zakonodaje itd.

Danes sta v mednarodnem poslovanju¹² značilna pomembna svetovna trenda globalna integracija trgovinskih pravil in ustanavljanje enotnega trga ES. Pri mednarodnih konvencijah razlikujemo tiste, ki ne določajo predpisov, temveč zavezujejo podpisnice za uskladitev svoje domače zakonodaje po konvenciji, in tiste, ki določajo predpise.

Mednarodne konvencije so običajno le napotilo za ureditev domačih predpisov, zato se pri mednarodnih poslih uporabljajo še razna kolizijska pravila oz. pravila države, v kateri se nahaja sodišče, ki rešuje sporno zadevo. Gospodarska pravila¹³ se v državi urejajo z nacionalno zakonodajo. Glede na načela avtonomije volje in dispozitivnosti pa jih lahko pogodbeniki nadomestijo s svojimi in se sami odločijo o sklenitvi pogodbe ter njeni vsebini. Razvrščanje pravil po hierarhiji lahko poteka glede na pomen avtonomije pogodbenikov in po dosedanji praksi s pomočjo upoštevanja splošnih pogojev poslovanja, uzanc, konvencij, kogentnih pravil nacionalnega prava, sodnih in arbitrnih odločb idr.

Najpomembnejša mednarodna pravila sledijo dunajski konvenciji¹⁴. Po njej pogodbeni stranki vežejo običaji, o katerih se dogovorita, ali pa tisti, ki jih stranke vedno spoštujejo v mednarodnih pogodbah. Če se stranki nista dogovorili o pravilih njune pogodbe, se uporabi pravo prodajalca¹⁵. Tako velja, da je prodajna pogodba regulirana po pravilih pogodbenikov; če dogovor ni mogoč, pa bo veljalo državno pravo, po katerem deluje prodajalec. Niti

⁸ Grilc Peter: *Lex mercatoria in mednarodno pravo*. Podjetje in delo, 158. zvezek, št. 6-7, XXIV, 1998, s. 685-694.

⁹ Sir Jennings Y. Robert: *Mednarodno pravo*. V: *Encyclopedia of public international law*: 7. zvezek. (Ur.) Dolzer Rudolf et al. Amsterdam : Elsevier Science Publishers, 1984, 555 str., s. 278-297, s. 284.

¹⁰ Ivanjko Šime, Nemeč Janez: *Posli v blagovnem prometu*. ČGP Delo – TOZD Gospodarski Vestnik : Ljubljana, 1990, 389 strani, s. 27.

¹¹ Ivanjko Šime, Nemeč Janez: *Posli v blagovnem prometu*. ČGP Delo – TOZD Gospodarski Vestnik : Ljubljana, 1990, 389 strani, s. 23.

¹² Smithoff M. Clive: *Smithoff's export trade: The law and practice of international trade*. Ninth edition. London : Sweet and Maxwell, 1993, 798 str., s. VII.

¹³ Trstenjak Verica: *Dispozitivnost in kogentnost mednarodnega pogodbenega prava*. Podjetje in delo, 158 zvezek, št. 6-7, XXIV, 1998, s. 702-709.

¹⁴ Uredba o ratifikaciji dunajske konvencije o pogodbenem pravu. Ljubljana: Uradni list SFRJ-MP, št. 30, I. 1972, čl. 9 in 10.

¹⁵ Smithoff M. Clive: *Smithoff's export trade: The law and practice of international trade*. Ninth edition. London: Sweet and Maxwell, 1993, 798 str., s. 204.

konvencije pa ne odpravijo vseh možnosti sporov. Pri nas se pravila dunajske konvencije uporabljajo za prodajne pogodbe, ki jih slovenski izvozniki ali uvozniki sklepajo s partnerji iz katere od držav podpisnic.

Pravila nastajajo tudi v sodni praksi. Pri odločanju sodišča upoštevajo t. i. kolizijska pravila¹⁶, kot so spoštovanje dogovorov, nespremenljivost pogodbenih pogojev, pravilo, da zloraba ne omogoči pravic, pogodbeni odgovornost, dobra vera, ničnost pri podkupnini, obveza države pri nearbitrarnosti pogodb, zagotovitev nadzora, zlata ali devizna klavzula, pravilo, da bistvena kršitev enega pogodbenika razbremeni drugega, vezanost na naravo pogodbe, vezanost odškodnine na predvidljivost, obveznost izogibanja škodi, izračun škode za neizročitev na podlagi tržne cene ali cen iz kritnega nakupa, pravilo, da neodgovor na pismo pomeni strinjanje z vsebino idr.

Eden ključnih pogojev za mednarodno poenotenje pravil¹⁷ je uporaba mednarodnega prava nad državnim. V Sloveniji smo to določili že v ustavi¹⁸, po kateri morajo biti predpisi skladni s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki zavezujejo Slovenijo. Domači zakoni le dopolnjujejo mednarodno pravo, ne smejo pa mu nasprotovati. Ti pravili izhajata iz dunajske konvencije, po kateri se država članica ne more sklicevati na svoje notranje pravo, da bi opravičila neizpolnjevanje mednarodne pogodbe.

Pri izenačevanju mednarodnih pogodbenih pravil imajo najvidnejšo vlogo mednarodne organizacije, kot so Mednarodni inštitut za unifikacijo zasebnega prava – UNIDROIT, Mednarodna trgovinska zbornica – ICC in Komisija Združenih narodov za izenačenje mednarodnega trgovinskega prava – UNCITRAL.

Gospodarska pravila pri nas določa Obligacijski zakonik¹⁹ – OZ. Bistvena so ustavnost in zakonitost, avtonomija volje udeležencev, enakopravnost udeležencev, vestnost in poštenje, prepoved zlorabe pravic, prepoved ustvarjanja in izkoriščanja monopolnega položaja, enake vrednosti dajatev, prepoved povzročanja škode, dolžnost izpolnitve obveznosti, skrbnost pri izpolnjevanju obveznosti in uveljavljanju pravic, mirno reševanje sporov, spoštovanje dobrih poslovnih običajev, varstvo potrošnikov, ravnanje v skladu s splošnimi akti, sodelovanje v obveznostnih razmerjih in ekonomsko smotrna uporaba družbenih sredstev.

3.1. Obveznostna razmerja

Za obravnavo špediterskega gospodarskega posla je kot temeljno, znotraj civilnega, pomembno obligacijsko pravo, ki ureja obveznostna razmerja med pravnimi subjekti. Bistvo obveznostnega razmerja je, da mora dolžnik opraviti upniku izpolnitev in je ta upravičen terjati izpolnitev. Obveznostna razmerja nastanejo na temelju izjave volje, kot je to pri enostranskih ali dvostranskih pravnih poslih, na temelju povzročitve škode in na temelju drugačnih okoliščin, kot je to pri neupravičeni pridobitvi idr.

Na območju Slovenije je kot temeljno pravilo od leta 1812 veljal avstrijski²⁰ Obči državljanski zakonik, razen v Prekmurju, kjer je veljalo madžarsko običajno pravo in na ozemljih pod Italijo italijansko obligacijsko pravo. Po II. svetovni vojni so veljale še spošne

¹⁶ Grilc Peter: Lex mercatoria in mednarodno pravo. Podjetje in delo, 158. zvezek, št. 6-7, XXIV, 1998, s. 685-694, s. 689.

¹⁷ Pavliha Marko: Poenotenje transportnega prava. Podjetje in delo, 158 zvezek, št. 6-7, XXIV, 1998, s. 724-747, s. 727.

¹⁸ Ustava Republike Slovenije. Ljubljana : Uradni list RS/I, št. 33, 1991, čl. 8.

¹⁹ Obligacijski zakonik. Ljubljana : Uradni list RS, št. 83, I. 2001.

²⁰ Ilešič Marko: Obligacijski zakonik z uvodnimi pojasnili. Ljubljana : Uradni list RS, 2001, 400 str., s. 17.

uzance²¹. Tudi Zakon o obligacijskih razmerjih²² iz leta 1978 je že urejal pretežno vsa obligacijska razmerja in bil prenovljen še leta 2001 z OZ. Ta obveznostnih razmerij ne ureja v celoti, na področje posegajo še drugi predpisi²³. Številne določbe zakonika veljajo dispozitivno le, dokler se stranke ne dogovorijo drugače. Na tak dogovor ali pravno voljo lahko sklepamo po njihovem obnašanju ali iz njihove dosedanje medsebojne prakse.

OZ se uporablja za vse vrste pogodb, razen če ni za določene izrecno rečeno drugače. Pri poslovanju špediterja so pomembne zlasti pogodba o špediciji, prodaji, prevozu, licenci, skladiščenju, komisiji, trgovinskem zastopanju, posredništvu, kontroli blaga in storitev ter zavarovanju. Razni dokumenti jih lahko nadomeščajo, kot so listine za uporabnike (tovorni list), za organizatorje v prevozu (nakladnica) in za špediterska podjetja (špeditersko potrdilo).

Stranka je lahko zastopana. To je bistveno razmerje med naročnikom in špediterjem. Zastopstvo je opravljanje poslov v imenu in za račun drugega. Pogodba, ki jo sklene zastopnik v imenu zastopanega – naročnika, zavezuje neposredno zastopanega. Zastopnik mora poslovnega partnerja obvestiti o zastopstvu, razen če ta to že ve. Če zastopnik prekorači pooblastila, je naročnik obvezan le, če je to odobril.

Pogodba se sklepa tako, da špediter predlaga sklenitev pogodbe, naročnik pa soglaša s predlogom. Tudi predpogodba je obvezujoča, če vsebuje vse bistvene sestavine glavne pogodbe. Kot napako izjave volje se obravnava grožnja in bistveno zmoto. Običajno v obveznostih ni le enega upnika in dolžnika, temveč je več oseb, zato jih imenujemo stranke ali tudi skupnost oseb. Obveznosti pri skupnosti oseb so razdeljene, solidarne in nedeljene.

Pravni posli so nični, če nasprotujejo predpisom. Lahko so nični od vsega začetka ali izpodbojni. Temeljno pravilo za izpodbijanje je, da lahko vsak upnik, čigar terjatev je zapadla v plačilo, izpodbija pravno dejanje dolžnika, ki je bilo storjeno v škodo upnika.

Stranki se lahko v pogodbi dogovorita o sankcijah, kot so izpolnitev obveznosti s plačilom odškodnine, odstop pogodbe s plačilom odškodnine, poroštvo, ara, kazen, odstopnina oz. skesanina, pridržna oz. retencijska pravica, zastavna pravica, varščina, sodni penali in zavarovanje plačil.

Obveznosti, razen pravnega temelja ali predmeta izpolnitve, se lahko spreminjajo od nastanka do izpolnitve. Pri odstopu od pogodbe preidejo, ob privolitvi druge stranke, obveznosti in pravice na novega nosilca; to velja od trenutka privolitve druge stranke. Pri odstopu terjatve oz. cesiji nastopajo dosedanji upnik oz. odstopnik oz. cedent, novi upnik oz. prevzemnik oz. cesionar in dolžnik oz. debitor cessus. Odstop dobi polni učinek, ko dolžnik izve zanj, dotlej pa šteje za svojega upnika dosedanjega upnika. Pri spremembi dolžnika gre lahko za prevzem izpolnitve, ne da bi pri tem sodeloval upnik, prevzemnik pa pri tem samo odgovarja dolžniku, da bo namesto njega uredil obveznosti.

Dolžnik mora svojo pogodbeno obveznost izpolniti pošteno, kot je v pogodbi. Upnik lahko zahteva izpolnitev obveznosti in povrnitev škode zaradi neizpolnjenih oz. neustrezno izpolnjenih obveznosti. Pogoji za nastanek takšne odškodninske obveznosti so škodni

²¹ Splošne uzance za blagovni promet. Ljubljana : Uradni list RS, št. 15, l. 1954.

²² Zakon o obligacijskih razmerjih. Ljubljana : Uradni list SFRJ, št. 29, l. 1978.

²³ Na področju prevoznega prava so to zlasti Zakon o obveznih zavarovanjih v prometu (Ljubljana : Uradni list RS, št. 70, l. 1994), Zakon o obligacijskih in stvarnopravnih razmerjih v letalstvu (Uradni list RS, št. 12, l. 2000) in Pomorski zakonik (Uradni list RS, št. 26, l. 2001), pravo vrednostnih papirjev urejajo Zakon o trgu vrednostnih papirjev (Uradni list RS, št. 56, l. 1999), Zakon o menici (Uradni list FLRJ, št. 104, l. 1946) in Zakon o čeku (Uradni list FLRJ, št. 105, l. 1946) idr.

dogodek, nastala škoda, vzročna zveza med nastalo škodo in škodnim dogodkom ter odgovornost povzročitelja. Upnik lahko zahteva povrnitev navadne škode v obliki izgube neposredno dogovorjene koristi in do izgubljenega dobička. Če pride do škode zaradi manjše malomarnosti, ima upnik pravico samo do povrnitve škode in izgubljenega dobička, ki sta dogovorjena kot posledica kršitve pogodbe. Če nastane škoda zaradi hude kršitve, lahko upnik zahteva povrnitev škode, ki je nastala zaradi kršitve pogodbe, in tiste, ki je dolžniku nepoznana. Koristi, ki jih je imel pri kršitvi pogodbe upnik, se odštejejo od škode.

Pravilo subjektivno predpostavljena odgovornost določa, da mora povzročitelj škodo povrniti, če ne dokaže, da je nastala brez njegove krivde. Predpostavlja se, da je odgovoren tisti, ki ni izpolnil obveznosti, kdor pa utrpi škodo, dokazuje le obstoj škode in vzročno zvezo. Odgovornost za malo malomarnost se lahko v pogodbi izključi in postavi mejo najvišjega zneska odškodnine. Ni pa dovoljene izključitve odgovornosti za škodo, povzročeno namerno ali iz hude malomarnosti. Odgovornost se lahko razširi tudi na druge primere.

Obveznosti prenehajo, ko preneha pravni naslov, iz katerega izvirajo. Načini prenehanja so izpolnitev, pobotanje oz. kompenzacija, odpust, združitev terjatve in dolga, prenovitev oz. novacija pogodbe, naknadna nezmožnost izpolnitve, potek časa, prenehanje subjekta, sprememba predpisa, sporazum strank in razdrtje pogodbe.

4. Špedicija kot gospodarska dejavnost in pravila pri poslovanju

Špedicijo lahko delimo²⁴ glede na teritorij, značilnosti poslovanja, prevozni nosilec in registrirano usmerjenost. Po poteku posla je delitev lahko naslednja²⁵:

- Odpravna in sprejemna; pri odpravni gre za odpravo blaga po naročilu. Pri zbirnem blagu je odpravni špediter vedno nalogodajalec sprejemnemu, mu daje nalog za prevzem, razložitev in razdelitev zbirnega blaga končnim prejemnikom.
- Medšpedicija in podšpedicija; glavni špediter sklene pogodbo z naročnikom, potem pa pogosto vključi medšpediterje, ki lahko za reševanje prevzetih poslov tudi sami sklepajo pogodbe v svojem imenu z drugimi izvajalci. Podšpediter pa je le pomagalec izpolnitvenih obveznosti do uporabnika, zato z drugimi izvajalci ne more sklepati pogodb v svojem imenu.

Špediterji nastopajo²⁶ nasproti konkurentom prevoznikom kot trajni ponudniki množičnih in zbirnih tovorov, kar predstavlja prednost pred individualnimi prevoznimi storitvami. Konkurirajo jim tudi t. i. integratorske družbe, ki opravljajo paketne, ekspresne storitve idr.

Špediter opravlja neposredne premike vseh vrst blaga, zavarovanje tega blaga za prevoz in manipulacije z blagom. Njegova osnovna naloga je, da s svojimi trženjskimi aktivnostmi in z organiziranjem zagotovi predajo blaga prejemniku na najhitrejši in najugodnejši način. Pri tem mora v procesu pretoka blaga pogosto povezati domača in tuja podjetja ter druge udeležence v delujočo celoto. Druga bistvena naloga je uveljavljanje sodobnih prevoznih tehnik npr. kontejnerizacije.

Špediter organizira vse vrste prevozov, ima najboljše poslovne zveze s prevozniki, kontejnerskimi terminali, pristanišči in z organi, ki skrbijo za potek domačih in mednarodnih blagovnih tokov. Deluje pri iskanju rešitve za prevoz in razpečavo blaga, kot organizator

²⁴ Ogorelc Anton: Logistika: organiziranje in upravljanje logističnih procesov. Maribor : PEF, 1996, 224 strani, s. 151.

²⁵ Oblak Henrik: Mednarodna poslovna logistika. Maribor : Ekonomsko-poslovna fakulteta, 1997, 362 str., s. 288.

²⁶ Ogorelc Anton: Logistika: organiziranje in upravljanje logističnih procesov. Maribor : PEF, 1996, 224 strani, s. 151.

prevoza, kot pomočnik oz. agent nosilcev prevoza ter kot nosilec prevoza z lastnimi vozili. Izvajalci špedicije so tisti, ki prevzamejo organiziranje prevoza blaga od pošiljatelja do prejemnika, prevozniki, uporabniki prevoznih storitev, posredniki, maklerji, linijski agenti, tovorni in zavarovalni agenti.

Špediterska opravila so²⁷:

- Osnovna; so potrebna pri vsaki pošiljki blaga.
- Specialna; so potrebna le po posebnem naročilu oz. prevozu določene vrste blaga.

V špediterskih poslih se izvajajo razne operacije²⁸, kot so sprejem, proučevanje in potrditev naročila, načrt organizacije prevoza, kalkulacija stroškov, izbiranje izvajalcev prevoza idr. udeležencev, časovni načrt izvedbe premeščanja blaga, izdajanje nalogov za prevoz, skladiščenje, zavarovanje, carinskega zastopstva, plačevanje prevoznih, carinskih idr. stroškov, obveščanje o poteku premeščanja blaga, obračun storitev.

V smislu kakovosti špedicije se prepletajo in dopolnjujejo razni dejavniki, ki se jih primerja in izbere optimalno varianta. Gre za hitrost, varnost, množičnost, rednost, točnost, pogostnost, dostopnost, udobnost in z narodnogospodarskega vidika še poraba energije ter varstvo okolja, ob izbiri prevoznega sredstva pa še cena prevoza. Tako ima železniški prevoz blaga velike prevozne zmogljivosti, je hiter, reden in točen, cestni ima manjše prevozne zmogljivosti, je pa zelo dostopen do porabnikov brez pretovora, zračni ima majhne prevozne zmogljivosti, a veliko hitrost, dostopnost, udobnost in pogostost, prevoz blaga po notranjih vodnih poteh je prevozno zmogljiv, cenen, manj je reden in ni hiter, pomorski pa je zelo prevozno zmogljiv, cenen in hiter, a je manj reden in pogost.

1. PRIMER: KOMPLEKSNA ŠPEDICIJA BLAGA

Slovenski kupec iz Ljubljane je pri taiwanskem dobavitelju naročil dobavo delov za rezkalne stroje z dogovorjeno pariteto FOB Taiwan (*free on board, named port of shipment* Taiwan – naloženo na krov ladje v imenovanem pristanišču na Taiwanu).

Kupec je odpremo in dopremo blaga v pomorskem prevozu na relaciji pristanišče v Taiwanu – pristanišče v Kopru naročil mednarodnemu špediterju. Ta je po svojem podšpediterju na Taiwanu poskrbel za izbiro ladjarja in sklenitev prevozne pogodbe – tovorni list (*bill of lading*), v pristanišču Koper pa za raztovarjanje blaga z ladje in carinsko skladiščenje. Hkrati je kupec drugemu špediterju naročil prevzem blaga v pristanišču Koper, posredno zastopanje pri uvoznem carinjenju blaga ter odpremo blaga do kupca v Ljubljani. Ta špediter je pri

²⁷ Špediterska opravila po špediterskih uzancih (Splošni pogoji poslovanja mednarodnih špediterjev Slovenije. Ljubljana : GZS – Združenje prometa in zvez – Sekcija špediterjev, 1992) so dajanje strokovnih nasvetov in sodelovanje pri pogajanjih in pri sklepanju mednarodnih kupoprodajnih pogodb v zvezi s transportom, zavarovanjem in carinskimi postopki, ugotavljanje in izbiro najugodnejše transportne poti, uveljavljanje popustov, refakcij in drugih ugodnosti pri prevoznikih in drugih udeležencih transportnega procesa, organiziranje zbirnega prometa, organiziranje kontejnerskega transporta, organiziranje kombiniranega in integralnega transporta ter celotne fizične distribucije blaga po načelu »od vrat do vrat«, sklepanje prevoznih pogodb pri vseh vrstah transporta, uskladiščenje blaga ter sklepanje skladiščnih pogodb, pogodb o pakiranju in manipulaciji blaga ipd., sklepanje pogodb o zavarovanju stvari, zastopanje in opravljanje poslov v zvezi s carinjenjem stvari (carinsko zastopanje), jemanje vzorcev, ugotavljanje količine blaga in prevzem blaga brez izdajanja certifikatov, izdajanje špediterskih potrdil kot instrumentov pri plačilih v zunanjetrgovinskem prometu stvari ter izdajanje drugih listin FIATA, izdajanje in pridobivanje prevoznih ter drugih dokumentov in dovoljenj, kontrola obračunske pravilnosti prevoznih listin in obračunov prevozov in drugih stroškov, uveljavljanje raznih odškodninskih zahtevkov v zvezi z izgubo, poškodbo in zamudo pri izročitvi stvari, organiziranje dodajanja ledu in napajanja in hranjenja živih živali, opravljanje storitev na mednarodnih sejmih, samostojnih in specializiranih razstavah ter podobnih prireditvah v državi in tujini, notranja špedicija in drugi posli iz dejavnosti mednarodne špedicije.

²⁸ Jelenc Miran: Pomen elektronske izmenjave podatkov za delovanje špediterja v logistični verigi. Organizacija, Založba Moderna organizacija, Kranj, št. 5, 1998, l. 31, s. 270-279, s. 275.

domači zavarovalnici zavaroval blago v pomorskem prevozu (Taiwan–Koper), prevzel v carinskem skladišču blago in lastniške listine blaga, opravil kot posredni zastopnik uvoznika uvozno carinjenje blaga, nato pa nakladanje in odpremo s kamionom do skladišča kupca.

Mednarodni špediter je naročniku zaračunal stroške špediterske storitve podšpediterja na Taiwanu, pomorsko voznino Taiwan–Koper, stroške razkladanja z ladje v pristanišču Koper ter svojo špeditersko storitev. Drugi špediter pa je kupcu obračunal plačane pristaniške stroške – prenos lastništva in stroške nakladanja, stroške pomorskega zavarovanja blaga, carino in DDV ter upravno takso za uvozno carinjenje, stroške uporabe bančne garancije za sprostitev blaga v prost promet, prevozne stroške kamiona od Kopra do Ljubljane ter svojo špeditersko storitev.

V gornjem primeru je obdelan primer kompleksne špedicije z več špediterji in podšpediterji ter prevozniki. Pri tem je posebnost glede davka na dodano vrednost – DDV, saj se ta ne obračuna ob vnosu blaga v carinsko skladišče (oprostitev po čl. 31./I. tč. 2. ZDDV²⁹ v zvezi s čl. 32./I. tč. 2.c.), temveč v carinskem postopku za sprostitev blaga v prosti promet. Zaradi tega določila DDV-ja ni obračunal špediter, ki je organiziral pomorski prevoz blaga, temveč špediter, ki je skrbel za nadaljnjo odpremo.

4.1. Pravila pri špediciji blaga

Špediter je po špediterskih uzancah³⁰ organizator odprave in dostave stvari z vsemi prevoznimi sredstvi in po vseh prevoznih poteh. S špeditersko pogodbo se zavezuje, da bo za prevoz sklenil v svojem imenu in na račun naročnika, v imenu in na račun naročnika ali v svojem imenu in za svoj račun prevozno pogodbo in druge, za to potrebne pogodbe ter opravil druge običajne posle in dejanja, naročnik pa se zavezuje, da mu bo za to dal določeno plačilo.

Ponudba špediterja naročniku obsega le v njej izrecno navedene posle in zavezuje do izteka navedenega roka. Ponudba v obliki skupne vsote oz. kompletna forfaitna postavka za vse faze špedicije velja glede na okoliščine trenutka oddaje ponudbe, stroške, ki pa niso zajeti s forfaitno postavko, povrne naročnik posebej; ta brez privolitve špediterja ne more prenesti sprejetih forfaitnih postavk na tretjo osebo.

Vse posle opravlja špediter na podlagi naročila oz. dispozicije. Po naročilu lahko nastopa kot komisionar v svojem imenu in na račun naročnika, kot zastopnik oz. agent v imenu in na račun naročnika ali pa v svojem imenu in na svoj račun. Naročilo se praviloma daje pisno, če pa se daje ustno, po telefonu, s teleksom ali s telegramom, mora biti potrjeno najpozneje naslednjega delovnega dne. Ko je špediterju dano pooblastilo, se šteje, da mu je dano tudi pooblastilo za plačilo voznin, dajatev in drugih stroškov.

Naročnik mora špediterju pravočasno izročiti vse potrebne listine za izvršitev naročila, špediter pa ni dolžan dajati jamstva oz. garancije za to izročitev. Špediterja mora obvestiti o posebnih lastnostih stvari. Špediter mora naročnika opozoriti na pomanjkljivosti v naročilu, neustrezno embalažo, eventualne poškodbe, pomembne dogovore, varovati interese naročnika, biti dober gospodarstvenik in se ravnati po navodilih. Špediter po naročilu ne preverja obstoja zakonskih in drugih ovir odprave blaga, carinskih omejitev ipd.

²⁹ Zakon o davku na dodano vrednost. Ljubljana : Uradni list RS, št. 89, I. 1998.

³⁰ Splošni pogoji poslovanja mednarodnih špediterjev Slovenije. Ljubljana : GZS – Združenje prometa in zvez – Sekcija špediterjev, 1992, čl. 2.

Če naročilo ne vsebuje navodil o prevoznici, sredstvu in načinu odprave blaga, lahko špediter izbere oz. kombinira najugodnejše dejavnike. Tehtanje, merjenje in štetje blaga se opravlja le po naročilu, ob očitni poškodbi ali primanjkljaju blaga; stroške tega se zaračuna. Če naročnik sklence pogodbo za prevoz stvari po morju, se mora dogovoriti tudi o pogojih izkrcaja in vkrcanja, ki so običajni v pristaniščih.

Naročilo za odpravo blaga čez mejo vsebuje za špediterja obveznost za vsa potrebna carinska dejanja, če ni v pogodbi drugače dogovorjeno. Nalog za carinjenje stvari pa ne vsebuje za špediterja obveznosti, da plača za naročitelja carinske davščine. Med carinjenjem običajno nastopa v imenu in na račun naročnika ter ne odgovarja za ujemanje naročnikovih podatkov z dejanskim stanjem. Za opravljanje poslov carinskega zastopanja pripada špediterju posebno plačilo. Če kraj carinjenja ni določen v naročilu oz. predpisih, ga določi špediter. Ta ne odgovarja za nepravilno obračunane vozne, carinske in druge javne davščine; dolžan je vložiti reklamacijo le, če to naročnik izrecno zahteva.

Naročnik v prodajni pogodbi, skladno s pariteto iz pogodbe, obveže svojega partnerja, da pri prevozu blaga upošteva navodila špediterja. Ta ne odgovarja za škodo, če se naročnikov partner ne ravna po navodilih. Naročnik in njegov partner morata pakirati stvari skladno z njihovo naravo, oznakami in zahtevami prevoznice in prevoznega sredstva. Če špediter ugotovi nepravilnosti pri pakiranju, mora na to opozoriti ali jih predčasno odpraviti sam. Špediter odgovarja za število kosov pošiljke in označbe posameznih tovorkov, če so vidne.

Špediterska pogodba je po OZ lahko sklenjena v katerikoli obliki, naročilo pa mora biti po špediterskih uzancih pisno. Te veljajo, če špediter pisno sporoči naročniku, da posluje po uzancih, naročnik pa tega izrecno in pisno ne izključi. Za njuna razmerja, ki niso urejena v OZ o špediterski pogodbi, se uporabljajo pravila o komisiji in trgovinskem zastopanju.

S špeditersko pogodbo se špediter zaveže, da bo sklenil prevoznico in druge potrebne pogodbe ter opravil običajne posle, naročnik pa, da bo za to dal plačilo. Špediter ima s tem pooblastilo za opravljanje poslov v imenu in na račun naročnika. Kadar želi naročnik izključiti nekatere pogoje, mora o tem izrecno, pisмено in pravočasno obvestiti špediterja. Če naročnik spremeni naročilo, ki se je že začelo izpolnjevati, se bo špediter ravnal po spremenjenem naročilu, kolikor mu bo to mogoče, ne da bi odgovarjal za posledice, nastale s spremembo naročila. Če naročnik odstopi od pogodbe, mora povrniti vse stroške in sorazmerni del za dotedanje delo.

Špediter sprejme stvari s prevzemom zaradi odprave, izročitev pa opravi z izročitvijo prevozniku. Ne odgovarja za ovire in zamude pri prekladanju blaga, ki nastanejo po krivdi prevoznikov, prekladalnih in drugih organizacij ali zaradi višje sile.

Špediter odgovarja za izbiro prevoznika in drugih izvajalcev, ne pa za njihovo delo, razen po naročilu. Če je tako odgovornost prevzel s pogodbo, je potrebno zavarovati naročnikovo pravico do povračila škode. Če zaupa naročilo drugemu špediterju, je za njegovo delo odgovoren. Če sam opravi ves ali del prevoza, ima pravice in obveznosti prevoznika in mu gre pri tem poleg plačila iz odprave in povračila stroškov v zvezi z odpravo tudi plačilo za prevoz. Če je v pogodbi določena skupna vsota, odgovarja špediter tudi za delo prevoznikov in drugih izvajalcev storitev, katerih storitve so bile vsebovane v tej vsoti. V drugih primerih odgovarja za izbiro prevoznika in drugih, s katerimi je v izvedbi sklenil pogodbo, ne pa tudi za njihovo delo. Špediter, ki zaupa izpolnitev celotnega naročila drugemu, namesto da bi ga izpolnil sam, je odgovoren za njegovo delo, če pa je izrecno ali molče pooblaščen, da zaupa

izpolnitev drugemu špediterju ali je to v očitnem naročiteljevem interesu, je odgovoren le za izbiro drugega prevoznika, razen če prevzame tudi to odgovornost.

Špediter mora zavarovati pošiljko le po dogovoru, razen pri posebnih nevarnostih, a tedaj le pred običajnimi nevarnostmi. Stvari zavaruje po izrecnem naročilu za vsako posamezno odpravo. Navedba vrednosti pošiljke v naročilu ne šteje kot naročilo za zavarovanje. Špediter lahko po naročilu naročnika, na njegove stroške, račun in riziko vlaga odškodninske zahteve in vodi spor zoper osebe, s katerimi je v izpolnjevanju naročila sklenil pogodbo.

Plačilo špediterjevih stroškov se določa s tarifo ali s prodajno pogodbo. Povrne se mu vse stroške izpolnjevanja naročila. Povračilo stroškov lahko zahteva takoj, plačilo pa ob izpolnitvi svoje obveznosti. Špediterjev račun se plača v 8 dneh po prejemu, ugovore na račun se mora vložiti v enakem roku; če se ugovor nanaša le na del računa, se mora nesporni del plačati v 8 dneh. Če naročnik prenese plačilo stroškov na svojega poslovnega partnerja, ga mora predhodno za to obvezati. Pri tem špediter obdrži pravico, da zahteva plačilo od naročnika, če ne bi uspel izterjati stroškov od naročnikovega partnerja.

Za zavarovanje svojih terjatev ima špediter zastavno pravico in pridržno pravico na stvareh, izročeni v zvezi z odpravo, vse dokler jih ima v posesti ali dokler ima v rokah listino, ki mu omogoča ravnanje z njimi. Če je pri odpravi udeležen še drug špediter, mora ta skrbeti za poravnavo terjatev in uveljavljanje zastavne pravice prejšnjih špediterjev.

Cena v špediterski pogodbi je lahko dana kot pavšalni znesek oz. forfaitna postavka vseh storitev ali kot tarifa po ceniku. Če je dogovorjena skupna vsota za izvršitev naročila, je v njej vsebovano tudi plačilo iz odprave in plačilo za prevoz ter povračilo vseh stroškov, razen po drugačnem dogovoru, v teh primerih je špediter odgovoren tudi za delo prevoznika in drugih izvajalcev. Če se z zbirno odpravo doseže razlika pri voznini v korist naročnika, ima špediter pravico do dodatka, a je pri tem odgovoren za izgubo ali poškodovanje stvari med prevozom, do katere ne bi prišlo, če ne bi bilo zbirne odprave.

4.2. Pravila pri prodaji blaga

Pri mednarodni pogodbi o prodaji blaga, so običajno pomembna pravila iz dunajske konvencije. Tako sodišče ne bi uporabilo našega OZ in drugih predpisov, temveč dunajsko konvencijo, toda nekatere države so se že izrekle proti temu določilu. Vendar pa je tudi naš OZ podoben predpis kot dunajska konvencija.

S prodajno pogodbo se prodajalec zavezuje, da bo prodajano stvar izročil kupcu tako, da bo le-ta pridobil lastninsko pravico oz. pravico razpolaganja, kupec pa, da bo prodajalcu plačal kupnino. Sama po sebi še nima stvarnopravnih učinkov, saj z njeno sklenitvijo ali plačilom kupnine lastninska pravica še ne preide od prodajalca na kupca, temveč nastane le obveznost za prodajalca.

Bistveni sestavini prodajne pogodbe sta blago in cena. Naravni deli prodajne pogodbe so način, kraj in čas izročitve, določbe za primer količinskih in kakovostnih napak, prevozniki in drugi stroški, plačilo kupnine ipd. Oblika prodajne pogodbe je v splošnem neformalna.

Najpomembnejši trenutek je izročitev oz. dobava. Če je ta nedogovorjena, mora kupec prevzeti blago pri prodajalcu, prodajalec pa poslati blago v določen kraj ali ga na viden način ločiti od ostalega blaga in o tem obvestiti kupca. Če ni drugače dogovorjeno, velja načelo, da

odgovornost za škodo preide od prodajalca na kupca v trenutku, ko je prodajalec opravil izročitev oz. ko je kupec s prevzemom izročitve v zamudi.

V dvomljivih primerih velja tista cena, ki jo je prodajalec običajno zaračunaval ob sklenitvi pogodbe. Če takšne cene ni, velja tržna cena oz. dnevna cena ob sklenitvi pogodbe. Če tudi tržne cene ni, jo določi sodišče. Izraz v pogodbi »franko embalaža« pomeni, da kupec embalaže ne bo niti posebej plačal niti vračal.

4.2.1. Odpremni pogoji

Odprema blaga običajno vključuje mednarodne odpremne pogoje, klavzule oz. paritete, ki so oblikovane pri mednarodni carinski organizaciji³¹, da bi olajšale in do neke mere standardizirale prodajo blaga v tujini. Običajno so v univerzalni rabi v mednarodni prodaji blaga. Določajo kraj in čas izročitve, prehoda nevarnosti, prehoda stroškov od prodajalca na kupca. Za domačo kupoprodajo blaga se poleg obligacijskih pravil uporabljajo še trgovinske uzance³².

V mednarodnem prometu blaga se uporabljajo mednarodni tržni izrazi³³ – Incoterms, ki jih je prvič sprejela ICC v Parizu leta 1936. Incoterms se nanašajo na kupoprodajo blaga, zlasti na odpremo. Določajo, kdo – kupec ali prodajalec – in koliko prevoznih in drugih stroškov premeščanja blaga iz enega kraja v drugega bo nosil in so vpisani v prodajnih pogodbah. Podobno se lahko uporabi tudi revidirane ameriške zunanjetrgovinske definicije – Raftd. Kratice paritet so pretežno angleške in latinske, npr. »franco«, ki pomeni, da je prodajna cena blaga prosta poštnine ali prevoznine in da mora prodajalec na svoje stroške in odgovornost dostaviti blago do navedenega kraja.

Odpremni pogoji so razdeljeni v skupine E, F, C in D. Najpomembnejši so naslednji:

- Prosto namembno podjetje in kraj nahajanja blaga – EXW; prodajalec ponudi v svojih prostorih blago na voljo kupcu. Ta ga prevzame in nosi kupnino, stroške in odgovornost od priprave blaga za prevzem do kupčevega skladišča. Blago je pri prodajalcu, tveganje in stroške v tej zvezi nosi kupec, zato je ta pariteta najugodnejša za prodajalca.
- Prosto ob ladji in pristanišče vkrcanja blaga – FAS; prodajalec na svoje stroške in odgovornost izroči blago ob boku ladje. Kupec sporoči ime ladje, čas, mesto vkrcanja, nosi stroške in odgovornost od trenutka izročitve.
- Prosto prevoznik in ime kraja odpreme blaga – FCA; prodajalec izroči izvozno ocarinjeno blago v varstvo prevozniku, ki ga določi kupec v navedenem kraju. Prodajalec na stroške kupca naroči vozilo in uredi izvozno carinjenje blaga s plačilom carinskih dajatev. Stroške in tveganja za blago nosi do izročitve blaga prevozniku, preskrbi običajno embalažo, razen če so trgovski običaji drugačni. Nosi tudi stroške pregleda blaga, na kupčeve stroške pa priskrbi prevozne listine in potrdilo o poreklu blaga. Kupec izroči prodajalcu odprema navodila, določi prevoznika, sklene prevozno pogodbo in plača prevoznino. Ob dostavi prevzame blago, plača kupnino, nosi stroške in nevarnosti izročitve blaga prevozniku. Blago je na voljo kupcu, ko je naloženo na prevozno sredstvo; s tem nanj preide tudi odgovornost rizika poškodbe blaga.

³¹ Smithoff M. Clive: Smithoff's export trade: The law and practice of international trade. Ninth edition. London : Sweet and Maxwell, 1993, 798 str., s. 3.

³² Lahko so splošne (Splošne uzance za blagovni promet. Ljubljana : Uradni list FLRJ, št. 15, I. 1954) ali posebne za promet z določenim blagom.

³³ Incotermsi 2000: uradna pravila Mednarodne trgovinske zbornice za razlago trgovinskih klavzul. Ljubljana : GZS, 2000, 235 str.

- Prosto ladja z navedbo pristanišča odpošiljanja – FOB; prodajalec na svoje stroške naloži izvozno ocarinjeno blago na krov ladje v pristanišču. Stroške in odgovornost nosi od prečkanja ograje ladje. Kupec priskrbi ladijski prostor, nosi stroške najema in prodajalcu javi ime ladje ter pristanišča.
- Cena, prevoz in pristanišče odpošiljanja – CFR; prodajalec na svoje stroške vkrca blago na ladjo, plača prevoznino in carinske dajatve, preskrbi listine za izvoz blaga. Kupec sprejme blago in listine, plača kupnino, nosi vse stroške in odgovornosti prevoza in izkrcaja, razen voznine.
- Cena, zavarovanje, prevoz in pristanišče odpošiljanja – CIF; prodajalec sklene prevozno pogodbo, vkrca blago na ladjo in nosi odgovornost do prečkanja ladijske ograje, uredi pomorsko zavarovanje blaga na dejansko vrednost blaga, povečano za 10 %, plača prevoz do namembnega pristanišča, vse carinske dajatve in takse vkrcaja. Kupec plača kupnino, nosi stroške izkrcaja blaga in prevzame blago ter listine.
- Prevoz in zavarovanje, plačana do navedenega kraja – CIP.
- Prevoznina, plačana do navedenega kraja – CPT.
- Prosto dobavljeno na ladji z imenom namembnega pristanišča – DES; prodajalec na svoje stroške dobavi blago na krovu ladje v pristanišču, kupca obvesti o prihodu ladje in nosi odgovornost za blago do izročitve. Kupec blago prevzame, nosi kupnino, stroške in odgovornost od trenutka, ko mu je blago dano na razpolago.
- Prosto dobavljeno na obali z navedbo namembnega pristanišča in ocarinjeno/neocarinjeno – DEQ; prodajalec na svoje stroške da blago na razpolago v namembni luki, nosi carino, carinske dajatve in takse ter odgovornost za blago. Kupec prevzame blago, ko mu je dano v uporabo, plača kupnino in nosi odgovornost od trenutka razpolaganja.
- Dobavljeno v naveden namembni kraj v uvozni državi, carina plačana – DDP.
- Dobavljeno na mejo z navedbo kraja na državni meji – DAF.
- Blago dostavljeno s strani prodajalca, carina ni plačana – DDU.
- Razni kontejnerski odpremni pogoji so FCL, LCL, UCP idr.

2. PRIMER: PRAVILA PO ODPREMNEM POGOJU

Kupec iz Slovenije (Ljubljana) naroči pri prodajalcu iz Turčije (Izmir) 200 sodov parafinskega voska, v skupni teži 20.000 kg, turškega porekla. V pogodbi so bili med strankama določeni cena blaga, rok dobave in tudi pogoji dobave: DDU Koper (*delivered duty unpaid, place of destination Koper*, to je uporaba odpremnega pogoja izročeno neocarinjeno v namembnem kraju Koper); dogovorjen je bil prevoz z ladjo na relaciji Izmir–Koper.

Odpremni pogoj DDU pomeni, da prodajalec izpolni svojo obveznost izročitve blaga, ko da blago na razpolago kupcu v imenovanem kraju v uvozni državi. Prodajalec mora prevzeti vsa tveganja in stroške v zvezi z dostavo blaga do namembnega kraja, razen carinskih, davčnih in drugih dajatev, ki se plačajo pri uvozu, ter stroškov opravljanja carinskih formalnosti. Kupec nosi vse druge stroške in breme tveganja za posledice, če ne bi pravočasno ocarinil blaga za uvoz (event. stojnine, skladiščenje ipd.). Prodajalec mora torej zagotoviti, da so blago, račun in druge listine o blagu v skladu s prodajno pogodbo; na svoje stroške mora priskrbeti potrebna izvozna in druga uradna dovoljenja, opraviti carinske formalnosti pri izvozu blaga, na svoje stroške skleniti pogodbo za prevoz blaga po običajni poti in na običajen način do namembnega kraja ter tudi druge stroške dobave do Kopa (razen obveznosti sklenitve pogodbe o zavarovanju). Prodajalec je nadalje dolžan blago izročiti kupcu v dogovorjenem roku in mora kupcu na svoje stroške priskrbeti izročitveni nalog ter prevozno listino (nakladnica oz. pomorski tovorni list – konosman), da lahko kupec v namembnem kraju

prevzame blago. Prodajalec je dolžan nositi tudi stroške kontrolnih operacij (kontrola kakovosti, merjenje, tehtanje, štetje), potrebnih za izročitev blaga v skladu z dogovorjenimi pogoji dobave. Na svoje stroške mora poskrbeti tudi za potrebno pakiranje blaga in ustrezno označitev embalaže. Prodajalec mora obvestiti kupca o odpremi blaga in o drugih okoliščinah, ki jih kupec potrebuje, da uredi vse potrebno za prevzem blaga v namembnem kraju. Kupec pa mora plačati dogovorjeno ceno blaga, na svoje stroške priskrbeti uvozne dokumente in opraviti vse carinske formalnosti, ki so potrebne za uvoz blaga. V namembnem kraju mora kupec v dogovorjenem roku prevzeti pošiljko; s prevzemom blaga preide nevarnost za izgubo in poškodbo blaga od prodajalca na kupca.

Skladno z gornjimi dogovori je prodajalec pripravil blago za odpremo (pakiranje parafina v sodih, označba embalaže, kontejnerizacija). Svojemu špediterju je prodajalec zatem naročil odpremo blaga v kontejnerju do pristanišča Izmir, ureditev potrebne izvozne dokumentacije, izvozno carinjenje, natovorjenje na ladjo in sklenitev prevozne pogodbe na relaciji Izmir–Koper. O odpremi je prodajalec obvestil kupca.

Kupec je po prejemu obvestila o odpremi blaga plačal dobavitelju dogovorjeno kupnino in naročil svojemu špediterju v Sloveniji prevzem blaga po prispetju v pristanišče Koper, uvozno carinjenje ter prevoz blaga do kupčevega skladišča v Ljubljani. Kupčev špediter je naročil pomorskemu agentu – podizvajalcu, da v pristanišču Koper prevzame blago od ladjarja, organizira pretovor blaga z ladje in prevoz blaga v carinsko skladišče v Koprju. Pomorskemu agentu je špediter izročil listine, potrebne za prevzem blaga, ki jih je prejel od kupca, to je pogodbo o nakupu in potrdilo o plačilu blaga dobavitelju. Na podlagi teh listin je agent blago prevzel, raztovoril in skladiščil, listine o tem ter račun za opravljen storitev pa izročil špediterju. Ostale uvozne carinske operacije (carinska deklaracija, plačilo uvoznih carinskih dajatev in trošarin za blago – parafin) je izvršil špediter sam, ki je s svojim tovornjakom blago odpremil iz Koprja do Ljubljane, kjer je blago izročil kupcu v njegovem skladišču. Ob izročitvi blaga je špediter kupcu izročil listine o prevzemu in uvozu blaga, carinjenju in plačilu uvoznih dajatev ter račun za opravljeno špeditersko storitev, ki je vseboval špeditersko provizijo, stroške pomorskega agenta, stroške pretovarjanja, skladiščenja, plačilo carine, trošarine, raznih taks ter stroške cestnega prevoza od Koprja do kupčevega skladišča.

Iz gornjega primera je razvidno, da je funkcija špediterja v celoti odvisna od dogovora med kupcem in prodajalcem glede izročitve kupljenega blaga. Glede na dogovorjeno pariteto DDU je moral prodajalec zaradi izpolnitve svoje obveznosti poskrbeti za odpremo blaga do namembnega pristanišča v Koprju; to fazo odpreme je moral torej dobavitelj poveriti svojemu špediterju. Kupčev špediter pa je imel nalogo organizirati prevzem blaga v namembnem kraju, v pristanišču Koper od ladjarja in organizirati razložitev, carinjenje ter odpremo blaga do skladišča kupca v Ljubljani. Odpremni pogoji, dogovorjeni v kupoprodajni pogodbi, so določili bistveno vsebino konkretnega špediterskega posla. Pri tem špediter z drugimi udeleženci v procesu odpreme in dopreme blaga od dobavitelja do kupca sklepa (naroča) dogovore v svojem imenu za račun svojega naročnika (pogodba s prevoznikom – ladjarjem, pomorskim agentom, cestnim prevoznikom, skladiščnikom itd.). Nastale stroške praviloma zalaga špediter. Edino v razmerju do carinskega organa nastopa špediter v imenu in za račun carinskega zavezanca. Ta v postopku uvoza blaga opravi carinski, kakor tudi davčni in trošarinski postopek.

4.3. Pravila pri komisiji

Komisijaska pogodba nastane, ko se izvajalec oz. komisionar zaveže, da bo za plačilo oz. provizijo v svojem imenu in na račun naročnika oz. komitenta opravil enega ali več poslov, npr. sklepanje pogodb v svojem imenu in za račun komitenta. Komisionar opravlja nakup ali prodajo blaga in pri tem hrambo ter čuvanje, za kar mora blago obvezno zavarovati. Zoper prevoznika ali druge osebe mora osebno ukreniti vse potrebno, da bi zaščitil komitentove pravice nasproti odgovorni osebi. Praviloma ne odgovarja za izpolnitev obveznosti svojega sopogodbenika, razen po posebnem dogovoru, kar je t. i. *del credere* odgovornost. Komitent mora običajno plačati provizijo, povrniti komisionarju stroške in mu dati predujem.

4.4. Pravila pri trgovinskem zastopstvu

Pri pogodbi o trgovinskem zastopanju oz. agencijski pogodbi vse koristi in tveganja nosi naročnik oz. komitent. Pri tem gre za trajno pogodbeno razmerje. Prevozno zastopstvo je dejavnost zastopanja in posredovanja v prevozu blaga v imenu in za račun naročitelja oz. principala. Najpogostejši je pomorski agent, vse bolj pa se pojavljata tudi agent za tovor in za zavarovanje.

Agent opravlja posle pomoči, zastopanja in posredovanja v pomorskem poslovanju v imenu in za račun principala proti plačilu. Zastopnik se v njej zavezuje, da bo skrbel za to, da bodo tretje osebe sklepale pogodbe z naročnikom in da bo pri tem posredoval med njimi ter po pooblastilu tudi sklepal za naročnika pogodbe s tretjimi osebami, naročnik pa bo za vsako sklenjeno pogodbo plačal provizijo. Pooblastilo je lahko posebno za posebne primere ali splošno za vse pogodbe. Če zastopnik izrecno oz. *del credere* jamči za uspeh posla, je lahko sam odgovoren za uspeh pogodbe in dobi posebno provizijo.

Naročnik mora obvestiti zastopnika o odločitvi glede pripravljanih pogodb, plačati provizijo, povrniti posredniške stroške, razen če ni drugače dogovorjeno. Posebna oz. inkaso provizija se plača, če se po pooblastilu izterja kakšna terjatev.

4.5. Pravila pri posredništvu

S pogodbo o posredovanju se posrednik zavezuje, da bo posredoval v stiku med naročnikom in tisto osebo, ki se bo z njim pogajala za sklenitev pogodbe, naročnik pa se zavezuje, da bo za to dal plačilo, če bo pogodba sklenjena. Naročnik plača provizijo in stroške posredovanja. Posrednik mora ravnati kot dober gospodarstvenik in varovati koristi obeh strank, saj deluje v svojem imenu in za svoj račun; voditi mora tudi mešetarski dnevnik. Posrednika ne moremo obvezati, da bi odgovarjal za uspeh posla.

4.6. Pravila pri nadzoru blaga in storitev

Nadzor količine in kakovosti je urejena s pogodbo o kontroli blaga in storitev. Vršilec nadzora se zavezuje, da bo opravil nadzor blaga in izdal o tem potrdilo oz. certifikat, naročnik pa, da bo za to dal plačilo. Namen kontrole je ugotoviti, ali kakovost, količina in druge lastnosti blaga oz. nivo opravljanja storitev izpolnjujejo pogoje iz prodajne pogodbe.

4.7. Pravila pri skladiščenju blaga

Špediterjeva najpomembnejša obveznost je, da ohrani kakovost in količino blaga med celotnim potekom špedicije blaga, zato mora običajno poskrbeti za skladiščenje blaga v različnih fazah procesa. Pri tem gre za strokovno hranjenje in oskrbo tujega blaga proti plačilu. Multinacionalni skladiščni sistemi so naslednji:

- Klasični; skladišče v tujini z zelo veliko zmogljivostjo. Prihranimo pri stroških za hitre in pogoste prevoze, oblikujejo se veliki tovorki blaga. Prednost je tudi manj dokumentacije in nižji carinski stroški. Velike zaloge blaga povzročajo večjo vezavo kapitala.
- Neposredni; blago se pripelje od proizvodnega mesta v domovini neposredno do tujega kupca brez vmesnega postanka zaradi skladiščenja. Prednost je v odpravi skladiščnih stroškov, prevozni stroški pa zelo narastejo.

Špediter sklene za skladiščenje blaga skladiščno pogodbo. Skladiščnik se zaveže za sprejem, hrambo in ohranitev blaga v določenem stanju ter izročitev na poziv, špediter oz. položnik pa se zaveže za plačilo. Ob prevzemu izroči skladiščnik položniku potrdilo o prevzemu blaga v skladišče. Skladiščnik objektivno odgovarja za vso škodo na blagu. Mora tudi oskrbovati skladiščno blago. Če položnik ne dvigne blaga, ga lahko skladiščnik proda na račun položnika. Skladiščnik ima zakonito zastavno pravico na blagu za vse terjatve iz skladiščne pogodbe v zvezi s hrambo blaga.

Skladiščnica je vrednostni papir, s katerim skladišče potrdi prevzem blaga v hrambo in se zaveže, da bo blago izdalo upravičenemu imetniku te listine. Skladišče se pri tem obvezuje, da bo izdalo blago imetniku skladiščnice, pri čemer se s prenosom skladiščnice prenese tudi pravica do blaga. Skladiščnica je sestavljena iz pobotnice oz. priznanice in zastavnice oz. varanta. Imetnik skladiščnice razpolaga z blagom preko prenosa skladiščnice; ta se izvrši z indosamentom, skupaj s pobotnico in zastavnico ali pa z vsako zase. Indosament je pravno dejanje, s katerim se opravi obligacijsko pravni prenos pravice, ki je zapisana v vrednostnem papirju na hrbtni strani listine, listina sama pa se prenese s stvarnopravnim prenosom oz. izročitvijo.

4.8. Pravila pri zavarovanju blaga

Pri zavarovanju je temeljni smoter zadovoljevanje potreb nevarnostnih subjektov oz. oseb in gospodarskih subjektov po gospodarski varnosti. Ekonomski pomen gospodarske varnosti je za zavarovalni subjekt gotovost, da mu bo morebitna prihodnja škoda povrnjena.

Prevozno zavarovanje razvrščamo po:

- nevarnostnih objektih; prevozno zavarovanje oz. kargo v ožjem smislu za blago v prevozu, prevozna sredstva oz. kasko zavarovanje, prevozno odgovornost, druge interese in v širšem smislu za vse naštetu ter še prevozno odgovornost za škodo tretjim osebam, poškodbe člana posadke, pred poškodbo potnikov v javnem prometu, zavarovanje odgovornosti organizatorja multimodalnega prevoza, zavarovanje drugih pri prevozu;
- nevarnem objektu; pomorsko ali kopensko po vrsti medija, zavarovanje pomorskega, rečnega, železniškega, cestnega in letalskega prevoza po prevozni zvrsti;
- načinu sklepanja pogodb; generalno ali posamično zavarovanje;
- premoženjski škodi; to je vsako zmanjšanje nekega premoženja in preprečitev njegovega povečanja. Prevoznik je odgovoren za škodo, ki med prevozom nastane.

Premoženjska zavarovanja so lahko:

- nadzavarovanje; zavarovalna vsota presega vrednost predmeta zavarovanja;
- podzavarovanje; zavarovalna vsota je nižja od vrednosti predmeta zavarovanja;
- večkratno zavarovanje; zavarovanje pri več zavarovalnicah pred isto nevarnostjo;
- dvojno zavarovanje; ista stvar, zavarovana pri več zavarovalnicah pred isto nevarnostjo;
- sozavarovanje; dogovor med zavarovalnicami, da skupaj nerazdelno delijo nevarnosti;
- zavarovanje pred odgovornostjo; zavarovalnica odgovarja za škodo proti tretjim osebam.

Pravni vir zavarovanja je predvsem OZ, ki ureja zavarovalno pogodbo za zavarovanje premoženja in oseb, ne ureja pa plovnih zavarovanj in zavarovanj po pravilih o plovnem zavarovanju, kar urejajo drugi predpisi o zavarovanju na raznih področjih prometa in prevoza blaga npr. obvezno zavarovanje vozil pred uporabo v prometu³⁴.

Zavarovalna pogodba po pravni naravi spada med tvegane oz. aleatorne pogodbe, pri katerih gre za zavarovanje določene negotovosti glede nastanka obveznosti zavarovalnice, da povrne zavarovalnino oz. plača škodo. Pogodbenika se morata dogovoriti o bistvenih elementih, kot so vrsta škodnega dogodka in omejitev zavarovalnega primera, v katerem se krije škoda, trajanje zavarovanja, zavarovana vrednost, višina premije in zavarovančeve dolžnosti ob škodnem primeru.

Posebna kritja rizikov so v kopenskem prevozu za npr. kombinirani prevoz, prevoz na lastnih kolesih, izredne manipulacije, težki in obsežni predmeti, skladiščenje, v pomorskem prevozu pa npr. prevoz v notranjost države, posebna embalaža, neustreznost ladje, blago na krovu ladje, kritje vojnih in političnih tveganj, prevoz na lastnih kolesih, prekrševanje ali izvajanje manipulacij, kritje specialnih rizikov, če ni podatkov o imenu in zastavi ladje.

Franšiza pomeni znesek škode, ki je zavarovalnica ne povrne, torej ne gre v njeno breme. Zavarovalnica ne povrne dela škode, ki nastane neodvisno od prevoznih nevarnosti, kot so običajni lom, kalo, razsip, iztek in drugo v določenem obsegu. Odbitna franšiza je odbitek, ki ga zavarovalnica odšteje od odškodnine, pri integralni franšizi pa zavarovalnica ne povrne škode do zneska franšize; nad njeno vrednostjo povrne škodo v celoti brez odbitkov.

Špediter je odgovoren, da v vseh poslih zastopa interese komitenta, da pride blago od prodajalca do kupca čim hitreje in brez poškodb. Ta špediterjeva odgovornost se zavaruje s posebnim zavarovanjem. S tem se krije objektivna odgovornost špediterja za vso škodo, ki bi jo imel naročnik zaradi nestrokovnega dela špediterja. Ta je odgovoren le za izbiro prevoznika, ne pa tudi za njegovo delo ali delo vključenih oseb, razen če je to odgovornost prevzel. Ne odgovarja za izračun voznine, carine in drugih stroškov v zvezi z opravljenimi posli, vendar je dolžan posredovati pri tovrstnih reklamacijah. Odgovoren je za skladiščenje blaga in stanje blaga v skladišču ter za morebitno poškodbo ali uničenje blaga, razen če tega ni v pogodbi. Odgovoren je tudi za delo podšpediterjev ali medšpediterjev.

Špediter odgovarja za število kosov in označitev posameznega tovorka, da je vidna, ne odgovarja pa za težo, prostornino, kvaliteto, vsebino in vrednost blaga. Odgovoren je za pridobivanje raznih popustov glede na stimulacije; vrsta popustov so npr. refakcije železniških prevoznikov za okoliščine, ki pomenijo prevoznikom znižanje stroškov obratovanja. Zavarovalni interes ima subjekt, na čigar tveganje se blago po odpremnem pogoju prevaža.

³⁴ Zakon o obveznih zavarovanjih v prometu. Ljubljana : Uradni list RS, št. 70, I. 1994.

Poseben primer pogodbe o zavarovanju je sporazum o jamstvu za carinske listine pri tranzitu blaga, ki ga skleneta zavarovalnica in prevoznik. Zavarovalnica jamči carinskim organom, da bo poravnala carinske dajatve, v kolikor blago ne bi bilo predano namembni carinarnici do določenega zneska.

3. PRIMER: UNIČENJE BLAGA MED PREVOZOM

Stranka naroči špediterju odpremo blaga – steklenih eksponatov za razstavo v ZDA – in dopremo tega blaga nazaj v Slovenijo. Odprema navedenega blaga je bila naročena špediterju po načelu »od vrat do vrat«, od skladišča naročnika v Ljubljani do razstavišča v kraju T. v ZDA, nato pa v obratni smeri nazaj do Ljubljane, do skladišča naročnika. Špediter je stranki posredoval ponudbo za odpremo in dopremo blaga, ki je vključevala relacijo, prevozna sredstva, carinjenje in stroške skupne storitve, to je stroške pakiranja eksponatov, stroške zavarovanja proti vsem rizikom (AAR + 10 %), stroške prevoza s kamionom do Brnika, stroške carinskega postopka pri začasnem izvozu blaga, stroške letalskega prevoza na relaciji Brnik – kraj T. v ZDA in nazaj, stroške uvoznega carinskega postopka v ZDA, stroške ameriškega podšpediterja ter stroške kamionskega prevoza steklenih eksponatov do mesta razstave, nato pa stroške odpreme blaga nazaj do Ljubljane. Navedena ponudba je vsebovala tudi stroške špediterja samega.

Navedeno ponudbo je naročnik sprejel in je špediter blago prevzel ter odpremil. Pred odpremo je špediter blago ustrezno embaliral in označil ter ga zavaroval; kot zavarovanec na polici je bil označen naročnik. Kamionski prevoz od Ljubljane do letališča Brnik je izvršil špediter sam kot prevoznik; v postopku carinjenja blaga je nastopil špediter v imenu in na račun naročnika; blago je bilo prijavljeno za začasni izvoz in uvoz. Letalski prevoz blaga na relaciji Brnik – kraj T. v ZDA in nazaj je špediter kot zastopnik (agent) naročnika, ki je bil na letalskem tovornem listu naveden kot pošiljatelj blaga, naročil nemškemu letalskemu prevozniku. Kot prejemnik (consignee) pa je bil na letalskem tovornem listu naveden ameriški podšpediter, kateremu je špediter pred odpremo blaga naročil prevzem blaga v ZDA in letalskega prevoznika, carinski postopek začasnega uvoza blaga v ZDA ter dopremo blaga naročniku na razstavišče v kraju T. Hkrati mu je špediter naročil po končani razstavi tudi povratno odpremo tega blaga iz ZDA, z letalom istega letalskega prevoznika. Vse stroške opisane odpreme in dopreme blaga je založil špediter ter jih skupaj s svojo provizijo obračunal svojemu naročniku, ki je stroške poravnal.

Pri prevzemu blaga v ZDA od nemškega letalskega prevoznika, je ameriški podšpediter ugotovil poškodbe embalaže ter o tem obvestil špediterja in naročnika. Po naročilu špediterja je ameriški podšpediter vložil protest oz. reklamacijo letalskemu prevozniku zaradi nastale škode, po opravljeni carinski kontroli in prevozu blaga na razstavišče v kraju T. pa je bila skupaj z naročnikom ugotovljena natančna škoda, s sodelovanjem havarijskega komisarja. Zapisnik o škodi s protestom je špediter poslal zavarovalnici, pri kateri je bilo blago na prevozu zavarovano. Do poškodbe blaga je prišlo tudi med povratnim letalskim prevozom blaga iz ZDA, kar je špediter ugotovil pri prevzemu blaga od nemškega letalskega prevoznika na letališču Brnik. Tudi za to škodo je špediter podal protest letalskemu prevozniku in pritegnil zavarovalnico, da je ugotovila natančno škodo.

Povrnitev škode na blagu, nastale med obema letalskima prevozoma, in povrnitev stroškov je naročnik s pomočjo špediterja uveljavljal pri zavarovalnici, ki je blago na prevozu zavarovala; ta je odškodnino in stroške naročniku poravnala, nato pa izplačilo na podlagi naročnikovega odstopa terjatve – cesije regresirala od letalskega prevoznika. Povrnitev stroškov letalskega

prevoza blaga v obe smeri je naročnik ob sodelovanju špediterja posebej uveljavil od letalskega prevoznika, ki je bil odgovoren za nastalo škodo; ta je stroške letalskega prevoza naročniku povrnil.

V gornjem primeru gre za obravnavo vsebine špediterske pogodbe pri začasnem izvozu in uvozu blaga, za obravnavo razmerja med špediterjem in naročnikom, kakor tudi za špediterjeva razmerja z drugimi udeleženci v postopku odpreme in dopreme blaga. V tem primeru je tako pri odpremi, kakor tudi pri povratni odpremi prišlo do škode na blagu med prevozom, tako da ta primer obravnava tudi odškodninska razmerja v zvezi z nastalo škodo.

4.9. Pravila pri izdajanju vrednostnih papirjev (vrednotnic)

Eno izmed pomembnih posebnih opravil špediterjev je izdajanje vrednostnih papirjev oz. vrednotnic, tako splošnih kot prevoznih. Gre za listine, ki izpolnjujejo določene zakonske pogoje, na njih pa je napisana pravica v denarju, ki jo lahko uveljavlja samo zakoniti imetnik vrednotnice.

Pri splošnih vrednotnicah gre za bančne posle po OZ, in sicer za pogodbo o denarnem depozitu, hranilno vlogo, hrambo oz. depozit vrednostnih papirjev, pogodbo o bančnem tekočem računu, pogodbo o sefu, kreditno pogodbo, akreditiv in jamstveno pogodbo.

Pri prevoznih vrednotnicah lahko vrednostnice delimo glede na:

- upravičenca oz. prinosnika; imetniške, orderske, imenske vrednotnice;
- ekonomski pomen; tiste, ki so povezani s kapitalom, kot so delnica, obveznica in certifikat, tiste, ki so kot plačilni dokument, kot sta ček in menica, in tiste, ki so izdani za blago, na podlagi katerih se dobi blago, npr. skladiščnica, ladijska nakladnica, tovorni list, špeditersko potrdilo.

Tovorni listi (CMR, CIM) in prevozniki dokumenti (FCR, FBL, FCT), ki jih izdajajo špediterji, so tudi lahko vrednotnice, če tako odloči izdajatelj:

- Špeditersko potrdilo – FCR; špediter potrdi prejem blaga in se ga zaveže izročiti prejemniku, na njegovi podlagi lahko banka izvrši plačilo blaga iz kreditiva.
- Špeditersko prevozno potrdilo – FCT; potrjuje prevzem blaga in nadomešča prevozni dokument vseh vrst prevoza. Prenosljivo je z indosamentom in izplačljivo po akreditivu.
- FIATA listina za kombinirani prevoz blaga – FBL.
- FIATA špeditersko skladiščno potrdilo – FWR; podobno je skladiščnici.
- FIATA potrdilo za prevoz nevarnega blaga – SDT; in jamči, da blago ustreza predpisom po konvencijah npr. ADR³⁵.

4.10. Pravila pri elektronskem poslovanju

Razvoj informacijske tehnologije je v špediciji pripomogel³⁶, da je mogoče vrzel pri prenosu informacij zapolniti z računalniško izmenjavo podatkov, ki nadomešča prenos papirja. Proces premeščanja blaga je povezan z veliko količino različnih informacij; pri tem ima špedicija kot organizator in koordinator prevoza in njegovih spremljajočih dejavnosti osrednjo vlogo, saj usmerja in uravnava gibanje blaga iz odpremnega v namembni kraj.

³⁵ Uredba o ratifikaciji evropskega sporazuma o mednarodnem cestnem prevozu nevarnega blaga in protokola. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 59, l. 1972.

³⁶ Jelenc Miran: Pomen elektronske izmenjave podatkov za delovanje špediterja v logistični verigi. Organizacija, Založba Moderna organizacija, Kranj, št. 5, 1998, l. 31, s. 270-279.

Pri UNICTRAL so leta 1996³⁷ ponudili celoto pravil za varno elektronsko poslovanje mednarodnih špediterjev. Elektronska sporočila so pri prevozu stvari dobila enak status kot pisne listine. Tudi odpremni pogoji Incoterms 2000 pri tem nalagajo kupcu obveznost, da sprejme dokaz o izročitvi blaga. V ES je pripravljena posebna strategija elektronskega poslovanja³⁸.

V Sloveniji³⁹ smo z letom 2000 uredili osnovne predpise za elektronsko poslovanje⁴⁰. Tudi računi za davek na dodano vrednost⁴¹ so lahko izdani v nematerializirani obliki, če ima davčni zavezanec dovoljenje davčnega organa za takšno obliko izdaje. Slovenski računovodski standardi⁴², še zlasti standarda SRS 21 in SRS 22, jasno opredeljujejo tozadevna načela za knjigovodske listine, nastanek poslovnega dogodka, hranjenje računalniških nosilcev podatkov idr. Elektronsko poslovanje je opredeljeno tudi v OZ.

Slovenski carinski organi⁴³ so že leta 1991 začeli z izmenjavo podatkov z Agencijo za plačilni promet, nadziranje in informiranje, s carinskimi dolžniki leta 1994 in nenazadnje z elektronsko izmenjavo podatkov za deklariranje carinskih postopkov v carinski deklaraciji leta 1996⁴⁴. Predhodno zagotovljeni podatki⁴⁵ so osnova za odločanje o morebitnem nadzoru, podatki se zagotovijo v realnem času in ne naknadno z zamikom tudi meseca dni, imetnik dovoljenja in carinski organ obravnavata pošiljko samo enkrat brez dopolnilne deklaracije.

5. Prevoz blaga kot bistveni del špedicije blaga s pravili

Pri špediciji je bistveno opravilo transport oz. prevoz blaga, zato sem ga obravnaval podrobneje, ločeno od ostalih opravil. Izhajal sem iz osnovnega problema⁴⁶ prevoza blaga, po katerem imamo poznane izvore blaga z njihovimi kapacitetami, poznane potrošnike istega blaga z njihovimi potrebami in poznane prevozne stroške sorazmerne s prevažano količino na vsaki prevozni poti. Rešiti problem pomeni določiti za vse prevozne poti tiste količine blaga, pri katerih so skupni stroški najmanjši, pri tem zadovoljiti vse potrošnike, izvorov pa ne preobremeniti.

Instradacija pomeni določanje prevozne poti blaga od odpravnega kraja v eni do namembnega kraja v drugi državi, izbiro prevoznega sredstva, načina prevoza in časa. Gre za kakovostno usklajevani, najtežji in najodgovornejši osnovni posel mednarodnega špediterja. Dejavniki, ki vplivajo na instradacijo, so oblika racionalizacije manipuliranja in prevoza blaga, stroški, hitrost in kvaliteta odprave, sprejema in prevoza blaga, narava blaga, geografski položaj,

³⁷ Pavliha Marko, Vlačič Patrik: Elektronsko poslovanje v transportu: primer elektronske nakladnice. Podjetje in delo, GV, Ljubljana, št. 6-7, l. 2001, XXVII, s. 1308-1317.

³⁸ Bavec Cene: Vloga in naloge države pri uvajanju elektronskega poslovanja. Organizacija, Kranj, l. 31, št. 3, marec 1998, str. 118.

³⁹ Pavliha Marko, Vlačič Patrik: Elektronsko poslovanje v transportu: primer elektronske nakladnice. Podjetje in delo, GV, Ljubljana, št. 6-7, l. 2001, XXVII, s. 1308-1317.

⁴⁰ Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu (Ljubljana : Uradni list RS, št. 57, l. 2000) in Zakon o telekomunikacijah (Ljubljana : Uradni list RS, št. 30, l. 2001).

⁴¹ Zakon o davku na dodano vrednost. Uradni list RS, Ljubljana, št. 89, l. 1998, čl. 33.

⁴² Slovenski računovodski standardi. Ljubljana : Uradni list RS, št. 107, l. 2001.

⁴³ Košir Franc: Elektronsko poslovanje v blagovno-logističnih procesih. Organizacija, Kranj, l. 31, št. 3, marec 1998, str. 131.

⁴⁴ Košir Franc: E-poslovanje v skupnem tranzitnem sistemu. V: Gričar Jože (Ur.): Priložnosti elektronskega poslovanja podjetij. Založba Moderna organizacija, Kranj : Organizacija, l. 34, št. 3, marec 2001, str. 158-159.

⁴⁵ Košir Franc: Poenostavljanje uvozno-izvuznega procesa z elektronskim poslovanjem. V: Gričar Jože (Ur.): Izboljšanje konkurenčnosti z elektronskim poslovanjem: izkušnje in priporočila. Založba Moderna organizacija, Kranj : Organizacija, l. 33, št. 3, marec 2000, str. 175-177.

⁴⁶ Meško Ivan: Posplošitve transportnega problema. Naše gospodarstvo, št. 1-2, Maribor, 1996, l. 42, str. 58-62, s. 58.

devizni izdatki, politična situacija, pravni viri idr. Špediter pri tem organizira predvsem prevoz blaga.

Bistveni element prevoza je prevozna pogodba. Ta obravnava prevoz oz. premestitev blaga iz kraja v kraj in plačilo oz. ceno prevoza. Enotnega prevoznega prava ni⁴⁷, pravna teorija obravnava vsak prevozni nosilec zase, in sicer cestno, železniško, pomorsko, notranje plovno in letalsko pravo. V cestnem prevozu⁴⁸ ni predpisanih posebnih vrst pogodb. V železniškem prevozu⁴⁹ poznamo splošno pogodbo o prevozu blaga in pogodbo za posebne vrste prevozov. V letalskem prevozu⁵⁰ so pogodbe o prevozu stvari za vso zmogljivost, del zmogljivosti letala, pogodbe za enega ali več procesov ali za prevoz za določen čas. V pomorskem prevozu in prevozu po notranjih vodah⁵¹ poznamo ladjarsko in pogodbo o prevozu stvari.

Prevoznik se s prevožno pogodbo zavezuje, da bo prepeljal na določen kraj neko osebo ali stvar, pošiljatelj pa, da mu bo za to dal plačilo oz. prevoznino. Prevozna pogodba je sklenjena vedno v korist tretjega, to je prejemnika. Praviloma ne vključuje nakladanja in razkladanja blaga. Nalogodajalec oz. pošiljatelj je lahko špediter ali pa neposredni pošiljatelj in lahko kadarkoli spremeni prevozno pogodbo, razen ob prispetju pošiljke v namembni kraj in izročitvi voznega lista prejemniku. Ko je dano blago na prevoz prevozniku, lahko s tem pošiljatelj dodatno razpolaga in v ta namen daje navodila prevozniku do prejemnikovega poplačila stroškov. Pošiljatelj mora skrbeti za ovojnino stvari, predano stvar mora zapakirati na predpisan ali običajen način, prevoznik pa mora nadzorovati izvršitev te pošiljateljeve odgovornosti. Vsak prevoz blaga spremljata 2 zavarovalni pogodbi, ena za zavarovanje odgovornosti prevoznika in druga za zavarovanje stvari na prevozu.

Prevoznik odgovarja za poškodbo ali izgubo blaga ter za zamudo pri njegovi izročitvi od trenutka, ko je blago prejel, pa vse do trenutka, ko je blago predal v kraju, ki je v prevoznem dokumentu naveden kot kraj predaje. V prevoznikovo odgovornost so vključene vse neposredne škode, delna in celotna izguba, izvzete pa so škode, ki nastanejo v času prevoza zaradi višje sile in niso lastne vozilu, zaplembe, kvarjenja blaga ter škode imetnika pravice razpolaganja. Nekatere škode se nadomestijo tudi, če je do njih prišlo zaradi prometne nesreče ali pa obratovalne nezgode prevoznika.

Prevoznikova odgovornost za izgubo, poškodbo in zamudo pošiljke temelji na načelu objektivne odgovornosti; prevoznik vedno odgovarja za škodo, razen če dokaže kot vzrok višjo silo oz. lastnost blaga ali pa naročnikovo dejanje. Škoda se ugotavlja po tržni ceni pošiljke v času in kraju predaje za prevoz. V primeru, da so v pošiljki dragocenosti, vrednostni papirji ali druge posebne stvari, zakon ščiti prevoznika, da ga mora pošiljatelj o tem obvestiti zaradi možnosti, da prevoznik opravi previdnostne ukrepe pri prevozu. Pri izgubi pošiljke mora prevoznik poleg škode vrniti tudi prevoznino.

Stroške prevozne škode prevoznik prenese na svojo zavarovalnico. Zahtevki iz prevozne pogodbe ugasnejo z redno predajo blaga prejemniku, ne ugasnejo pa odškodninski zahtevki za škode prevoznika zaradi grobe malomarnosti, prekoračitve prevoznega ali izročilnega roka, za skrite napake na blagu idr.

⁴⁷ Pavliha Marko: Poenotenje transportnega prava. Podjetje in delo, 158 zvezek, št. 6-7, XXIV, 1998, s. 724-747.

⁴⁸ Zakon o prevoznih pogodbah v cestnem prevozu blaga. Ljubljana : Uradni list SFRJ, št. 2, l. 1974.

⁴⁹ Zakonu o prevoznih pogodbah v železniškem prometu. Ljubljana : Uradni list RS, št. 61, l. 2000.

⁵⁰ Zakon o obligacijskih in stvarnopravnih razmerjih v letalstvu. Ljubljana : Uradni list RS, št. 12, l. 2000.

⁵¹ Pomorski zakonik. Ljubljana : Uradni list, št. 26, l. 2001.

Če je pri prevozu sodelovalo več prevoznikov, je prevoznik, ki je prevzemnik pošiljke za prevoz, praviloma odgovoren za prevoz od prevzema do izročitve drugemu, vendar ima pravico do povračila škode tudi od drugih prevoznikov. Če je drugi prevoznik prevzel tudi vozni list od prvega, postane solidarno odgovorna sorazmerno z njuno udeležbo pri prevozu.

Prevoznik ima pridržno pravico za terjatve iz prevozniške pogodbe zaradi zavarovanja pravic prevoznika, ki traja ves čas posesti blaga od prevzema blaga na prevoz. V primeru kolizije, npr. pridržne pravice prevoznika, komisionarja in špediterja, imajo le-ti zastavno pravico v obratnem vrstnem redu, kot so njihovi stroški nastali; pri tem ima prevoznik privilegij poplačila pred ostalimi upniki.

5.1. Cena in stroški prevoznih storitev

Cena storitev v prevozu blaga se oblikuje s pogodbo med prevoznikom in uporabnikom in s predpisovanjem prevoznih cen v obliki tarif. Na višino cene vplivajo različni dejavniki, kot so prevozna razdalja, masa/prostornina blaga, odnos bruto (bruto tonski kilometri – btkm) in neto (neto tonski kilometri - ntkm) storitve oz. delo, potrebno za premeščanje blaga, stopnja izkoriščanja prevoznih sredstev, vrsta blaga, uporaba tehnike in organizacije prevoza, kakovost prevozne storitve, gostota oz. razvitost prevoznega omrežja, obseg proizvodnje prevoznih učinkov idr.

Tarifa v prevozu pomeni sistematično oblikovano celoto vseh določil o prevozni pogodbi, prevoznih cenah oz. tarifah v ožjem smislu in cenah dodatnih storitev⁵². Pri tarifah so pomembna načela javnost, enakost uporabe oz. nediskriminativnost, stalnost in enostavnost. Poznavanje tarif omogoča uporabnikom kalkuliranje prevoznih stroškov in odločanje o izbiri prevoznega načina. Poleg čiste prevoznine ima prevoznik pravico tudi do nadomestila za stranske dodatne storitve, ki so lahko nadomestilo za uporabljene obrazce in izpolnjevanje, tehtanina, nadomestilo za štetje blaga, za nakladanje in razkladanje blaga, za označbo kosovnega blaga, za skladiščenje in uporabljeni prostor, stojnino idr. Tarife delimo na:

- redne in izjemne; izjemne so posebne glede na določeno blago ali prevozne odnose in običajno pomenijo nek odstotek odbitka od redne tarife.
- področje uporabe; tuzemske, mednarodne, uvozne in izvozne.
- fiksne in maržne; pri fiksnih je prevozna cena točno določena, pri maržnih pa obstaja določena spodnja in zgornja dogovorna meja o ceni tarife.

5.2. Integralni, kombinirani in multimodalni prevozi blaga

V mednarodnem prevozu blaga se organizira integralni, kombinirani in multimodalni prevoz blaga. Pri integralnem se blago ne tovari neposredno na prevoznem sredstvu, pač pa se prej unificira. Pri kombiniranem oz. povezanem prevozu, sorodni pojem je tudi intermodalni prevoz, gre za prevoz standardne prevozne enote po vsaj dveh prevoznih nosilcih. Pri sestavljenem oz. multimodalnem prevozu organizira špediter prevoz z enim prevoznim dokumentom FBL za celotno prevozno pot, ne glede na vrsto prevoznega sredstva. FBL je prenosni dokument, ki predstavlja vrednotnico o blagu; špediter z njim prevzame odgovornost za izpolnjevanje pogodbe o prevozu in se s tem postavi v vlogo prevoznika.

⁵² Oblak Henrik: Mednarodna poslovna logistika. Maribor : Ekonomsko-poslovna fakulteta, 1997, 362 str., s. 242.

Pri povezanem prevozu se izkorišča prednosti vključitve različnih prevoznih sredstev. Kombinirani prevoz po hitrosti ni prava alternativa cestnemu, potrebuje dolgoročno zasnovan razvojni koncept. Posebej pomembni vrsti sta naslednji:

- Oprtni; eno prevozno sredstvo se prevaža na drugem. Gre za sočasno uporabo dveh prevoznih nosilcev dveh različnih prevoznih panog in predstavlja ob kontejnerizaciji največjo racionalizacijo v prevoznih tehnologiji. Najpogosteje je iz cestnih in železniških vozil, kjer se cestna prevažajo na velike razdalje z železniškimi. Poznamo oprtni sistem na železnici, kopensko-vodni RO-RO (*roll on – roll off*) in vodne LASH (*lighter aboard ship*), BACAT (*barge on catamaran*), SI-SO (*swim in – swim out*) idr.
- Prevoz vsebnikov; vsebniki z blagom so naloženi na prevoznem sredstvu. Pri tem gre za palete, kontejnerje idr. Vsebnik je prevozno univerzalen, uporaben za vse vrste prevoza oz. prevozna sredstva. Po vrsti tovora so vsebniki za generalni tovor, toplotni in cisterne.

V sodobnem prevozu blaga je značilna unitizacija tovora z uporabo standardiziranih prevoznih in manipulacijskih enot, uvajanje sistemov horizontalne manipulacije ali kombinacija obeh sistemov. Večvrstni prevozi tovora so v večjih prevoznih enotah, po načeloma neprekinjeni poti, ob uporabi specializiranih pretovornih in prevoznih sredstev, ki omogočajo racionaliziran prevoz, pretovor in uskladiščenje. Z oblikovanjem večjih prevoznih enot se, zlasti s homogenostjo tovora, racionalizira prevoz po sistemu »od vrat do vrat«.

Pretovor na lomnih točkah oz. točkah prehoda tovora med prevoznimi nosilci ali znotraj prevoznega nosilca se lahko izvede horizontalno, kot npr. železnica – cesta pri oprtnem sistemu, cesta – morje RO-RO in druge kombinacije, ali vertikalno, kot npr. LO-LO (*lift on – lift off*) pri sistemu dviganja in spuščanja v kontejnerskem prevozu ali v oprtnem prevozu z zamenljivimi zabojniki cestnih vozil.

Organizator prevoza sklene pogodbo o večvrstnem prevozu v imenu pošiljatelja ali prevoznika in prevzema pogodbeno odgovornost. V proces je vključen le en posameznik-organizator; zadostuje ena prevozna pogodba in en dokument npr. FBL.

Za poenotenje pravil so pomembne številne tipske pogodbe⁵³ iz mednarodne prevozne prakse, pravila Sveta Združenih narodov za trgovino in razvoj – UNCTAD, ICC, FIATA, Baltiški mednarodni pomorski svet – BIMCO idr. Bistvo vseh je v uvajanju enotne odgovornosti organizatorja večvrstnega prevoza za celotni prevoz, kar olajša položaj komitentu.

5.3. Mednarodni prevoz blaga po kopnem

5.3.1. Prevoz blaga po cesti

Pogosto je cestni prevoz prvo in zadnje prevozno sredstvo v mednarodni menjavi; blago se po cesti dostavi končnemu prejemniku. Prednost je dostopnost, prevoz do hiše. Prevoze opravljajo pretežno podjetniki z malimi tovornjaki, ki so na kratke razdalje praktično brez konkurence v primerjavi z ostalimi prevoznimi sredstvi. V daljinskem prevozu je tudi glavna prednost velika dostopnost zaradi cestne mreže, hitrost in relativna varnost. Prednost je tudi velika prilagodljivost prevoznikov posebnim zahtevam uporabnikov. Vendar je na večje razdalje primeren oprtni sistem prevoza železnica-cesta, ki je, poleg prednosti obojih, tudi ugoden za okolje. Cestni prevozniki nastopajo s pomočjo mednarodne zveze za cestni prevoz blaga – IRU.

⁵³ Pavliha Marko: Poenotenje transportnega prava. Podjetje in delo, 158 zvezek, št. 6-7, XXIV, 1998, s. 724-747.

Prevozna cena se lahko oblikuje po tarifi. Tarifnega sistema na neki mednacionalni ravni ni⁵⁴. Za Slovenijo je lahko zanimiv tarifni sistem ES, ki ga sestavljajo posebne tarife z obveznimi minimalnimi in maksimalnimi tarifnimi postavkami in veljajo tudi za prevoze pošilk med članicami ES, preko tretjih držav. Prevozna cena se lahko oblikuje tudi kot skupna vsota, ki obsega prevoznino, dodatke, stroške skladiščenja, prevoznino in druge stroške.

Za mednarodni cestni prevozni proces so pomembni pravni viri, dvostranski in večstranski dogovori ter nacionalni predpisi za cestna vozila. Osnovo dajejo ženevska konvencija – CMR⁵⁵, sporazum ADR in konvencija ATA⁵⁶. Pri nas to urejajo OZ, Zakon o prevozih v cestnem prometu, Zakon o prevoznih pogodbah v cestnem prometu, Zakon o prevozih nevarnega blaga⁵⁷.

5.3.2. Prevoz blaga po železnici

Železniški prevoz je relativno omejen, saj ni mogoče prevažati blaga »od vrat do vrat«, je pa relativno cenen, primeren za daljše relacije, težje in voluminozne tovore. Delimo ga na notranji in mednarodni železniški prevoz, na tovorni in breztovorni prevoz ter prevoze ekspresnega blaga. Železnica ima v primerjavi s cesto prednost v zmožnosti prevoza množine tovara, pri tem je tudi relativno hitra. Na daljše razdalje omogoča prevoze skoraj vseh vrst tovara; primerna je za prevoz velikih količin dragih izdelkov, zagotavlja zanesljiv in relativno varen prevoz. Predstavlja tipičen primer velikega sistema; njeno tehnično strukturo sestavljajo celotna prevozna pot, postaje z napravami in opremo ter vlečna in prevozna vozila. V sodobni organiziranosti prihaja do delitve na javni infrastrukturni del in podjetniškega prevoznikega.

V vsaki državi je železnica pod nadzorom države⁵⁸, saj gre po tradiciji za delovanje po domačih podjetjih, ki uživajo ekskluzivne pravice za celotno ali velik delež nacionalnih železniških aktivnosti. Čeprav so v ES železnice po uvedbi konkurence od leta 1968 delovale z nižjimi stroški, izboljšanimi storitvami, razvojem novih proizvodov in trgov, je vseeno prišlo do upada prevoznega deleža železnic. Zato so bili leta 1991 v ES sprejeti liberalizacijski ukrepi, po katerih morajo članice države zagotoviti neodvisnost poslovanja železnic s tem, da ločijo management železniške infrastrukture od provizij za storitve. V mednarodnem železniškem prevozu se tako sklepajo posebni tarifni dogovori in izdaja t. i. zvezne tarife, ki jih sestavljajo predpisi o predajnih postopkih, prevozu, storitvah in tarifah.

Svetovni železniški združenji sta Mednarodna železniška zveza – UIC in Mednarodno kongresno železniško združenje – IRCA, poleg teh je vrsta regionalnih, npr. Mednarodna organizacija za mednarodne železniške prevoze – OTIF. Železniške družbe so pod strogo kontrolo ICC, ki nadzoruje tarifne dogovore in posreduje v sporih, npr. na področju kakovosti storitev.

Najpomembnejši mednarodni pravni vir je bernska konvencija – COTIF⁵⁹ iz leta 1980, s priloženimi pravilniki CIV za mednarodni prevoz potnikov po železnici, CIM za mednarodni prevoz blaga po železnici, RID za mednarodni prevoz nevarnih snovi po železnici, RIC za

⁵⁴ Ogorelec Anton: Logistika: organiziranje in upravljanje logističnih procesov. Maribor : PEF, 1996, 224 strani, s. 93.

⁵⁵ Uredba o ratifikaciji Konvencije o pogodbi za mednarodni cestni prevoz blaga. Beograd : Uradni list FLRJ-MP, št. 11, l. 1958.

⁵⁶ Zakon o ratifikaciji Konvencije o začasnem uvozu. Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 22, l. 2000.

⁵⁷ Zakon o prevozu nevarnega blaga. Ljubljana : Uradni list RS, št. 79, l. 1999.

⁵⁸ Faull Jonathan and Nikpay Ali: The EC law of competition. Oxford : University press, 1999, 961 str., s. 878.

⁵⁹ Uredba o ratifikaciji konvencije o mednarodnih železniških prevozih. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 8, l. 1984.

mendarodni prevoz kontejnerjev po železnici. Najpomembnejši domači pravni vir je Zakon o prevoznih pogodbah v železniškem prometu⁶⁰.

5.4. Mednarodni prevoz blaga po vodi

5.4.1. Prevoz blaga po morju

Mednarodni pomorski prevoz je zelo pomemben nosilec, ki ga lahko ob bistveno višjih stroških nadomesti le letalski prevoz. Prevozi so lahko naslednji:

- Linijski; po vnaprej določenih linijah. So dražji, zato se ustanavljajo sveti (konference) linijskih prevoznikov za urejanje odnosov med neodvisnimi pomorskimi prevozniki. Tarife se določa po velikosti ali teži, vrsti tovora in ladij ter prevoznih relacijah.
- Svobodni, tramperski oz. čarterski; gre za pogodbene relacije plovbe. So cenejši, a počasnejši od linijskih in niso vezani na svete ladijskih prevoznikov. Prevozne cene določajo po ponudbi in povpraševanju ter omogočajo prevoze po vseh pomorskih poteh.

Med prednostmi linijske plovbe so preglednost za izvoznika v organiziranju procesa prevoza in ugoden vpliv na terminiranje proizvodnje, izboljšanje dobavnega servisa izvoznika v dobro organiziranih pristaniščih, rednost in pogostost prevozov, ugoden vpliv na *image* izvoznika z boljše klasificiranimi ladjami in nižjim kargo zavarovanjem. V svobodni plovbi gre za večje, specializirane ladje; tu se sklepa ladjarska pogodba (*charter party - C/P*). Prednosti so možnost množičnega prevoza tovora, ni posebnih omejitev na trgu, možnost letnega usmerjanja prevoza. V organizaciji svobodne plovbe se upošteva zlasti boniteta ladjarja, prevozna primernost ladje, stroški in čas vkrcanja, izkrcanja, posebni odpremni pogoji pri manipulacijah npr. FAS idr.

Morske prevozne poti se s kontinentalnimi stekajo v pristaniščih⁶¹, kjer se lahko izvajajo tudi druge gospodarske dejavnosti. Pristanišča lahko razvrščamo po:

- temeljni dejavnosti; pristanišča za javni prevoz, posebna, neodprta za javni prevoz;
- carinskem režimu; carinska pristanišča, svobodne pristaniške oz. carinskimi cone, svobodna carinska eksteritorialna pristanišča;
- značilnostih mikrolokacije; obalne, notranje, estuarijske, otočne, vodostajne;
- pomorskem pravu; za izkrcanje, vkrcanje, pribežališča, varna, tranzitna pristanišča;
- tovoru; za generalni oz. razsuti tovor, univerzalna in kontejnerska pristanišča.

Med mednarodnimi združenji je bil leta 1897 ustanovljen Mednarodni pomorski odbor – CMI, ki je spodbudil številne konvencije. Med državnimi združenji je največ prispevala Mednarodna pomorska organizacija – IMO, ustanovljena leta 1948. Za poenotenje pomorskih pravil si prizadevajo še BIMCO, ustanovljen leta 1905, ki je izdal med drugim paleta standardnih nakladnic in ladijskih pogodb. Leta 1966 je bila ustanovljena Komisija Združenih narodov za trgovinsko pravo – UNICPRAL, ki tesno sodeluje s UNCTAD, ustanovljeno leta 1965. Poleg teh posredno vrši poenotenje pravil še UNIDROIT, ustanovljen leta 1940, in ICC.

V linijski plovbi se kot svetovni združenji lahko označita Mednarodna pomorska zbornica – ICS in BIMCO, z evropskega vidika je najpomembnejši Svet evropskega in japonskega združenja lastnikov ladij – CENSA. Po vrsti tovora sta najpomembnejši Združenje ladjarjev za suhe tovore – INTERCARGO in Združenje ladjarjev za tankerje – INTERTANKO.

⁶⁰ Zakon o prevoznih pogodbah v železniškem prometu. Ljubljana : Uradni list RS, št. 61, I. 2000.

⁶¹ Ogorelc Anton: Logistika: organiziranje in upravljanje logističnih procesov. Maribor : PEF, 1996, 224 strani, s. 95.

Pomorska pravila so od vseh oblik prevoza blaga najboljšeješa. Pravni vir je bil že Hamurabijev zakonik iz obdobja leta 2000 p.n.š., tudi sodobna pravila⁶² pa so sestavljena v veliki meri iz zgodovinskega splošnega pomorskega prava, ki je posebna vrsta gospodarskega prava. Prvi pisan pomorski zakon je rodoški iz leta 800 p.n.š. V 11. in 12. stoletju je prišlo do pomorskega prava v mestih Amalfi, Trani in Pisi, ki so vplivala na pomorsko pravo zahodnih sredozemskih dežel. V srednjem veku so veljali pomorski običaji, t. i. ustno pomorsko pravo, ki je predstavljalo poseben del gospodarskega, in se širili po atlantskih obalah od Španije, Francije, Flandrije in tudi Anglije ter Škotske.

Kot pravilo se je v preteklosti uporabljalo pravo zastave ladje, pomembno tudi danes, vendar le kot eden od pokazateljev za določitev prevladujočega prava. Pravo zastave ladje pomeni, da se uporabi nacionalno pravo in ne konvencionalno, če ustrezen del strank pripada istemu pravu. Rimska konvencija iz leta 1980 o pravu zastave ladje ne govori, omenja pa, da se v primeru odsotnosti ustreznih izbir pogodba obravnava po pravu države, s katero je ta najbližje povezana. Pogodbe morajo imeti v svoji klavzuli določbo o izbiri prava; če tega ni, mora o izbiri sistema prava odločiti nek forum.

Najpomembnejša so pravila po bruseljski konvenciji oz. haaška pravila, z bruseljskim protokolom oz. haaško-visbyjskimi pravili⁶³. Splošno načelo uporabljivosti haaških pravil je, da jih lahko uporabimo pri vseh prevoznih pogodbah, kjer nastopa ladijska nakladnica ali drug podoben dokument, v državah podpisnicah.

Danes je glavno pravno načelo v mednarodnih pristaniščih⁶⁴, da je tuja ladja podrejena pravu obalne države. Pravna pravila za mednarodni pomorski prevoz so haaška pravila, ki so prikrojena za kosovni promet in veljajo le, če je izdan konosament za prevzeti tovor na čisti pomorski prevoz. Od leta 1978 težimo za tem, da bi s hamburškimi pravili vpeljali novo pomorsko pravo s prilagajanjem razvoju prevozne tehnologije in večjim jamstvenim rizikom na strani ladjarja.

Mednarodne konvencije⁶⁵, ki urejajo nakladnico, so haaška pravila, haaško-visbyjska pravila, protokol SDR k haaško-visbyjskim pravilom, konvencija o pomorskem mednarodnem pravu⁶⁶ ter hamburška pravila. Pri nas področje urejata Zakon o pomorski in notranji plovbi⁶⁷ – ZPNP in Pomorski zakonik⁶⁸ – PZ. PZ je prva celovita kodifikacija pomorskega prava na območju Slovenije, ki pa ne ureja plovbe po notranjih vodah, saj za Slovenijo ni posebno pomembna. V novem zakoniku se v skladu s pomorsko usmeritvijo⁶⁹ namesto luka uporablja izraz pristanišče. PZ se uporabi v koliziji pravil, v ostalem pa posebna pravila⁷⁰ idr⁷¹.

Posebej za poznejšo carinsko obravnavo v nalogi je pomembno, da PZ izrecno predpisuje zunanjo črto slovenskega teritorialnega morja kot državno mejo Slovenije na morju. Ker pa še ni morske meje s Hrvaško, bivša Jugoslavija pa v tržaškem zalivu ni konkretizirala ravnih

⁶² Tetley William: *Maritime liens and claims*, 2nd edition. Montreal : Blais, 1998, 1522 str., s. 2.

⁶³ Uredba o ratifikaciji Mednarodne konvencije za izenačitev nekaterih pravil o konosamentu (nakladnici) in Protokola. Ljubljana : Uradni list FLRJ-MP, št. 7, l. 1959.

⁶⁴ Iešič Marko in Pavliha Marko: Pomorski zakonik z uvodnimi pojasnili. Ljubljana : Uradni list RS, 2001, 479 str., s. 29.

⁶⁵ Pavliha Marko, Vlačič Patrik: Elektronsko poslovanje v transportu: primer elektronske nakladnice. Podjetje in delo, GV, Ljubljana, št. 6-7, l. 2001, XXVII, s. 1308-1317.

⁶⁶ Zakon o ratifikaciji konvencije ZN o pomorskem mednarodnem pravu. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 1, l. 1986.

⁶⁷ Zakon o pomorski in notranji plovbi. Ljubljana : Uradni list RS, št. 22, l. 1977.

⁶⁸ Pomorski zakonik. Ljubljana : Uradni list RS, št. 26, l. 2001.

⁶⁹ Resolucija o pomorski usmeritvi Slovenije. Ljubljana : Uradni list RS-stari, št. 10, l. 1991.

⁷⁰ Zakon o mednarodnem zasebnem pravu in postopku. Ljubljana : Uradni list RS, št. 56, l. 1999.

⁷¹ Zakon o plovi po celinskih vodah (Ljubljana : Uradni list RS, št. 30, l. 2002), Zakon o varnosti pomorske in notranje plovbe (Ljubljana : Uradni list RS, št. 17, l. 1988).

mejnih črt, zakonik ne more precizneje določiti meja teritorialnega morja. Zunanja meja slovenskega teritorialnega morja torej ni določena ter pušča možne variante, vključno z neposrednim izstopom iz slovenskega teritorialnega morja na odprto morje. Z mednarodno pogodbo, s katero je bila določena mejna črta, je mišljena predvsem osimska pogodba⁷².

Med pogodbe o izkoriščanju ladij se po PZ uvršča pogodbe o plovbnem poslu in pogodbo o zakupu. Pomembne so ladijska, prevozniška, pogodba o vlečenju oz. potiskanju idr. Urejena je tudi pogodba o plovbnem agencijskem poslu, namesto plovni pa je uveden pojem pomorski agent oz. agencija. Ena pomembnejših novosti PZ je stivadorska pogodba oz. pogodba o pristaniško-prekladalnih storitvah.

Pogodba o pomorskem oz. plovbnem zavarovanju se od običajne zavarovalne razlikuje zaradi specifičnega zgodovinskega razvoja pomorskega prava in pomorskega zavarovanja. Temelj za posebno ureditev je tudi v OZ, ki izključuje svojo uporabo za vsa zavarovanja, sklenjena po predpisih pomorskega prava. Glavne značilnosti pravil v PZ so, da se ne definira pogodbe, temveč našteva predmete oz. interese, ki jih je možno zavarovati. Zavarovanje se lahko sklene tudi na dogovorjeno vrednost, ki je obvezna za zavarovalnico oz. zavarovanca, vzpostavljen je sistem zavarovanja »za račun, katerega se tiče«, kar pride v poštev predvsem pri zavarovanju blaga v izvozu, kjer včasih končni prejemnik v trenutku sklepanja zavarovanja še ni poznan.

5.4.2. Prevoz blaga po notranjih vodah

Ta vrsta obsega prevoz po plovnih rekah, prekopih in jezerih. Gospodarnost prevoza je predvsem v množičnem prevozu homogenega tovora na daljše razdalje zaradi večje degresije stroškov. Problemi so odvisnost od drugih prevoznih nosilcev v stiku v rečnih pristaniščih, majhna hitrost, slabša zanesljivost, sezonska nihanja v prevozih, slabša prilagodljivost, slabša dostopnost. V okviru ES vsebuje rečni in kanalski prevoz kar 32 % od skupno prepeljanega tovora, kar je več kot železniški prevoz in manj od cestnega. Na proces konkurenčnosti v ES zelo vpliva sodelovanje z železnico.

Tarifni sistemi so različni; ponekod država regulira cene preko tarifnih odborov. Prevoznino se v mednarodnem prevozu oblikuje svobodno med uporabnikom in prevoznikom. Uporaba vodnih poti je ponekod brezplačna ali pa se plačajo prispevki za uporabo. Osnovni problem so visoki fiksni stroški. Posebne globalne organizacije na tem področju ni, na regionalni ravni je v Evropi najpomembnejša Mednarodna zveza za notranjo plovbo – UINF.

Prevoz po notranjih vodah urejajo v tujini konvencije o režimih plovbe po vodnih poteh, pri nas pa Zakon o plovbi na celinskih vodah⁷³, Zakon o varnosti pomorske in notranje plovbe in ZPNP.

5.5. Mednarodni prevoz blaga po zraku

Za letalski prevoz blaga je značilna visoka cena in je zato primeren le za prevoze blaga večje vrednosti in manjših količin. Od drugih vrst prevoza se loči po krajšem prevoznem času na daljše razdalje, manjši tovarni zmogljivosti v primerjavi z drugimi nosilci prevoza, visokih prevoznih stroških in sorazmerno redki mreži, kar pomeni osredotočenost na določena krajevna središča. Z letali se blago praviloma prevaža takrat, ko gre za kosovno kritično,

⁷² Zakon o ratifikaciji pogodbe med SFRJ in Italijo. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 1, l. 1977.

⁷³ Zakon o plovbi po celinskih vodah. Ljubljana : Uradni list RS, št. 30, l. 2002.

nujno potrebno, hitro pokvarljivo ali dražje blago. Tudi pri tem je neobhodna vključitev pred- in pokopenskega prevoza.

Prednost letalskega prevoza je hitrost, ki tudi izboljšuje dobavni servis in zmanjšuje zaloge blaga. Na cene vplivajo ponudba in povpraševanje, vrednost, prostornina in teža blaga, konkurenca, gospodarska struktura oskrbovanih območij in razdalja med letališči. Stroški se lahko za uporabnike letalskih storitev zmanjšajo z organizacijo zbirnega prevoza blaga. Zavarovalne premije za zavarovanje blaga so praviloma nižje zaradi manjšega tveganja za nastanek poškodb. Omogočeno je tudi znižanje zalog v izdajnih skladiščih. Prihranki nastajajo pri embalaži, zavarovanju, dokumentaciji, vezavi kapitala, stroških dostave do/od letališč.

V svetu je civilni zračni prevoz organiziran v Mednarodni organizaciji civilnega letalstva – ICAO in v Mednarodnem združenju za zračni prevoz – IATA, v Evropi pa je v Evropski komisiji za civilno zrakoplovstvo – ECAC. Letalski prevozniki so organizirani v Svetovnem združenju letalskih prevoznikov – IACA in evropskem – AEA. Za uporabnike prevoznih storitev je najpomembnejše združenje IATA; njegovo področje delovanja so oblikovanje mednarodnega prevoznega prava, pogajanja o mednarodnih tarifah in oblikovanje prevoznih pogojev.

Pravno osnovo⁷⁴ predstavljajo čičaška konvencija⁷⁵ iz leta 1944, varšavska konvencija⁷⁶ iz leta 1929, s spremembami, npr. haaškim protokolom, montrealškimi protokoli in pravila v posameznih državah. Čičaška konvencija je omogočila⁷⁷ osnovne pravne zahteve v mednarodnih zračnih storitvah. Varšavska konvencija⁷⁸ je uporabna v vsem notranjem in mednarodnem prevozu. Prevoznik je po konvenciji odgovoren za izgubo takoj, ko tovor vstopi na letališče. V koliziji pravil se najprej kolikor mogoče upošteva interpretacijo po varšavski konvenciji, šele nato haaški protokol.

Po varšavski konvenciji je mednarodni prevoz le tisti, ki se odvija med dvema članicama podpisnicama konvencije, drugi pa so domači. Vstop na trg v zračnem prevozu blaga, urejanje linij, delitev zmogljivosti in cene so torej urejeni z dvostranskimi sporazumi med državami. V sporazumih se določijo linije in letališča za medsebojni promet, definirajo pravice letenja prevoznikov na neki liniji in delitev zmogljivosti med državama. Cene se oblikujejo po tarifnih določilih IATA in z dvostransko pogodbo držav.

Za notranji trg storitev v zračnem prevozu je v večini držav značilno stanje nadzorovane konkurence, saj država ureja dostop na trg, zmogljivosti in cene. S pogodbo o prevozu stvari z letalom prevzame letalski prevoznik enake obveznosti kot drugi prevozniki. Med predpisi so najpomembnejši Zakon o obligacijskih in materialnopravnih razmerjih v letalstvu⁷⁹ in OZ.

⁷⁴ Faull Jonathan and Nikpay Ali: The EC law of competition. Oxford : University press, 1999, 961 str., s. 874

⁷⁵ Uredba o ratifikaciji sporazuma o tranzitu v mednarodnem zračnem prometu. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 9, l. 1977.

⁷⁶ Zakon o Konvenciji za izenačitev nekaterih pravil, ki se nanašajo na mednarodni zračni prevoz. Ljubljana : Uradni list KJU-MP, št. 124, l. 1931.

⁷⁷ Sir Jennings Y. Robert: Mednarodno pravo. V: Encyclopedia of public international law: 7. zvezek. (Ur.) Dolzer Rudolf et al. Amsterdam : Elsevier Science Publishers, 1984, 555 str, s. 278-297, s. 292.

⁷⁸ Verwer Christian P.: Liability for damage to luggage in international air transport. Deventer : Kluwer, 1987, 217 str., s. 3.

⁷⁹ Zakon o obligacijskih in stvarnopravnih razmerjih v letalstvu. Ljubljana : Uradni list RS, št. 12, l. 2000.

III. UVOZNE IN IZVOZNE DAJATVE PRI ŠPEDITERSKIH POSLIH

Naloga tega dela naloga je predstaviti področje predpisov o javnih dajatvah, ki se pojavljajo pri uvozu, izvozu ali tranzitu blaga. Javne dajatve, ki nastopajo v špediterskem poslu, so carine, davek na dodano vrednost, trošarine in druge. Za njihovo obračunavanje in plačevanje se je potrebno ravnati po domačih in mednarodnih predpisih, pri nastopanju pred carinskim organom se je potrebno ravnati po postopkovnih predpisih.

Teoretično sem predstavil in pojasnil različne javne davščine, ki se pojavljajo pri špediterskem poslu; ob strokovni literaturi sem se pretežno posluževal veljavnih domačih in mednarodnih predpisov. Osredotočil sem se na obravnavo carinskih postopkov v špediciji blaga. Med obravnavanimi področji Carinskega zakona⁸⁰ – CZ sem se osredotočil na pojasnitev carinskega sistema, carinskega območja in carinskega blaga, na instrumente in postopek zavarovanja plačila carinskega dolga, carinsko tarifo in carinske stopnje, plačilo carine in drugih uvoznih davščin in na carinske oprostitev ter carinske postopke.

1. Opredelitev pojmov

Opredelitve carinskih pojmov so podane v prvih štirih členih CZ.

Carinsko območje Slovenije po CZ obsega ozemlje, teritorialno morje in zračni prostor nad ozemljem in teritorialnim morjem Slovenije. Omejeno je s carinsko črto, ki je identična z mejno črto⁸¹. Podobno definicijo območja poznamo tudi v ZDDV o davčnem območju. Carinska črta je potrebna za ugotavljanje, kdaj določeno blago postane predmet obravnavanja po slovenski carinski zakonodaji in za ugotavljanje obveznosti obračuna uvoznih dajatev pri nezakonitem vnosu blaga na carinsko območje.

Carinski organ pomeni po CZ carinsko upravo, carinarnico ali notranjo organizacijsko enoto oz. po spremembah CZ od 1. 1. 2003⁸² generalni carinski urad, carinski urad ali njegovo organizacijsko enoto, v skladu z njihovimi pooblastili. V carinskih predpisih je izrecno opredeljena pristojnost konkretnega carinskega organa ali pa na splošno le pojem carinskega organa. Konkretno pristojnost določajo organizacijski predpisi, npr. Zakon o carinski službi⁸³ – ZCS; krajevno pristojnost določa CZ. Poleg pooblastil po CZ in ZCS opravljajo tudi pooblastitve po Zakonu o splošnem upravnem postopku⁸⁴ – ZUP, Zakonu o preprečevanju pranja denarja⁸⁵ – ZPPDen, Zakonu o zunanjetrgovinskem poslovanju⁸⁶ – ZZP idr.

Odločba je po CZ vsako uradno dejanje carinskega organa, s katerim odloča o zadevah po carinskih predpisih. Pri tem se upošteva še ZUP in Zakon o davčnem postopku⁸⁷ – ZDavP.

Carinski zavezanec je po CZ oseba, za račun katere je bila carinska deklaracija vložena, ali tista, na katero so bile prenesene pravice in obveznosti prve osebe, v zvezi z določenim carinskim postopkom. Po spremembah CZ se bo ta imenoval uporabnik postopka. Če oseba vloži deklaracijo v svojem imenu in za svoj račun, je ona carinski zavezanec. Če vloži

⁸⁰ Carinski zakon. Ljubljana : Uradni list RS, št. 1, l. 1995.

⁸¹ Zakon o nadzoru državne meje. Ljubljana : Uradni list RS/I, št. 1., l. 1991.

⁸² Zakon o spremembah in dopolnitvah Carinskega zakona. Ljubljana : Uradni list RS, št. 59, l. 2002.

⁸³ Zakon o carinski službi. Ljubljana : Uradni list RS, št. 56, l. 1999.

⁸⁴ Zakon o splošnem upravnem postopku. Ljubljana : Uradni list RS, št. 80, l. 1999.

⁸⁵ Zakon o preprečevanju pranja denarja. Ljubljana : Uradni list RS, št. 79, l. 2001.

⁸⁶ Zakon o zunanjetrgovinskem poslovanju. Ljubljana : Uradni list RS, št. 13, l. 1993.

⁸⁷ Zakon o davčnem postopku. Ljubljana : Uradni list RS, št. 18, l. 1996.

deklaracijo v svojem imenu in za tuj račun, kot pri posrednem zastopstvu, je zavezanec druga oseba npr. špediter, prav tako tudi, če vloži deklaracijo v imenu in za račun drugega kot pri neposrednem zastopstvu.

Carinski deklarant je po CZ oseba, ki odda carinsko deklaracijo v svojem imenu ali oseba, v imenu katere je oddana carinska deklaracija. Razlikujemo posredno in neposredno zastopstvo. Če oseba vloži deklaracijo v svojem imenu in za svoj račun ali v svojem imenu in za tuj račun, je ona carinski deklarant. Če pa jo vloži v imenu in za račun drugega, je deklarant druga oseba npr. špediter.

Carinska deklaracija pomeni po CZ ravnanje oz. dejanje, s katerim oseba na predpisan način izrazi namen, da se za blago začne določen carinski postopek. Zajema vse oblike carinskih deklaracij, pisno, elektronsko, ustno deklaracijo in tudi konkludentna dejanja preko opredelitve ravnanj oz. dejanj. Deklaracija je lahko tudi vloga stranke, po kateri carinski organ sprejme odločitev o zadevi.

Carinski dolžnik je po CZ oseba, odgovorna za plačilo carinskega dolga. Carinski organ ga lahko terjaja za plačilo carinskega dolga, čeprav je plačnik lahko tudi druga oseba. Po spremembah CZ se bo ta imenoval carinski zavezanec in bo oseba, ki je dolžna plačati carinski dolg.

Carinski dolg pomeni po CZ obveznost za plačilo predpisano obračunanega zneska uvoznih oz. izvoznih dajatev. Načeloma ne vključuje obveznosti za plačilo drugih dajatev, ki se pobirajo pri uvozu ali izvozu blaga, vendar se lahko uporablja tudi za njihovo plačevanje.

Uvozne in izvozne dajatve so po CZ carina in druge dajatve z enakim učinkom, ki se plačujejo ob uvozu oz. izvozu, ter posebne dajatve, ki se plačujejo pri uvozu oz. izvozu kmetijskih proizvodov in živil po posebnih zakonih.

Carinski postopek je po CZ ena od dovoljenih oblik ravnanja s carinskim blagom. Odložni postopek omogoča odložitev nastanka carinskega dolga. Postopek z ekonomskim učinkom pa vpliva na višino carinskega dolga.

Carinsko blago je po CZ vse tisto, kar ni domače.

Domače blago je po CZ:

- V celoti predelano ali proizvedeno blago na carinskem območju, brez dodatka blaga, uvoženega iz drugih držav. Pridobljeno blago iz blaga, za katerega je začel kateri od odložnih postopkov, se pri posebnem ekonomskem pomenu ne šteje za domače blago.
- Uvoženo blago, ki je na carinskem območju sproščeno v prost promet.
- Pridobljeno ali proizvedeno blago le iz zgornjega blaga na carinskem območju.

Blago ni več domače, če je iznešeno iz carinskega območja, razen pri prenosu iz enega kraja do drugega preko tujega carinskega območja.

Uvozno blago je po CZ blago, za katero je bil začel odložni postopek, in blago, za katero so bile po postopku uvoza zaradi proizvodnje za izvoz po sistemu povračila plačane carine, izvedene uvozne in formalnosti za povračilo oz. odpust carine. Blago v nespremenjenem stanju je uvozno, če po postopku uvoza za proizvodnjo za izvoz ali postopku predelave pod carinskim nadzorom ni bilo predmet predelave in je ostalo v nespremenjenem stanju.

Enakovredno blago so po CZ domači proizvodi, ki se uporabljajo namesto uvoženih za proizvodnjo pridobljenih proizvodov namesto uvoznega blaga. Biti mora enake kvalitete, lastnosti in biti razvrščano v isto postavko nomenklature carinske tarife kot uvozno.

Proizvodne operacije so po CZ obdelava, predelava ali popravilo, vključno z montažo, obnavljanjem in usposabljanjem blaga. Uporabljajo se le pri carinskih postopkih z ekonomskim učinkom. Le pri predelavi blaga v okviru postopka predelave pod carinskim nadzorom operacije ne vključujejo montaže, obnavljanja in usposabljanja blaga. Navaja se tudi uporaba posameznih vrst blaga, ki ni vključeno v posamezne proizvode, a se omogoča njegova proizvodnja, čeprav se v celoti porabi v tem proizvodnem procesu.

Pridobljeni proizvodi so po CZ rezultat proizvodnih operacij. Po Uredbi o izvajanju carinskega zakona⁸⁸ – UICZ poznamo glavne ali nujne stranske proizvode, pri katerih se omogočajo različne možnosti obračuna uvoznih dajatev.

Normativ je po CZ količina ali delež pridobljenih ali predelanih proizvodov, ki se proizvedejo iz določene količine uvoznega blaga. Uporablja se v tistih carinskih postopkih z ekonomskim učinkom, kjer so dovoljene proizvodne operacije.

2. Pravni temelji carinskega sistema

2.1. Domači predpisi

Pravni temelji carinskega sistema so domači in mednarodni. Že ustava določa, da lahko država predpisuje davke, carine in druge dajatve samo z zakonom ter da država in lokalne skupnosti pridobivajo sredstva za uresničevanje svojih nalog z davki in drugimi obveznimi dajatvami ter prihodki od lastnega premoženja. Kot posebni zakoni se v carinskem postopku uporabljajo CZ, Zakon o carinski tarifi⁸⁹ – ZCT in ZCS, kot splošni zakoni pa predvsem ZUP, ZDDV, Zakon o trgovini⁹⁰ – ZT, Zakon o deviznem poslovanju⁹¹ – ZDP, ZZP, Zakon o veterinarstvu⁹², Zakon o zdravstvenem varstvu rastlin⁹³, Zakon o prevozu nevarnega blaga⁹⁴, Zakon o meroslovju⁹⁵, Zakon o prekrških⁹⁶ idr.

CZ ureja pravice in obveznosti oseb ter pooblaščenih carinskih organov v zvezi z blagom v potniškem in blagovnem prometu med carinskim območjem Slovenije in tujimi carinskimi območji. Drugi zakoni in mednarodne pogodbe lahko posegajo v carinski sistem le v okvirih, ki jih določa ta predpis. Ker CZ govori o osebah, se morajo po njem ravnati tudi tisti, ki so zastopniki udeležencev v postopku pred carinskimi organi.

Če ni s CZ določeno drugače, carinski organ postopa po ZDavP in posredno po ZUP. Carinski organi lahko po ZDavP uporabijo ZDavP, kadar postopajo v davčnih stvareh. Kot drugi subsidiarni predpis v carinskih zadevah pride po ZDavP v poštev še ZUP.

⁸⁸ Uredba za izvajanje carinskega zakona. Ljubljana : Uradni list RS, št. 46, I. 1999.

⁸⁹ Zakon o carinski tarifi. Ljubljana : Uradni list RS, št. 66, I. 2000.

⁹⁰ Zakon o trgovini. Ljubljana : Uradni list RS, št. 18, I. 1993.

⁹¹ Zakon o deviznem poslovanju. Ljubljana : Uradni list RS/I, št. 1, I. 1991.

⁹² Zakon o veterinarstvu. Ljubljana : Uradni list RS, št. 33, I. 2001.

⁹³ Zakon o zdravstvenem varstvu rastlin. Ljubljana : Uradni list RS, št. 45, I. 2001.

⁹⁴ Zakon o prevozu nevarnega blaga. Ljubljana : Uradni list RS, št. 79, I. 1999.

⁹⁵ Zakon o meroslovju. Ljubljana : Uradni list RS, št. 22, I. 2000.

⁹⁶ Zakon o prekrških. Ljubljana : Uradni list RS, št. 25, I. 1983.

Prehod carinskega območja zaznamujejo mejni prehodi, ki jih lahko delimo⁹⁷ glede na:

- zakon o nadzoru državne meje⁹⁸: mednarodni, meddržavni, maloobmejni;
- vrsto prometa: mednarodni prehodi za blagovni, potniški in blagovni ter potniški promet;
- obliko prevoza: cestni, železniški, letalski in morski;
- vrsto nadzora: organiziran veterinarski in fitosanitarni nadzor ali pa ta ni organiziran.

2.2. Zastopanje špediterja v carinskih zadevah

Po CZ lahko pod določenimi pogoji vsakdo v postopku pred carinskim organom določi pooblaščenca, da izvaja vsa dejanja in formalnosti po carinskih predpisih. Zastopanje je lahko neposredno, ko zastopnik opravlja dejanja v svojem imenu in za račun naročnika, ali posredno, ko zastopnik opravlja dejanja v svojem imenu in za račun naročnika. Tudi ZUP določa, da lahko stranka v upravnem postopku določi pooblaščenca, ki jo zastopa v postopku. Pooblastilo je potrebno le ob zahtevi carinskega organa, pred zahtevo pa so možna vsa pooblastila po ZUP.

Pooblaščenec je po CZ lahko oseba, ki ima sedež ali stalno prebivališče na carinskem območju, ali podružnica tuje pravne osebe, ki je registrirana na carinskem območju. Carinski deklarant tranzita blaga ali začasnega uvoza blaga je lahko tudi oseba, ki nima sedeža ali stalnega prebivališča v Sloveniji, če carinski organ šteje takšno deklaracijo za primerno. Pogoji so določeni v Uredbi o pogojih za opravljanje poslov zastopanja⁹⁹ – UPOPZ.

4. PRIMER: ŠPEDITER BREZ POOBLASTILA

Na podlagi paritete DDP Celje (*delivered duty paid, named place of destination Celje* – izročeno, ocarinjeno, namembni kraj Celje), dogovorjene med inozemskim dobaviteljem in kupcem blaga iz Slovenije, pri čemer pa je bilo v okviru paritete DDP izrecno izključeno plačilo DDV-ja, je prevoznik dobavitelja ob vnosu blaga v Slovenijo na mejnem prehodu Šentilj blago in pripadajoče listine o blagu prepustil špediterju zaradi nadaljnje odpreme in uvoznega carinjenja.

Špediter je na podlagi IV. odstavka čl. 4 a CZ v svojem imenu in za svoj račun zahteval carinsko skladiščenje, nato pa uvozno carinjenje. Po končanem carinjenju in plačilu uvoznih carinskih dajatev ob uporabi bančne garancije (carina, DDV, uvozne takse, stroški carinskega skladiščenja), je špediter odpremil blago kupcu.

Nastale stroške je špediter na podlagi paritete DDP (izključen DDV) obračunal takole:

- stroške carinskega skladiščenja, carine, uvoznih taks, nadaljnje odpreme in prevoza do Celja, sorazmerni del stroškov bančne garancije in špediterske storitve – dobavitelju,
- stroške plačanega DDV ter nanje odpadajoče stroške bančne garancije in špediterske storitve – kupcu.

V tem primeru je obdelan položaj špediterja, kadar pri uvozu blaga prevzame naročilo na podlagi dejanskega prevzema blaga in listin o blagu, brez pooblastila za uvozno carinsko zastopanje. Pri tem je podlaga za špediterjevo, prevoznikovo ravnanje s prevzetim blagom kot tudi njegove pravice in obveznosti, vsebovana že v odpremnem pogoju, dogovorjenem po kupoprodajni pogodbi med dobaviteljem in kupcem.

⁹⁷ Košir Franc: Carinski postopek. Ljubljana : Center Marketing International, 1999, 198 str., s. 13.

⁹⁸ Zakon o nadzoru državne meje. Ljubljana : Uradni list RS, I., št. 1, I. 1991.

⁹⁹ Uredba o pogojih za opravljanje poslov zastopanja. Ljubljana : Uradni list RS, št. 47, I. 1999, čl. 3.

2.3. Odločba in pritožba na odločbo

Odločbo carinski organ izda in vroči vložniku zahtevka. Tega lahko predlaga zastopnik. Po ZUP je treba pred izdajo odločbe ugotoviti vsa dejstva in okoliščine, ki so za odločitev pomembne. Za dokazovanje sta po ZUP v postopku pomembni načeli materialne resnice in proste presoje dokazov. Kot dokaz se lahko šteje vse, kar je primerno za ugotovitev stanja stvari in ustreza posameznemu primeru, uradna oseba pa odloči, ali je potrebno dokazovanje ali ne. Če se o zahtevku ne odloči v roku, se šteje, da je zavrnjen, stranka pa ima možnost pritožbe oz. drugega pravnega varstva.

Po CZ so odločbe carinskega organa izvršljive takoj, razen ko je predpisano, da pritožba ne zadrži izvršitve odločbe. Na zahtevo se lahko s sklepom v celoti ali deloma odloži izvršitev odločbe, ob domnevi povzročitve nepopravljive škode. Pri obračunu izvoznih ali uvoznih dajatev se lahko izvršitev odloži le, če je priložen instrument zavarovanja, razen v izjemnih primerih. Prisilne izterjave se po ZdavP, po CZ in po UICZ ne izvaja, če znesek dolga in obresti ne presega 1000 SIT.

ZCS vsebuje natančne določbe o izterjevalcih carinskega in trošarinskega dolga, ki pa morajo izpolnjevati še pogoje po Zakonu o izvršbi in zavarovanju¹⁰⁰ – ZIZ. Pri izvrševanju odločb se ZUP uporablja le, ko je treba prisilno izvršiti odločbo, ki se glasi na mednarodno obveznost, npr. predložitev dodatne dokumentacije.

Ugodena odločba se lahko po CZ odpravi zaradi netočnih ali nepopolnih informacij in je vložnik zahtevka za te informacije vedel. Odprava odločbe se ne nanaša na tiste, s katerimi se zahtevki zavrne ali zavrže; tedaj se odpravi le s pravnimi sredstvi po ZUP. Ta govori o odpravi odločbe v zvezi z izrednimi pravnimi sredstvi, kot so obnovitev postopka, odprava postopka v zvezi z upravnim sporom in po nadzorstveni pravici, posebna oblika odprave je tudi ničnost odločbe.

Če se ugotovi, da kateri pogoj odločbe ni več izpolnjen, se slednja razveljavi ali spremeni. Razveljavitev ne vpliva na dotedanjo obravnavo blaga, vendar carinski organ lahko po tem zahteva drugo obliko carinsko dovoljene rabe ali uporabe blaga. V okviru ZUP je to možno v okviru obnove postopka, upravnega spora, po nadzorstveni pravici in v povezavi z izredno razveljavitvijo odločbe zaradi nujnih ukrepov v javnem interesu.

Pravico do pritožbe ima po CZ vsakdo, ki ima pravni interes v zvezi z odločbo carinskega organa. O pritožbi zoper odločbo carinskega urada na I. stopnji odloča generalni carinski urad, zoper odločbo I. stopnje generalnega carinskega urada pa ministrstvo za finance. Po ZUP ima pravico do pritožbe stranka in vsaka druga oseba, če odločba posega v njene pravice ali pravne koristi. Carinski organ v zvezi s pritožbo postopa po ZUP. CZ in ZDavP predvidevata le pravico do pritožbe, ZUP pa še katerokoli od izrednih pravnih sredstev, upravni spor po Zakonu o upravnem sporu¹⁰¹ ali pa odpravo odločbe po nadzorstveni pravici.

¹⁰⁰ Zakon o izvršbi in zavarovanju. Ljubljana : Uradni list RS, št. 51, I. 1998.

¹⁰¹ Zakon o upravnem sporu. Ljubljana : Uradni list RS, št. 50, I. 1997.

Že po ustavi je vsakomur zagotovljena pravica do pritožbe ali drugega pravnega sredstva proti odločbam sodišč in drugih državnih organov, organov lokalnih skupnosti in nosilcev javnih pooblastil¹⁰², s katerimi ti odločajo o njegovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih.

5. PRIMER: ODPRAVA ODLOČBE O NAKNADNI ODMERI TROŠARINE IN DDV

Špediter je po nalogu uvoznika – proizvajalca kisa opravil uvozno carinjenje in uvoz etilnega alkohola iz tar. št. carinske tarife 2207. V uvozni carinski deklaraciji je kot carinski deklarant navedel, da je blago v uvozu namenjeno proizvodnji kisa iz tar. št. carinske tarife 2209. po čl. 44/I. – 2 alineja ZTro, zato je bilo blago oproščeno plačila trošarine.

Ob naknadnem preverjanju po čl. 62 CZ v zvezi s čl. 9 v skladišču uvoznika je carinski organ v zapisniku o pregledu blaga ugotovil, da se blago ne bo uporabilo za proizvodnjo kisa in da gre za carinski dolg iz naslova neobračunane ter neplačane trošarine za uvoz etilnega alkohola. Na zapisnik je uvoznik sam na podlagi čl. 15 a ZDavP v predpisanem roku podal pripombe, ki pa jih carinski organ ni upošteval in je s carinsko odločbo naknadno obračunal trošarino in posledično DDV ter naložil uvozniku naknadno plačilo trošarinskega in davčnega dolga, pri čemer pritožba ni zadržala plačila navedenih obveznosti.

Zoper carinsko odločbo se je po nalogu uvoznika špediter v zakonitem roku pritožil in se v pritožbi skliceval na uvozne listine, ki so spremljale blago pri uvozu in iz katerih je izhajalo, da gre za uvoz etilnega alkohola, namenjenega za uporabo kisa. Carinski organ druge stopnje je pritožbi ugodil, odpravil odločbo carinskega organa prve stopnje o naknadni odmeri trošarine in DDV ter odredil, da že plačane trošarinske in davčne dajatve zavezancu vrnejo z zakonskimi zamudnimi obrestmi od dneva plačila dalje.

Tu je prikazan primer, ko je carinski organ na podlagi naknadnega preverjanja po pravilih davčnega postopka naknadno odmeril trošarino in DDV, v pritožbi pa je bila navedena odločba odpravljena.

6. PRIMER: NAPAČNA ŠIFRA VALUTE V ECL IN PROCESNI ZAPLETI

Kupec iz Slovenije je v letu 2001 pri proizvajalcu iz Nemčije kupil večjo količino blaga – folij iz polipropilena za metaliziranje; blago je bilo odpremljeno z odpremnim pogojem CIP Semič (*carriage and insurance paid to Semič*, to je prevoznina, zavarovanje plačano do Semiča). Dobavitelj je izstavil račun za blago v DEM.

Kupec blaga je špediterju naročil posredno zastopanje pri uvozu navedenega blaga v Slovenijo, zaradi česar je špediter v postopku pred carinskimi organi nastopal v svojem imenu in za račun naročnika (čl. 4 a/II. CZ).

Pri uvoznem carinjenju pa je špediter kot deklarant napravil napako, ker je pri vrednosti blaga v DEM vpisal valuto v EUR s šifro 976, zaradi česar je bila deklarirana vrednost blaga in s tem obračun DDV skoraj podvojena. Obračunani DDV in ostale uvozne dajatve je ob uporabi bančne garancije plačal špediter, carinski organ pa je blago sprostil v prost promet h kupcu; zaradi preferencialnega uvoza iz ES je bilo blago carine prosto. Špediter je nato naročniku obračunal stroške zastopanja, to je stroške plačanega DDV, uvoznih taks ter stroške bančne garancije in ostale stroške carinskega zastopanja.

¹⁰² Ošljaj Branka: Pot (pri)tožbe od prve davčne odločbe do mednarodnega dvojnega obdavčenja. Denar, X (2000), 17, str. 9-14.

Naknadno pa je bila ugotovljena prej navedena napaka, zaradi česar je naročnik račun špediterja zavrnil in zahteval, da popravi napako.

Carinski organ je z odločbo ugodil zahtevi špediterja za popravek podatkov, prijavljenih na deklaraciji za sprostitev blaga v prost promet, ker je ugotovil, da je pravilna valuta za blago DEM (šifra 280) in ne EUR, zaradi česar je bila določena nižja davčna osnova in znesek DDV. Davčnemu zavezancu je bil naložen obračun DDV po odločbi in ne na podlagi uvozne carinske deklaracije. Ker pa carinski organ ob izdaji odločbe ni odločil o vrnitvi preplačanega zneska DDV, je špediter na podlagi čl. 220/I. ZUP predlagal izdajo dopolnilne odločbe o tem, zaradi molka carinskega organa pa je moral po poteku predpisanega roka vložiti še pritožbo zaradi navedene pomanjkljivosti carinske odločbe. Carinski organ pa je nato že pri obravnavanju pritožbe na prvi stopnji zahtevi ugodil in odločbo dopolnil tako, da se znesek preplačanega DDV vrne carinskemu deklarantu, to je špediterju, skupaj z zakonskimi zamudnimi obrestmi od dneva odločbe do dneva vrnitve preplačila. Šele nato je lahko špediter z novim računom svojemu naročniku obračunal svoje stroške ob upoštevanju popravljenega obračuna DDV.

V primeru je prikazan postopek v zvezi s popravno napake v carinskem postopku pa tudi problemi in odgovornost špediterja za pravilno carinsko postopanje. Špediter je moral kot carinski deklarant zahtevati popravilo podatkov, pozneje dopolniti odločbo in še vložiti pritožbo zaradi procesnih zapletov; šele po ugodilni odločbi je lahko obračunal svoje stroške.

2.4. Uporaba mednarodnih pogodb

CZ se ne uporablja pri plačevanju carine za uvoženo blago ali postopanje pred carinskimi organi, če je plačevanje carine ali postopanje pred carinskimi organi drugače urejeno z uveljavljeno mednarodno pogodbo. Že ustava določa, da so mednarodne pogodbe sestavni del slovenskega pravnega sistema. Prednost pri uporabi ima mednarodni predpis pred nacionalnim – pri plačevanju uvoznih oz. izvoznih dajatev in pri postopanju pred carinskimi organi. Sestavni del slovenskega carinskega prava so le mednarodne pogodbe, uveljavljene po postopku iz Zakona o zunanjih zadevah¹⁰³. Dvostranska pogodba ne more biti zavezujoča, dokler je tudi druga pogodbenica ni uveljavila, in obratno, razen v skladu z institutom začasne uporabe pred ratificiranjem.

Glede mednarodnega poslovanja¹⁰⁴ je tako po naših kot po tujih predpisih odpravljeno ali omejevano dvojno obdavčevanje; tako lahko davčni zavezanec določen davek, ki ga je plačal v tujini, odšteje od domačega ali pa ga sploh ne všteva v davčno osnovo domačega davka. Če državi nimata sporazuma o izogibanju dvojnemu obdavčevanju, mora zavezanec upoštevati le davčno zakonodajo obeh držav; tako se lahko v nekaterih primerih zgodi, da je isti dohodek polno obdavčen ali pa neobdavčen v obeh državah.

Neposredno lahko uporabljamo le tiste mednarodne pogodbe, ki so neposredno uporabljive, pri posredno uporabljivih pa naše predpise po ustavi prilagajamo sprejetim mednarodnim obveznostim. Izhodišče za mednarodne sporazume našega carinskega sistema so po ustavnem zakonu¹⁰⁵ in aktih o nasledstvu mednarodnih pogodb¹⁰⁶ vse konvencije, katerih pogodbenica

¹⁰³ Zakon o zunanjih zadevah. Ljubljana : Uradni list RS, št. 45, I. 2001.

¹⁰⁴ Ošljaj Branka: Kako rešiti svojo mednarodno davčno zagato. Denar, X (2000), 15, str. 5-9.

¹⁰⁵ Ustavni zakon za izvedbo temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti. Ljubljana : Uradni list RS/I, št. 1, I. 1991, čl. 4.

je bila pred 25. 6. 1991 SFRJ. Leta 1992 je Republika Slovenija postala polnopravna članica Organizacije združenih narodov – OZN in Sveta za carinsko sodelovanje oz. Svetovne carinske organizacije¹⁰⁷, leta 1994 članica GATT 1947, leta 1995 pa Svetovne trgovinske organizacije¹⁰⁸ – WTO; pristopila je k carigrajski konvenciji¹⁰⁹, kiotski konvenciji¹¹⁰, sporazumu o uporabi VII. čl. GATT 1994¹¹¹, konvenciji o prostem tranzitu¹¹² idr.

Slovenija je izgradila tudi mrežo dvostranskih oz. bilateralnih sporazumov o prosti trgovini, po katerih je 80 % uvoza blaga v Slovenijo oproščenega plačila carinskih dajatev. Pomemben element carinskega sistema je tudi mreža sporazumov o medsebojni pomoči carinskih organov. Dvostranski sporazumi o prosti trgovini urejajo postopno zniževanje carinskih obremenitev pri uvozu blaga po poreklu iz ene države pogodbenice v drugo. Splošne dvostranske mednarodne pogodbe se dotikajo tudi carinske obravnave blaga z določitvijo carinskih oprostitev za točno določeno vrsto blaga ali z določitvijo posebnega postopka za posamezne primere. Sklepajo se tudi dvostranske pogodbe o sodelovanju carinskih organov pri izvajanju določenih ukrepov in o administrativnem sodelovanju carinskih organov v zvezi z zatiranjem carinskih prekrškov.

Eden najpomembnejših je Splošni sporazum o carinah in trgovini¹¹³ – GATT, ki je začel veljati leta 1948. Z ustanovitvijo WTO je leta 1995 GATT dobil svoj domicil kot GATT 1994. Obsežna dokumentacija in razlage¹¹⁴, ki obstajajo v zvezi z reševanjem mednarodnih trgovinskih sporov, so poleg temeljnega besedila sporazuma, zelo bogat pravni vir in pomenijo del prava GATT. Posebnost GATT je uresničljivost pravil z uporabo posredne ekonomske prisile in z ohranjanjem ravnovesja v obliki vzajemno koristnih trgovinskih koncesij. Vsebuje tudi jamstva za odprtost nacionalnih gospodarstev, za svoboden pretok blaga in storitev in za učinkovito reševanje sporov na temelju enakopravnosti.

Posamezni členi GATT, npr. čl. IV., imajo danes le zgodovinski pomen, prav tako večina aneksov. Skupaj z ustreznimi členi pa je potrebno brati tudi opombe v sporazumu in posamezne protokole, ki veljajo za vsako nadaljnjo podpisnico od leta 1948 naprej, kar obsega celoten sporazum na več kot 28.000 straneh.

¹⁰⁶ Akt o potrditvi nasledstva glede konvencij, statotov idr. mednarodnih sporazumov, ki predstavljajo akt o ustanovitvi mednarodnih organizacij (Ljubljana : Uradni list RS,-MP, št. 15, l. 1992), Akt o nasledstvu Konvencije Združenih narodov o pomorskem mednarodnem pravu (Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 22, l. 1994), Akt o nasledstvu nekaterih mednarodnih pogodb, katerih članica je bila nekdanja SFRJ (Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 5, l. 1994), Akt o nasledstvu večstranskih mednarodnih pogodb o zračnem prometu, katerih članica je bila nekdanja SFRJ (Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 4, l. 1994), Akt o nasledstvu mednarodnih pogodb, sklenjenih v zvezi z GATT, katerih članica je bila nekdanja SFRJ (Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 4, l. 1994) idr.

¹⁰⁷ Uredba o ratifikaciji Konvencije o ustanovitvi Sveta za carinsko sodelovanje. Ljubljana : Uradni list FLRJ-MP, št. 11, l. 1960.

¹⁰⁸ Zakon o ratifikaciji Marakeškega sporazuma o ustanovitvi Svetovne trgovinske organizacije. Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 10, l. 1995.

¹⁰⁹ Konvencija o začasnem uvozu. Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 22, l. 2000.

¹¹⁰ Uredba o ratifikaciji mednarodne konvencije o poenostavitvi in uskladitvi carinskih postopkov. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 10, l. 1984.

¹¹¹ Zakon o ratifikaciji sporazuma o uporabi VII. čl. splošnega sporazuma o carinah in trgovini in protokol k sporazumu o uporabi VII. čl. splošnega sporazuma o carinah in trgovini. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 1, l. 1982.

¹¹² Zakon o Konvenciji in Statutu o prostem tranzitu. Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 148, l. 1930.

¹¹³ Zakon o ratifikaciji Splošnega sporazuma o carinah in trgovini. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 12, l. 1966.

¹¹⁴ Grčar Dimitrij: Uvod. V: (Ur.) Žunič Jože: Splošni sporazum o carinah in trgovini GATT 1947. Ljubljana : CMI, 1998, str. 1-4, s. 4.

2.4.1. Prilagajanje predpisom v Evropski skupnosti

V Sloveniji se prilagajamo evropskim carinskim predpisom¹¹⁵, zato sem na kratko nakazal nekatere vplive tega prilagajanja v prihodnjih letih. Ob samem vstopu Slovenije v ES se bodo neposredno začeli uporabljati evropski carinski predpisi, to je evropski carinski kodeks in izvedbena uredba h kodeksu, CZ, ki je že sedaj vsebinsko zelo usklajen s kodeksom, pa bo tedaj pretežno prenehal veljati.

Prilagajanje že poteka pri zavezujočih informacijah o uvrstitvi blaga v nomenklaturu carinske tarife, oprostitvi plačila carine, pri sprostitvi v prosti promet in pri neprevzemanju možnosti olajšav v zvezi s plačilom carinskega dolga zaradi podaljšanja roka za plačilo, niso pa še prevzete določbe o knjigovodstvu carinskih organov za carinske dolgove. Možnost prostih carinskih prodajaln na cestnih mejnih prehodih v prehodnem obdobju je bila predvidena do polnopravnega članstva, a so bile na meji z državami članicami ES že v letu 2001¹¹⁶ preoblikovane v mejne prodajalne.

Carinsko zakonodajo ES¹¹⁷ predstavlja evropski carinski zakon oz. evropski carinski kodeks – ECC, ki se uporablja na carinskem ozemlju ES glede na mnoge mednarodne konvencije in vključuje rezultate urugvajskega kroga o multilateralnih trgovinskih pogajanjih iz leta 1986. Pomembna so predvsem povzeta pravila o poreklu. Sporazum teži k dolgoročni harmonizaciji pravil o poreklu.

Carinske formalnosti med članicami ES¹¹⁸ lahko vključujejo carinske davščine, davek na dodano vrednost, trošarine, kmetijske omejitve in dumpinške omejitve. Carinske davščine se plačujejo pri uvozu blaga, tedaj so uvozne carine, ali pri izvozu blaga, tedaj so izvozne carine. Namen carinskih davščin je zaščitniški do nacionalnih gospodarstev in zagotavljanje prihodkov, vendar v ES zaščitniška narava carinskih davščin prevladuje.

Trošarine so v ES primer posebnih davkov in se za uvoz med članicami po letu 1993 ne pojavljajo več, trošarine na uvoz iz tretjih držav pa pomenijo izenačitev z interno obremenitvijo na enako ali podobno blago. Pravila oblikovanja skupnega trga se nanašajo tudi na kmetijske proizvode; skupna kmetijska politika temelji na sistemu kmetijskih obremenitev, ki naj bi višale ceno uvoženih proizvodov nad stopnjo cen v Evropski skupnosti. Njihova narava je diskriminatorna in zagotavlja zaščito ES. Dumpinške dajatve niso splošni davki, temveč so kompenzatorne obremenitve, ki zapolnjujejo pravno praznino pri cenah med uvoženim blagom in lokalno proizvedenim. Dumping se v grobem lahko opredeli kot nepravilna praksa, pri kateri so proizvodi podcenjeni, da bi dosegli nove trge ali da bi se razdalo neprodano blago.

V ES skušajo predvsem doseči prost pretok blaga in storitev. Po mnenju Evropske komisije je Slovenija z uvedbo Zakona o trošarinah¹¹⁹ – ZTro načeloma uskladila sistem z evropskim¹²⁰.

¹¹⁵ Ošljaj Branka: Davčna suverenost države članice EU in kaj je birokracija. Denar, XI (2001), 12, str. 22-23.

¹¹⁶ Zakon o preoblikovanju prostih carinskih prodajaln na cestnih mejnih prehodih z državami članicami Evropskih skupnosti, ki delujejo v okviru EU, v mejne prodajalne in o posebnih ukrepih nadzora teh prodajaln. Ljubljana: Uradni list RS, št. 62, I. 2001.

¹¹⁷ Terra J. M. Ben: Community Customs Law I: A Guide to the customs rules on trade between the (enlarged) EU and third countries with value added tax upon importation and exportation. Hague: Kluwer law international, 1995, 897 str., s. 48.

¹¹⁸ Terra J. M. Ben: Community Customs Law I: A Guide to the customs rules on trade between the (enlarged) EU and third countries with value added tax upon importation and exportation. Hague: Kluwer law international, 1995, 897 str., 3.

¹¹⁹ Zakon o trošarinah. Ljubljana: Uradni list RS, št. 84, I. 1998.

¹²⁰ Ošljaj Branka: Prilagajanje slovenske davčne zakonodaje (2): slovenske trošarine in pravni red EU. Denar, IX (1999), 18, str. 15-17.

Odstopanja, ki v določenih primerih obstajajo, bodo odpravljena s polnopravnim članstvom. Skoraj v celoti je CZ usklajen s VI. smernico Sveta ES, razen tam, kjer se nanaša na skupni trg in gibanje trošarinskih izdelkov znotraj tega trga ter velja le za države članice ES.

Postopno se bodo po Ztro trošarine za cigarete zviševali do uveljavitve ciljne vrednosti ob pristopu k ES. Stopnja trošarine za drobno rezan tobak je pod veljavnim evropskim minimumom, prav tako odstopajo zahtevani pogoji o dimenzijah tobačnih delcev za izdelke za kajenje in za uporabo tobaka v zdravstvene namene. Zneski za alkohol in alkoholne pijače niso usklajeni le za znesek trošarine za fermentirane pijače in za etilni alkohol, kjer na usklajevanje vpliva spreminjanje tečaja tolarja do evra. Pri ureditvi trošarin za cigarete in fermentirane pijače je Slovenija zahtevala prehodno obdobje.

ES je v pogajanjih s Slovenijo zahtevala med drugim ponovno pojasnitev razlogov za obdavčitev vin z nižjo stopnjo davka na dodano vrednost – DDV¹²¹. Slovenija je ponovno preučila argumente ES o višini davčne obremenitve, umaknila zahtevo in sočasno zahtevala prehodno obdobje 2 let in pol od pristopa k ES. Po preteku tega obdobja bo Slovenija obdavčila vino s splošno stopnjo DDV v skladu z rešitvami veljavnega ZDDV. ES je želela v pogajanjih od Slovenije dodatne podatke o dajatvah na najboljše prodajano vrsto cigaret, oceno vpliva dviga trošarin za cigarete na raven povprečja ES, oceno na inflacijo in na proračun ter oceno predvidenega razvoja na trgu cigaret. Po analizah ob sprejemanju ZTro pomeni postopno povečevanje trošarin v daljšem obdobju vsaj do leta 2005 manjši pritisk na drobnoprodajne cene in s tem na inflacijo. Povečanje s 45 % na 50 % naj bi vplivalo na okoli 15-odstotno povečanje drobnoprodajne cene najboljše prodajanih cigaret, povečanje s 50 % na 57 % pa še dodatno približno 26-odstotno povečanje. Če bi se ciljna 57-odstotna trošarina uvedla že s 1. 1. 2003, bi to pomenilo bistveno povečanje obremenitve in s tem skokovito povečanje drobnoprodajnih cen cigaret. Za uveljavitev višine zneska trošarine za fermentirane pijače je Slovenija zahtevala prehodno obdobje 2 let in pol od vstopa v ES. Za fermentirane pijače se v ES zahteva enak znesek kot za vino, kar bi v našem primeru pomenilo obdavčitev 0 SIT. Po ponovni proučitvi argumentov ES je Slovenija umaknila zahtevo, kar sedaj zahteva spremembo ZTro, ki bo najverjetneje sprejeta do 31.12.2002.

Najpomembnejši evropski projekt je bila harmonizacija DDV¹²²; pri tem velja še vedno obdavčitev z DDV v državi porabe, kar pa imenujejo prehodna ureditev. Tudi v ES se DDV pobira glede na namembnost blaga¹²³, torej se plača državi, v kateri je blago porabljeno. Blago se lahko prosto prevaža iz države v državo brez urejanja formalnosti na katerikoli državni meji. Ob tem pa imajo države članice še naprej svoje proračune in pobirajo svoje davke, njihovi sistemi so med seboj v grobem usklajeni, vendar je med njimi še veliko razlik. Najbolj so harmonizirali sisteme posrednih davkov, kot so DDV in trošarine.

Zaradi omenjenih posebnosti sistema v ES se lahko pogosto zgodi, da veljajo za nek dogodek ali odnos na ozemlju ene države določena pravila, med pripadnicama držav znotraj ES pa druga pravila, med pripadnikom države ES in pripadnikom tretje države članice pa spet tretja pravila. Osnovno načelo pa je, da se DDV plača državi, v kateri se blago porabi.

Če je blago začasno izvoženo iz skupnosti in ponovno uvoženo po končanem popravilu, procesiranju ali prilagoditvi izven članic ES, je potrebno zagotoviti ravnanje z blagom za namene DDV na enak način, kot pri blagu, ki se obravnava znotraj ES. Tudi zaloge je

¹²¹ Ošljaj Branka: Slovenija in izjeme na področju DDV in trošarin. Denar, X (2000), 7, str. 18-21.

¹²² Ošljaj Branka: Davčna suverenost države članice EU in kaj je birokracija. Denar, XI (2001), 12, str. 22-23.

¹²³ Ošljaj Branka: DDV v Evropski Uniji: pobiranje DDV, če ni carine in boj proti utajam. Denar, X (2000), 15, str. 19-21.

potrebno glede na pot izvoza oprostiti vstopnega DDV. Protidumpinški ukrepi proti škodljivemu dumpingu tretjih držav so instrument tržne politike ES, njena opravičitev v mednarodnem pravu se nahaja v čl. VI. GATT, ki obsoja dumping, kjer le-ta povzroča materialno škodo v državi uvoza.

Smernica ne opredeljuje, kdo plača trošarine, ko postanejo obračunljive v trenutku sprostitve v potrošnjo ali ob popisu v skladišču. Vsaka članica lahko predpiše lasten postopek pobiranja dajatev, čeprav običajno države članice uporabijo enake postopke, kot so nacionalni. Osnovno pravilo je, da so vse pošiljke blaga drugim članicam ES oproščene DDV, kar omogoča, da ima povpraševalec določen status. Članice so pooblašene za določanje pravil za deklariranje in plačevanje.

V ES poteka tudi drugi pomemben proces¹²⁴ liberalizacije in deregulacije prevoznih trgov. Pojav liberalizacije je različno viden v različnih prevoznih sektorjih, ki so bili dolgo časa označevani kot monopolni ali oligopolni s strani skladiščenja, visokih cen, pogajanj o cenah, omejitvah dostopa do trgov in z majhno možnostjo izbire npr. železnice.

3. Določitev višine uvoznih oziroma izvoznih dajatev in drugih ukrepov trgovinske politike

3.1. Plačevanje uvoznih in izvoznih dajatev

Med uvoznimi in izvoznimi dajatvami so zajete:

- Uvozne oz. izvozne dajatve; carine in druge dajatve, ki se pobirajo le ob uvozu in izvozu ter povečujejo ceno uvoznih proizvodov. Uvozne carine so določene z ZCT, izvoznih pa ne poznamo, razen npr. po Zakonu o taksi na izvoženo blago¹²⁵ – ZTIB.
- Posebne dajatve; do uvedbe CZ smo poznali posebne takse na uvoženo blago in posebne davščine za izravnavo davčne obremenitve uvoženega blaga, še vedno pa poznamo posebne dajatve, ki se plačujejo pri uvozu oz. izvozu kmetijskih proizvodov in živil po posebnem zakonu¹²⁶, vendar pa k le-tem ne štejemo DDV, trošarine, ekološke takse ipd.

Obveznost plačila izvoznih dajatev se po CZ določa v skladu s predpisom, ki ureja plačevanje izvoznih dajatev. Če v predpisu ni določb o nastanku obveznosti plačila in o načinu plačila izvoznih dajatev, ta nastane s sprejemom carinske deklaracije za izvoz blaga. Obveznost plačila izvoznih dajatev nastane z iznosom blaga, ki je zavezano plačilo izvoznih dajatev iz carinskega območja, ne da bi bila zanj vložena carinska deklaracija. Dolžnika za plačilo sta oseba, ki je iznesla blago, in oseba, ki je sodelovala pri takšnem iznosu, pri tem pa se je zavedala ali bi se morala zavedati, da carinska deklaracija ni bila vložena. Obveznost za plačilo izvoznih dajatev predpisuje ZTIB, vendar določa le obveznost plačila dajatve, ne opredeljuje pa podrobneje trenutka nastanka obveznosti in plačnika.

Obveznost nastane tudi z neizpolnitvijo pogojev za iznos blaga iz carinskega območja, ki bi bilo drugače oproščeno plačila izvoznih dajatev. Obveznost nastane v trenutku, ko blago prispe v drug kraj, ki ni kraj, kamor bi blago moralo biti prepeljano. Če trenutka ni mogoče določiti, nastane obveznost, ko poteče rok za predložitev dokazil o izpolnjevanju pogojev za oprostitvev plačila carinskega dolga pri izvozu. Dolžnik za plačilo je carinski deklarant, če pa

¹²⁴ Faull Jonathan and Nikpay Ali: The EC law of competition. Oxford : University press, 1999, 961 str., s. 874.

¹²⁵ Zakon o taksi na izvoženo blago. Ljubljana : Uradni list RS, št. 46, l. 1993.

¹²⁶ Zakon o kmetijstvu (Ljubljana : Uradni list RS, št. 54, l. 2000) in Uredba o določitvi kmetijskih in živilskih proizvodov, za katere se ob uvozu plačuje posebna dajatev (Ljubljana : Uradni list RS, št. 106, l. 2001).

je zastopnik vložil deklaracijo za račun druge osebe, je dolžnik za plačilo tudi oseba, za račun katere je bila deklaracija vložena.

Če je predvidena delna ali popolna oprostitev plačila uvoznih ali izvoznih dajatev, se to po CZ uveljavi tudi pri obračunu carinskega dolga, če ravnanje deklaranta kaže, da ne gre za namerno kršitev predpisov ali za ravnanje iz malomarnosti, in dokaže, da so izpolnjeni vsi ostali pogoji za uveljavitev oprostitve plačila dajatev. Postopanje carinskega organa pri ugotavljanju v takšnih primerih je posredno določeno v ZUP.

Če je bilo blago pridobljeno v okviru postopka uvoza zaradi izvoza in mednarodna pogodba omogoča pri izvozu blaga preferencialno obravnavo blaga po poreklu iz Slovenije, nastane po CZ carinski dolg za materiale brez porekla, vdlane v blago s poreklom, s trenutkom izdaje dokumentov. Carinski dolg nastane v trenutku, ko je carinski organ sprejel izvozno carinsko deklaracijo za izvoz blaga. Carinski dolžnik za plačilo carinskega dolga je deklarant, pri posrednem zastopstvu pa tudi oseba, za račun katere je deklaracija vložena. Višina carinskega dolga se določi na enak način, kot če bi carinski dolg nastal isti dan zaradi sprejema deklaracije za zaključek postopka uvoza zaradi izvoza.

Harmonizirana pravila o poreklu blaga določajo, da se za blago, za katerega se zahteva izdaja dokazila o preferencialnem poreklu blaga, ne smejo uporabiti ukrepi za povrnitev carinskega dolga ali odpust plačila. To pa ni mogoče, če bi bilo blago na domačem trgu sproščeno v prost promet. Omogoča se odlog plačila uvoznih dajatev za materiale brez porekla, a še vedno dopušča postopek uvoza zaradi izvoza, vendar je treba tako odložene dajatve obračunati ob sprejemu izvozne deklaracije, torej pred izdajo potrdila o preferencialnem poreklu blaga.

3.1.1. Uvrstitev blaga v nomenklaturu carinske tarife

Carina se po CZ plačuje po stopnjah iz ZCT, če v CZ ni določeno drugače. Višina uvoznih oz. izvoznih dajatev in uveljavitev drugih ukrepov trgovinske politike, npr. kvot, kontingentov, dovoljenj, je odvisna od določenih pogojev. Elementi višine uvoznih dajatev so vrsta in narava blaga, carinske stopnje za blago, poreklo blaga, carinska vrednost blaga ter vrsta carinsko dovoljene rabe ali uporabe blaga.

Z ZCT je vlada dobila široka pooblastila za sprejem uredb o carinskih stopnjah za posamezne vrste blaga¹²⁷. Zadnji ZCT je bil sprejet leta 2000 in že omogoča prilagajanje ES na tem področju. Nove carinske stopnje so ugodnejše, vsako blago se ocarini po splošnih konvencionalnih stopnjah, razen pri preferencialni obravnavi. Zakon tudi ne vsebuje več tarife, ampak za letno izdajanje pooblašča vlado. Carinska tarifa je sestavljena iz kombinirane nomenklature carinske tarife in stopnje uvoznih dajatev za posamezno vrsto blaga. Letno se izdajajo navodila za uvrščanje blaga v nomenklaturu carinske tarife¹²⁸.

Uvozne dajatve se lahko določajo v odstotkih od vrednosti blaga oz. *ad valorem*, ali v fiksnem znesku na enoto mere ne glede na vrednost blaga oz. *ad rem*. Podobno, kot večina držav, tudi Slovenija določa uvozne dajatve v odstotkih od vrednosti blaga. Carinske stopnje so:

- Avtonomna za blago, ki se uvaža iz držav, s katerimi nismo sklenili sporazuma o uporabi MFN stopnje, oz. iz držav, ki niso članice GATT oz. WTO; je 100 % nad konvencionalno.

¹²⁷ Uredba o avtonomnem ukrepu znižanja ali ukinitve carinskih stopenj za določeno blago (Ljubljana : Uradni list RS, št. 108, I. 2001), Uredba o kombinirani nomenklaturi s carinskimi stopnjami (Ljubljana : Uradni list RS, št. 98, I. 2001), Uredba o avtonomnem ukrepu določitve carinskega kontingenta pri uvozu določenega blaga (Ljubljana : Uradni list RS, št. 107, I. 2001), Uredba o določitvi carinskih kvot za leto 2002 po GATT (Ljubljana : Uradni list RS, št. 111, I. 2001) idr.

¹²⁸ Navodila za uvrščanje blaga v nomenklaturu carinske tarife. Ljubljana : Uradni list RS, št. 77, 1999.

- Konvencionalna ali MFN; uveljavljena je v trgovini z državami članicami GATT in WTO ter državami, ki so sklenile posebne dvostranske sporazume o uporabi stopenj MFN.
- Pogodbena preferencialna; za blago po poreklu iz držav, s katerimi smo sklenili sporazum o prosti trgovini in se od tam tudi uvaža.
- Unilateralna preferencialna; za blago, ki se uvaža in je po poreklu iz držav v razvoju, katerim smo podali preferencialni tretman v skladu z GSP shemo, trenutno le z BIH.
- Avtonomna; carinske stopnje in posebne dajatve se znižajo ali ukinejo. Nanašajo se na uvoženo blago, ki se pri nas ne proizvaja, ne proizvaja v zadostni količini, ne ustreza specifičnim zahtevam slovenskih proizvodov ali če je to v našem interesu.
- Posebne carinske stopnje po CZ; enotna, znižana in skupna carinska stopnja.
- Ugodnejša carinska obravnava zaradi posebnega namena uporabe blaga; carinska stopnja se lahko zniža ali določi stopnja prosto, lahko tudi v okviru kontingentov.

Sporazumi h GATT 1947 omejujejo samostojnost Slovenije pri določanju višine carinskih stopenj za posamezne vrste blaga. Zavezujejo nas, kolikšna naj bo najvišja možna carinska stopnja oz. nivo konvencionalnih carinskih stopenj. Kot druga predstavlja konvencija o harmonizaciji¹²⁹, iz leta 1983, svetovno usklajeni sistem carinske nomenklature in zajema vse vrste blaga, ki bi lahko bile predmet carinjenja. Harmoniziran sistem se v Sloveniji uporablja že od leta 1982; do leta 1996 je bil sistem 6-mestnih tarifnih oznak nadgrajen z dodatnima 2 do 3 šiframi in usklajen z kombinirano nomenklaturo držav članic ES.

7. PRIMER: ŠPEDICIJA VREDNOSTNIC

Kupec iz Ljubljane je v letu 2001 kupil pri avstrijskem prodajalcu 27.500 vrednotnic (vinjet) za prevoz po avstrijskih avtocestah in luknjače za vrednotnice po odpremnem pogoju CPT Ljubljana. Odpremni pogoj CPT (*carriage paid to, named place* Ljubljana, to je prevoz, plačan do Ljubljane) pomeni, da prodajalec na svoje stroške opravi prevoz blaga do Ljubljane in mora izvozno ocariniti blago, priskrbeti izvozna dovoljenja in opraviti vse izvozne carinske formalnosti, plačati stroške izvoznih carinskih formalnosti ter vse izvozne carinske, davčne ali druge dajatve. Kupec mora prevzeti izročeno blago v Ljubljani in plačati ceno, ki je predvidena s kupoprodajno pogodbo, priskrbeti uvozna dovoljenja, opraviti carinske formalnosti za uvoz blaga in plačati vse carinske, davčne in druge izdatke ter stroške opravljanja uvoznih carinskih formalnosti.

Za carinske namene je dobavitelj izstavil kupcu predračun (*proforma Rechnung*) za vinjete za uporabo na avstrijskih avtocestah in hitrih cestah; vinjete imajo samo v Avstriji vrednost 8.391.000 ATS (*avstrijskih šilingov*), za Slovenijo je vrednost blaga 49.250 ATS. Blago je po poreklu iz ES, zato zanj velja preferenčna olajšava. Avstrijski dobavitelj je v obravnavanem primeru sicer kupcu za blago izstavil izvozni dokument, to je predračun, prevoza blaga do Ljubljane in drugih obveznosti v zvezi s tem pa ni opravil. Kupec je zato slovenskemu špediterju naročil, da za njegov račun organizira prevoz blaga od kraja C. v Avstriji, carinsko posredovanje za blago in dostavo v kupčevo skladišče v Ljubljano.

Špediter je prevzel blago v dobaviteljevem skladišču v kraju C. v Avstriji in ga odpremil na državno mejo. Ob uvozu je moral kot neposredni zastopnik prejemnika blaga predložiti carinsko garancijo in opraviti carinjenje vinjet in luknjačev. Vrednost vinjet je po eni strani predstavljala njihova prodajna vrednost kot vrednostnih papirjev, po drugi strani pa blagovna

¹²⁹ Zakon o ratifikaciji mednarodne konvencije o harmoniziranem sistemu poimenovanj in šifrskih oznak blaga in protokola o spremembi in dopolnitvi mednarodne konvencije o harmoniziranem sistemu poimenovanj in šifrskih oznak. Ljubljana: Uradni list SFRJ-MP, št. 6, I. 1987.

vrednost vinjet kot samolepilnih etiket. Kot vrednotnice niso predmet carinjenja, ker imajo vrednost le v Avstriji za uporabo na avtocestah. Zato se je pri carinjenju obravnavala blagovna vrednost samolepilnih etiket. To blago, po poreklu iz države članice ES, je bilo na podlagi mednarodnega sporazuma¹³⁰ oproščeno plačila carine, obračunal pa se je DDV. Špediter je blago prepeljal v naročnikovo skladišče v Ljubljani. Po izročitvi blaga je naročniku obračunal špeditersko storitev, stroške prevoza blaga, stroške uvoznega carinjenja in DDV za blago. Za storitev prevoza blaga po Avstriji do slovenske meje se je obračunal DDV po stopnji 0 %, od slovenske meje do naročnika pa po splošni stopnji. Špediter je torej celotno storitev odpreme blaga obračunal svojemu naročniku v Ljubljani ne glede na to, da je bil po kupoprodajni pogodbi kot nosilec stroškov prevoza naveden avstrijski dobavitelj.

V gornjem primeru je obdelan problem carinske in davčne vrednosti vrednotnic po poreklu iz države članice ES. Te imajo kot vrednotnice za uporabo avtocest vrednost le v tujini in niso predmet carinjenja, ocarini in obdavči pa se njihova vrednost blaga kot etiket po uvrstitvi etiket v nomenklaturu carinske tarife.

3.1.2. Določanje porekla blaga

Ločimo lahko 2 vrsti porekla blaga, preferencialno in nepreferencialno. Pravila za nepreferencialno so podrobnejša, preferencialna pa se obravnavajo predvsem v bilateralnih sporazumih. Preferencialno je obravnavano v UICZ in v prilogi k UICZ.

Pravila o nepreferencialnem poreklu blaga so po CZ pomembna zaradi uporabe carinske tarife, razen preferencialnih carinskih stopenj, uporabe drugih ukrepov carinske politike in izdaje, po spremembah CZ pa tudi priprave nepreferencialnega potrdila o poreklu blaga. V okviru WTO je bil sprejet sporazum o pravilih o poreklu blaga, ki zavezuje države članice, da v 3 letih poenotijo pravila o ugotavljanju porekla blaga. Poseben odbor za pravila o poreklu blaga in tehnični odbor za poreklo blaga poenotenja pravil še nista zaključila, zato še velja t. i. prehodni režim, po katerem morajo članice obvestiti odbora o njihovih pravilih.

Blago s poreklom iz določene države je po CZ v tej državi v celoti pridobljeno, proizvedeno ali v večji meri predelano blago. Blago, katerega proizvodnja zajema več držav, je po poreklu iz države, v kateri je bila opravljena zadnja bistvena ekonomsko upravičena obdelava ali predelava, katere rezultat je bila pridobitev novega proizvoda in predstavlja pomemben postopek v proizvodnji določenega proizvoda. Pogoja morata biti izpolnjena hkrati, da bi lahko blagu priznali poreklo iz določene države. Zadnja ekonomsko upravičena obdelava ali predelava pa niso pakiranje ali prepakiranje blaga, razdelitev večjih količin na manjše ali združevanje manjših v večje, sortiranje, klasiranje, izpiranje ali razdeljevanje blaga z rezanjem ali ustekleničenjem, etiketiranje in zaznamovajne blaga, konzerviranje blaga za prevoz oz. skladiščenje, zlaganje blaga v skupine in zakol uvožene živine pred predpisanim rokom.

Podrobne operacije za posamezne vrste blaga so predpisane v UICZ in v prilogi k UICZ. Določeni so tudi roki za pitanje živali pred zakolom glede na vrsto živali; npr. govedo mora biti pitano vsaj 3 mesece. Posebna pravila so določena za rezervne dele, dodatke in orodje k posamezni opremi; njihovo poreklo se pod določenimi pogoji veže na poreklo osnovne

¹³⁰ Zakon o razglasitvi evropskega sporazuma o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in Evropskimi skupnostmi in njihovimi državami članicami, ki delujejo v okviru Evropske unije na drugi strani s sklepno listino ter protokola ... Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 13, l. 1997.

opreme, ne glede na to, kje in kako so bili proizvedeni. Posebna pravila so tudi za kmetijske proizvode in živila, tekstil ter tekstilne proizvode.

Poreklo blaga zaradi ugotovitve upravičene preferencialne carinske obravnave posameznega blaga se ugotavlja po CZ v skladu z mednarodnimi pogodbami ali s CZ. Zakon le napotuje na predpise, ki se morajo uporabiti pri ugotavljanju preferencialnega porekla blaga. Najpomembnejši je GATT in pri enostranski obravnavi CZ ter UICZ, ko Slovenija pri uvozu blaga po poreklu iz druge države ne nudi preferencialne obravnave in morajo tuji dobavitelji zagotoviti, da so upoštevana v Sloveniji določena preferencialna pravila ter uporabiti zgornja pravila za nepreferencialno blago. Mednarodna pravila o poreklu blaga so mnogo kompleksnejša kot slovenska¹³¹. Slovenija jih je sprejela že več, in sicer o obravnavi izdelkov s poreklom in o načinih upravne obravnave v okviru pridružitvenega sporazuma ES¹³².

8. PRIMER: NAKNADNA PREDLOŽITEV POTRDILA O PREFERENCIALNEM POREKLU BLAGA

Uvoznik je špediterju naročil uvozno carinjenje za pomivalni stroj, ki se uvaža iz države, za katero v Sloveniji velja preferencialni uvoz.

Špediter je opravil carinjenje, vendar je ob carinskem deklariranju v carinski deklaraciji v t. i. polju o podatkih o priloženih dokumentih oz. zahtevanih dovoljenjih vpisal tudi izjavo, da bo potrdilo o preferencialnem poreklu blaga dostavljeno naknadno. Ob uvozu blaga je bil zato obračunan carinski dolg po konvencionalni carinski stopnji 15 % za nepreferencialni uvoz, kar je sorazmerno povišalo tudi davčno osnovo in obračunani DDV.

Ko je špediter od uvoznika blaga prejel naknadno potrdilo, to je izjavo dobavitelja blaga o preferencialnem poreklu navedenega blaga, je kot carinski deklarant pri pristojni carinski upravi zahteval povračilo preveč plačanega carinskega dolga iz naslova carine in DDV, to je razliko med konvencionalno in preferencialno carinsko stopnjo.

Carinska uprava je navedeni zahtevi ugodila in izdala odločbo, da se zaradi navedenega ustrezno popravijo podatki v carinski deklaraciji in špediterju kot carinskemu deklarantu vrne sorazmerni del carine, obračuna nižjo davčno osnovo ter DDV za ocarinjeno blago. V odločbi pa je bilo ugotovljeno tudi, da je uvoznik kot davčni zavezanec za DDV v davčnem obdobju že uveljavil odbitek višjega vstopnega davka po prvotni carinski deklaraciji, zato se znesek preplačila DDV ne vrne, temveč se opravi popravek v smislu čl. 84/III. PIZDDV, torej se mora popravek vstopnega davka na dodano vrednost opraviti v davčnem obdobju, v katerem je prejeto pisno obvestilo carinske uprave.

V tem primeru gre za prikaz carinskega postopka pri uvozu blaga s preferencialnim poreklom, za katerega ob uvozu ni bilo mogoče predložiti potrdila o preferencialnem poreklu, zaradi česar je bilo naknadno treba zahtevati popravek že odmerjene carine in DDV. Dodatni problem lahko pri tem nastopi, če je pred prejemanjem odločbe carinskega organa davčni zavezanec za DDV že uveljavil odbitek vstopnega davka po prvotni carinski deklaraciji, kar se reši s popravno vstopnega davka v naslednjem davčnem obdobju.

¹³¹ Sterle Marjan: Poreklo blaga: EUR. Ljubljana : CMI, l. 2000.

¹³² Zakon o ratifikaciji evropskega sporazuma o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in evropskimi skupnostmi in njihovimi državami članicami, ... Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 13, l. 1997.

3.1.3. Določanje carinske vrednosti blaga

Slovenski predpisi temeljijo na pravilih GATT za določitev carinske vrednosti. Prvi poskus poenotenja pravil je predstavljala konvencija o carinski vrednosti¹³³ iz leta 1954, ki jo je nadomestil GATT v okviru paketa sporazumov v letu 1994 ter sprememb VII. čl. GATT. Splošni pogoji o vrednotenju carinske vrednosti blaga so določeni v UICZ in v prilogah, dopolnilih in navodilih za izpolnjevanje k deklaraciji o carinski vrednosti blaga.

Carinska vrednost predstavlja po CZ osnovo za uporabo carinske tarife in za izvajanje drugih trgovinskih ukrepov, npr. za določitev antidumpinške uvozne dajatve za določeno blago iz določene države. Pomembna je tudi pri ugotavljanju davčne osnove za obračun DDV pri uvozu blaga.

Carinska vrednost se po CZ določa glede na trenutek oz. mesto vnosa na carinsko območje; iz te vrednosti se izključijo vsi stroški, ki so nastali po vnosu na carinsko območje. Davčni predpisi pa želijo zaradi poenostavitve postopka in preprečevanja zlorab v davčno osnovo ob uvozu blaga poleg carinske vrednosti zajeti še vse stroške, nastale v zvezi z dobavo blaga do prvega namembnega kraja na slovenskem območju.

Po CZ je carinska vrednost dogovorjena, transakcijska vrednost oz. dejansko plačana cena, ki jo je treba plačati za uvažano blago. Vključuje vse stroške in druge izdatke v zvezi s prodajo in dobavo do točke prehoda na carinsko območje, izključuje pa tiste, ki se zaračunajo na carinskem območju. Upošteva se torej le cena, ki je bila plačana v okviru kupoprodajnega posla, zaradi katerega je bilo blago vneseno na slovensko carinsko območje, po odpremnem pogoju »dobavljeno na slovenski meji«. Izključijo se vsi stroški, davščine in takse, ki se zaračunajo na slovenskem carinskem območju, kar je pomembno pri odpremnem pogoju »dobavljeno, dajatve plačane«, ko je prodajalec dolžan poskrbeti za uvoz in plačilo dajatev, stroški tega pa so vključeni v dogovorjeno ceno. Na dogovorjeno ceno ne sme vplivati trgovsko, finančno ali drugo razmerje med kupcem in prodajalcem. Kot povezane osebe se pri tem običajno ne štejejo principal in njegov ekskluzivni pooblaščenec.

Če carinska vrednost po zgornjih določilih ni določljiva, se kot prvo alternativo po CZ vzame cena za blago enake kvalitete in enakih lastnosti, kupljeno za uvoz v Slovenijo in uvoženo v enakem ali približno enakem času kot blago, ki se carini. Enako blago je po UICZ tisto, ki je bilo izdelano v isti državi in je v vseh pogledih enako kot blago, ki se vrednoti, vključno s fizičnimi lastnostmi, kakovostjo in slovesom proizvoda.

Kot drugo alternativo za določitev carinske vrednosti se lahko po CZ vzame dogovorjena vrednost za podobno blago, kupljeno za uvoz v Slovenijo in uvoženo v enakem ali približno enakem času kot blago, ki se carini. Po UICZ je podobno blago tisto, ki je bilo izdelano v isti državi, kot blago, ki se vrednoti ter ima enake lastnosti in materialno sestavo, ki mu omogoča izpolnjevanje enakih funkcij in zamenljivost po trgovski plati. Če je cen več, se uporabi najnižja; če ni podatkov, se uporabi tista za blago, prodano v drugačni obliki nakupa in prodaje ali v drugih količinah.

Kot tretja alternativa se carinska vrednost lahko po CZ, pri tovrstnem blagu, prodajanem v Sloveniji v enakem stanju, kot je bilo uvoženo, ugotavlja na podlagi cene za mersko enoto v približno enakem času, kot se uvažata blago. Cena se zmanjša za znesek običajnih provizij, stroške prometa in druge dobičke v zvezi s prodajo blaga enakega razreda ali vrste, uvoženega

¹³³ Uredba o ratifikaciji Konvencije o carinski vrednosti blaga. Ljubljana : Uradni list FLRJ-MP, št. 1, l. 1963.

v Sloveniji, za carine in uvozne davčne ter druge davščine in takse pri prodaji blaga v Sloveniji. Če se tovrstno blago ne prodaja v Sloveniji v enakem stanju, ceno lahko ugotovljamo na podlagi tistih za mersko enoto, po katerih se uvozno blago po oplemenitenu prodaja v največji skupni količini osebam v Sloveniji. Ta cena pa se zmanjša za znesek vrednosti oplemenitenja in stroške dobičkov ter davščin.

Kot četrta alternativa se carinska vrednost lahko ugotovi po CZ glede na obračunsko vrednost. To je znesek vrednosti materiala in stroškov proizvodnje uvoženega blaga, dobička, ki ga pri uvozu dosežejo proizvajalci blaga enakega razreda ali vrste iz države izvoza, kot je blago, ki se carini, stroškov, ki jih imajo pri takem uvozu, ter stroškov in drugih izdatkov, ki se všttevajo v carinsko vrednost. Na zahtevo carinskega zavezanca se lahko spremeni vrstni red zgornjih dveh pogojev. Pojem enako ali podobno blago je po UICZ blago, ki sodi v isto skupino ali področje blaga, ki ga izdeluje neka veja industrije ali industrijska panoga.

Kot peta alternativa se carinska vrednost lahko ugotovi po CZ glede na razpoložljive podatke po predpisih sporazuma o uporabi VII. čl. GATT in CZ. Carinske vrednosti ni mogoče ugotavljati s pomočjo prodajne cene blaga proizvodov v Sloveniji, postopka, po katerem je mogoče uporabiti višjo od dveh alternativnih vrednosti, prodajne cene blaga na domačem trgu države izvoznice, stroškov proizvodnje, cene blaga za izvoz v druge države, najnižje carinske vrednosti ali poljubnih oz. fiktivnih vrednosti.

V carinsko vrednost se po CZ vštetejo tudi stroški in izdatki, če še niso zajeti v ceni, in sicer:

- Provizije posrednikov in druge provizije, razen nakupnih.
- Stroški embalaže, ki so del blaga, npr. materialni in delovni.
- Stroški dostave do kraja vnosa na carinsko območje; stroški prevoza, zavarovalnine, natovarjanja, pretovarjanja in manipulacije, nastali v zvezi z dobavo uvoženega blaga.
- Sorazmerna vrednost surovin, reprodukcijskega materiala in delov za vdélavo, kupljenih v tujini brezplačno ali po znižani ceni in uporabljenih pri proizvodnji uvoženega blaga.
- Sorazmerna vrednost drugega blaga, ki ga je kupec zagotovil brezplačno ali po znižani ceni in je bilo uporabljeno pri proizvodnji uvoženega blaga.
- Nadomestila in stroški v zvezi z licenčninami, ki jih plača kupec; za licenčnine velja, da se morajo nanašati na ne bistveno spremenjeno blago pri uvozu; to blago se mora prodajati z blagovno znamko, kupec pa ne sme imeti možnosti nabave blaga pri drugih dobaviteljih.
- Del zneska, dosežen z nadaljnjo prodajo, odstopom ali uporabo uvoženega blaga, ki se neposredno ali posredno plača prodajalcu.
- Sorazmerni del vrednosti storitev, opravljenih v tujini, ki jih kupec posebej plača in so potrebne za proizvodnjo blaga, ki se uvaža; to ne obsega strokovnih raziskav v tujini.

Če vsi ti stroški še niso vključeni v transakcijsko vrednost, a so poznani oz. določljivi, se ji lahko prištejejo. Izražajo se na hrbtni strani obrazca deklaracije o carinski vrednosti iz prilog k UICZ, kjer mora deklarant navesti posamezne posredne stroške.

Če gre pri uvozu za blago, licenčnine, del zneska, dosežen z nadaljnjo prodajo, odstopom ali uporabo, plačan prodajalcu ali del storitev v tujini posebej plačanega za proizvodnjo blaga, mora po CZ carinski zavezanec to označiti v carinski deklaraciji. Posebej se v deklaraciji označijo stroški, povezani s prenosom pravic intelektualnih lastnosti. Naknadne spremembe mora prijaviti carinski zavezanec ali pa carinski deklarant, ne pa carinski dolžnik.

Če je v neki pošiljki več vrst blaga, ki se carini po raznih carinskih številkah, se celotni stroški nakupa, prevoza, zavarovanja in dostave obračunajo v sorazmerno vrednost posamezne vrste blaga. Na zahtevo carinskega deklaranta lahko celotne stroške, ki se nanašajo na več vrst

blaga v posamezni pošiljki, dodamo k vrednosti istega blaga, ki se uvršča v tarifno številko, katere carinska stopnja je najvišja. Pri tem gre za poenostavitev postopka.

Za carinsko vrednost se vzame vrednost blaga po računu prodajalca, če ta ustreza dogovorjeni ceni po CZ. Če vrednost blaga v računu ne ustreza predpisu glede dogovorjene cene, jo ugotovi carinski organ po pravilih o enakem in podobnem blagu, drugih pomožnih pravilih za ugotavljanje carinske vrednosti ali na drug ustrezen način.

ZDP je uvedel mesečno oblikovanje tečaja tolarja za potrebe izračunavanja carinskih vrednosti. Če je vrednost izražena v tuji valuti, jo moramo preračunati v domačo valuto po srednjem tečaju BS¹³⁴. Določena je uporaba mesečnih tečajev od predzadnjega četrtega preteklega meseca, razen pri nihanju tečaja za več kot 5 %, ko se tečaj določi na novo. Carinski organ lahko v dovoljenju za poenostavitev pri vlaganju carinskih deklaracij določi tudi preračun zneskov v tolarjih po tečaju, ki velja v začetku obdobja vložitve deklaracije.

Obresti za kredite in stroški za zagotovitev denarnih sredstev v tujini oz. finančni stroški, ki se nanašajo na plačevanje uvoženega blaga, se po CZ ne upoštevajo v carinski vrednosti, če je pogodba pisna. To ne velja le, ko so obresti ločene od dejanske cene za blago, kupljeno za uvoz v Sloveniji, ali ko lahko kupec na zahtevo dokaže, da je cena približno enaka dejansko plačani za istovrstno ali podobno blago, kupljeno brez pogodbe, in da je obrestna mera v okviru obrestnih mer za takšne transakcije v državi, v kateri je zagotovljeno kreditiranje. Finančni stroški za zagotovitev plačila uvoženega blaga se izključijo iz carinske vrednosti ob zgornjih pogojih. Pogoj glede ločenega izkazovanja podatkov se nanaša le na obresti, ne pa tudi na druge stroške za zagotavljanje denarnih sredstev v tujini.

Pri določitvi carinske vrednosti blaga se upoštevajo tudi vsa običajna znižanja cene in blagajniški popusti, če so v času ugotavljanja carinske vrednosti že določena in bodo uveljavljena v dogovorjenem roku po uvozu blaga. Stroški montažnih del, ki se opravijo v Sloveniji, se ne vštevajo v carinsko vrednost za stroje, aparate in naprave, ki se uvažajo. O običajnosti znižanih cen presojuje carinski organi sami po lastnih izkušnjah in poslovnih običajih za posamezno področje dejavnosti. Za razliko je po ZDDV možno pri določanju carinske vrednosti upoštevati določena znižanja po izvršenem uvozu. Čeprav se znižanje lahko uveljavi tudi po uvozu, ga upoštevamo že pri določitvi carinske vrednosti blaga. Carinski organ pri tem le določi rok za predložitev dokazov o znižanju cene in po potrebi predložitev ustreznih instrumentov zavarovanja.

Tudi brezplačno poslano blago je lahko predmet uvoznih dajatev, carinska vrednost pa se po CZ ugotavlja z uporabo pravil o enakem in podobnem blagu, drugih pomožnih pravil ali na drug ustrezen način. Pošiljatelj lahko brezplačno pošiljko opremijo z začasnim (*pro forma*) računom za potrebe carinskega postopka, ki je v pomoč pri določitvi carinske vrednosti. Tudi za poškodovano blago se upošteva splošno načelo določanja carinske vrednosti. Pri tem se carinska vrednost določa in obračuna carinski dolg le, če se uvoznik odloči za sprejem in sprostitev v prost promet ali začasni uvoz z delno oprostitvijo plačila uvoznih dajatev. Če se blago zavrne ali uniči pod carinskim nadzorom, je carinska vrednost drugotnega pomena.

Glede vrednotenja programske opreme pri uvozu so v UICZ povzeta pravila sporazuma o uporabi VII. čl. GATT 1947. Upošteva se le vrednost nosilcev podatkov, ne pa tudi vrednost programa oz. podatkov, ki so na nosilcu zabeleženi. To pravilo se lahko uporablja le, če je

¹³⁴ Odredba o tečaju, ki se uporablja za preračun zneskov v domačo valuto. Ljubljana : Uradni list RS, št. 40, I. 1999.

vrednost nosilcev na računu ločena od vrednosti programa oz. zabeleženih podatkov. Izključeni so video, avdio in filmski posnetki ter integrirana vezja.

Po UICZ mora carinski deklarant poleg carinske deklaracije prijaviti na posebnem obrazcu iz priloge k UICZ vse podatke, potrebne za ugotovitev carinske vrednosti blaga. Gre za izjavo deklaranta, kakšna je vsebina vrednosti na računalniku, razen ob dovoljenju carinskega organa pri carinski vrednosti pošiljke do 1.000.000 SIT, pri uvozu nekomercialne narave, kadar prijava podatkov ni potrebna za uporabo carinske tarife ali če se dajatve ne obračunajo.

3.1.4. Oprostitev plačila in povračilo carinskega dolga

Povračilo ali odpustitev carinskega dolga je po CZ lahko popolno ali delno. Plačani carinski dolg se lahko povrne do zneska, za katerega se dokaže, da v času plačila ni bil zakonsko dolgovan, z obrestmi pa le, če je povračilo potrebno zaradi velike malomarnosti carinskega organa. Odpust se opravi do zneska, za katerega se dokaže, da v času obračuna ni bil zakonsko dolgovan. Povračila oz. odpustitve plačila carine ni dovoljeno zahtevati, če je do napake pri obračunu prišlo zaradi namernega goljufivega dejanja dolžnika. Primeri za odpustitve ali povračila plačane dajatve so določeni v UICZ. Povračilo oz. odpust se po UICZ ne opravi pri carinskem dolgu pod 1000 SIT zaradi neekonomičnosti.

Carina se lahko povrne ali odpusti tudi, če blago uvoznik zavrne, ker je bilo v času sprejema ali pred sprejemom deklaracije poškodovano ali ni ustrezalo pogodbi, vendar le, če se še ni rabilo ali uporabljalo in se blago izvozi. Povračila ali odpustitve se zaradi poškodb ali neustreznosti po pogodbi ne odobri, če je bilo blago pred sprostitvijo v prost promet predmet začasnega uvoza zaradi preizkušanja, razen če se napak v času preizkušanja ni dalo ugotoviti.

Carina se odpusti na prošnjo imetnika dovoljenja za postopek v običajnem roku 3 let od dneva, ko je bil obračun vročen carinskemu dolžniku. Na prošnjo se vrne tudi, če je bila deklaracija umaknjena. Na prošnjo se lahko dovoli tudi uničenje ali vnos zaradi naknadnega izvoza, v prosto carinsko cono ali carinsko skladišče. Zahtevek za odpust ali povračilo se lahko vloži v 1 letu od vročitve obračuna carinskemu dolžniku. Če je povračilo ali odpust pomotno, se lahko obveznost ponovno vzpostavi.

Enaka načela veljajo tudi za druge preveč plačane uvozne oz. izvozne dajatve. Odpust ali povračilo DDV je možno le, če carinski dolžnik ni tudi davčni zavezanec za DDV. Če je tudi davčni zavezanec, je uvozni DDV lahko odbil s pomočjo mesečnega obračuna DDV in drugič tudi s pomočjo vračila preveč plačanega DDV. Če je davčni zavezanec, lahko prejme vračilo uvoznega DDV le, če dokaže, da uvoznega DDV ni odbil oz. ga ni odbil v celoti kot vstopni davek. S tem ima pravico do povračila DDV le, če ni uveljavil uvoznega DDV kot odbitek vstopnega davka oz. če dokaže, da je popravil odbitek davka za ustrezen znesek. Če je davčni zavezanec, ki opravlja obdavčeno in oproščeno dejavnost in ima pravico do odbitka vstopnega DDV, je pomembno še, ali loči knjigovodstvo za obdavčeno in oproščeno dejavnost ali izračunava odbitek vstopnega davka z odbitnim deležem.

Oprostitev plačila uvoznih dajatev velja po CZ in raznih konvencijah¹³⁵ za tuja diplomatska, konzularna predstavništva, mednarodne organizacije, šefe držav in vodje tujih diplomatskih predstavništev v Sloveniji.

¹³⁵ Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih in Fakultativni protokol ... (Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 2, l. 1964), Uredba o ratifikaciji Dunajske konvencije o konzularnih odnosih (Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 5, l. 1966), Ukaz o

Oprostitev uvoznih dajatev velja za posameznike in blago brez komercialnega značaja po CZ in Uredbi o uveljavljanju pravice do carinske oprostitve¹³⁶ – UUPCO. V okviru te naloge so pomembni predvsem selitveno blago in poročna darila slovenskim državljanom z dela v tujini ali tujim z dovoljenjem za bivanje ali pribežališče v Sloveniji, pošiljke neznatne vrednosti iz tujine, razen za trošarinske izdelke, tehnični pripomočki in oprema za invalide, neposredno potrebni za življenje in delo, gorivo in mazivo v standardnih rezervoarjih, pridelki v obmejnem pasu, brezplačna pomoč žrtvam naravnih nesreč in vojn ter material za spominska obeležja, krste, žare in pogrebni artikli.

Oprostitve plačila uvoznih dajatev za pravne osebe po CZ veljajo za naslednje primere:

- Brezplačne pošiljke prejemnikom z nepridobitno dejavnostjo in sedežem v Sloveniji.
- Blago za dobrodelne in človekoljubne organizacije; v UUPCO so navedene osnovne življenjske potrebščine za brezplačno pomoč, vsakovrstno blago za pomoč, opremo za izvajanje delovnih potreb organizacij, razen trošarinskih izdelkov.
- Blago za gasilske organizacije in reševalne službe; mednje sodijo tudi civilna zaščita in javne službe po Zakona o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami¹³⁷.
- Predmete za muzeje, galerije, javne knjižnice in arhive.
- Poklicno opremo; oprema za delo v tujini, ki se uvaža za delo v Sloveniji.
- Znanstvene instrumente in opremo, pod določenimi pogoji tudi rezervne dele zanje.
- Predmete za kulturno dejavnost; sem sodi le oprema, ki se ne proizvaja v Sloveniji.
- Farmaceutске proizvode za uporabo na mednarodnih športnih manifestacijah.
- Poklicno opremo za invalide; sem sodi le oprema, ki se ne proizvaja v Sloveniji.
- Blago za invalidske organizacije in njihove člane.
- Blago za invalidska podjetja in zavode za usposabljanje in zaposlovanje invalidov.

Po CZ in UUPCO so določene oprostitve uvoznih dajatev vezane na naravo ali tudi vrednost blaga. Veljajo za vzorce blaga neznatne vrednosti, tiskovine, proizvode za uporabo na sejmu ali podobnem dogodku, proizvode za preizkušanje, preiskovanje, analiziranje ali testiranje, ki se pri tem v celoti porabijo ali uničijo, turistično informativno dokumentacijo za brezplačno razdelitev, blagovne znamke, patente, modele, njihove spremljajoče dokumente, vloge za priznanje patenta ali inovacije in krmo za živali med prevozom.

Oprostitve uvoznih dajatev po CZ veljajo za dokumente, obrazce, publikacije in druge tiskovine, ki se uvažajo v nekomercialne namene. Gre za razno dokumentacijo, povezano z delom državnih organov in drugih institucij. Kot dokazilo po UUPCO zadostuje izjava upravičenca glede namena uporabe blaga, ki se priloži carinski deklaraciji.

Oprostitev pri uvozu blaga velja po CZ in UUPCO za proizvode morskega ribolova idr., pridobljene iz teritorialnega morja druge države z ladjami, registriranimi v Sloveniji, ki plujejo pod slovensko zastavo, in tovrstne proizvode, pridobljene na krovu ladij – tovarn.

Po CZ v 3 letih od dneva uvoza ni dovoljeno odtujiti, dati v uporabo drugemu ali uporabiti za druge namene blaga, ki je bilo oproščeno plačila carine za gospodinjske predmete državljanov Slovenije z dela v tujini in za njihova darila družini, za predmete državljanov Slovenije in tujcev, priložnostno prejete iz tujine v pošiljkah, ter za podedovane predmete teh v tujini, za

pristopu FLRJ h Konvenciji o privilegijih in imunitetah specializiranih ustanov z dne 21.11.1947 (Ljubljana : Prezidij LS FLRJ, št. 25, l. 1951) idr.

¹³⁶ Uredba o uveljavljanju pravice do carinske oprostitve. Ljubljana : Uradni list RS, št. 46, l. 1999.

¹³⁷ Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami. Ljubljana : Uradni list RS, št. 64, l. 1994, čl. 79.

specifično opremo in tehnične pripomočke invalidov, za predmete državljanov obmejnih območij, študentov in dijakov, dobitnike odlikovanj ter blago za brezplačno pomoč žrtvam nesreč in vojn, oproščeno blago pravnih oseb, državnih organov ter drugo določeno blago. Če se dovoli drugačna raba ali uporaba, se izračuna in obračuna carinski dolg.

Na zahtevo deklaranta je oproščeno carine izvoženo domače blago, ki se nespremenjeno v 3 letih ponovno uvozi in je sproščeno v prost promet. V upravičenih primerih se lahko po pisni zahtevi rok podaljša. Če smo za blago pred izvozom uveljavljali oprostitev zaradi končne uporabe, se ugodnost ob ponovnem uvozu uveljavi le, če je blago ponovno uvoženo zaradi istega namena prej odobrene oprostitve. Če ob ponovnem uvozu nastane carinski dolg, se od dolga odšteje carina, ki je bila plačana ob prvi sprostitvi v prost promet. Smiselno se oprostitev uporabijo tudi za pridobljene proizvode, ki so bili prvotno izvoženi zaradi zaključka postopka uvoza zaradi izvoza. Oprostitev ni za blago, izvoženo po postopku začasnega izvoza na predelavo, razen če ostane nespremenjeno v izvoženi državi, in blago, ki je bilo pri izvozu predmet posebnih ukrepov kmetijske ali trgovinske politike.

9. PRIMER: PONOVNI UVOZ ZAVRNJENE HUMANITARNE POMOČI

Humanitarna organizacija v Sloveniji je naročila špediterju odpremo blaga; šlo je za zdravila, obravnavana kot humanitarno pomoč, ki naj bi bila poslana v Romunijo tamkajšnji humanitarni organizaciji. Svojemu špediterju je naročnik predal izjavo, da gre za donacijo (*Gift Certifikat*), posebno dovoljenje ministrstva za zdravstvo za izvoz humanitarne pomoči¹³⁸ (šlo je za zdravila, ki vsebujejo psihotropne substance) in račun farmacevtske družbe, ki je blago dobavila, da gre za brezplačno humanitarno pomoč. Špediter je nato opravil izvozno carinjenje v Sloveniji in odpremil blago z letalom avstrijskega letalskega prevoznika v namembni kraj B. v Romuniji.

Humanitarna organizacija pa je kot prejemnik zavrnila prevzem blaga, zato je letalski prevoznik blago vnesel v carinsko skladišče na letališču Otopeni in o tem obvestil špediterja, ta pa svojega naročnika. Ker se je naročnik odločil za vrnitev blaga v Slovenijo, je moral špediter poskrbeti za odpremo in prevoz blaga nazaj v Slovenijo ter za uvozno carinjenje. Preskrbeti je bilo treba izjavo slovenske humanitarne organizacije, da kot pošiljatelj blaga zahteva, da se blago vrne, in izjavo romunske humanitarne organizacije kot prejemnika, da prevzem blaga zavrača. Nato je bil izstavljen nov letalski tovorni list – AWB (*Air Waybill*) za prevoz blaga iz carinskega skladišča Otopeni v Slovenijo, z opombo, da bo blago v carinskem skladišču prevzel romunski podšpediter, in z odpremnim pogojem EXW Otopeni (*Ex works, named place* Otopeni), kar pomeni, da gredo vsi stroški vrnitve blaga v breme prejemnika.

Na ta način je bilo blago vrnjeno v Slovenijo, kjer je moral špediter opraviti uvozno carinjenje, pri čemer je zahteval oprostitev plačila carine in oprostitvev plačila davka na dodano vrednost, ker je šlo za domače blago, ki se je po izvozu, v nespremenjeni obliki, ponovno uvozilo v Slovenijo (čl. 167 tč. 1 CZ in čl. 28/I. tč. 3 ZDDV). V postopku je prišlo do precejšnjih stroškov v zvezi z odpremo in skladiščenjem blaga v Romuniji ter v zvezi z vrnitvijo blaga nazaj v Slovenijo. Te stroške je nosil špediter, nato pa jih je skupaj s svojo provizijo obračunal deloma svojemu naročniku, deloma pa po dogovoru farmacevtski družbi, ki je blago dobavila.

V gornjem primeru je obdelan problem, ki nastane v špediciji, če pri odpremi pride do zavrnitve blaga in ponovnega uvoza blaga v nespremenjeni obliki.

¹³⁸ Zakon o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami. Ljubljana : Uradni list RS, št. 108, I. 1999.

3.1.5. Plačevanje drugih dajatev v carinskem postopku

CZ se uporablja tudi za plačevanje drugih dajatev, ki se pobirajo pri uvozu oz. izvozu, če s predpisi o teh dajatvah ni drugače določeno. S tem je določena podredna raba CZ; če poseben predpis določb ne vsebuje podatka, da so pomanjkljive, je mogoča uporaba CZ. Podredna vloga CZ je omejena le na pobiranje davkov, ne pa tudi na ravnanje z obravnavanim blagom. V praksi gre pri tem za splošne prometne davke, kot so davek na dodano vrednost in trošarine ter posebne prometne davke, kot so ekološke takse.

V zvezi z uvozom in izvozom blaga se po Zakonu o upravnih taksah¹³⁹ – ZUT plačujejo tudi carinske takse. Najpomembnejše so upravne carinske takse, ki se plačujejo ob vložitvi carinske deklaracije po tarifni številki 43. Po ZUT se upravna carinska taksa plača za upravno dejanje ali spis, ki ga upravni carinski organ opravi na zahtevo stranke. V zvezi s carinsko deklaracijo nastane obveznost za obračun glede na vsebino deklaracije. Obveznost za obračun takse nastane neodvisno od nastanka obveznosti za obračun uvoznih dajatev, ko pa nastane, se lahko plača v skladu z roki za carinske dajatve.

Pri uvozu se po uredbi¹⁴⁰ plačuje taksa za obremenjevanje okolja zaradi uporabe mazalnih olj, tekočin in njim sorodnih proizvodov¹⁴¹. Zavezanec za obračun in plačilo je uvoznik, vendar takse ne obračuna sam, temveč mu jo pri uvozu obračuna carinski organ in jo obravnavamo kot uvozno dajatev. Osnova za obračun je masa uvožene količine. Taksa se plačuje v 50 % osnove za mazalna olja drugega razreda po kombinirani nomenklaturi carinske tarife in v 100 % osnove za mazalna olja prvega razreda. Znesek je po sklepu¹⁴² 38 SIT na 1 kg mazalnih olj.

3.1.5.1. Davek na dodano vrednost

Davek je obvezna dajatev, predpisana z zakonom, od katere davčni zavezanci nimajo neposredne koristi. Slovenija je 1. 7. 1999 začela uporabljati DDV in trošarine. Povezani predpisi se uporabljajo na celotnem ozemlju Slovenije, ki je identično carinskemu. ZDDV je uvedel¹⁴³ spremembe davčnih stopenj, načina obračunavanja in plačevanja ter spremembe pri obvezni dokumentaciji.

Promet blaga je po ZDDV prenos lastninske pravice na opredmetenih stvareh. Izjeme so brezplačno dajanje poslovnih vzorcev in dajanje daril manjših vrednosti, ko se davek ne obračunava, čeprav se je odbitek vstopnega davka uveljavil. Obdavčen je tudi promet blaga, v katerem davčni zavezanec nabavi blago za opravljanje obdavčljive dejavnosti, kasneje pa to blago iz kakršnegakoli razloga začne uporabljati za davčno oproščeno dejavnost.

Če davčni zavezanec nabavi blago oz. storitev za neposlovne namene, nima pravice do odbitka vstopnega davka pri nabavi blaga oz. storitev. To pomeni, da tudi ne obračuna izstopnega davka, po Pravilniku o izvajanju Zakona o davku na dodano vrednost¹⁴⁴ – PIZDDV pa se od tega blaga plačuje DDV, če je davčni zavezanec za to blago oz. ta sredstva uveljavljal odbitek vstopnega DDV. Za neposlovne namene pa se obravnava tudi primanjkljaj

¹³⁹ Zakon o upravnih taksah. Ljubljana : Uradni list RS, št. 8, l. 2000.

¹⁴⁰ Uredba o taksi za obremenjevanje okolja zaradi uporabe mazalnih olj. Ljubljana : Uradni list RS, št. 2, l. 2002.

¹⁴¹ Zalokar Nuša: Nov zbornični prispevek in dve novi taksi. Iks, XXIX (2002), 6, str. 45-49, str. 48.

¹⁴² Sklep o znesku takse za obremenjevanje okolja zaradi uporabe mazalnih olj in tekočin. Ljubljana : Uradni list RS, št. 3, l. 2002.

¹⁴³ Šoštarič Marjeta: Predpisi o DDV in trošarinah z uvodnimi pojasnili. Ljubljana : Uradni list RS, 1999, 240 str., s. 11.

¹⁴⁴ Pravilnik o izvajanju Zakona o davku na dodano vrednost. Ljubljana : Uradni list RS, št. 4, l. 1999.

blaga, razen primanjkljaja in izgub zaradi višje sile, primanjkljaja, neločljivo povezanega s procesom izdelave in predelave blaga, ter primanjkljaja in uničenja blaga, nastalih zaradi kala, razsipa, razbitja in okvare blaga, ki sta neločljivo povezana s skladiščenjem in prevozom blaga v dejansko določenem obsegu.

Vse, kar ni opredeljeno kot promet blaga, je po ZDDV promet storitev. PIZDDV za opravljanje dejavnosti popravila stvari določa merilo, kdaj se popravilo šteje za promet blaga oz. kdaj se šteje za promet stvari. Podlaga za merilo je delež vrednosti materiala, ki ga je porabil davčni zavezanec, ki opravlja dejavnost popravila stvari. Če znaša skupna vrednost materiala za opravljeno storitev več kot 50 %, se šteje, da je opravljen promet blaga in ne promet storitve. Za promet storitev se šteje tudi uporaba storitev davčnega zavezanca za neposlovne namene.

Pri storitvah, ki jih davčni zavezanci opravijo v svojem imenu in za račun druge osebe, se šteje, da davčni zavezanec prejme in opravi te storitve sam; to pomeni, da davčni zavezanec od vsakega takšnega prometa storitev obračuna davek od celotne vrednosti storitve in ne le od plačila, ki mu ga da oseba, za račun katere prejme in opravi te storitve.

Plačnik davka je po ZDDV oseba, ki ga dejansko plača. Osebe, ki morajo plačati DDV, so davčni zavezanec, ki opravi obdavčljivi promet blaga oz. storitev, njegov davčni zastopnik; če tega ni, je plačnik prejemnik blaga oz. storitev, prejemnik storitev pa tam, kjer so dejansko opravljene storitve s področja kulture, umetnosti, znanosti, izobraževanja, športa, zabavnih prireditev in organiziranja teh storitev, pomožnih prevoznih storitev, kot so nakladanje, razkladanje, pretovarjanje in druge storitve v povezavi s prevozom, cenitev premičnin ter storitve, ki se opravljajo na premičninah. Plačnik je tudi vsaka oseba, ki na računu ali drugemu dokumentu, ki služi kot račun, izkaže DDV, ki ga po ZDDV ne sme izkazati, in pri uvozu carinski dolžnik oz. prejemnik blaga.

Davčni zavezanec je vsaka oseba, ki neodvisno opravlja neko dejavnost. Osebe, ki niso davčni zavezanci, so državni organi, organizacije, lokalne skupnosti in druge pravne osebe javnega prava, ki opravljajo promet blaga in storitev v okviru svojih pristojnosti. Obvezni davčni zavezanci so tisti, ki presegajo mejne zneske prometa blaga oz. storitev, in tudi osebe, ki poslujejo kot povezane osebe, ter ostale, ki predložijo zahtevek za vključitev v sistem davčnih zavezancev.

3.1.5.1.1. Kreditna metoda obračuna

V ZDDV je uporabljena kreditna oz. odbitna metoda obračuna davka, razen pri posebnih postopkih obdavčitve, to je pri obračunavanju davka pri potovalnih agentih, prodaji umetnin in blaga na dražbah. Davčni zavezanec po tej metodi odšteje obračunan znesek vstopnega davka oz. davka ob nabavah blaga oz. storitev, od zneska izstopnega davka oz. davka, ki ga obračuna ob prodajah oz. dobavah blaga ali storitev.

Z metodo odbijanja vstopnih davkov se plačan DDV prevali naprej na naslednjega v verigi, dokler proizvod oz. storitev ne doseže oproščeni subjekt ali končnega potrošnika oz. podjetja, ki ni vključeno v sistem DDV in zato ni davčni zavezanec. Če je v določenem davčnem obdobju znesek davka, plačan ob nakupu blaga in storitev, večji od zneska davka pri prodajah, bo davčni obračun negativen. V tem primeru davčni zavezanec lahko zahteva vračilo davka ali davek prenese v naslednje davčno obdobje.

Davčni zavezanec sme pri davčnem obračunu odbiti plačani oz. dolgovani davek iz svojih nabav. Davek se plačuje na podlagi obračunane in ne plačane realizacije. Odbije se lahko vstopni davek, ki ga je zavezanec dolžan plačati, in ne le tistega, ki ga je plačal. Odbije ga tudi, če zneska na računu ni plačal.

Davek ob uvozu blaga zavezanec lahko odbije le, če je izkazan na carinski deklaraciji za sprostitev blaga v prost promet ali na carinski deklaraciji za začetek začasnega uvoza z delno oprostitvijo plačila uvoznih dajatev. Odbitek sme upoštevati v obdobju, v katerem prejme uvozno carinsko deklaracijo. PIZDDV širi krog dokumentov, s katerimi se dokazuje davek, zaračunan pri uvozu, dovoljuje pa tudi izvršljivo odločbo carinskega organa, ko so uvozne dajatve na carinski deklaraciji izračunane nepravilno ali je nepravilno upoštevan kateri od elementov uvoznega dolga.

Davčni zavezanec po ZDDV ne odbija davka od jaht, čolnov za šport in razvedrilo, zasebnih letal, osebnih avtomobilov, motornih koles, goriv, maziv, nadomestnih delov in povezanih storitev, razen plovil oz. vozil za opravljanje dejavnosti dajanja v najem, zakup in za nadaljnjo prodajo ter od izdatkov za reprezentanco in nastanitev. Za prejeta predplačila uveljavi izstopni davek, če račun izda zavezanec s sedežem izven Slovenije ali če je prejemnik storitev davčni zavezanec izstopni davek že plačal. Prejemnik torej od storitve ne sme odbiti vstopnega davka, dokler ga ni plačal.

Zavezanec, ki nima sedeža v Sloveniji, ima pravico do vstopnega davka, zaračunanega na podlagi opravljenega prometa blaga ali storitev s strani davčnih zavezancev v Sloveniji in uvoza blaga v Slovenijo.

3.1.5.1.2. Kraj obdavčitve

ZDDV temelji na načelu namembnega kraja oz. destinacije. Obdavčen je vsak promet blaga in storitev, opravljen na območju Slovenije, običajno vsak uvoz blaga, izvoz blaga pa je plačila davka oproščen. Obračun in plačilo DDV se opravljata po kraju, kjer je bil opravljen promet blaga oz. storitve. Pri tem se Slovenija šteje za en kraj opravljenega prometa. Pri uvozu blaga se za namembni kraj šteje tisti, v katerem je blago vnešeno v Slovenijo, obveznost za obračun davka pa nastane, ko se blago vnese v državo.

Kraj obdavčitve je pomemben za ugotovitev, ali je določeno blago oz. storitev obdavčena. Če kraj obdavčitve opravljenega prometa ni predpisan, potem blago oz. storitev ni obdavčena v Sloveniji. Promet blaga, ki se opravlja na območju Slovenije, je obdavčen v Sloveniji. Promet blaga, ki se opravi na območju več držav, je obdavčen le v eni državi in je pri mednarodnem prometu blaga v večini primerov odpravljena možnost dvojnega obdavčevanja oz. neobdavčevanja mednarodnega prometa blaga.

Če blago odpošilja ali prevaža dobavitelj, je kraj obdavčitve, kjer se odpošiljanje oz. odprema blaga začne. Če se začne zunaj Slovenije, je kraj obdavčitve v državi uvoznici Sloveniji in se šteje, da uvoznik opravi promet sam. Če je v promet vključenih več držav, kraj obdavčitve ni tam, kjer se promet začne, temveč tam, kjer je blago uporabljeno ali porabljeno.

Če dobavitelj blaga ali kdo drug v njegovem imenu ali za njegov račun blago sestavi, instalira ali montira, je kraj obdavčitve tisti, v katerem se to delo opravi in bo blago kot tako služilo svojemu namenu. Če je to blago dobavljeno iz tujine, se davek plača ob uvozu blaga in je kraj opravljenega prometa blaga v državi uvoznici. Kraj obdavčitve tovrstnih storitev je tam v

Sloveniji, kjer so bile te storitve dejansko opravljene. Prejemnik te storitve je plačnik davka, če dobavitelj iz tujine v Sloveniji ne pooblasti davčnega zastopnika, ki bi bil sicer plačnik davka. Če se promet blaga opravi brez odpošiljanja ali prevoza, se za kraj obdavčitve šteje tisti, v katerem se blago nahaja oz. je dano na voljo kupcu. Če se nahaja v Sloveniji ali je dano na voljo kupcu v Sloveniji, je kraj obdavčitve v Sloveniji. Če je dano na voljo kupcu iz Slovenije v tujini in bo nato uvoženo v Slovenijo, se davek obračuna in plača ob uvozu.

Zaradi posebnosti pri dobavi energije za ogrevanje in hlajenje je kraj obdavčitve posebej opredeljen; za kraj šteje kraj prejema te energije. Pri uvozu je kraj obdavčitve kraj, kjer je blago vnešeno na carinsko območje. Po ZDDV so določene izjeme za obračun in plačilo davka pri uvozu. Kraj obdavčitve je pri tem mogoče prenesti iz kraja vnosa blaga na carinsko območje v drug kraj. Premestitev pride v poštev, ko je za blago takoj po vnosu na carinsko območje začeta začasna hramba ali kateri od odložnih carinskih postopkov, razen predelave pod carinskim nadzorom. Kraj obdavčitve je kraj vložitve uvozne carinske deklaracije ali carinske deklaracije za začasni uvoz blaga z delno oprostivjo plačila carine.

Osnovno načelo pri obdavčevanju storitev je načelo porekla. Kraj obdavčitve je sedež izvajalca storitve. To načelo pozna tudi izjeme. Če storitev opravi slovenski davčni zavezanec za tujca, se šteje, da je opravljena v kraju sedeža tujega naročnika. Tujec bo v državi svojega sedeža sam plačal vstopni davek na opravljene storitve. Ker storitev ni opravljena v Sloveniji, ni obveznosti za plačilo našega DDV.

Ločeno je potrebno presojati začasni uvoz blaga na oplemenitenje. Storitve oplemenitenja je oproščena davka le, če jo opravi imetnik dovoljenja za postopek. Če jo opravi druga oseba, se obdavčitev te storitve presoja ločeno.

Za storitve je kraj obdavčitve tam, kjer so dejansko opravljene. To ni kraj, kjer ima dobavitelj storitev sedež ali prebivališče, saj pogosto niso opravljene na njegovem sedežu. Če prejemnik storitev ni davčni zavezanec, je kraj obdavčitve tam, kjer ima davčni zavezanec, ki opravi storitev, svoj sedež ali poslovno enoto.

Podobno je, če jih opravi davčni zavezanec s sedežem v Sloveniji davčnemu zavezancu s sedežem v tujini, kraj obdavčitve za storitve tisti, v katerem ima prejemnik storitve sedež. Torej davčni zavezanec, ki opravi storitve tujcu, na vrednost opravljenih storitev ne obračuna davka. Te storitve so tako neobdavčene v Sloveniji. Dvojno obdavčevanje minister za finance prepreči tako, da določi kraj opravljenega prometa storitev glede na kraj, kjer se storitev uporabi oz. glede na kraj, kjer se storitev opravi.

Pri prevoznih storitvah je kraj obdavčitve pot, po kateri se opravi prevozna storitev. To pomeni celotno prevozno pot. PIZDDV določa, da se pravilo uporablja za vse vrste prevozov, kopenske, zračne in pomorske. Če se prevozna storitev ne opravi le v Sloveniji, se davek plača le za del prevozne storitve, ki se opravi v Sloveniji, ostali del pa ni obdavčen z DDV. Razdelitev se opravi tako, da se celotna prevozna storitev razdeli na število prevoženih kilometrov v Sloveniji in na število prevoženih kilometrov v tujini.

Pomembno je, katere prevozne storitve so neposredno povezane z izvozom oz. uvozom blaga. Tiste, ki so opravljene neposredno med davčnim zavezancem, ki opravi storitev, in izvoznikom blaga, ter storitve, ki se opravljajo v zvezi z odpremo blaga neposredno v izvoz, npr. prevozne, nakladanje, prekladanje na drugo prevozno sredstvo, organiziranja prevoza blaga ipd., so oproščene plačila davka.

3.1.5.1.3. Nastanek obveznosti za obračun

Obveznost za davčnega zavezanca nastane, ko izda račun, dobavi blago, da blago na voljo, premesti oz. prepelje blago k prejemniku ali za prejemnika, in ko je blago deloma ali v celoti plačano. Če je bilo plačilo opravljeno pred dobavo blaga, se šteje, da je bila opravljena dobava blaga; pri tem nastane obveznost na dan plačila in od prejetega zneska plačila. Če je bilo dano le delno predplačilo, se vsako delno predplačilo obravnava kot samostojna dobava z različnimi datumi nastanka davčne obveznosti. Če gre za sestavljeno vrsto dobav oz. storitev, ki se pojavijo v različnih obdobjih, nastane davčna obveznost za vsako dobavo posebej.

Pravila o nastanku davčne obveznosti, ki se nanašajo na dobave blaga, se večinoma uporabljajo tudi za dobave storitev, ker pa se storitve ne dobavljajo oz. pridobivajo enako kot blago, se običajno predpisuje nastanek davčne obveznosti takrat, ko so storitve opravljene. Dobave blaga in storitev, ki se opravljajo postopno neprekinjeno daljše časovno obdobje, so vezane na zaporedne obračune ali plačila, za katera se šteje, da so opravljena s potekom obdobja, na katerega se ti obračuni ali plačila nanašajo.

Ko slovenskemu davčnemu zavezancu opravi kakšno izmed storitev tuji davčni zavezanec, nastane davčna obveznost v davčnem obdobju, v katerem so bile storitve opravljene, razen če dobi vnaprejšnje plačilo, preden mu opravi te storitve; tedaj nastane obveznost na dan plačila.

Poleg pravila, da obveznost za obračun davke pri uvozu nastane v trenutku, ko se blago vnese v Slovenijo, so določena dodatna pravila. Omogoča se lahko odložitev trenutka nastanka davčne obveznosti, ko se takoj po vnosu blaga na carinsko območje blago začasno shrani ali se začne kateri od izrecno navedenih odločnih carinskih postopkov, razen skladiščenja v prostih carinskih prodajalnah, ali če je blago vneseno v prosto carinsko cono. Nastanek davčne obveznosti se tedaj odloži, dokler se za blago ne začne kakšna druga carinsko dovoljena raba ali uporaba. Obračun davka je potreben tudi zmeraj, ko je treba obračunati carino ali druge uvozne dajatve, tudi če obveznost za obračun davka še ni nastala.

3.1.5.1.4. Obračun in plačilo

Po ZDDV davčna osnova pri uvozu blaga izhaja iz vrednosti po carinskih predpisih, ki se ji prištejejo oz. odštejejo določeni elementi. Most med carinskimi in davčnimi predpisi je PIZDDV, ki najprej načeloma predlaga CZ in podzakonske predpise ter določi nekatere posebnosti, ki jih je potrebno upoštevati pri določanju carinske vrednosti za blago, ki je bilo pred vrednotenjem predmet postopka carinskega skladiščenja, postopka uvoza zaradi izvoza ali je bilo pred vrednotenjem v prosti carinski coni. Določa tudi, kdaj se posrednih stroškov ob uvozu ne vključi v davčno osnovo za blago.

Davčna osnova je po ZDDV vse, kar predstavlja plačilo. Davčni zavezanec uvoznik lahko pri izračunu svoje davčne obveznosti odbije vstopni DDV, če je to blago oz. storitve uporabil oz. jih bo uporabil za namene opravljanja dejavnosti, od katere se plačuje DDV. Vstopni DDV se lahko odbije še za plovila oz. vozila, ki se uporabljajo za opravljanje dejavnosti dajanja v najem in zakup ter za nadaljnjo prodajo. Po PIDDV se vračilo blaga dobavitelju ne šteje za opravljen promet blaga.

Davčni zavezanec obračuna DDV od dejanske osnove, ki vključuje vse druge dajatve in stroške. Upošteva tudi spremembe, ki nastanejo po dogovoru med kupcem in prodajalcem

zaradi sprememb v poslovnih odnosih, znižanje cen in popuste. Osnova se lahko naknadno spremeni tudi zaradi nezmožnosti plačila v določenih primerih.

Po ZDDV se za razvrstitev izdelkov uporablja kombinirana nomenklatura carinske tarife, za razvrstitev dejavnosti pa standardna klasifikacija dejavnosti. Stopnja obdavčitve prometa nekega blaga se ob upoštevanju pravil za razvrščanje blaga določi z uvrstitvijo blaga v neko številko carinske tarife¹⁴⁵.

V osnovo se vključijo tudi subvencije, ki so neposredno povezane s ceno prometa blaga in storitev. Vključimo jih ne glede na to, od koga jih dobimo. Osnova za plačilo je vrednost blaga ali storitve. Poleg tega se v osnovo vključijo še drugi davki in dajatve, to so lahko trošarine, uvozne dajatve, takse ter druge dajatve, razen DDV. Pri prometu blaga in storitev, opravljenem na podlagi plačila, izraženega v denarju, ravnamo po splošnem pravilu. Pri zamenjavi blaga in storitev osnovo določimo na podlagi tržne vrednosti; osnova je vrednost prejetega blaga in storitev. Kot vrednost pri zamenjavi blaga in storitev se šteje tržna vrednost vsakega blaga in storitve, ki je predmet zamenjave.

Po PIZDDV se davčna osnova določi tudi na podlagi neporabljenega materiala, ki ga je izročil naročnik za oplemenitenje in izdelavo proizvodov. Če vsega prejetega materiala ne porabimo in ne vrnemo naročniku, se obračuna davek od tržne vrednosti tega materiala. Davčno osnovo za blago na podlagi nabavne cene določimo med drugim tudi, če jemljemo blago, ki ga proizvedemo, zgradimo, predelamo, nabavimo oz. uvozimo v okviru opravljanja dejavnosti za lastno rabo, če blago, za katerega smo v celoti ali deloma odbili vstopni davek, uporabimo za namene opravljanja oproščene dejavnosti in drugo. Odločimo se za ugodnejše merilo.

Če se je na podlagi odločbe carinskega organa spremenil znesek davka, se pri uvozu blaga po ZDDV obračuna odbitek vstopnega davka. Pri vračljivi embalaži, ki jo dobavitelj zaračuna kupcu, so v davčno osnovo vključeni zneski, ki se zaračunavajo za to embalažo, in zneski od varščin, vendar ob vrnitvi embalaže dobavitelj lahko zmanjša osnovo za znesek, vrnjen kupcu, ne da bi upošteval davek. Dobavitelj zmanjša davčno osnovo v davčnem obdobju, v katerem se embalaža vrne, in o tem vodi evidenco o vrnjeni embalaži.

Če odbitek vstopnega davka še ni uveljavljen, lahko izdajatelj računa stornira napačno izstavljen račun in izda novega. Če je odbitek vstopnega davka že uveljavljen, se obračunani davek lahko popravi tako, da prejemnik blaga oz. storitve v davčnem obračunu za mesec, v katerem je ugotovljena napaka, popravi in zmanjša vstopni davek ter o tem pisno obvesti izdajatelja računa. Po prejemu pisnega obvestila o zmanjšanju vstopnega davka pa lahko dobavitelj oz. izdajatelj računa zmanjša vstopni davek.

Davčni zavezanec mora plačati davek po predpisani stopnji od davčne osnove. Splošna je 20 %, znižana 8,5 %. V nižano so vključene kategorije blaga in storitev iz priloge k 6. smernici Sveta Evrope, razen tistih, za katere je predpisana davčna oprostitev.

Po pravilu ZDDV je za določanje davčne osnove za blago, ki se znova uvaža, potem ko je sprva začasno izvoženo na oplemenitenje, določena vrednost popravila, predelave, obdelave oz. obnove. Določbo dopolnjuje PIZDDV, ki natančno opredeljuje način določitve vrednosti oplemenitenja blaga, medtem ko je bilo blago zunaj carinskega območja.

¹⁴⁵ Ošljaj Branka: Razvrščanje blaga v tarifne številke. Denar, IX (1999), 12, str. 19-21.

Pri špediterski storitvi se DDV obračuna na računu. Za špediterja je znesek davčne obveznosti izstopni davek, za uvoznika davčnega zavezanca je vstopni davek, za nezavezanca pa dodatni strošek, saj nima pravice do odbitka tega davka. Najprej se ugotovi davčna osnova, nato pa davčna stopnja in davčna obveznost.

Poleg običajnega knjigovodstva davčnega zavezanca je potrebno voditi knjigo izdanih, knjigo prejetih računov in posebno evidenco o vstopnem davku, plačanem pri uvozu blaga. Po ZDDV in PIZDDV ni določenega načina vodenja knjigovodstva, temveč napotilo na predpise o računovodstvu idr., ki urejajo vodenje knjig davčnega zavezanca.

Po ZDDV je carinski organ pristojen za nadzor nad obračunavanjem in plačevanjem DDV od prevoznih storitev v mednarodnem prometu, s čimer se zagotavlja nadzor nad tujimi prevozniki. Prevozne storitve se v Sloveniji obračunavajo glede na pot, ki jo prevoznik opravi po slovenskem davčnem območju. Pri mednarodnem prevozu blaga se stroški prevozne storitve praviloma vključujejo v davčno osnovo pri uvozu blaga.

DDV ima velik vpliv na organizacijo in delovanje prevoza blaga, saj je od njegovega optimiranja odvisno plačilno breme davčnega zavezanca. Prednosti DDV pri tem so¹⁴⁶:

- Pri izvozu se lahko ugotavlja znesek davka, zajet v ceni, kar je nujno zaradi izvoznih reakcij, da se blago pojavi na svetovnem trgu dejansko brez davčnega bremena v ceni.
- Obdavčitev z DDV ne sili podjetij k neutemeljeni vertikalni integraciji; lažja je ugotovitev stopnje obdavčenja uvoženega blaga in s tem vpliva na ceno domačega blaga.
- Kumulacijo davka odpravimo z odštevanjem vsega plačanega davka.

Pri prometu rabljenih prevoznih sredstev se pri neposredni prodaji za opravljanje obdavčljive dejavnosti pri obračunu odbije vstopni DDV. Ne plačuje pa se ga za tista prevozna sredstva, kjer ga je dolžan ali ga je plačal pri nabavah od drugega davčnega zavezanca, ki je imel pravico odbiti vstopni DDV. Odbitek ugotavlja davčni zavezanec preprodajalec, ki v okviru opravljanja dejavnosti deluje v svojem imenu ali v imenu drugega po pogodbi in ki nabavlja rabljena prevozna sredstva za nadaljnjo prodajo. Kot vstopni DDV se odbije znesek davčnega preostanka, ki ga zavezanec ugotovi po preračunani stopnji DDV od nabavne cene rabljenega prevoznega sredstva, ko pridobi prevozno sredstvo, vstopni DDV odbije že pri nabavi.

Pri popravilu in servisu vozil sodi v davčno osnovo vračilo blaga dobavitelju in opravljeni promet blaga, zamenjava blaga z drugim iste vrste, v garancijskem roku pa se to šteje za neobdavčljiv promet. Ob zamenjavi blaga razlike v vrednosti povečujejo oz. zmanjšujejo davčno osnovo. Zamenjava po jamstvenem roku je obdavčljivi promet.

Pri postopku izračuna je potrebno preveriti dogodke, ki imajo pomembne posledice za obdavčitev blaga¹⁴⁷. Pri rednem uvozu blaga davčno obveznost izračuna carinski organ uvozniku – davčnemu zavezancu ali nezavezancu – ob sprostitvi blaga v prost promet. Najprej izračuna carinsko vrednost, nato davčno osnovo in davčno obveznost. Obračunani znesek za uvoznika davčnega zavezanca predstavlja vstopni DDV, ki ga lahko odbije v davčnem obdobju, v katerem je bil zaračunan. Uvoznik davčni nezavezanec pa nima pravice do odbitka vstopnega davka; zanj ta znesek predstavlja dodatni strošek. Če je vrednost prevoza vključena v davčno osnovo pri uvozu blaga, se uveljavi davčna oprostitvev.

¹⁴⁶ Kovač Matjaž: Vpliv DDV na delovanje in organizacijo transporta in transportnih podjetij v RS. Naše gospodarstvo, (Ur.): Savin Davor, Maribor, EPF in DEM, št. 5-6, Vol. 46, l. 2001, s. 727-734.

¹⁴⁷ Ošljaj Branka: Uvoz, izvoz in DDV. Denar, IX (1999), 11, str. 9-16, s. 10.

Zavarovanje blaga med prevozom je oproščeno DDV. Pri obračunu za davčnega zavezanca ali nezavezanca se ugotovi davčna osnova, po tem pa davčna stopnja oproščeno in davčna obveznost oproščeno.

Pri prodaji blaga drugemu podjetju na davčnem območju predstavlja davčno osnovo za davčnega zavezanca znesek na računu. Najprej se pri obračunu ugotovi davčna osnova, to so vsi stroški z blagom in zaslužek, izkazani na računu, davčna stopnja in davčna obveznost. Znesek predstavlja uvozniku davčnemu zavezancu izstopni davek, kupcu blaga pa vstopni davek. Pri davčnem nezavezancu obveznosti za plačilo DDV ni, vendar so prej plačani davki za uvoz in špeditersko storitev sestavni del stroškov, ki se upoštevajo pri določitvi cene blaga; kupec nima pravice do odbitka vstopnega davka, nosi pa breme prej plačanih davkov.

Pri nadomestnih delih in vzorcih je plačilo DDV odvisno od carinskega postopka pošiljanja v tujino. Izvoz blaga se ne šteje za obdavčljiv promet, zato ni obveznosti za obračun DDV, upošteva pa se pri rednem obračunu kot izvozna realizacija, oproščena DDV. Tudi če je blago začasno izvoženo in lastninsko pravico nad blagom zadrži domače podjetje, takšen iznos ni obdavčljiv promet, vendar tega v obračunu ne prikažemo kot oproščeno izvožno realizacijo.

Strošek lastnih prevoznih storitev za v tujini kupljeno blago mora biti vključen v davčno osnovo za obdavčitev blaga. Če ni bil vključen, je treba prevozno storitev obravnavati kot ločen promet storitve.

Uvozno prevozno storitev se obdavči preko vključitve prevoza v davčno osnovo za blago ali pa ločeno kot samostojno storitev. Uvozne prevozne storitve so v Sloveniji oproščene plačila DDV, če je njihova vrednost vključena v davčno osnovo za blago, ki se uvaža. Prevozno podjetje lahko naročniku izstavi račun, na katerem ni obračunan DDV, vendar morajo biti prevozni stroški vključeni v davčno osnovo. V nasprotnem primeru se tujemu naročniku obračuna DDV za prevozne storitve, opravljene na območju Slovenije.

Izvozne prevozne storitve so oproščene DDV, zato na prevoznikovem računu ni potreben obračun DDV. Davek bo plačal naročnik v državi uvoza. Tranzitne prevozne storitve so oproščene plačila DDV enako, kot pri izvozu blaga. Davčni zavezanec dokazuje izvoz blaga z izvožno carinsko deklaracijo, ki se mora glasiti na njegovo ime ali na ime davčnega zavezanca, ki je zanj posredoval pri izvozu. Pri mednarodnih izvoznih prevozi imajo davčni zavezanci pravico do odbitka vstopnega DDV.

Oprostitve se nanašajo na tranzit blaga zaradi uvoza ali izvoza in tranzit carinskega blaga preko carinskega območja. Neobdavčen je prevoz do slovenske državne meje, prevoz na ozemlju Slovenije pa je obdavčen po stopnji 20 %. Davčni zavezanec sme odbiti DDV, ki ga je dolžan ali ga je plačal pri nabavi goriva od drugega davčnega zavezanca, če je to nabavo uporabil oz. uporablja za opravljanje dejavnosti, od katere se plača DDV.

Pri nabavi goriva se plača DDV po stopnji 20 %; obračunan vstopni DDV se lahko odbije pri davčnem zavezancu, ki opravlja obdavčljivi promet s priznano pravico do odbitka vstopnega DDV. Tujim davčni zavezanec prevoznik, ki nima sedeža v Sloveniji, ima pravico do vračila vstopnega davka, ki mu ga je zaračunal na podlagi opravljenega prometa z gorivom davčni zavezanec v Sloveniji, če je bilo gorivo nabavljeno za dejavnost davčnega zavezanca v tujini in če je zanj v Sloveniji priznana pravica do odbitka vstopnega DDV ter če v obdobju, za katero se mu prizna pravica do vračila vstopnega davka, ne opravi prometa goriva, ki bi se štel za promet, opravljen v Sloveniji. Tujim prevoznikom se vrne vstopni DDV po zahtevku.

Plačnik DDV pri uvozu je carinski dolžnik. Ta ima ob uvozu tudi pravico do odbitka plačanega DDV kot vstopnega davka. Špediter lahko posluje kot posredni ali neposredni zastopnik, a to ni pomembno, saj je DDV plačan za račun uvoznika carinskega dolžnika. Zato bo tudi uvoznik tisti, ki bo uveljavil pravico do odbitka vstopnega davka, če je davčni zavezanec in se ukvarja z obdavčljivo dejavnostjo. Pri tem špediter nima pravice do odbitka vstopnega davka, ki ga je plačal ob uvozu.

Če pa špediter nastopa v carinskem postopku v svojem imenu in za svoj račun, je carinski zavezanec in plačnik DDV ter ima pravico do odbitka vstopnega DDV. Pri zavarovanju špedicije oz. stroškov carinskega jamstva špediterja sta 2 možnosti. Po prvi je banka izdajatelj carinskih jamstev za zavarovanje izpolnitve obveznosti. Od finančnih storitev, med katere sodi tudi izdajanje garancij, se DDV ne plača, a pri tem banka nima pravice do odbitka svojih vstopnih davkov. Po drugi strani lahko špediter sam položi svojo garancijo. Pri tem je glede na plačilo DDV potrebno zopet razčistiti vprašanje, ali gre za finančno storitev ali ne.

Stroški špediterskih storitev pred uvozom blaga, npr. carinsko posredovanje, se ne všttevajo v carinsko vrednost blaga, ampak se zaračunavajo posebej. To velja tudi pri izvozu in davčne oprostitve za špediterske storitve ni mogoče uveljaviti. Enako velja, če je naročnik tuja oseba; če gre za promet storitev, za katerega se šteje, da je bil opravljen v Sloveniji, mora biti obračunan slovenski DDV, tujec, ki opravlja dejavnost v Sloveniji, pa mora biti pri nas registriran kot davčni zavezanec, uživa vse pravice in mora izpolnjevati obveznosti kot davčni zavezanec, torej ima tudi pravico do odbitka vstopnega davka.

Izročitev blaga izvozniku posredniku zaradi nadaljnjega izvoza se ne šteje za obdavčljivi promet blaga, sam izvoz pa je oproščen plačila DDV. Izvozna realizacija, ki jo je treba redno prikazati v obračunu DDV, pripada tisti osebi, na katero izvozne listine glasijo, torej za račun katere je bil izvozni postopek izpeljan. Če je izvoznik posrednik, bo svojo storitev zaračunal posebej in ta promet predstavlja samostojen ločeni davčni dogodek.

Pri izvoznikih, ki blago odkupujejo od proizvajalca in ga izvažajo v svojem imenu in za svoj račun, gre za dva ločena prometa. Prvi promet je opravljen, ko izvoznik kupi blago na domačem trgu od proizvajalca. Obdavčitev je odvisna od vrste blaga, ki se kupuje, in od davčnega statusa proizvajalca. Drugi promet je izvoz blaga; ta je oproščen plačila DDV in ga izvoznik prikazuje kot posebno obliko realizacije brez plačila DDV, od katere ima pravico odbiti morebitne vstopne davke. Kot vstopni DDV bo izvoznik prikazal tudi DDV, ki mu ga je proizvajalec zaračunal ob prodaji blaga, katerega je v končni fazi izvoznik prodal v tujino.

Nezmožnost poplčila in zato zmanjšanje davčne osnove¹⁴⁸ je možna, ko lahko zavezanec zmanjša davčno osnovo, če je njegov dolžnik že v stečajnem postopku ali če so sodni izterjevalci ustavili postopek izterjave, saj ni osnov, da bi izterjava uspela. Določilo je nesporedno povezano s problemom plačevanja oz. neplačevanja.

¹⁴⁸ Čučnik Janez: Pravilnik o izvajanju Zakona o davku na dodano vrednost s spremnim besedilom. Ljubljana : Uradni list RS, 1999, 126 str.

10. PRIMER: STROŠEK ZAVAROVANJA BLAGA V DAVČNI OSNOVI ZA DDV OB UVOZU

Špediter je po naročilu za uvoznika po prehodu blaga na slovensko carinsko območje vložil uvozno carinsko deklaracijo in opravil uvozno carinjenje za blago. Kasneje je po sprostitvi blaga v prost promet carinski organ ob naknadnem preverjanju ugotovil, da špediter v carinski deklaraciji ni prijavil stroška za zavarovanje blaga od kraja vnosa blaga v Slovenijo do namembnega kraja v Ljubljani, kar je imelo za posledico nepravilno obračunano carinsko obveznost za obračun DDV, saj pri rednem uvozu blaga carinski organ izračuna vložniku carinske deklaracije ob carinski tudi davčno obveznost za DDV.

Obveznost plačila DDV ob uvozu se določa v skladu z ZDDV. Po čl. 20, tč. 1 ZDDV, nastane obveznost za obračun DDV pri uvozu blaga, ko se blago vnese v Slovenijo. Ob carinjenju se najprej izračuna carinska vrednost in carina ter nato davčna osnova in davčna obveznost za plačilo DDV. V davčno osnovo za DDV ob uvozu blaga se poleg carinske vrednosti, to je cene, ki jo je treba plačati za uvažano blago, zajamejo še vsi stroški, nastali v zvezi z dobavo blaga do prvega namembnega kraja na slovenskem območju. Davčna osnova pri uvozu blaga po čl. 22/I. in II. ZDDV izhaja iz vrednosti po carinskih predpisih, ki se ji prištejejo tudi posredni stroški, kot je zavarovanje blaga od meje do prvega namembnega kraja v Sloveniji.

Špediter pa je te stroške ob deklariranju pomotoma obravnaval kot davčno oprostitvev zaradi podobnosti zgornje določbe s tisto po čl. 27 ZDDV, po kateri so davčno oproščene zavarovalniške storitve. Vendar gre pri teh za promet storitev v smislu sklepanja in izvrševanja zavarovalnih pogodb po Zakonu o davku od prometa zavarovalnih poslov¹⁴⁹, pri strošku za zavarovanje blaga pa za promet blaga in torej gre za dve povsem različni obliki prometa.

Carinski organ je po prepustitvi blaga po čl. 62 CZ naknadno preveril carinsko deklaracijo in ugotovil netočnosti in nepravilnost informacij ter sprejel potrebne ukrepe. Po čl. 60/IV. ZDDV namreč pri uvozu nadzoruje obračun in plačevanje DDV carinski organ po carinskih predpisih. Na carinski izpostavi so ugotovili, da gre za dejansko neskladje med podatki na prijavljeni deklaraciji in le-tej priloženimi listinami ter zato začeti z uskladitvijo. Po čl. 154/I. CZ so po uradni dolžnosti izdali odločbo o nastali obveznosti takoj po ugotovitvi podatkov, potrebnih za izračun dolga, in podatkov, ki omogočajo določitev carinskega dolžnika.

Z odločbo je carinski organ izvedel spremembo podatkov v carinski deklaraciji, tako da je v obračun davčne osnove za DDV stroške zavarovanja prevoza blaga od meje do prvega namembnega kraja povečal davčno osnovo, na povišani znesek odmeril razliko DDV in jo naložil v plačilo davčnemu zavezancu. Za ugotovljeno razliko DDV je carinski organ za čas zamude obračunal zamudne obresti.

Gornji primer prikazuje napako špediterja kot carinskega deklaranta pri carinjenju in obračunu DDV ob uvozu blaga ter postopek za odpravo napake.

3.1.5.1.5. Oprostitev obračuna in plačila davka

Oprostitev ne pomeni, da se od davka ali storitve dejansko v vseh primerih ne plača davka. Pomeni, da se od prometa blaga ne plača davka, vendar pa kupec davčni zavezanec ne more zahtevati davka, ki je bil plačan pri nakupu blaga oz. storitev v prejšnjih fazah prometa.

¹⁴⁹ Zakonu o davku od prometa zavarovalnih poslov. Ljubljana : Uradni list RS, št. 57, I. 1999.

Davčni zavezanci, ki opravljajo oproščene dejavnosti, od svojih dobav ne obračunajo davka, a tudi nimajo pravice do odbitka dela davka, ki jim ga zaračunajo dobavitelji.

Ker ne gre za dejanske oprostitve, jih lahko imenujemo nepravne oprostitve. Če davčni zavezanec davka ne obračuna in ne plača, hkrati pa ima pravico do odbitka davka iz prejšnje faze prometa, govorimo o polni oprostitvi prometa blaga in storitev oz. stopnji 0 %; s tem je blago oz. storitev dejansko popolnoma oproščena plačila davka. Ta je predpisana le pri izvozu blaga in pri storitvah, ki so opravljene ali porabljene zunaj Slovenije.

Oprostitve plačila davka se lahko uveljavljajo za dejavnosti javnega interesa, izvoz blaga, sprostitvev blaga v prost promet, začasni uvoz blaga, mednarodni prevoz idr. Delijo se lahko na tiste brez pravice do odbitka vstopnega davka in tiste s pravico do odbitka vstopnega davka. Pravice do odbitka ni za dejavnosti, ki so v javnem interesu, in druge dejavnosti. Odbitek se omogoča pri izvozu blaga in pri mednarodnem prevozu.

Pri prometu blaga oz. storitev, ki ga opravi davčni nezavezanec, se davek ne obračuna in ne plača, kar lahko poviša relativno ceno pri prodaji končnemu potrošniku. Avtor knjige o davčnih predpisih Šircelj¹⁵⁰ trdi, da lahko oprostitvev tudi davčnemu zavezancu povečuje davčno obremenitev, ker bi zaračunani davek lahko odbijal od svoje davčne obveznosti. Zaračunani davek bi tudi deloma prenesel na dejavnost kot del cene, hkrati pa ta del davka povrnil, če bi bila dobava predmet obdavčitve, ker pa je dobava oproščena, ne more biti povrnjen. Glede tega menim, da oprostitvev davčnemu zavezancu pri izvozu ne more povečevati davčne obremenitve, saj mu davka ni potrebno plačati, svojo ceno pa lahko poljubno poviša ne glede na to, ali je v povišanju cene zajet del plačanega davka ali ne. Če povišanje cene ne vsebuje dela plačanega davka, je tudi delež dobička v ceni večji, kar pa pomeni, da oprostitvev tudi v primeru zavezanca pri izvozu zmanjšuje davčne obremenitve.

Davčna oprostitvev¹⁵¹ velja samo za izvoz blaga, ne pa tudi za kateri koli promet, ki poteka pred iznosom blaga iz carinskega območja. Tako nabava reprodukcijskega materiala na carinskem območju za uporabo v proizvodnji za izvoz ne more biti oproščena plačila DDV, ker gre za repromaterial, ki bo uporabljen v proizvodnji za izvoz. Tudi nakup uvoženega blaga, ki je bilo že enkrat prej uvoženo in nato uporabljeno v proizvodnji za izvoz, ne gre kar tako v davčno oprostitvev. Pri tem gre za uvoz, prodajo na domačem davčnem območju in za izvoz. Če so vse vključene osebe v promet davčni zavezanci za DDV in gre za promet v okviru obdavčljive dejavnosti, bo vsaka od njih na svojo ceno blaga morala plačati DDV, razen izvoznika, ki obračuna DDV po stopnji 0 %, imela pa bo pravico do odbitka davka.

V ZDDV so našteve tudi druge storitve, ki so poleg prevoza blaga oproščene plačila DDV. Vsi stroški, ki se pri uvozu vključijo v davčno osnovo blaga, se pri izvozu lahko oprostitjo slovenskega DDV. Izvoz blaga in promet storitev, vključno s prevoznimi in drugimi storitvami, ki so neposredno povezane z izvozom blaga, sta torej oproščena plačila DDV. Oprostitvev se nanaša izključno na izvoz, ne pa tudi na promet, opravljen na domačem trgu, preden je bilo blago prodano v izvoz. DDV se plačuje v celotni proizvodno-storitveni prodajni verigi na celotno ceno, ki se plača za določen proizvod ali storitev.

Določena je tudi oprostitvev DDV za blago, ki se v Slovenijo vnese v okviru tranzitnega postopka, določba pa je nepotrebna, saj je že glede nastanka obveznosti obračuna DDV določeno, da obveznost pri uvozu ne nastane za blago, za katero je po vnosu v Slovenijo začet

¹⁵⁰ Šircelj Andrej: Predpisi o davkih. Ljubljana : Gospodarski vestnik, 2000, 1222 str., s. 596.

¹⁵¹ Ošljaj Branka: Uvoz in izvoz. Denar, IX (1999), 12, str. 5-9.

carinski tranzitni postopek. Določena je tudi oprostitvev DDV za blago, ki se ponovno uvaža v Slovenijo po tem, ko je bilo v tujini predmet oplemenitenja, pri izvozu pa upravičenec za to blago ni uveljavljal odbitka vstopnega davka oz. vračila DDV; tudi ta določba je nepotrebna, saj vrednost takega izvoženega blaga ni vključena v davčno osnovo. Pri ponovnem uvozu je blago oproščeno plačila DDV le, če ga ponovno uvaža oseba, ki ga je tudi izvozila, in če je oproščeno tudi carinskih dajatev.

Plačila DDV so oproščene pošiljke neznatne vrednosti do določene vrednosti, poslana neposredno iz tujine, kar ne velja za trošarine. Oprostitvev velja za rabljeno osebno gospodinjstvo premoženje¹⁵² iz tujine preseljenih fizičnih oseb, nekatere nekomercialne medicinske ali znanstvene substance, rastline in živali Slovencev iz obmejnih posestev, zidne zemljevide, filme vzgojno-izobraževalne narave idr.

Plačila DDV je oproščeno:

- Blago, ki ga izvozi kupec brez sedežem izven Slovenije ali druga oseba za njegov račun.
- Promet storitev dodelave blaga, ki ga je izvajalec ali naročnik storitev pridobil ali uvozil z namenom, da se na ozemlju Slovenije opravlja na tem blagu takšna dodelava, vendar le, če oseba nima stalnega naslova v Sloveniji in če blago izvozi iz Slovenije izvajalec ali naročnik storitev ali druga oseba za račun izvajalca ali naročnika storitev.
- Promet blaga človekoljubnih, dobrodelnih ali izobraževalnih organizacij, ki ga izvozijo kot del svojih dejavnosti, ki jih izvajajo izven Slovenije. Pri tem se jim vrne plačani DDV.
- Promet storitev zastopnikov, ko delujejo v imenu in za račun druge osebe, če so te storitve del prometa storitev ali blaga, opravljenega zunaj Slovenije.
- Plačila DDV so oproščeni tudi nabava, popravilo, vzdrževanje, zakup in najem zrakoplovov in opreme, ki jih uporabljajo letalski prevozniki za zračne prevoze na mednarodnih zračnih progah za plačilo.

Plačila DDV je oproščen tudi uvoz blaga, namenjenega predložitvi carinskemu organu in izročitvi v začasno hrambo, vnosu v prosto carinsko cono ter ob začetku postopka carinskega skladiščenja ali ob postopku uvoza zaradi izvoza po sistemu odloga.

3.1.5.2. Trošarine

S 1. 7. 1999 se je spremenil sistem plačevanja trošarin¹⁵³. Te so poseben davek, s katerim so praviloma obdavčeni t. i. monopolni izdelki, ki niso nadomestljivi s podobnimi izdelki. Najpomembnejši predpis je ZTro, Pravilnik o izvajanju ZTro¹⁵⁴ – PIZT in drugi akti¹⁵⁵.

Nekaterim porabnikom¹⁵⁶ teh proizvodov trošarine ni potrebno plačati ali jo plačajo le delno. S trošarinami se obdavčujejo alkohol, alkoholne pijače, tobak, tobačni izdelki in mineralna olja. Nadzor nad plačili in obračuni opravljajo carinski in nekateri drugi organi po ZTro in

¹⁵² Ošljaj Branka: Oprostitvev plačila DDV. Denar, XI (2001), 14, str. 11-14.

¹⁵³ Šoštarič Marjeta: Predpisi o DDV in trošarinah z uvodnimi pojasnili. Ljubljana : Uradni list RS, 1999, 240 str., s. 26.

¹⁵⁴ Pravilnik o izvajanju Zakona o trošarinah. Ljubljana : Uradni list RS, št. 6, l. 1999.

¹⁵⁵ Uredba o določitvi zneska trošarine za mineralna olja in plin (Ljubljana : Uradni list RS, št. 38, l. 2001), Uredba o določitvi zneska trošarine za pivo in etilni alkohol (Ljubljana : Uradni list RS, št. 124, l. 2000), Uredba o določitvi zneska specifične in določitvi proporcionalne trošarine za cigarete (Ljubljana : Uradni list RS, št. 50, l. 1999), Odredba o izvajanju čl. 45. ZTro (Ljubljana : Uradni list RS, št. 13, l. 1999), Odredba o vračilu trošarine za mineralna olja, ki se porabijo za industrijsko-komercialni namen (Ljubljana : Uradni list RS, št. 40, l. 1999), Odredba o pogojih za vračilo in o načinu vračila trošarine za mineralna olja, ki se porabijo za pogon kmetijske in gozdarske mehanizacije (Ljubljana : Uradni list RS, št. 48, l. 1999), Odredba o pogojih in načinu oprostitve DDV ter trošarin za diplomatska in konzularna predstavništva ter mednarodne organizacije v skladu z mednarodnimi organizacijami, ki veljajo za Slovenijo (Ljubljana : Uradni list RS, št. 47, l. 1999).

¹⁵⁶ Ošljaj Branka: Kdaj se trošarine ne plača. Denar, IX (1999), 7, str. 9-11.

ZDavP, pri uvozu pa po carinskih predpisih, kot da bi trošarina bila uvozna dajatev. Ta se plačuje od trošarinskih izdelkov na območju Slovenije in trošarinskih izdelkov, uvoženih v Slovenijo oz. vnešenih na naše carinsko območje. To pomeni enako davčno obravnavanje domačih in tujih trošarinskih izdelkov pri nas.

Po ZTro so opredeljene definicije izrazov. Trošarinski zavezanec je proizvajalec oz. uvoznik trošarinskih izdelkov oz. oseba, na katero se lahko prenese trošarinska obveznost. Imetnik trošarinskega dovoljenja carinskega organa lahko v okviru opravljanja svoje dejavnosti v trošarinskem skladišču proizvaja, obdeluje, predeluje, dodeluje, skladišči, prejema ali odpremlja trošarinske izdelke pod režimom odloga plačila trošarine. Uvoznik trošarinskih izdelkov je carinski dolžnik po carinskih predpisih oz. prejemnik trošarinskih izdelkov iz tujine. Trošarinska obveznost nastane takrat, ko so trošarinski izdelki proizvedeni ali uvoženi v Slovenijo.

3.1.5.2.1. Obračun in plačilo trošarine

Obveznost za obračun trošarine praviloma nastopi, ko so izdelki prodani. Trošarinski zavezanec mora plačati trošarino od predpisanih trošarinskih osnov po stopnjah oz. zneskih, ki veljajo na dan nastanka obveznosti za plačilo trošarine. Obveznost nastane, ko se trošarinski izdelki sprostijo v porabo pri odpremi iz trošarinskega skladišča ali obrata oproščenega uporabnika, ne da bi bili pod režimom odloga plačila trošarine, ali iz proizvodnega obrata trošarinskega zavezanca, ki ni imetnik trošarinskega dovoljenja.

Obveznost nastane tudi 16. dan po dnevu odpreme trošarinskih izdelkov iz trošarinskega skladišča ali obrata oproščenega uporabnika, če so bili odpremljeni pod režimom odloga plačila, odpošiljatelj pa v 15 dneh od dneva odpreme ni dobil potrditve o prispetju. Nastane tudi zadnji dan v mesecu, če oproščeni uporabnik uporabi trošarinske izdelke za namene, za katere ni predpisana oprostitev plačila trošarine, ali če so bili v trošarinskem skladišču porabljeni za določene namene. Nastane tudi 30. dan po poteku veljavnosti dovoljenja za trošarinske izdelke z odloženim plačilom trošarine, če oseba, ki ji je prenehala veljavnost dovoljenja, ni prejela kopije trošarinskega dokumenta od prejemnika.

Pri uvozu trošarinskih izdelkov nastane obveznost za plačilo trošarine kot pri uvoznih dajatvah, razen pri odlogu plačila trošarine. Obveznost za plačilo nastane tudi:

- Ko carinski organ proda odvzete trošarinske izdelke, razen če jih proda imetniku trošarinskega dovoljenja ali oproščenemu uporabniku.
- Ko so v postopku združitve trošarinski izdelki sproščeni v porabo, razen če je upnik imetnik trošarinskega dovoljenja oz. oproščeni uporabnik.
- Ko se konča združitve.
- Če so trošarinski izdelki odpremljeni upniku, razen če je ta imetnik trošarinskega dovoljenja oz. oproščeni uporabnik.
- Ko so v postopku likvidacije oz. stečaja sproščeni v porabo oz. so odpremljeni upniku, razen upniku imetniku trošarinskega dovoljenja oz. oproščenemu uporabniku.
- Ko se spremeni višina trošarine za trošarinske izdelke v zalogi izven trošarinskih skladišč.
- Če so trošarinski izdelki nezakonito proizvedeni, pridobljeni, v posesti, prevažani, uporabljeni ali porabljeni oz. sproščeni v porabo.
- Če so nezakonito uvoženi in zanje ni bil odobren odlog plačila trošarine.

Osebe, ki morajo plačati trošarino, so proizvajalec, uvoznik, oproščeni uporabnik, ki uporabi trošarinske izdelke za namene, za katere ni predpisana oprostitev plačila trošarine, kupec

tistih, ki jih proda carinski organ, in kupec tistih, ki so bili v postopku združitve sproščeni v porabo, če ni imetnik trošarinskega dovoljenja oz. oproščeni uporabnik. Plačnik je tudi upnik, ki so mu bili odpremljeni v postopku združitve, likvidacije ali stečaja, če ni imetnik trošarinskega dovoljenja oz. oproščeni uporabnik. Plačnik je tudi oseba, ki nezakonito proizvede, uvozi, proda ali kupi trošarinske izdelke, in tista, ki sodeluje pri nezakoniti proizvodnji ali uvozu trošarinskih izdelkov, oz. tista, ki hrani nezakonito proizvedene oz. uvožene trošarinske izdelke, ter oseba, ki ima trošarinske izdelke v zalogi zunaj trošarinskih skladišč, če se spremeni višina trošarine.

Plačana trošarina se lahko vrne imetniku trošarinskega dovoljenja, ki je nabavil trošarinske izdelke po ceni z vključeno trošarino in jih porabil v trošarinskem skladišču za proizvodnjo trošarinskih izdelkov. Vrne se lahko tudi uvozniku, ki vrača uvožene izdelke v tujino v nespremenjenem stanju, ali izvozniku, ki izvozi trošarinske izdelke, ki jih je nabavil s plačilom trošarine. Vrne se tudi osebi, ki je izdelke pridobila po ceni z vključeno trošarino ali plačano ob uvozu, uporabljeni pa so bili za določene namene ZTro. Vračilo plačane trošarine imetnik uveljavi z odbitkom od trošarinske obveznosti, izkazane v mesečnem obračunu ali z zahtevkom za vračilo.

Brez plačila trošarine sme nabavljati trošarinske izdelke le oproščeni uporabnik. Voditi mora tudi evidenco o nakupu, gibanju in porabi trošarinskih izdelkov po vrsti, količini in vrednosti.

Trošarin se ne plača od določenih trošarinskih izdelkov za službene in osebne potrebe diplomatskih in konzularnih predstavništev mednarodnih organizacij. Ne plača se jih tudi od trošarinskih izdelkov, ki so v prodaji na ladjah in letalih v mednarodnem prometu, ki jih potnik prinese s seboj v osebni prtljagi iz tujine, če niso komercialne narave, in mineralnih olj ter plina v standardnih rezervoarjih motornih vozil, plovil ali letal iz tujine, ki niso namenjena nadaljnji prodaji in so oproščena uvoznih dajatev.

Obračun trošarine opravi trošarinski zavezanec sam v mesečnem obračunu trošarine do 25. dne naslednjega meseca po poteku koledarskega meseca, ne glede na to, ali je v tem obdobju dolžan plačati trošarino. Obračunana trošarina zapade v plačilo zadnjega dne v davčnem obdobju; plačana mora biti v 30 dneh po zapadlosti. Pri uvozu trošarinskih izdelkov se trošarina obračuna in plača, kot bi bila uvozna dajatev, razen če je njeno plačilo odloženo.

Vlada lahko zmanjša ali poveča trošarino za mineralna olja in plin do 50 % predpisane trošarine ali določi trošarino stopnje 0 %, poveča trošarino za alkohol in alkoholne pijače do 50 % predpisane trošarine, spreminja razmerje med specifično in proporcionalno trošarino pri cigaretah ob pomembnih spremembah na trgu in določi minimalno, ki ne sme preseči 90 % skupne davčne obremenitve najboljše prodajanih cigaret v Sloveniji.

3.1.5.2.1.1. Alkohol

V ZTro so med drugim obravnavani pivo, vino, druge fermentirane pijače, vmesne pijače in etilni alkohol. Vrsta alkohola oz. alkoholne pijače se določijo po uvrstitvi blaga v tarifno oznako kombinirane nomenklature carinske tarife, odvisno od vsebnosti alkohola.

Trošarina je določena na 1643 SIT za 1 vol. % alkohola na 1 hl piva, 0 SIT za 1 hl mirnega vina, 0 SIT za 1 hl penečega se vina, 0 SIT za 1 hl drugih fermentiranih pijač, 15.000 SIT za 1 hl vmesnih pijač in 166.500 SIT za 100 vol. % alkohola na 1 hl etilnega alkohola. Če se alkoholne pijače prodajajo v prostocarinskih prodajalnah, se trošarina plačuje v 90 %

predpisane. Od etilnega alkohola se trošarina ne plačuje za namene proizvodnje zdravil, kisa, določenih živil ali kemične proizvodnje in proizvodnje kozmetike. Ob dovoljenju se ne plačuje tudi od alkohola, ki ga nabavljajo zdravstveni domovi, bolnišnice in lekarne.

11. PRIMER: PIVO RAZLIČNIH ALKOHOLNIH STOPENJ VSEBNOSTI ALKOHOLA

Špediter je po naročilu uvoznika v letu 2001 opravil uvozno carinjenje za pošiljko piva različnih alkoholnih stopenj vsebnosti alkohola. Tri vrste piva so imele prostorninsko vsebnost 5 % alkohola, četrta vrsta piva pa 5,9 % alkohola. Pri izpolnjevanju carinske deklaracije je špediter kot carinski deklarant za vse štiri vrste piva napačno obračunal trošarino, in sicer 1500 SIT na 1 hl piva. Po čl. 43/II. tč. 1 ZTro se za pivo plačuje trošarina v višini 1500 tolarjev za 1 % prostorninske vsebnosti alkohola na 1 hektoliter piva. Torej bi znašal pravilen obračun trošarine pri pivu s 5 % prostorninske vsebnosti alkohola 7500 SIT na 1 hl (1500 SIT x 5 %), pri pivu z 5,9 % alkohola pa znaša pravilen znesek trošarine 8850 SIT na 1 hl (1500 SIT x 5,9 %).

Napačni obračun je imel za posledico napako pri odmeri trošarine in posledično napako pri obračunu DDV, ker je davčna osnova za DDV vrednost blaga plus carina plus trošarina. Ugotovljen je bil nepravilen carinski dolg. Zato je carinski deklarant, naknadno po sprostitvi blaga v prost promet, po čl. 62 in 154 CZ s pooblastilom uvoznika pri carinski upravi zahteval izdajo odločbe za spremembo podatkov v uvozni carinski deklaraciji in doplačilo carinskega dolga. Carinskemu organu je pojasnil, v čem je napaka pri obračunu trošarine. Potrebne so bile spremembe podatkov, tako da so bili spremenjeni zneski trošarin, kakor je prej opisano, to je od 1500 SIT na 7500 SIT za 1 hl pri prvih treh vrstah piva z vsebnostjo 5 % alkohola in od 1500 SIT na 8850 SIT za 1 hl pri četrti vrsti piva z vsebnostjo 5,9 % alkohola. Zatem je bil opravljen tudi pravilen izračun DDV.

Carinski organ je na podlagi navedene zahteve izdal odločbo, po kateri je naložil špediterju, da mora kot carinski deklarant naknadno doplačati razliko carinskega dolga iz naslova trošarine in DDV in sicer v 30 dneh od dneva vročitve carinske odločbe, sicer bodo od dneva zamude tekle zamudne obresti.

V obravnavanem primeru je obdelan problem naknadne odprave napake pri obračunu trošarine in DDV za trošarinske izdelke, po sprostitvi blaga v prost promet. Špediter verjetno za izračun trošarine ni upošteval sprememb trošarinskega predpisa in je posledično napačno obračunal trošarinski ter carinski dolg, kar kaže na to, kako pomembno je, da špediter ažurno spremlja in upošteva pogoste spremembe predpisov.

3.1.5.2.1.2. Tobak

V ZTro so med drugim obravnavani cigarete, cigare, cigarilosi in tobak za kajenje. Trošarinska osnova se ugotavlja na 1000 kosov in drobnoprodajno ceno oz. 1 kg izdelka.

Od cigaret se plačuje specifična trošarina glede na 1000 kosov in proporcionalna trošarina glede na % od drobnoprodajne cene. S 1. 7. 1999 je bila proporcionalna trošarina določena na 45 % drobnoprodajne cene najbolj prodajanih cigaret v Sloveniji, tako da se specifična trošarina določi v višini 20 % od skupne davčne obremenitve najbolj prodajanih cigaret v Sloveniji, ki vključuje trošarino in DDV od teh cigaret. S 1. 1. 2002 se trošarina določi v višini 49 %, s 1. 7. 2002 v višini 49 %, s 1. 1. 2003 v višini 53 %, s 1. 7. 2003 v višini 55 % in s 1. 1. 2004 v višini 57 % drobnoprodajne cene najbolj prodajanih cigaret v Sloveniji. Za

cigare in cigarilose se plačuje trošarina v višini 0 SIT za 1000 kosov in 25 % od drobnoprodajne cene, za drobno rezan in za ostali tobak za kajenje se plačuje 0 SIT za 1 kg in 25 % od drobnoprodajne cene. Od 1. 2. 2000 se od cigaret plačuje specifična trošarina v višini 1.371.744 SIT za 1000 kosov cigaret. Drobnoprodajna cena najbolj prodajanih cigaret na dan 1. 2. 2000 znaša 225 SIT za zavojček 20 cigaret.

Če se tobačni izdelki prodajajo v prostocarinskih prodajalnah, se trošarina plačuje v 60 % od predpisane. Drobnoprodajno ceno, ki vključuje trošarino in DDV, določi proizvajalec oz. uvoznik in jo prijavi v 15 dneh pred dajanjem tobačnih izdelkov v promet.

3.1.5.2.1.3. Mineralna olja, plin in dodatki

V ZTro so med drugim obravnavana tudi mineralna olja in plin. Zanje se štejejo tudi vsi izdelki, ki so na prodaj, se uporabljajo oz. so glede na namen uporabe pogonska goriva, aditivi oz. ekstenderji, ki so dodani pogonskim gorivom, in vsak drug ogljikovodik, ki je proizveden iz surove nafte, je na prodaj, se uporablja oz. je glede na namen uporabe gorivo za ogrevanje, razen črnega premoga, lignita, šote ali biomase. Trošarina je določena glede na uvrstitev blaga v tarifno oznako ali po značilnostih izdelka.

Trošarinska osnova pri motornem bencinu za 1000 l za letalski bencin in osvinčeni bencin z vrednostjo svinca nad 0,013 g/l znaša 95.000 SIT, za neosvinčeni bencin z vsebnostjo svinca do 0,013 g/l, z oktanskim številom do manj kot 98, do 98 ali več kot 98 pa znaša 90.954 SIT. Od plinskega olja za 1000 l za pogonski namen znaša 70.000 SIT, za gorivo za ogrevanje pa 7500 SIT. Od utekočinjenega naftenga plina za 1000 kg za pogonski namen znaša 38.000 SIT, za gorivo za ogrevanje pa znaša 0 SIT. Od metana za 1000 kg za pogonski namen znaša 38.000 SIT, za gorivo za ogrevanje pa znaša 0 SIT. Od naravnega plina za 1 m³ znaša 1,5 SIT. Od kerozina za 1000 l za pogonski namen znaša 70.000 SIT, za gorivo za ogrevanje pa znaša 5000 SIT. Od kurilnega olja za 1000 kg znaša 5000 SIT. Od drugih mineralnih olj in plina se trošarina plačuje glede na namen porabe po stopnji za enakovredno pogonsko oz. grelna gorivo. Trošarina za akreditivne in ekstenderje, ki so dodani mineralnim oljem, je enaka trošarini za mineralna olja, ki so mu dodani.

Pravico do povračila 50 % trošarine za pogonski namen imajo kupci mineralnih olj, ki opravljajo dejavnost za pogon določenih statičnih delovnih strojev, strojev v gradbeništvu in strojogradnji, motornih tirnih vozil v železniškem prometu ter žičnic. Tudi za mineralna olja za pogon kmetijske in gozdarske mehanizacije imajo kupci pravico do vračila 50 % trošarine. Trošarina se ne plačuje pri mineralnih oljih in plinu, ki so pogonsko gorivo v letalskem in pomorskem prometu ter na ribiških ladjah, razen v zasebne namene, v obratih za proizvodnjo električne energije in za skupno proizvodnjo električne ter toplotne energije, v svojih proizvodnih prostorih porabljenega za nadaljnjo predelavo, razen če so bili uporabljeni kot pogonsko gorivo za prevozna sredstva ali injicirani v plavže za kemično redukcijo kot dodatek koksu, ki je osnovno gorivo.

Plinska olja in kerozin, ki se uporablja kot gorivo za ogrevanje, morajo biti označeni v trošarinskem skladišču ali že v tujini s predpisano barvo in indikatorjem. Označena mineralna olja za ogrevanje se ne smejo uporabljati za noben drug namen in se ne smejo točiti za pogon motornih vozil, plovil ali drugih motorjev oz. v standardni rezervoar le-teh.

3.1.5.2.2. Oprostitev, odpustitev in odlog plačila trošarine

Po ZTro ni potrebno plačati trošarine na trošarinske proizvode oproščenim uporabnikom trošarinskih izdelkov, diplomatskim in konzularnim predstavništvom ter nekaterim mednarodnim organizacijam, za trošarinske izdelke, namenjene za službene potrebe tujega osebja na podlagi potrdil zunanjega ministrstva. Trošarine se ne plačujejo tudi pri gorivu v standardnih rezervoarjih motornih vozil, plovil oz. letal, ki niso namenjena za nadaljnjo prodajo in so oproščena plačila uvoznih dajatev po carinskih predpisih.

Oproščeni so uporabniki trošarinskih izdelkov, ki pridobijo dovoljenje carinskega organa, da v okviru svoje dejavnosti za predpisane namene nabavljajo trošarinske izdelke brez plačila trošarine, in ki, poleg drugega, predložijo instrument zavarovanja.

Trošarine se ne plačujejo pri uporabi etilnega alkohola kot surovine v proizvodnji zdravil, kisa in živil ter v kemični in kozmetični industriji, pri uporabi mineralnih olj in plina za pogonsko gorivo v letalskem in pomorskem prometu, razen za zasebne namene, za pogon ribiških ladij, za nadaljnjo predelavo oz. proizvodnjo drugih mineralnih olj in plina, za proizvodnjo električne in toplotne energije v obratih ter kot dodatek k osnovnemu gorivu koksu v plavžih.

Plačilo trošarine se lahko odpusti oproščenemu uporabniku blaga v naslednjih primerih:

- Imetnik trošarinskega dovoljenja potrdi prejem pošiljke.
- So trošarinski izdelki uporabljeni za določene predpisane namene in ob dovoljenju.
- So uničeni pod carinskim nadzorom.
- Je ugotovljen primanjkljaj zaradi višje sile, razen kraje ali je primanjkljaj neločljivo povezan s procesom proizvodnje, skladiščenja in prevoza izdelkov.
- Pri prenehanju veljavnosti dovoljenja, likvidaciji, stečaju ali združitvi.
- Je v teh postopkih plačana trošarina ali so trošarinski izdelki prevzeti pod režim odloga.

Plačilo trošarine se lahko odpusti uvozniku, če so uvoženi trošarinski izdelki neposredno po sprostitvi v prost promet po carinskih predpisih vnešeni v trošarinsko skladišče ali obrat oproščenega uporabnika in se v 15 dneh potrdi prevzem pošiljke ter če se dokaže, da so bili uvoženi izdelki v okviru carinskega odložnega postopka dejansko izvoženi iz Slovenije.

Režim odloga plačila trošarine se nanaša na proizvodnjo, skladiščenje in gibanje trošarinskih izdelkov in obveznost za plačilo trošarine odlaga. Odloženo plačila je možen tudi za izdelke, proizvedene v Sloveniji, če proizvodnja ali skladiščenje poteka v Sloveniji, so skladiščeni v obratu oproščenega uporabnika in se prevažajo pod določenimi pogoji. Za uvožene izdelke je lahko plačilo trošarine odloženo, če je zanje takoj po vnosu dovoljena začasna hramba ali začet tranzitni carinski postopek, postopek carinskega skladiščenja, razen v prosto carinskih conah, postopek uvoza zaradi izvoza po sistemu odloga, predelave pod carinskim nadzorom, začasnega uvoza ali če so vnešeni v prosto carinsko cono, če so neposredno po sprostitvi v prost promet vnešeni v trošarinsko skladišče ali v obrat oproščenega uporabnika.

Drugi primeri odloga so do:

- 30 dni po poteku dovoljenja oproščenega uporabnika za zalogo in skladiščene izdelke.
- Dne po odpremi upniku po sklepu o razdelitvi premoženja pri likvidaciji ali stečaju.
- 180. dne po dnevu prijave združitve za vpis v register, če trošarinsko dovoljenje ali dovoljenje uporabnika trošarinskih izdelkov preneha veljati zaradi združitve.

Pod režimom odloga se trošarinski izdelki lahko prevažajo med trošarinskimi skladišči, iz obrata oproščenega uporabnika v trošarinsko skladišče in obratno, pri prevozu v trošarinsko skladišče ali v obrat oproščenega uporabnika ter iz trošarinskega skladišča v izvoz. Prevažajo se tudi tisti, za katere je bila takoj po vnosu v Slovenijo dovoljena začasna hramba ali začet carinski tranzitni carinski postopek, postopek carinskega skladiščenja, razen v prosto carinskih conah, postopek uvoza zaradi izvoza po sistemu odloga, predelave pod carinskim nadzorom ali začasnega uvoza ali so vneseni v prosto carinsko cono.

Prevoz trošarinskih izdelkov mora običajno spremljati trošarinski dokument.

Imetnik trošarinskega dovoljenja mora za zavarovanje izpolnitve obveznosti za plačilo trošarine predložiti carinskemu organu instrument za zavarovanje plačila trošarine, obvezno pa ga mora predložiti za izdelke, ki se odpremljajo. Višino zneska instrumenta določi carinski organ ustrezno glede na trošarinski dolg za te izdelke, na zahtevo carinskega organa pa se predloži instrument zavarovanja za izdelke, ki jih imetnik proizvaja, skladišči in prejema v trošarinskem skladišču. Predloženi instrument zavarovanja carinskega dolga se lahko v določenih pogojih uporablja tudi za zavarovanje plačila trošarine.

Režim odloga preneha, če trošarina zapade v plačilo in če je plačilo trošarine odpuščeno. Plačilo trošarine se lahko odpusti imetniku trošarinskega dovoljenja:

- Ko drug imetnik potrdi prejem pošiljke.
- Ko oproščeni uporabnik potrdi prejem pošiljke.
- Ko so trošarinski izdelki izvoženi in je carinski organ potrdil iznos.
- Če so trošarinski izdelki porabljeni za druge trošarinske izdelke v trošarinskem skladišču.
- Če so uporabljeni za analize, carinsko kontrolo ali kontrolo kakovosti.
- Če so uničeni pod nadzorom carinskega organa.
- Če je ugotovljen primanjkljaj zaradi višje sile, razen kraje ali je neločljivo povezan s procesom proizvodnje, skladiščenja in prevoza izdelkov.
- Če je alkohol popolnoma denaturiran.
- Če so tobaki izdelki denaturirani in uporabljeni za industrijo ali hortikulturo.
- Ob prenehanju dovoljenja, likvidaciji, stečaju ali združitvi, če je bila v teh postopkih plačana trošarina ali so bili trošarinski izdelki prevzeti pod režim odloga plačila trošarine.

3.2. Carinski dolg

Po CZ nastane carinski dolg tam, kjer nastanejo določene okoliščine za njegov nastanek. Če kraja nastanka ni mogoče določiti, se šteje, da je nastal, kjer carinski organi ugotovijo, da se je nahajalo blago ob nastanku okoliščin, ki so privedle do njegovega nastanka. Če carinski postopek ni zaključen, je carinski dolg nastal, kjer je bil začet ta carinski postopek. Če je nastal carinski dolg zaradi nezakonitega ravnanja, če ni obračunan ali je obračunan prenizko, se izda po uradni dolžnosti ali na zahtevo dolžnika odločba o nastali obveznosti.

Če je več oseb odgovornih za plačilo carinskega dolga, so za plačilo odgovorne solidarno. Katero koli se lahko terja za poplačilo celotnega dolga; ko ga plača, ugasne obveznost za plačilo dela ali vsega carinskega dolga do vseh dolžnikov.

Carinskega dolga ni treba naknadno obračunati, če je bila odločitev o neobračunu ali prenizkem obračunu sprejeta po napaki carinskega organa, ki je carinski dolžnik ni mogel opaziti, je ravnal v dobri veri in v skladu z veljavnimi carinskimi predpisi, ali pa pri naknadnem obračunu do zneska 1000 SIT po UICZ.

3.2.1. Carinski dolg pri sprejemu carinske deklaracije

Višina dolga se po CZ določi ob prejemu podatkov, če nastane carinski dolg pri sprejemu deklaracije za carinski postopek, razen za postopek začasnega uvoza blaga z delno oprostitvijo pačila carine ali drugega dejanja z enakim pravnim učinkom, kot je sprejem carinske deklaracije. Pri poenostavitvah deklariranj in pri knjigovodskih vpisih se carinski dolg določi naenkrat za posamezno v dovoljenju določeno obdobje, do enega meseca.

Znesek carinskega dolga se dolžniku sporoči nemudoma. Ta ga mora poravnati v 30 dneh od prejema obračuna, v izogib zamudnim obrestim¹⁵⁷. Po spremembah CZ bo treba pri poenostavljenem deklariranju in deklariranju na podlagi knjigovodskih vpisov obračunani carinski dolg, v izogib zamudnim obrestim, plačati najpozneje do vključno 15. dne v mesecu za pretekli mesec. Carinski organ po UICZ opomni dolžnika z dodatnim rokom 2 dni in sproži postopek za prisilno izterjavo ali vnovčitev instrumenta zavarovanja.

3.2.2. Carinski dolg pri sprostivju ali prepustitvi blaga

Carinski dolg nastane po CZ s sprostivju blaga, ki je zavezano plačilo carine v prosti promet, ali s prepustitvijo blaga v postopku začasnega uvoza blaga z delno oprostitvijo plačila carine. Nastane s sprejemom carinske deklaracije za postopek. Carinski dolžnik je deklarant, pri posrednem zastopstvu pa tudi oseba, za račun katere je deklarant vložil carinsko deklaracijo. Če je bila carinska deklaracija za carinski postopek vložena na podlagi informacije, zaradi katere zakonsko določene uvozne dajatve niso bile obračunane in plačane, se oseba, ki je priskrbela to informacijo, oz. oseba, ki je vedela oz. bi morala vedeti, da je informacija lažna, prav tako šteje za carinskega dolžnika. Objektivna odgovornost velja za carinskega deklaranta in osebo, v primeru posrednega zastopstva, subjektivna odgovornost pa, če je oseba vedela oz. bi morala vedeti o lažni informaciji.

3.2.3. Carinski dolg pri nezakonitem vnosu blaga

Carinski dolg nastane pri uvozu z nezakonitim vnosom blaga, zavezanega plačilo carine na carinsko območje, in z nezakonitim vnosom blaga, zavezanega plačilo carine iz proste carinske cone na preostalo carinsko območje. Nekateri dolžniki so pri tem objektivno odgovorni za plačilo carinskega dolga, nekateri subjektivno, vsi pa solidarno.

Nezakonito vneseno carinsko blago, za katero je poravnan carinski dolg, pridobi po UICZ status domačega blaga. Status se spremeni s plačilom dajatev in deklaracija ni potrebna. Carinski dolžniki so osebe, ki so vnesle blago na carinsko območje oz. na preostalo carinsko območje, tiste, ki so sodelovale pri nezakonitem vnosu blaga in so se zavedale oz. bi se morale zavedati, da je tak vnos blaga nezakonit, in tiste, ki so pridobile oz. hranile tako blago in so se v času pridobitve oz. hrambe blaga zavedale oz. bi se morale zavedati, da je bilo blago vneseno na carinsko območje oz. preostalo carinsko območje nezakonito.

Carinski dolg nastane po CZ tudi za blago, ki je predmet kakršnih koli prepovedi ali omejitev glede uvoza ali izvoza. Ne nastane pa v zvezi z nezakonitim vnosom na carinsko območje ponarejenega denarja, mamil ali psihotropnih substanc, ki niso del nadzorovanega

¹⁵⁷ Zakon o predpisani obrestni meri zamudnih obresti in o temeljni obrestni meri (Ljubljana : Uradni list RS, št. 45, l. 1995, s spremembami v Uradnem listu RS št. 109, l. 2001) in Dogovor o oblikovanju slovenskih medbančnih obrestnih mer (Ljubljana : Uradni list RS, št. 2, l. 2002).

ekonomskega prometa zaradi uporabe v medicinske ali znanstvene namene. Carinski dolg je nastal, če se kazen za carinski prekršek ali kaznivo dejanje opredeli glede na znesek carinskega dolga ali če je to podlaga za začetek kazenskega oz. prekrškovnega postopka.

3.2.4. Carinski dolg pri odstranitvi blaga izpod carinskega nadzora

Carinski dolg pri uvozu blaga nastane z odstranitvijo blaga, ki je zavezano plačilo carine, izpod carinskega nadzora. Carinski dolžniki so osebe, ki:

- Odstranijo blago izpod carinskega nadzora.
- Sodelujejo pri odstranitvi blaga in se tega zavedajo ali bi se morale zavedati.
- Pridobijo ali hranijo takšno blago in se tega zavedajo ali bi se morale zavedati.
- So zavezane izpolniti dolžnosti iz začasne hrambe blaga ali carinskega postopka.

3.2.5. Carinski dolg zaradi neizpolnitve dolžnosti ali pogojev

Carinski dolg pri uvozu blaga nastane z:

- Neizpolnitvijo ene od dolžnosti, ki v zvezi z blagom, ki je zavezano plačilo carine, izhajajo iz njihove začasne hrambe ali carinskega postopka, ki je dovoljen za to blago.
- Neizpolnitvijo enega od pogojev za prepustitev blaga v določen carinski postopek ali za odobritev carinskih oprostitev ali olajšav zaradi namena končne uporabe tega blaga.

Carinski dolg zaradi ugotovljene neizpolnitve nastane, ko bi morala biti izpolnjena obveznost ali ko je blago prepuščeno v določen carinski postopek. Carinski dolžnik je oseba, ki bi morala izpolniti predpisane obveznosti iz začasne hrambe carinskega blaga oz. oseba, ki bi morala izpolniti pogoje za prepustitev blaga v določen carinski postopek. Kdaj šteje, da napaka ni imela pomembnega vpliva na pravilno izvajanje in carinski dolg ne nastane, je po UICZ določeno z ugotovitvijo treh kumulativnih pogojev:

- Ravnanje ni poskus nezakonite odstranitve blaga izpod carinskega nadzora.
- Ravnanje ni izvršeno zaradi očitne malomarnosti.
- Naknadno so izpolnjene vse formalnosti za ureditev statusa blaga.

3.2.6. Carinski dolg zaradi napačne uporabe ali rabe blaga

Carinski dolg pri uvozu blaga nastane po CZ z uporabo ali rabo blaga, zavezanega plačilo carine v prosti carinski coni, v nasprotju s predpisanimi pogoji. Če izginotja ni mogoče zadovoljivo pojasniti, se šteje, kot da je bilo porabljeno oz. uporabljeno v coni v nasprotju s predpisanimi pogoji. Carinski dolžnik je oseba, ki je porabila ali rabila blago, in osebe, ki so sodelovale pri porabi oz. uporabi blaga, če so se nepravilnosti zavedale ali bi se morale zavedati. Drugače je carinski dolžnik oseba, ki je znana kot zadnji imetnik blaga.

Carinski dolg nastane, ko je blago porabljeno oz. prvič rabljeno v nasprotju s predpisanimi pogoji. Pri nezakonitem prenosu blaga iz cone na preostalo carinsko območje je treba za nastanek carinskega dolga nedvoumno ugotoviti, da je bilo blago preneseno in so bile pri tem kršene določbe CZ, pri nepojasnjem izginotju blaga pa je treba izkazati le, da je blago izginilo in da zavezanec izginotja ne more zadovoljivo pojasniti.

3.2.7. Nenastanek carinskega dolga

Carinski dolg za blago ni nastal, če se dokaže, da obveznosti niso bile izpolnjene zaradi popolnega uničenja ali nepovratne izgube tega blaga zaradi narave blaga, nepredvidljivih

okolščin ali zaradi dovoljenja carinskih organov. Ostanki ali odpadki, ki preostanejo po uničenju blaga, se štejejo za carinsko blago.

Carinski dolg ni nastal tudi v zvezi z blagom, sproščenim v prost promet s carinsko oprostitvijo ali po znižani carinski stopnji zaradi namena končne uporabe tega blaga, če je bilo z dovoljenjem carinskih organov izvoženo ali ponovno izvoženo. Pri tem se vrednost carine, ki je bila plačana ob sprostitvi blaga, odšteje od vrednosti carinskega dolga. To se uporabi tudi v zvezi z ostanki ali odpadki, ki preostanejo po uničenju takšnega blaga.

3.2.8. Zavarovanje plačila carinskega dolga

Na zahtevo mora, zaradi zagotovitve plačila carinskega dolga, po CZ priskrbeti zavarovanje carinski dolžnik oz. oseba, ki bi lahko z blagom postala carinski dolžnik. Ob dovoljenju ga lahko predloži kdo drug. Zahtevati se sme le en instrument zavarovanja. Po UICZ se instrumenta zavarovanja ne odobri pri blagu, z vrednostjo nad 6,5 mio SIT, pri trošarinskih izdelkih ali pri začasni hrambi trošarinskih izdelkov.

Zavarovanje se po CZ lahko zahteva, ko nastane carinski dolg ali bi lahko nastal in ni gotova pravočasna izpolnitev obveznosti dolžnika. Če instrumenta zavarovanja ni treba predložiti, se lahko zahteva jamstvo za spoštovanje obveznosti.

Na zahtevo se lahko dovoli uporaba splošnega instrumenta zavarovanja, za zavarovanje carinskega dolga dveh ali več carinskih deklaracij. Z instrumentom splošnega zavarovanja se po UICZ zavaruje plačilo tistih carinskih dolgov, ki so ali bi nastali v določenem obdobju ali v določenem carinskem postopku.

Ko je obvezno predložiti instrument zavarovanja, carinski organ po CZ določi njegovo višino. Višina se določi po UICZ:

- V višini carinskega dolga ali dolgov, če je ugotovljivo ob predložitvi instrumenta.
- Drugače pa v maksimalni ocenjeni višini nastalega ali možnega carinskega dolga.
- Pri zavarovanju spremenljivih dolgov, tako visoko, da zavaruje kakršenkoli carinski dolg.
- V določenih primerih se instrument lahko predloži v pavšalnem znesku.

Višina instrumenta zavarovanja za carinski dolg ne sme biti nižja od 1,5 mio SIT. Po preverjanju posebnih meril se lahko znesek dolga zniža za 60 %, a ne pod 1,5 mio SIT.

Plačilo carinskega dolga se po CZ lahko zavaruje z bančno garancijo, garantnim pismom, cirkularnim certificiranim čekom, avalirano menico ali gotovinskim pologom. Vselej so po UICZ možni le bančna garancija, garantno pismo in gotovinski polog. Ček in menica se lahko uporabita le kot posamični zavarovanji, razen v tranzitnem postopku. Vrste instrumentov obravnava materialna zakonodaja, kot so OZ, Zakon o čeku¹⁵⁸, Zakon o zavarovalnicah¹⁵⁹ idr., UICZ določa le posebne pogoje zanje.

Če položeni instrument zavarovanja ni ustrezno zagotovilo, se po CZ zahteva dodaten ali pa nadomesten instrument zavarovanja. Instrumenta zavarovanja ni možno vrniti, dokler carinski dolg ne ugasne oz. ne more več nastati. Tedaj se ga nemudoma vrne. Če ugasne le deloma, se ga po pisni zahtevi položnika tudi vrne delno.

¹⁵⁸ Zakon o čeku. Ljubljana : Uradni list FLRJ, št. 105, l. 1946.

¹⁵⁹ Zakon o zavarovalništvu. Ljubljana : Uradni list RS, št. 13, l. 2000.

12. PRIMER: PRODAJA BLAGA ZA POPLAČILO ŠPEDITERJA

Uvoznik, fizična oseba je pripeljal na slovensko mejo cisterno s kurilnim oljem in ustno naročil tamkajšnjemu špediterju uvozno carinjenje. Na podlagi tega naročila in predloženih listin je špediter v svojem imenu in za račun uvoznika izpolnil uvozno carinsko deklaracijo z obračunom carine, trošarine in DDV na blago ter predložil carinskemu organu carinsko garancijo. Po opravljenem carinskem postopku se je uvoznik odpeljal v banko po denar za plačilo obračunanih dajatev, a se potem ni več vrnil.

Zaradi prevzete garancije je stroške carinskih in drugih dajatev poravnal špediter; po sprostitvi blaga v prost promet je cisterno s kurilnim oljem odpeljal in uskladiščil. Naročniku je špediter obračunal založene stroške (carino, trošarino in DDV), stroške prevoza cisterne od meje do skladišča, stroške skladiščenja in svoje špediterske stroške, vse stroške storitev skupaj z DDV na promet storitev. Vendar se naročnik kljub opominom ni odzval in špediterjeve terjatve ni poravnal.

V prejšnjem primeru, ko naročnik špediterske storitve stroškov in izdatkov ni poravnal, špediter pa je imel blago v svoji posesti, se je ta vprašal, kako naj ravna. Odgovor je naslednji: po čl. 870. OZ ima špediter za zavarovanje svojih terjatev, nastalih v zvezi s špeditersko pogodbo, zastavno pravico na stvareh, ki so mu bile izročene za špedicijo in v zvezi z njo, vse dokler jih ima v posesti ali dokler ima v rokah listino, ki mu omogoča razpolaganje z njimi. Špediter ima torej zakonito zastavno pravico, na podlagi katere blaga do poplačila terjatve dolžniku ni dolžan izročiti. Špediterska pogodba je bila sklenjena na podlagi ustnega naročila, ki naročnika zavezuje. Na podlagi vložene tožbe proti naročniku in po pravnomočno prisojeni terjatvi, bo lahko špediter v sodnem izvršilnem postopku zahteval prodajo cisterne s kurilnim oljem in plačilo njegove terjatve od izkupička.

13. PRIMER: STEČAJ CARINSKEGA DOLŽNIKA

Špediter je zastopal manjše čevljarstvo podjetje v več carinskih uvoznih postopkih; zaradi zavarovanja carinskega dolga je špediter v smislu čl. 157 c CZ v zvezi s čl. 157 a glavnemu carinskemu organu predložil splošni instrument zavarovanja (splošno zavarovanje).

Nato pa je še pred zaključkom carinskih postopkov oz. pred plačilom carinskega dolga, ki je izviral iz več carinskih operacij, prišlo do uvedbe stečaja uvoznika. Carinski organ je celoten carinski dolg poplačal na podlagi splošnega instrumenta zavarovanja iz sredstev špediterja kot carinskega garanta. Zaradi uvedbe stečaja proti njegovemu dolžniku je špediter svojo terjatev lahko uveljavil le v stečajnem postopku, kjer je stečajni upravitelj terjatve sicer priznal, iz stečajne mase pa je špediter kot stečajni upnik dobil poplačan le manjši del njegovih terjatev proti stečajnemu dolžniku.

V tem primeru je dobro vidno, kako veliko breme materialne odgovornosti nosi špediter v carinskem postopku za svojo stranko, zlasti kadar prevzame obveznost garanta za carinski dolg. Zato je pomembno, da špediter poskrbi tudi za pravilno zavarovanje svoje lastne terjatve nasproti naročniku iz špedicijske pogodbe. Dokler carinski postopek uvoza še ni zaključen, ima špediter namreč praviloma uvoženo blago v svoji posesti in na podlagi čl. 846 ZOR (oz. sedaj čl. 870 OZ) zastavno pravico na blagu za zavarovanje njegove terjatve proti naročniku. Če bi špediter v našem primeru ravnal previdneje, bi ob uvedbi stečaja proti naročniku imel večino blaga v carinskem skladišču oz. svoji posesti in bi lahko na podlagi zakonite zastavne pravice v stečaju uveljavil izločitveni zahtevek, to je zahtevek, da se blago izloči iz stečajne

mase in vnovči zaradi poplačila celotne terjatve špediterja proti stečajnemu dolžniku. Na ta način bi špediter lahko dobil plačano vso svojo terjatev in ves prevzeti carinski dolg, in sicer pred vsemi ostalimi stečajnimi upniki.

3.2.9. Plačevanje carinskega dolga

Višina carinskega dolga pri uvozu oz. izvozu se po CZ običajno določi po veljavnih predpisih na dan nastanka carinskega dolga. Če trenutka ni mogoče natančno določiti, se upoštevajo veljavni predpisi na dan ugotovitve nastanka. Po spremembah CZ se bodo v določenih primerih obračunale kompenzacijske obresti z namenom, da se prepreči pridobitev finančnih ugodnosti zaradi premika trenutka nastanka ali obračuna dolga. Plačilo carinskega dolga se opravi v domači valuti z uporabo veljavnih plačilnih sredstev.

Namesto carinskega dolžnika dolg lahko plača tudi tretja oseba. Če obračunanega carinskega dolga dolžnik ne plača, se ga po CZ izterja prisilno. Od izteka roka za plačilo tečejo zamudne obresti. Izterjava se uporabi po ZdavP in podredno ZUP, če dolžnik pravočasno ne poravnava carinskega dolga in ga niti ni mogoče izterjati ali izterjati preko vnovčitve instrumenta zavarovanja. Po UICZ se prisilna izterjava ne opravi, če carinski dolg skupaj z obrestmi ni višji od 1000 SIT.

Obveznost plačila carinskega dolga po CZ ugasne s plačilom, odpustitvijo, umikom carinske deklaracije, če je bilo pred prepustitvijo deklarantu blago zaseženo ali uničeno na zahtevo carinskih organov, uničeno ali nepovratno izgubljeno zaradi narave blaga, nepredvidljivih okoliščin ali višje sile, če je bilo blago odvzeto zaradi nezakonitega vnosa na carinsko območje, z zastaranjem pravice do izterjave. Carinski dolg ugasne tudi, če so razveljavljene formalnosti v zvezi z uveljavitvijo preferencialne obravnave blaga.

4. Ravnanje z blagom, ki je vneseno na carinsko območje, preden je zanj v carinskem postopku dovoljena raba ali uporaba

4.1. Vnos blaga na carinsko območje

Carinsko blago se po CZ vnaša na carinsko območje le preko odprtih mejnih prehodov. Že s hojo skozi zeleni pas se lahko opravi cela vrsta dejavnosti s carinsko-pravnimi posledicami¹⁶⁰, kot so vnos blaga na carinsko območje, predložitev blaga, deklariranje blaga s konkludentnim dejanjem za uvoz ali za začasni uvoz in odstranitev blaga iz območja carinske kontrole.

Oseba, ki vnese blago na carinsko območje, mora tega nemudoma prepeljati do mejnega carinskega organa ali pa neposredno v prosto carinsko cono. Za to je odgovoren tudi prevoznik, ki je prevzel blago po vnosu na carinsko območje. Blago izven carinskega območja, ki je po meddržavni pogodbi predmet carinske kontrole, se obravnava kot vneseno blago in se predloži naenkrat obema carinskima organoma, čeprav se dejansko vozilo nahaja še na parkirišču mejnega prehoda v sosednji državi.

Obveznost takojšnje prepeljave do mejnega carinskega organa se po odredbi¹⁶¹ pri turističnem maloobmejnem, poštenem ali prometu blaga neznatne vrednosti opusti, če s tem ni ogroženo izvajanje carinskega nadzora. Opusti se tudi za blago na ladjah in zrakoplovi, ki prečkajo

¹⁶⁰ Mateja Vraničar: Carinski zakon s komentarjem. Trzin : Šircelj Consulting, 2001, 959 str., s. 189.

¹⁶¹ Odredba o blagu, ki je oproščeno obveznosti prevoza od carinske črte do mesta predložitve. Ljubljana : Uradni list RS, št. 100, I. 1999.

teritorialno morje ali zračni prostor Slovenije, če njihov namembni kraj ni na slovenskem območju. Če pa morajo zaradi posebnih okoliščin začasno pristati na carinskem območju, mora o tem prevoznik ali pooblaščenec nemudoma obvestiti carinske organe. Če tega ne more izpeljati, je dolžan takoj obvestiti najbližji carinski organ o nastali situaciji.

Blago, ki se vnaša, je po CZ pod carinskim nadzorom od trenutka vnosa do določitve carinskega statusa in do spremembe carinskega statusa, razen pri oprostitvi ali znižanju plačila carine oz. pri vnosu v prosto carinsko cono, ponovnem izvozu oz. uničenju pod carinskim nadzorom. Pod nadzorom niso domače in tuje ladje pod vojaško pomorsko zastavo, ladje organov za notranje zadeve, domača in tuja vojaška letala ter helikopterji, razen blaga na teh.

Tudi iznaša se lahko blago le preko mejnih prehodov in je tam pod carinskim nadzorom.

14. PRIMER: KONTROLA KAKOVOSTI IN ZDRAVSTVENEGA STANJA RASTLIN OB UVOZU

Uvoznik iz Ljubljane je kupec blaga žitaric – krmne koruze iz Madžarske. Prodaja je dogovorjena ob uporabi odpremnega pogoja DAF Kotoriba (*delivered at frontier, named place* Kotoriba), kar pomeni izročeno kupcu na meji v Kotoribi, pri čemer prodajalec nosi stroške odpreme in prevoza do meje, vključno s stroški izvoznega carinjenja. Odpremo blaga od prodajalca do meje je izpeljal avstrijski špediter. Ob prevzemu blaga na meji je moral kupec plačati kupnino. Kupec kot uvoznik žitaric je organizacijo odpreme blaga in železniškega prevoza od meje do Ljubljane naročil špediterju.

Špediter je moral za uvoz krmne koruze najprej zahtevati od tržnega inšpektorata izdajo potrdila o kakovosti¹⁶² za blago in o fitosanitarnem pregledu blaga¹⁶³. Določeni kmetijski in živalski proizvodi ter njihovi izdelki, ki se uvažajo, so pod nadzorom glede kakovosti, količine, pakiranja, označevanja, embalaže, prevoznih sredstev in prevoza. S kontrolo kakovosti proizvodov, ki se uvažajo, se ugotovi, ali le-ti ustrezajo kakovosti in drugim lastnostim, ki so predpisane za promet takšnih proizvodov na notranjem trgu. Opravlja se neposredno pred carinjenjem tam, kjer se blago carini, torej na mejnem prehodu v Sloveniji. Stroške kontrole kakovosti nosi uvoznik, založi pa jih špediter. Prav tako morajo imeti pošiljke rastlin in drugih proizvodov in predmetov, ki se uvažajo in s katerimi se lahko prenesejo rastlinske bolezni in škodljivci, potrdilo o zdravstvenem stanju, ki ga izda organ, pristojen za varstvo rastlin države izvoznice. Za te pošiljke je obvezen zdravstveni oz. fitosanitarni pregled, ki ga na mejnem prehodu, če se pošiljka uvozi z železniškimi prometnimi prevoznimi sredstvi, opravi mejni inšpektor za varstvo rastlin. Špediter oz. prevoznik mora o prispetju pošiljke rastlin, ki se uvozijo, obvestiti mejno postajo za varstvo rastlin zaradi obveznega pregleda. Organi carinske službe ne morejo cariniti pošiljk rastlin oz. teh ne morejo pošiljati v carinjenje drugim carinarnicam, dokler ne dobijo od inšpektorja za varstvo rastlin na mejnem prehodu, preko katerega se opravlja uvoz, potrdila o opravljenem obveznem zdravstvenem pregledu pošiljk rastlin oz. potrdila, da je za sredstvo za varstvo rastlin izdano dovoljenje, da ge lahko v promet. Špediter plača stroške fitosanitarnega pregleda pri uvozu in stroške, ki nastanejo v zvezi z izvajanjem ukrepov za varstvo rastlin.

Za 7 vagonov pošiljke, od skupno 11 vagonov, špediter ni uspel brez težav opraviti fitosanitarnega pregleda. Pri 7 vagonih je mejni inšpektor za varstvo rastlin pri fitosanitarnem pregledu blaga posumil, da gre za skrito okužbo, saj je na nekaterih kosih krmne koruze

¹⁶² Zakon o kontroli kakovosti kmetijskih in živilskih proizvodov v zunanjetrgovinskem prometu. Beograd : Uradni list SFRJ, št. 28, I. 1975.

¹⁶³ Zakon o varstvu rastlin pred boleznimi in škodljivci, ki ogrožajo vso državo. Beograd : Uradni list SFRJ, št. 74, I. 1989.

opazil gnitje, zato je na špediterjeve stroške zahteval laboratorijski pregled pri pooblaščen strokovni organizaciji za varstvo rastlin. Tega dela pošiljke špediter ni mogel ocariniti, do ugotovitve laboratorijskega pregleda pa je bila pod carinskim nadzorom. Potem ko je bila ugotovitev laboratorijskega pregleda negativna, je inšpektor izdal fitosanitarno potrdilo in špediter je lahko nadaljeval z uvoznim carinjenjem tudi tega dela pošiljke.

Špediter je naročniku obračunal svoje storitve carinskega zastopanja in posebej še fitosanitarni pregled za pošiljke, stroške prevoza do Ljubljane ter špeditersko provizijo.

V obravnavanem primeru gre za primer kopenske špedicije blaga krmne koruze, za katero je pred uvoznim carinjenjem moral špediter pridobiti tudi potrdilo o kakovosti in o opravljenem fitosanitarnem pregledu. Za del pošiljke je nadzorni organ zaradi suma okužbe zahteval laboratorijski pregled, blaga pa špediter do negativne ugotovitve laboratorijskega pregleda in pridobitve potrdila ni mogel ocariniti.

4.2. Začasna hramba blaga

Mejni prehodi so namenjeni blagovnemu in potniškemu prometu. S tem se ukvarja konvencija o usklajevanju mejnih kontrol blaga¹⁶⁴ iz leta 1982. Notranje te ukrepe carinskega organa in posebnosti pri oblikah prevoza določa minister za finance v soglasju z ministrom za promet. Po carinskih predpisih in predpisih o varovanju državne meje ločimo mednarodne, meddržavne in maloobmejne mejne prehode.

Do določitve carinsko dovoljene rabe ali uporabe blaga, se po CZ predloženo blago šteje za začasno hranjeno blago. Hranjeno se le na mestih, odobrenih pri carinskem organu. Od osebe, ki poseduje to blago, se lahko zahteva predložitev instrumenta za zavarovanje carinskega dolga. Lahko se uporabi tudi splošen instrument zavarovanja, če je uporabljen za začasno hrambo.

Začasno hranjeno carinsko blago je lahko po CZ predmet le tistih operacij, ki zagotavljajo ohranjanje blaga v nespremenjenem stanju, po spremembah CZ pa ne bo smelo biti predmet tovrstnih operacij v primerih predpregleda blaga. Carinski organ po CZ in UICZ sprejme potrebne ukrepe, vključno z unovčenjem blaga, če oseba, ki posreduje začasno hranjeno blago, pravočasno ne opravi formalnosti za začetek dovoljene carinske rabe ali uporabe blaga. Pri tem se lahko blago tudi premesti drugam na stroške in odgovornost osebe, ki poseduje začasno hranjeno blago, ali pa blago proda. V poštev pridejo tudi vsi ukrepi po ZUP za prisilno izvršitev določenih upravnih dejanj.

4.2.1. Predložitev blaga

Blago, ki je prepeljano po vstopu do carinskega organa, mora po CZ predložiti carinskemu organu oseba, ki ga je vnesla, ali prevoznik, ki je prevzel blago po vnosu na carinsko območje. Ta obveznost se odpusti za blago, za katero je že začel carinski postopek, pa ni bilo predloženo. Blago se lahko predloži kakorkoli, če se s tem omogoči nedvoumno ugotovitev, kje se blago in prevozno sredstvo nahajata, v nasprotnem se ga izrecno predloži. Predložitev je prva seznanitev carinskega organa o vnosu določenega blaga na carinsko območje.

¹⁶⁴ Zakon o ratifikaciji mednarodne konvencije o usklajevanju mejnih kontrol blaga. Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 4, l. 1985.

Predloženo blago se lahko na določene načine pregleda in se mu odvzamejo vzorci za izbiro carinsko dovoljene rabe ali uporabe blaga. Vedno se lahko to dovoli osebi, ki v trenutku, ko se zahteva odobritev pregleda blaga ali odvzem vzorcev, razpolaga z blagom.

Prekladanje in raztovarjanje po CZ, pa tudi premeščanje predloženega blaga s prevoznih sredstev v za to določene prostore po spremembah CZ, se dovoli ob soglasju carinskega organa. V posebnih okoliščinah lahko carinski organ predloženo blago uniči. O tem mora po CZ obvestiti osebo, ki ima v posesti blago in ki nosi tudi stroške uničenja. Določba se nanaša le na predloženo carinsko in ne vse blago. Uničenje poteka po uradni dolžnosti zaradi izrednih razmer; blago tudi postane jamstvo za plačilo v zvezi s tem nastalega carinskega dolga.

Običajno je potrebno za predloženo blago vložiti skupno prijavo. Vloži jo oseba, ki vnese blago oz. prevoznik, ki ga prevzame po vnosu, ali oseba, v imenu katere je nastopala zgornja oseba. Ko prevoznik ravna v svojem imenu in za tuj račun, zastopanelec ne more prevzeti obveznosti za vložitev skupne prijave, ampak jo mora izpeljati prevoznik kot stranka in ne kot zastopnik. Neposreden zastopnik ima pri vložitvi skupne prijave status stranke v carinskem postopku. Udeleženec pri tem še ni carinski deklarant.

4.2.2. Vložitev carinske deklaracije za carinski postopek

Za uvedbo carinskega postopka je potrebno za vse blago vložiti carinsko deklaracijo za ta postopek. Domače blago, deklarirano za izvoz, začasni izvoz na oplemenitenje, tranzit ali postopek carinskega skladiščenja, je pod carinskim nadzorom od trenutka sprejema carinske deklaracije do trenutka zapustitve carinskega območja, uničenja ali umika carinske deklaracije. Carinski postopek je ena od oblik carinsko dovoljene rabe ali uporabe blaga. S prepustitvijo v določen carinski postopek oz. s formalnim dejanjem carinskega organa, se carinski postopek lahko začne.

Določbe o carinski deklaraciji najdemo v UICZ in v prilogah k UICZ. Carinski deklarant lahko izbira med dvema osnovnima kompletoma ECL, enim 8-listnim ali dvema 2-namenskima 5-listnima kompletoma. Slednji je predviden zaradi lažjega računalniškega vpisovanja. Črkovna polja ECL izpolnijo carinski organi, oštevilčena polja pa carinski deklarant. Med drugimi dokumenti se lahko dovoli račun idr.

Carinski deklarant je po CZ lahko katerakoli oseba s sedežem oz. stalnim prebivališčem v Sloveniji, ki predloži ali lahko predloži blago carinskemu organu, skupaj z dokumenti za izvajanje določenih carinskih postopkov. Je oseba, ki vloži carinsko deklaracijo v svojem imenu oz. tista, v imenu katere je vložena. Carinski deklarant je ob dovoljenju lahko tudi podružnica tuje osebe s sedežem ali stalnim prebivališčem v Sloveniji. Tuje podružnice so po ZGD¹⁶⁵ praviloma izenačene z našimi podjetji, vendar pa niso pravne osebe.

Carinski deklarant je po CZ odgovoren za točnost podatkov, verodostojnost priloženih dokumentov in dokazil ter spoštovanje obveznosti odobrenega postopka. Soodgovoren je lahko tudi izvajalec storitev, a ta ne zmanjša odgovornosti deklaranta.

Izpolnjena carinska deklaracija mora po CZ in prilogi k UICZ vsebovati vse potrebne podatke za izbrani carinski postopek. Najpomembnejši podatki v poljih ECL so¹⁶⁶ polje 1 - deklarirani

¹⁶⁵ Zakon o gospodarskih družbah. Ljubljana : Uradni list RS, št. 30, l. 1993, čl. 560 in čl. 561.

¹⁶⁶ Škof Bojan, Hercog Branka, Tokič Suzana: Davek na dodano vrednost v carinskih postopkih. Davčni inštitut v Mariboru : Maribor, 2001, 201 strani, str. 41.

carinski postopek, polje 2 - pošiljatelj blaga, polje 8 - prejemnik blaga, polje 14 - deklarant, polje 20 - odpremni pogoji in kraj, polje 22 - šifra valute in vrednost blaga, polje 23 - carinski valutni tečaj za preračun zneskov v SIT, polje 24 - šifra vrste posla, polje 36 - ugodnosti, polje 37 - zahtevani in predhodni carinski postopek, polje 44 - podatki o priloženih, zahtevanih dovoljenjih idr., polje 46 - statistična vrednost blaga, polje 47 - obračun dajatev, polje 50 - glavni carinski zavezanec pri tranzitnem postopku, polje 52 - številka instrumenta zavarovanja za izvajanje tranzitnega postopka na podlagi skupnega zavarovanja, polje 54 - napiše in podpiše se oseba, ki je izpolnila ECL.

15. PRIMER: NAPAČNA ŠIFRA VALUTE V ECL

Uvoznik je špediterju naročil uvozno carinjenje merilne opreme. Špediter je opravil uvoz, založil carinske dajatve in DDV za davčnega zavezanca ter naročniku izstavil račun. Uvoznik je kot davčni zavezanec za DDV moral ob zaključku davčnega obdobja uveljaviti plačani vstopni DDV, vendar pa je v priloženi uvozni carinski deklaraciji k računu ugotovil napako. Napačno je bila izpolnjena valuta in skupni znesek DDV, zaradi česar je uvoznik zavrnil račun.

Špediter je kot carinski deklarant po pooblastilu uvoznika davčnega zavezanca zahteval pri carinski upravi popravek podatkov v uvozni carinski deklaraciji, popravek obračuna DDV davčnemu zavezancu in povračilo preveč plačanega DDV špediterju.

Carinski organ je v odločbi ugodil zahtevku; v carinski deklaraciji je bilo potrebno popraviti valuto, znesek davčne osnove in DDV. Uvozniku kot davčnemu zavezancu za DDV, ki je že uveljavljal odbitek vstopnega davka po carinski deklaraciji, se je naložilo, da izvrši popravek presežka vstopnega davka v obračunu DDV za davčno obdobje, v katerem bo odločba carinskega urada izvršljiva. Špediterju pa je, kot carinskemu dolžniku in plačniku DDV v carinskem postopku, carinski organ po odločbi povrnil preveč plačani DDV na njegov matični ŽR. Špediter je po prejemu odločbe izstavil naročniku nov račun.

V primeru sem obdelal problem naknadne spremembe podatkov v carinski deklaraciji, popravka obračuna vstopnega DDV in povračila preveč plačanega DDV neposredno plačniku carinskemu dolžniku - špediterju in ne davčnemu zavezancu za DDV - kupcu.

16. PRIMER: NAPAČNA STOPNJA DDV V ECL

Uvoznik je špediterju v letu 2001 naročil uvozno carinjenje za blago mineralno gnojilo. Šlo je za mineralno gnojilo, ki vsebuje dušik, fosfor in kalij, v katerem delež dušika presega 10 % po masi v suhem brezvodnem proizvodu. Špediter je opravil naročeno uvozno carinjenje, po sprostitvi blaga v prost promet pa je ugotovil napako pri izpolnjevanju uvozne carinske deklaracije, ker je uporabil stopnjo DDV na promet blaga 19 %, namesto 8 %. Obveznost za obračun po stopnji 8 % DDV izhaja iz čl. 25./11. ZDDV, po katerem se po stopnji 8 % obračunava in plačuje DDV od prometa in od uvoza gnojil in fitofarmaceutskih sredstev ter storitev, ki so namenjena izključno za uporabo v kmetijstvu, gozdarstvu in ribištvu.

Zaradi preveč plačanega carinskega dolga je špediter kot carinski deklarant in zastopnik uvoznika zahteval odpust in vračilo preveč plačanega carinskega dolga. Carinski organ je zahtevi ugodil ter s carinsko odločbo ugotovil pravilno davčno stopnjo in pravičen obračun DDV. Carinski organ je pri tem ugotovil, da davčni zavezanec še ni uveljavil odbitka vstopnega DDV, obračunanega po carinski deklaraciji, ter odločil, naj davčni zavezanec pri

tem upošteva DDV, obračunan z odločbo. Nadalje je carinski organ odločil, da se znesek preveč obračunanega davka vrne špediterju kot plačniku davka.

S tem primerom je obdelana carinska situacija, ko je bila po že končanem carinskem postopku naknadno ugotovljena napaka, ki jo je treba po čl. 158. CZ uveljaviti v treh letih.

4.2.2.1. Običajni postopki pisnega carinskega deklariranja

4.2.2.1.1. Sprejem carinske deklaracije in preverjanje carinskega organa

Carinski organ po CZ sprejme carinsko deklaracijo in dokumentacijo, če mu je blago predloženo. Prevzame jo lahko tudi pred predložitvijo blaga, a carinska deklaracija začne učinkovati šele ob predložitvi blaga. Sprejem deklaracije pomeni, da ni več možno spreminjati carinske deklaracije brez dovoljenja carinskega organa in da veljajo za izvedbo carinskega postopka predpisi, veljavni ob trenutku sprejema.

Carinski organ lahko na podlagi zahteve dovoli spremembo podatkov v sprejeti deklaraciji, a se je tako ne sme razširjati še na drugo blago. To ni mogoče po obvestitvi deklaranta o nameri za pregled blaga in po ugotovitvi o netočnosti podatkov ali prepustitvi blaga deklarantu. Umik že sprejete deklaracije se po zahtevku lahko dovoli ob predložitvi dokaza o namerni napaki oz. neustreznih okoliščinah deklaracije. Če se dovoli umik deklaracije, se šteje blago še vedno kot začasno uvoženo oz. domače blago in se nadaljuje rok za vložitev zahteve za carinsko dovoljeno rabo ali uporabo blaga.

Carinski organ lahko pregleda spremljajoče dokumente, zahteva predložitev dodatnih, pregleda blago, vzame vzorce. Na podlagi podatkov preverjanja izda odločbo o odobritvi zahtevanega postopka. Pregled blaga in vse drugo s tem povezano ravnanje gre na odgovornost in stroške deklaranta, ki je lahko prisoten. Carinski organ lahko po CZ pregleda le del blaga posamezne deklaracije, celo ali pa le del pošiljke. Običajne količine vzorcev ob pregledu so določene v UICZ. Ugotovitve pregleda veljajo za vse deklarirano blago. Deklarant lahko zahteva nadaljnji pregled blaga, če meni, da rezultati niso ustrezni glede na preostalo blago. Carinski organ po CZ sprejema ukrepe, ki bodo omogočili naknadno ugotavljanje istovetnosti blaga, če je to potrebno. Med najbolj običajnimi so odvzem vzorcev, označitev blaga s carinskimi zalivkami, natančen opis blaga idr.

Carinski organ prepusti blago deklarantu takoj po koncu preverjanja podatkov deklaracije oz. ko jo potrdi brez preverjanja. Vse deklarirano blago se za posamezno deklaracijo prepusti deklarantu istočasno. Če je zaradi sprejema carinske deklaracije nastal carinski dolg, se blago ne prepusti deklarantu, dokler ni poravnano ali zavarovano po instrumentu zavarovanja, razen pri postopku začasnega uvoza z delno oprostitvijo plačila uvoznih dajatev.

4.2.2.2. Poenostavljeni postopki carinskih deklaracij

Carinski organ lahko po CZ v določenih primerih odobri kakšno poenostavitev. Kljub odobreni poenostavitvi, mora deklarant predložiti tudi dopolnilno carinsko deklaracijo. Poenostavitve v zvezi s tranzitnim postopkom so določene po UICZ.

Carinska deklaracija omogoča ugotovitev, ali ima davčni zavezanec pravico do uveljavitve odbitka DDV, ki mu je zaračunan pri uvozu, oz. kdaj v obračunu lahko upošteva izvozno

realizacijo. Pri poenostavitvi ali dopolnitvi deklaracij je dovoljeno odbiti vstopni davek le enkrat in tudi izvozno realizacijo prikazati le enkrat.

Pri dovolitvi nepopolne deklaracije je vse odvisno od tega, ali carinski organ obračuna uvozne dajatve in davek že na podlagi nepopolne deklaracije ali njihovo plačilo le zavaruje ter z obračunom počaka do prejema podatkov. Če se po nepopolni deklaraciji obračuna davek, pravica do odbitka temelji na nepopolni carinski deklaraciji. Če se plačilo dajatev le zavaruje do prejema podatkov, temelji na odločbi o carinskem dolgu, izdani po dopolnjenih podatkih.

Pri drugih nepopolnih deklaracijah, ki veljajo dalj časa, npr. pri poenostavljeni deklaraciji in deklaraciji na podlagi knjigovodskih vpisov, lahko carinski organ samostojno izračuna uvozni dolg, ko dobi potrebne podatke v dopolnilni deklaraciji ali pa v dovoljenju določi, da mora deklarant oz. imetnik dovoljenja sam obračunati carinski dolg na podlagi nepopolne deklaracije oz. vpisov v knjigovodstvo ter določiti rok plačila.

4.2.2.3. Druge carinske deklaracije

Za carinske deklaracije, narejene s pomočjo tehničnih pripomočkov za elektronsko izmenjavo podatkov, ali ustne, se smiselno uporabljajo zgornje določbe o načinu izpolnjevanja, prevzemu in sprejemu, spremembi podatkov, umiku, preverjanju, pregledu blaga in drugih ukrepov, ukrepov za naknadno ugotavljanje istovetnosti blaga ter prepustitvi blaga deklarantu.

4.2.2.4. Ravnanje drugih državnih organov, pravnih in fizičnih oseb ter ravnanje z odvzetim blagom

Državni organi morajo po CZ takoj prijaviti in predložiti vsako carinsko blago, ki se znajde pri njih, če so ga začasno ali dokončno odvzeli in je utemeljen sum, da gre za carinsko blago. Blago se lahko prepusti drugi osebi le ob dovoljenju carinskega organa oz. poravnane carinskemu dolgu. Carinski dolg se od carinskega dolžnika izterja oz. poravnava iz kupnine za prodano blago. Blaga pri tem ni treba prepustiti pod fizični nadzor carinske službe, ampak jo je potrebno le obvestiti, kje se nahaja, o stanju blaga, postopku obravnave blaga idr. Carinsko deklaracijo ali prijavo za carinsko dovoljeno rabo ali uporabo blaga mora vložiti oseba, kateri bo državni organ blago prepustil.

Odvzeto blago se praviloma izroči v prodajo. Prodaja preko javne licitacije se ne opravlja zaradi neekonomičnosti. Izjemoma ga lahko vlada odstopi brezplačno državnim organom in človekoljubnim organizacijam, če ga potrebujejo za opravljanje dejavnosti ali gre za predmete zgodovinske, arheološke, etnografske, kulturne, umetniške ali znanstvene dediščine. Brezplačna prepustitev ne pomeni, da bo blago prepuščeno brez vseh uvoznih in drugih dajatev. Odvzeto blago se obravnava podobno, kot blago v postopku carinskega skladiščenja. Komur se dodeli blago, mora urediti carinski status blaga, carinsko in davčno oprostitev pa uveljavlja le, če je to predpisano, npr. za blago, za katero ni določena carinska dajatev ali ko je mogoče uveljaviti eno od zakonsko predvidenih carinskih oprostitev. Podrobnosti ravnanja z odvzetim blagom ureja potrebna uredba¹⁶⁷.

¹⁶⁷ Uredba o pogojih in načinu prodaje carinskega blaga ter drugem ravnanju s carinskim blagom. Ljubljana : Uradni list RS, št. 47, I. 1999.

4.2.2.5. Naknadno preverjanje deklaracij

Carinski organ lahko po CZ po lastni iniciativi ali na zahtevo deklaranta preveri deklaracijo tudi po prepustitvi blaga, do poteka rokov o hrambi dokumentov v carinskem postopku. Poleg tega lahko, zaradi preverjanja točnosti podatkov v deklaraciji, tudi naknadno preveri komercialne, tehnološke in druge dokumente deklaranta ali druge vključene osebe v prostorih druge osebe, ki posedujejo podatke v poslovne namene. Če naknadno preverjanje ugotovi netočnosti in nepravilnost informacij, carinski organ sprejme potrebne ukrepe.

4.2.3. Predložitev blaga v tranzitnem carinskem postopku

Za vneseno blago v tranzitnem postopku ne veljajo določbe o prevozu blaga do predložitve, razen do prvega carinskega mejnega organa ali po navodilu carinskega organa. Za blago, ki prispe v namembni kraj in mora biti predloženo carinskemu organu, pa se uporabijo določbe o predložitvi blaga. Poenostavitev velja le za blago, ki je že ob vnosu na carinsko območje v tranzitnem postopku, nejasno pa je to pri vnosu po zvezku TIR ali ATA.

5. Carinsko dovoljena raba ali uporaba blaga

Za predloženo carinsko blago je potrebno določiti carinsko dovoljeno rabo ali uporabo blaga. Za to mora poskrbeti oseba, ki poseduje začasno hranjeno blago. Carinski deklarant po CZ, po spremembah CZ pa praviloma oseba, ki je dolžna vložiti zahtevo, lahko zahteva odobritev katerekoli carinsko dovoljene rabe ali uporabe blaga. Pri tem lahko pride do prepovedi in omejitev vnosa in iznosa carinskega blaga iz carinskega območja po posebnih predpisih¹⁶⁸.

5.1. Sprostitev blaga v prost promet – redni uvoz blaga

Z rednim uvozom pridobi po CZ carinsko blago status domačega. Zato mora carinski deklarant izvesti formalnosti glede uvoza blaga, carinski dolžnik pa plačati uvozne dajatve in izpolniti druge ukrepe trgovinske politike. Uvoženo blago izgubi status domačega ob plačilu carine za to blago, ob povrnitvi ali odpustitvi plačila carinskega dolga v okviru postopka uvoza blaga za proizvodnjo za izvoz, če blago uvoznik zavrne, ker je bilo v času sprejema deklaracije poškodovano oz. ne ustreza pogodbi ali v drugih primerih, v katerih je povrnitev uvoznih dajatev ali odpustitev carinskega dolga pogojena z izvozom oz. ponovnim izvozom blaga oz. z odobritvijo kake druge carinsko dovoljene rabe ali uporabe blaga. Uvoženo blago izgubi status domačega tudi z umikom uvozne deklaracije po prepustitvi blaga.

Čeprav blago z uvozom postane domače, postane ponovno carinsko in se nad njim ponovno vzpostavi carinski nadzor v prej naštetih primerih, ko je plačana predpisana carina, ko jo carinski organ plačniku povrne, carinski dolg odpusti ali ko je deklaracija umaknjena. Ponovna vzpostavitev statusa carinskega blaga je v bistvu vrnitev v prejšnje stanje, zato se prvotni uvoz blaga obravnava, kot da ga ni bilo in roki, katerih tek je bil ustavljen, tečejo naprej. Pri tem se zaradi izjemnih okoliščin odpustijo, oz. povrnejo carinske dajatve, trenutek za tek carinskih rokov pa je leto sprejema carinske deklaracije oz. prijava za carinsko dovoljeno rabo ali uporabo, na podlagi katere ponovno preneha carinski nadzor nad blagom.

¹⁶⁸ Zakon o veterinarstvu (Ljubljana : Uradni list RS, št. 33, I. 2001), Zakon o zdravstvenem varstvu rastlin (Ljubljana : Uradni list RS, št. 45, I. 2001), Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (Ljubljana : Uradni list RS, št. 21, I. 1995) idr. predpisi.

5.1.1. Znižanje carinske stopnje

Na zahtevo deklaranta se lahko po CZ uporabi nižja carinska stopnja, če je blago, ki se uvaža, zavezano plačilu carin. Stopnja se zniža po dnevu sprejema deklaracije za uvoz blaga, a pred prepustitvijo blaga. To ne velja, če hitrejša prepustnost blaga ni bila mogoča zaradi razlogov na strani deklaranta. Carinski organ lahko po tem, ko je to v korist carinskega deklaranta, odstopi od načela, da mora za izvedbo zahtevanega carinskega postopka uporabiti predpise, ki so veljali na dan sprejema carinske deklaracije. Za določitev carinskega dolga lahko uporabi nižjo carinsko stopnjo za blago s preferencialnim poreklom, ki se uvaža iz določene države. Za uporabo tega načela je pomemben trenutek prepustitve, ne pa prevzema in odstranitve blaga. Po ZUP je mogoče zahtevek vložiti pisno ali ustno na zapisnik.

5.1.1.1. Oprema, reprodukcijski material in drugo blago, za katero so predpisane znižane carinske stopnje in carinski kontingenti

Za redni uvoz blaga, ki se v Sloveniji ne proizvaja ali se ne proizvaja v zadostni količini, se lahko določijo letni carinski kontingenti¹⁶⁹, za katere se pri uvozu uporablja znižana carinska stopnja ali stopnja prosto. Določijo se največ v obsegu, ki predstavlja količinsko razliko med domačo proizvodnjo in predvideno porabo. Znižana stopnja se lahko določi pri blagu, ki se uporabi v nadaljnji proizvodnji, do 70 % carinske stopnje iz carinske tarife, ki je bila v uporabi pred ZCT, stopnjo prosto pa pri blagu, ki se uporablja kot oprema ali investicija.

Po navedenih uredbah¹⁷⁰ so določene znižane carinske stopnje ali stopnje prosto pri uvozu blaga. Uvoznik oz. uporabnik blaga mora pred carinjenjem natančno pregledati uvrščanje in carinsko stopnjo ter seznam blaga z znižanimi carinskimi stopnjami ali stopnjo prosto:

- Uvoz novih cestnih vozil in uvoz blaga; carinski kontingent je določen s 50 – odstotnim znižanjem od carinske stopnje za blago iz oznak 8701-8705, 8711, 8716. Carinski kontingent lahko po navodilu¹⁷¹ koristijo pravne osebe s sedežem v Sloveniji, ki so pogodbeni predstavniki proizvajalca posamezne blagovne znamke cestnih vozil. Če se po mednarodnem sporazumu za blago uporablja preferencialna carinska stopnja, se za 50 % zniža stopnja uporabe na podlagi preferencialnih carinskih stopenj.
- Uvoz blaga za izgradnjo avtocest; carinski kontingenti so določeni v neomejeni višini z uporabo carinske stopnje prosto za blago, ki se uvaža in rabi neposredno za izgradnjo avtoceste v skladu s sprejetim nacionalnim programom ter se na gradbiščih tudi dejansko uporablja oz. vgradi v avtocesto ali v celoti uporabi pri njeni gradnji, in za blago, ki se uvaža ter rabi izključno na gradbišču avtoceste, ki je navedeno v soglasju oz. na drugem gradbišču odseka avtoceste s soglasjem carinskega organa.
- Uvoz drugega blaga v okviru seznama iz priloge 4. k uredbi; določeni so carinski kontingenti v neomejeni višini z uporabo znižane carinske stopnje, od tarifne številke 0208 90 do 961100000. Za vse naštetu blago se lahko uporabi 50 – odstotnim znižanje carine v okviru carinskih kontingentov.

¹⁶⁹ Uredba o avtonomnem ukrepu določitve carinskega kontingenta pri uvozu določenega blaga. Ljubljana : Uradni list RS, št. 107, I. 2001.

¹⁷⁰ Uredba o določitvi režima izvoza in uvoza določenega blaga (Ljubljana : Uradni list RS, št. 111, I. 2001), Uredba o določitvi preferencialnih carinskih stopenj za uvoz določenega blaga po poreklu iz določenih držav v razvoju (Ljubljana : Uradni list RS, št. 4, I. 2001), Uredba o ukrepu znižanja ali ukinitve carinskih stopenj za določeno blago (Ljubljana : Uradni list RS, št. 108, I. 2001), Uredba o avtonomnem ukrepu ukinitve carinske stopnje in posebne dajatve v okviru carinskega kontingenta (Ljubljana : Uradni list RS, št. 72, I. 2001), Uredba o določitvi obsega kontingentov za uvoz blaga v letu 2002 (Ljubljana : Uradni list RS, št. 99, I. 2001), Uredba o načinu, rokih in pogojih razdelitve kontingentov za uvoz blaga (Ljubljana : Uradni list RS, št. 15, I. 1993).

¹⁷¹ Navodilo o postopku za uveljavljanje pravice uvoza cestnih vozil po znižani carinski stopnji v letu 2001. Ljubljana : Uradni list RS, št. 49, I. 2001.

- Uvoz blaga za izvajanje del oz. dobave blaga v skladu z mednarodnim razpisom za blago iz priloge 5. k uredbi; carinski kontingenti so določeni v neomejeni višini z uporabo carinske stopnje prosto, za blago, ki se uvaža, se uporabi neposredno za izvajanje del oz. dobave blaga v skladu z mednarodnim razpisom in se financira iz sredstev kreditov mednarodnih finančnih organizacij ter če je s kreditno pogodbo z mednarodno finančno organizacijo dogovorjeno, da se iz kredita ne sme kriti stroškov plačila uvoznih dajatev.
- Uvoz blaga za uvedbo sprejetih nacionalnih obrambnih programov; carinski kontingenti so določeni za uporabo carinske stopnje prosto za določeno blago, ki se uvaža v določenem letu za potrebe izvedbe sprejetih nacionalnih obrambnih programov.
- Uvoz ostalega blaga; carinski kontingenti so določeni za uporabo stopnje prosto v določeni količini za uvoz določenih vrst pšenice in belega sladkorja ter kontingentov za uvoz blaga iz rafiniranega bakra in palic.

Pri uvozu se za vsa motorna vozila plača carina in DDV. Različne stopnje carine so določene glede na nova osebna motorna vozila oseb s tremi ali več mladoletnimi otroki, invalide, državljane Slovenije na delu v tujini, rabljena vozila, motorna kolesa, mopede, kolesa in podobna vozila s pomožnim motorjem ter terenska vozila, nova cestna vozila.

Slovenski državljani lahko neposredno iz tujine uvažajo nova ali rabljena motorna vozila. Tujci, ki tu začasno bivajo več kot 2 leti, smejo vozilo začasno uvoziti s plačilom carine in davka ter ga prodati v Sloveniji, prav tako invalide osebe, ki lahko uvažajo nove osebne avtomobile brez plačila carine pod določenimi pogoji. Tudi ZZP določa, da lahko fizične osebe uvažajo predmete za svoje gospodinjstvo, vozila in živali v količinah, ki niso namenjene proizvodnji, torej lahko uvozijo le rezervne dele.

Po navedenih odredbah¹⁷² so določene tehnične zahteve za cestna motorna vozila in priklopnike v Sloveniji. Ugotavljanje ustreznosti oz. homologacija se opravi pred uvozom ali začasnim uvozom vozila oz. pred prodajo vozila, ki je izdelano oz. dodelano v Sloveniji. Postopek ni potreben za vozila za potrebe določenih tujih predstavnikov in povezanih oseb, državljanov Slovenije, ki se za stalno vračajo s sezonskega dela ali bivanja v tujini, tujcev, ki dobijo pribežališče ali dovoljenje za stalno naselitev v Sloveniji, ter za vozila, ki se uvažajo po sklepu o dedovanju, nad 30 let stara vozila, začasno uvožena za razne organizacijske prireditve do 30 dni, prirejena športna vozila, vozila za opravljanje dela humanitarnih organizacij, vozila, ki so bila v Sloveniji že registrirana nad 30 dni, ter določena bojna vozila. Pri uvozu poškodovanih vozil poškodbe ne smejo biti večje od dovoljenega.

5.1.2. Skupna carinska stopnja

Skupna carinska stopnja za vse blago v eni pošiljki se po CZ lahko uporabi v primeru uvoza večje količine raznovrstnega blaga, deklarirane kot ena pošiljka. Na zahtevo deklaranta o tem odloči carinski organ, glede na to, ali bi izpolnjevanje deklaracije s carino po vsaki tarifni številki povzročilo delo in stroške nesorazmerno z obračunano carino. Carina se obračuna za celotno pošiljko na podlagi razvrstitev v tarifno številko tistega blaga, katerega carinska stopnja je najvišja. S tem se lahko carinski dolg določi drugače, kot določa ZCT.

Carinski deklarant je lahko pri tem zainteresiran, da zaradi majhne razlike med posameznimi carinskimi stopnjami plača višjo carino za čim prejšnjo uporabo blaga. To je predvideno le za carino in ne tudi za druge uvozne dajatve, ki se obračunajo pri uvozu. Pri preferencialnem

¹⁷² Odredba o homologaciji vozil (Ljubljana : Uradni list RS, št. 33, l. 1998), Odredba o prepovedi prodaje in uvoza vozil brez katalizatorja (Ljubljana : Uradni list RS, št. 27, l. 1994).

blagu v pošiljki se lahko v interesu deklaranta dovoli tudi obratno ravnanje. Po spremembah CZ pa bo določilo veljalo za vse uvozne dajatve in ne le za carino.

5.1.3. Enotna carinska stopnja

Po CZ se lahko uporabi enotna carinska stopnja 15 % oz. po spremembah CZ stopnja 10 % od carinske vrednosti blaga za:

- Nekomercialno blago, ki ga ena fizična oseba pošilja po pošti drugi fizični osebi.
- Blago, ki ga potnik prinese s seboj, a le, če ni komercialne narave in vrednost pošiljke ali blaga ne presega predpisane, ki je po UICZ 200.000 SIT.

Določilo ne velja za blago, za katero je po ZCT carinska stopnja prosto in tisto, ki je oproščeno plačila carine, ter po UICZ za trošarinske izdelke in parfume.

5.1.4. Oprostitev plačila carine

Blago je lahko po CZ uvoženo in oproščeno carine ali se carinska stopnja zniža zaradi namena uvoza. Blago ostane pod carinskim nadzorom; ta preneha ob izpolnjevanju pogojev oz. poteku rokov za oprostitev plačila carine ali za znižanje carinskih stopenj. Nadzor preneha tudi, ko je blago izvoženo ali uničeno ali se zaradi uporabe, neskladne z namenom, odobrenim za carinsko oprostitev ali olajšavo, carina naknadno obračuna in plača. Pri tem se lahko zahteva instrument zavarovanja, pravice in obveznosti pa se lahko prenesejo na drugo osebo.

Povračilo ali odpust carinskega dolga za dele, vgrajene v osebna vozila v jamstvenem roku je možno za podjetja, ki zastopajo in uvačajo za nekega tujega proizvajalca, in so po pogodbi dolžna v tem roku sprejeti v popravilo vozila blagovne znamke, ki jo zastopajo v Sloveniji za uvožena vozila. Servisne delavnice oskrbujejo z nadomestnim materialom, uvoženim s plačanimi uvoznimi dajatvami, iz carinskega skladišča tipa D, imetnik katerega je zastopnik blagovne znamke. Zastopnik vloži zahtevek za povračilo uvoznih dajatev za stvari, ki so bile porabljene zaradi izpolnjevanja jamstvenih obveznosti, ne glede, ali so uvozili vozilo sami ali po drugi osebi. Plačana carina se lahko povrne ali obračunani dolg za uvoženo blago odpusti, če uvoznik prevzemnik blago pod določenimi pogoji zavrne, ali drugo. Neuporabni deli se predložijo v uničenje pod carinskim nadzorom.

Plačana carina se lahko povrne ali odpusti obračunani dolg za uvoženo blago pa odpusti, če:

- Uvoznik prevzemnik blago zavrne, ker je bilo ob sprejemu deklaracije ali pred prepustitvijo blaga poškodovano ali ni ustrezalo pogodbi, po kateri je bilo uvoženo.
- Se blago po prepustitvi deklarantu ni uporabljalo oz. rabilo, razen ko je bilo to potrebno za ugotovitev njegove poškodovanosti oz. neskladnosti.
- Se zavrnjeno blago izvozi iz Slovenije, uniči pod carinskim nadzorom ali vnese v prosto carinsko cono ali carinsko skladišče zaradi ponovnega izvoza.

Za nadomestne dele, ki se vgradijo v uvožena vozila v jamstvenem roku, se carinski dolg ne more odpustiti oz. plačane uvozne dajatve ne vrniti, ker se šteje, da je blago v času sprejema uvozne deklaracije ustrezalo uvozni pogodbi in ni bilo poškodovano.

5.1.4.1. Oprostitev obračuna in plačila davka

Pojem embalaže, za katero je mogoče po ZDDV uveljaviti davčno oprostitev pri ponovnem uvozu, je povzet iz carinske zakonodaje, po kateri je mogoče začasno uvažati zabojnike, škatle, sode in podobno embalažo, ki se uporablja v enaki obliki, v kateri je uvožena. Glede

cisterne, ki ščiti plin ali tekočino pred razlitjem ali eksplozijo, je potrebno vedeti, za kakšno vrsto cisterne gre. Pri njej gre lahko za embalažo ali za prevozno sredstvo, za katero veljajo posebna pravila začasnega uvoza.

Vprašanje je, ali je potrebno za začasno uvoženo embalažo, za katero so bile dajatve z začasnim uvozom za 3 leta že plačane v celoti, pri ponovnem začasnem uvozu istega blaga ponovno prirediti s plačevanjem dajatev. Pri tem je potrebno natančno vedeti, za kakšno embalažo gre, v okviru kakšnega postopka se ponovno pošilja v tujino na polnjenje in ali so izpolnjeni vsi pogoji za začasni uvoz po carinskih predpisih. V splošnem velja, da se za vsako začasno uvoženo blago carinske dajatve plačujejo toliko časa, dokler niso plačane v celoti.

Če se začasni uvoz zaključi s ponovnim izvozom začasnega uvoženega blaga in se kasneje isto ali enakovrstno blago ponovno deklarira za začasni uvoz, gre pravzaprav za novi začasni uvoz in plačevanje carinskih dajatev se začne znova. Ker plačevanje DDV pri uvozu sledi plačevanju uvoznih dajatev, veljajo enake ugotovitve tudi za DDV. Za preprečitev večkratnega plačevanja dajatev za isto blago je pomembno, ali je uporabnik blaga izbral resnično pravi carinski postopek glede na svoje potrebe in okoliščine konkretnega primera.

5.1.5. Uvoz blaga v posebnih primerih

Uvoz blaga v posebnih primerih¹⁷³:

- Orožje in strelivo¹⁷⁴; kdor vnaša orožje in strelivo z dovoljenjem, mu organ mejnega nadzora v dovoljenje vtisne stampiljko, kdor pa nima dovoljenja, se mu to zaseže in ravna po Zakonu o nadzoru državne meje. Pri uvozu določenega orožja se predloži dovoljenje po določeni uredbi¹⁷⁵. Carinski organi ocarinijo orožje kot vsako drugo blago.
- Rastline; uvažajo, izvažajo in prevažajo v tranzitu se lahko le čez določene mejne prehode¹⁷⁶. Fitosanitarno spričevalo je potrdilo o zdravstvenem stanju pošiljke rastlin, ki ga izda organ izvora rastlin, in spremlja določeno pošiljko rastlin. Če prihajajo iz države, ki ni država izvora oz. predelave, mora pošiljka imeti fitosanitarno spričevalo za reeksport. Spričevalo ni obvezno pri uvozu vzorcev rastlin za znanstvene in raziskovalne namene. Tranzitne pošiljke, tudi lesa, se ob vstopu v državo ne prijavljajo fitosanitarni inšpekciji, zdravstveni pregled običajno ni obvezen. Če pride zaradi nesreče med prevozom do prekladanja, prevoznik obvesti inšpekcijo; tedaj stroške krije prevoznik.
- Uvoz, tranzit in skladiščenje pošiljk živali, živil, surovin, odpadkov, krme, živalskega semena, jajčnih celic in zarodkov ter drugih predmetov, s katerimi se lahko prenese kužna bolezen¹⁷⁷; dovoljeni so z odločbo veterinarske uprave, razen za tiste, ki so prešle tehnološki postopek, ki zagotavlja, da se s pošiljko ne more prenesti kužna bolezen. Za pošiljko se izda veterinarsko zdravstveno spričevalo.

¹⁷³ Košir Franc: Carinski postopek. Ljubljana : Center Marketing International, 1999, 198 str., s. 143.

¹⁷⁴ Zakonu o orožju. Ljubljana : Uradni list RS, št. 61, l. 2000.

¹⁷⁵ Uredbi o določitvi režima izvoza in uvoza določenega blaga. Ljubljana : Uradni list RS, št. 111, l. 2001.

¹⁷⁶ Zakon o kontroli kakovosti kmetijskih in živilskih proizvodov v zunanjetrgovinskem prometu (Beograd : Uradni list SFRJ, št. 28, l. 1975), Zakon o varstvu rastlin pred boleznimi in škodljivci, ki ogrožajo vso državo (Beograd : Uradni list SFRJ, št. 74, l. 1989), Pravilnik o zdravstveni kontroli pošiljk rastlin pri trgovanju čez državno mejo in na notranjem tržišču (Ljubljana : Uradni list RS; št. 38, l. 1996), Odredba o določitvi mejnih prehodov, preko katerih se lahko uvažajo, izvažajo oz. prevažajo v tranzitu pošiljke rastlin, za katere je obvezen zdravstveni pregled (Ljubljana : Uradni list RS, št. 92, l. 1999) in drugi predpisi.

¹⁷⁷ Odločba o prepovedi uvoza in prevoza določenih pošiljk zaradi preprečitve vnosa slinavke in parkljevke (Ljubljana : Uradni list RS; št. 56, l. 2001), Pravilnik o pogojih in trajanju karantene za uvožene živali, valilna jajca, živalsko seme, jajčne celice in zarodke (Ljubljana : Uradni list RS, št. 55, l. 1999), Pravilnik o uvozu in tranzitu pošiljk živih živali, živil, surovin, odpadkov, krme, živalskega semena, jajčnih celic in zarodkov ter drugih predmetov, s katerimi se lahko prenese kužna bolezen (Ljubljana : Uradni list RS, št. 38, l. 2001) in drugi predpisi.

- Uvoz živil in predmetov splošne rabe; mednje se štejejo živila, kozmetični izdelki, sredstva za osebno higieno, pribor za kajenje in otroške igrače. Brez zdravniškega (sanitarnega) pregleda se ta ne morejo naročati.
- Uvoz nevarnih snovi¹⁷⁸; za prevoz eksplozivnih snovi je potrebno dovoljenje ministrstva za notranje zadeve, za strupe in mamila ministrstva za zdravstvo, za radioaktivne snovi pa ministrstva za notranje zadeve in za zdravstvo.
- Uvoz meril¹⁷⁹; merila se lahko uvažajo s potrdilom urada za standardizacijo in meroslovje.
- Uvoz radijskih postaj¹⁸⁰; domače fizične osebe, ki uvažajo radijske postaje, jih morajo ob prehodu prijaviti organu za notranje zadeve in carinskim organom ter priložiti dovoljenje sveta za telekomunikacije.
- Prevoz umrlih preko državne meje¹⁸¹; prevoz umrlih iz tujine v Slovenijo je dovoljen na podlagi dovoljenja ministrstva za zdravstvo in ministrstva za notranje zadeve, razen v določenih primerih. Po sporazumu¹⁸² so se države ES dogovorile za določen postopek prevoza trupel, razen za mednarodni prevoz pepela.
- Prevoz delov človeškega telesa¹⁸³; zdravstvene organizacije smejo prenesti iz tujine ali odnesti iz države dele človeškega telesa, po določenih pogojih.
- Uvoz, izvoz in tranzit samoniklih gliv¹⁸⁴; samonikla gliva je vsaka v naravi rastoča negojena gliva, sestavljena iz podgobja in gobe. Iz Slovenije je običajno prepovedan iznos svežih ali predelanih gob, razen kupljenih v Sloveniji. Tranzit svežih ali predelanih gob preko Slovenije je dovoljen le s potrdilom carinskega organa ob vstopu v Slovenijo.
- Uvoz, izvoz in tranzit odpadkov¹⁸⁵; nevarni odpadki so odpadki oranžnega in rdečega seznama, drugi odpadki so odpadki zelenega seznama s šifro Y po baselski konvenciji¹⁸⁶. Izvoznik nevarnih odpadkov mora pridobiti soglasje ministrstva za varstvo okolja. Uvoz in tranzit nevarnih odpadkov za postopke odstranjevanja brez dovoljenja sta prepovedana.

5.1.6. Uvoz blaga v poštnem prometu

Poštna pošiljka¹⁸⁷ je lahko do določene skupne vrednosti oproščena carine. Pri tem sta pomembna poreklo blaga in višina carinskega dolga. V poštnem prometu poznamo pisemske pošiljke v zaprtih vrečah in ovojih, pošiljke EMS in druge. Nadzor opravlja carinska pošta.

S pošiljko, ki jo naslovnik zavrne, pošiljatelj pa se ji odpove, ravna carinski organ po postopku o ponovnem izvozu, uničenju, prepustitvi oz. prodaji ali brezplačnem odstopu odvzetega blaga. Če se pošiljatelj pošiljki ni odrekel, a se zanjo v 30 dneh ne začne carinski postopek, jo carinska pošta preko izmenične pošte vrne. Če po že opravljenem carinskem postopku pošiljke prejemniku ni možno vročiti, jo naslovna pošta vrne pristojni carinski pošti v ponovni nadzor. Če se pri tem ugotovi, da je vsebina nesprejemljiva, se jo preko izmenične pošte vrne v tujino. Če pošiljka vsebuje blago, za katero so pri uvozu predpisani posebni pogoji, carinska pošta obvesti ustreznega organa za pregled in ožigovanje pred začetkom carinskega postopka. Če se pri pregledu ugotovi, da je vsebina pošiljke pokvarjena,

¹⁷⁸ Zakon o prevozu nevarnega blaga. Ljubljana : Uradni list RS, št. 79, I. 1999.

¹⁷⁹ Zakon o meroslovju. Ljubljana : Uradni list RS, št. 22, I. 2000.

¹⁸⁰ Zakon o telekomunikacijah. Ljubljana : Uradni list RS, št. 30, I. 2001.

¹⁸¹ Zakon o naležljivih boleznih (Ljubljana : Uradni list RS, št. 69, I. 1995), Pravilnik o prevozu, pokopu in izkopu posmrtnih ostankov (Ljubljana : Uradni list RS, št. 70, I. 1997).

¹⁸² Zakon o ratifikaciji Sporazuma o prevozu trupel. Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 18, I. 1998.

¹⁸³ Zakon o odvzemu in presaditvi delov človeškega telesa zaradi zdravljenja. Ljubljana : Uradni list RS; št. 12, I. 2000.

¹⁸⁴ Uredba o varstvu samoniklih gliv. Ljubljana : Uradni list RS, št. 57, I. 1998.

¹⁸⁵ Odredba o izvozu, uvozu in tranzitu odpadkov. Ljubljana : Uradni list RS, št. 39, I. 1996.

¹⁸⁶ Zakon o ratifikaciji Baselske konvencije o nadzoru prehoda nevarnih odpadkov preko meja in njihovega odstranjevanja. Ljubljana : Uradni list RS-MP, št. 15, I. 1993.

¹⁸⁷ Zakon o poštnih storitvah. Ljubljana : Uradni list RS, št. 35, 1997.

poškodovana, uničena ali je postala neuporabna, se sestavi zapisnik, s pošiljko pa se ravna po postopku o ponovnem izvozu, uničenju ali prepustitvi blaga carinskemu organu. Pri izvozu poštne pošiljke je predlagatelj in hkrati carinski zavezanec pošiljatelj.

5.1.7. Ponovni uvoz začasno izvoženega domačega blaga po sistemu ATA

UICZ ureja postopek ponovnega uvoza tistega domačega blaga, ki je izvoženo z zvezkom ATA. Pri tem pa ne gre za klasičen uvoz blaga, ampak za ponovni uvoz domačega blaga, ki je bilo pred tem izvoženo iz carinskega območja in je nato po zvezku ATA ob ponovnem uvozu blaga sproščeno v prost promet brez plačila uvoznih dajatev.

Leta 1963 je bila uveljavljena bruseljska konvencija o zvezkih ATA¹⁸⁸, v kateri so poenostavili postopke z uvedbo mednarodnega dogovorjenega dokumenta z enotnim urejenim sistemom jamstev v primeru izgube blaga¹⁸⁹. Druga, carigrajska konvencija ATA¹⁹⁰, je bila leta 1990 sprejeta zaradi raznovrstnosti mednarodnih carinskih konvencij o začasnem uvozu/izvozu, z namenom da bi enotna določba bistveno koristila mednarodni menjavi, poenostavitvi in usklajenosti carinskih postopkov. Standardizirani model dokumentov za začasni uvoz/izvoz z mednarodnim jamstvom prispeva k olajšanju postopka začasnega uvoza/izvoza, ko se zahtevata carinska listina in jamstvo. Dokumenti so zvezki ATA, ki se uporabljajo za začasni uvoz blaga brez prevoznih sredstev, in zvezki CPD, ki se uporabljajo za začasni uvoz prevoznih sredstev.

5.2. Carinski postopki z ekonomskim učinkom

Carinski postopki z ekonomskim učinkom so po CZ carinsko skladiščenje, postopek uvoza zaradi proizvodnje za izvoz, predelava pod carinskim nadzorom, začasni uvoz blaga in začasni izvoz blaga na oplemenitenje. Carinske dajatve se pri teh postopkih ne obračunajo v celoti oz. takoj, preden je blago prepuščeno upravičencu v uporabo.

5.2.1. Dovoljenje za odobritev postopka

Za vsak postopek je potrebno dovoljenje carinskega organa. Praviloma se izda z uradnim zaznamkom na carinski deklaraciji, izjemoma pa z izdajo formalno popolne odločbe po ZUP. Splošni pogoji po CZ za odobritev postopka z ekonomskim učinkom so, da mora prosilec dati vsa jamstva iz UICZ za izvajanje odobrenih postopkov, stroški nadzora carinskega organa pa ne smejo biti neekonomični. Posebni pogoji so določeni za carinske postopke posebej.

5.2.2. Odložni postopki z ekonomskim učinkom

Carinski postopki z ekonomskim učinkom so po CZ tudi odložni postopki, razen začasnega izvoza na oplemenitenje, ki ima le ekonomski učinek in tranzitnega carinskega postopka, ki je le odložni. Domače blago, pridobljeno iz blaga, za katero je začel odložni postopek, v primeru posebnega ekonomskega pomena ne šteje za domače blago. Po odložnih postopkih se lahko iz uvoženega materiala pridobijo nov proizvod. Pri tem je zanje začel isti odložni postopek kot za prvotno blago v času trajanja odložnega postopka in ne postopka z ekonomskim učinkom.

¹⁸⁸ Uredba o ratifikaciji Carinske konvencije o ATA karnetih za začasen uvoz blaga. Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 13, l. 1963.

¹⁸⁹ Stane Mikuž: ATA zvezek. Ljubljana : CMI, 1999, 114 str., s. 4.

¹⁹⁰ Konvencija o začasnem uvozu. Ljubljana : Uradni list RS – MP št. 22, l. 2000.

Odložni postopki z ekonomskim učinkom so tisti postopki, ki imajo hkrati ekonomski učinek. Odložni postopek z ekonomskim učinkom se zaključi le, ko carinski organ dovoli drugo carinsko dovoljeno rabo ali uporabo za deklarirano blago, nadomestno blago ali blago, proizvedeno v času trajanja postopka z ekonomskim učinkom. Konča se tudi z razveljavitvijo dovoljenja; pri tem carinski organ določi rok za vložitev nove deklaracije.

5.2.2.1. Carinsko skladiščenje

To je v CZ prvi odložni postopek z ekonomskim učinkom in je specifičen, saj se dovoljenje veže z ustreznim postopkom, kjer se blago skladišči; pri drugih postopkih tega pogoja ni. Od drugih se razlikuje tudi po tem, da loči dovoljenje za postopek, ki ga lahko dobi ena oseba, in vložitev carinske deklaracije za začetek ali zaključek postopka, kar lahko opravi druga oseba, ki ni nujno v zvezi z imetnikom carinskega skladišča. Po postopku o carinskem skladiščenju se lahko pod carinskim nadzorom v carinskem skladišču skladišči carinsko blago, ne da bi bilo zavezano plačilo carine ali predmet drugih ukrepov trgovinske politike. To velja tudi za domače blago, za katero je po posebnem predpisu določeno, da z začetkom postopka carinskega skladiščenja zanj veljajo ukrepi, kot to terjaja izvoz blaga.

Carinsko blago je lahko v postopku blago, za katero je bil postopek carinskega skladiščenja začel takoj po vnosu na carinsko območje. Posebni predpis določa, da se z začetkom skladiščenja za to blago uporabijo ukrepi, ki so običajni pri uvozu blaga. V ta sklop sodijo tudi proizvodi, pridobljeni v okviru postopka uvoza zaradi izvoza, in se zanje postopek uvoza zaradi izvoza zaključi z začetkom postopka carinskega skladiščenja. Posebni predpisi pri tem so necarinski predpisi, npr. ko je po ZDDV blago izvozno, izneseno iz Slovenije ali vneseno v prosto carinsko cono oz. carinsko skladišče, če je namenjeno izvozu.

Blago se po CZ v carinskem skladišču lahko hrani brez časovne omejitve, izjemoma pa se lahko določi rok, v katerem mora depozitar oz. položnik blaga začeti novo carinsko dovoljeno rabo ali uporabo. Po UICZ pa mora biti blago dejansko izneseno iz carinskega območja v 3 mesecih od dneva začetka postopka carinskega skladiščenja.

Imetnik carinskega skladišča je po CZ oseba, ki ji carinski organ dovoli poslovanje s carinskim skladiščem; imetnik je lahko tudi carinski organ. Položnik je oseba, ki mora na podlagi deklaracije za carinsko skladiščenje začeti postopek carinskega skladiščenja, ali oseba, na katero so prenesene pravice in obveznosti v zvezi s skladiščenim blagom.

Izjemoma se lahko ob ekonomskih razlogih in neogroženosti carinskega nadzora dovoli hramba drugega domačega blaga v prostorih carinskega skladišča, predelava po postopku uvoza zaradi proizvodnje za izvoz in predelava po postopku predelave pod carinskim nadzorom. To blago pri tem ni več predmet postopka carinskega skladiščenja, zahteva pa se lahko evidentiranje blaga. Dejavnosti skladiščenja se lahko nanašajo na domače blago, predelava pa na carinsko blago. Uporaba carinskega skladišča za hrambo domačega blaga se dovoli pri skladiščenju naftnih derivatov, razsutega blaga idr. Tudi blago, ki je predmet predelave, je lahko v carinskem postopku skladiščenja, a ne sme biti v trajni dejavnosti.

Situacije v zvezi z stroški, ki vplivajo na carinsko in davčno osnovo¹⁹¹, so naslednje:

- Če je bilo carinsko blago predmet carinskega skladiščenja, stroški skladiščenja in ohranjanja blaga med skladiščenjem pa niso izkazani ločeno, se ti stroški všttevajo v carinsko in s tem tudi v davčno osnovo.

¹⁹¹ Tokič Suzana: Blago v carinskem skladišču je oproščeno carine in DDV. Davčno-finančna praksa, I (2000), 3, str. 12-14.

- Če je bilo carinsko blago med carinskim skladiščenjem predmet običajnih postopkov in ravnanj, se na zahtevo deklaranta pri določanju višine carinskega dolga upoštevajo carinska vrednost, nabava in količina blaga, kot da ne bi bilo predmet običajnih postopkov in ravnanj. Določanje carinske vrednosti pa po PIZDDV vpliva tudi na davčno osnovo.
- Če je bila za uvoz blaga kot zaključek postopka carinskega skladiščenja odobrena poenostavitve deklariranja na podlagi knjigovodskih vpisov blaga, se pri določanju carinskega dolga upoštevajo tista narava, carinska vrednost in količina blaga, ki so veljale v trenutku začetka postopka carinskega skladiščenja za to blago, carinska stopnja pa na dan sprejema carinske deklaracije za sprostitev v prost promet.

5.2.2.1.1. Tipi carinskih skladišč

Carinsko skladišče je po CZ lahko javno ali zasebno. Stroški skladiščenja so določeni le za tip F, določene posebnosti pa so uvedene še pri tipu D; drugače so predpisi načeloma enotni za vse tipe. Njihove osnovne značilnosti po UICZ so:

- Tip A; je javno, v njem lahko poleg imetnika skladišča hranijo blago tudi drugi položnik. Za vse obveznosti iz vodenja in hrambe je odgovoren imetnik carinskega skladišča, kar je pomembno v primerih nepravilnosti in obračuna carinskega dolga.
- Tip B; je javno, v njem hranijo blago imetnik skladišča in drugi položnik. Odgovornost za poslovanje skladišča nosi imetnik, na položniku pa sta po CZ odgovornost za izpolnjevanje obveznosti, ki izhajajo iz hrambe blaga v postopku carinskega skladiščenja, in obveznost, da dolg ostane pod carinskim nadzorom. Imetnik prenese na položnika eno ali obe zgornji obveznosti. Dokumente hrani in nadzoruje carinski organ, zato imetniku ni treba voditi posebnih evidenc.
- Tip C; je zasebno, v njem je imetnik skladišča tudi položnik blaga in ni nujno lastnik blaga. Odgovoren je za poslovanje, pravilno ravnanje in varovanje skladiščenega blaga.
- Tip D; je zasebno, v njem je imetnik skladišča oz. dovoljenja tudi položnik blaga, ne pa lastnik blaga. Da je ta hkrati lastnik blaga je možno le, če je imetniku skladišča hkrati izdano dovoljenje za uporabo deklariranj na podlagi poslovnih knjigovodskih vpisov za sprostitev blaga v prost promet, torej za zaključek postopka carinskega skladiščenja.
- Tip E; je zasebno, namenjeno skladiščenju carinskega blaga imetnika, a se sme ohraniti v prostorih, ki niso opredeljeni kot carinsko skladišče. Prostor nima statusa carinskega skladišča, skladišči pa se v njem lahko. Za ta namen vodi imetnik ustrezne evidenc.
- Tip F; je javno, imetnik so carinski organi. V njem lahko hrani katerikoli vložnik carinske deklaracije za postopek carinskega skladiščenja. Stroške skladiščenja določi minister za finance. Evidence o blagu vodijo carinski organi. V skladišču ni možno opravljanje nekaterih dejavnosti, kot je predelovanje blaga. Za začetek postopka v tipu F ni možno pridobiti poenostavitve deklariranja ali deklariranja na podlagi knjigovodskih vpisov. Te niso možne niti ob vložitvi carinske deklaracije za zaključek postopka.

5.2.2.1.2. Prosta carinska prodajalna

Prosta carinska prodajalna je po CZ prodajalna, ki lahko potnikom, ki odhajajo iz carinskega območja, prodaja blago brez plačila carine. Za skladiščenje blaga se uporabljajo določbe o postopku carinskega skladiščenja blaga. Prodajne količine so določene v UUPCO. Po UICZ se lahko organizirajo le kot carinsko skladišče tipa D.

Po ZDDV je plačila DDV oproščeno blago, ki je namenjeno oskrbovanju prostih carinskih prodajaln, ne glede na to, ali se prodajalna oskrbuje z domačim ali uvoznim blagom. Prodajalne, ki imajo status proste carinske prodajalne poslujejo tudi na mednarodnih cestnih

prehodih in prodajajo blago tudi potnikom, ki vstopajo v Slovenijo. Davka se oprosti tudi blago, namenjeno prodaji v prodajalni, ne pa tudi prodaji blaga končnim kupcem v prodajalni. Tudi ZTro obravnava vseh prostih carinskih prodajaln enako. Dokler gre za status proste carinske prodajalne, se uveljavljajo ugodnosti v zvezi s plačilom trošarine za trošarinske izdelke. Od trošarinskih izdelkov, ki se prodajajo v njih, se plačujejo trošarine v višini 90 % sicer predpisanih za alkoholne pijače in 60 % za tobačne izdelke ter tobak.

5.2.2.1.3. Postopki in ravnanja z blagom v carinskem skladišču

Carinsko blago je v carinskem skladišču lahko po CZ in prilogi k UICZ predmet običajnih postopkov in ravnanja, ki se opravljajo z namenom, da se blago ohrani, pripravi za trg oz. prodajo. Domače blago, za katero veljajo posebni ukrepi kmetijske politike, ki se običajno uporabljajo pri izvozu blaga, je lahko le predmet postopkov in ravnanj, dovoljenih za to blago. Ohranjanje blaga je lahko tudi izboljšanje izgleda, npr. odstranjevanje poškodovanih delov, priprava za prodajo pa vključuje tudi distribucijo, npr. etiketiranje.

V določenem primeru se lahko carinsko skladiščeno blago začasno odstrani iz carinskega skladišča; v tem času je lahko predmet različnih postopkov in ravnanj po prilogi 27 k UICZ. Ob izdaji dovoljenja za začasno odstranitev je obvezna predložitev instrumenta zavarovanja, razen če carinski organ z njim že razpolaga. Odgovoren za blago ostane imetnik carinskega skladišča, iz katerega se blago iznaša, vse dokler ni vneseno v drugo carinsko skladišče. Za ves prevoz blaga je prav tako odgovoren prvi imetnik.

5.2.2.1.4. Zavarovanje in plačilo carinskih obveznosti

Od imetnika se lahko zahteva predložitev ustreznega instrumenta zavarovanja obveznosti. Zavarovanje mora biti po UICZ tako visoko, da pokrije vse carinske dolgove, ki so ali bi nastali glede na povprečno mesečno višino carinskih dajatev ali ki so ali bi lahko nastali za blago, ki se iz carinskega skladišča sprosti v prost promet. Vrednost mora znašati najmanj 1,5 mio SIT; maksimalna višina ni izrecno določena, zato pri tem velja splošno pravilo za predložitev instrumentov zavarovanja. Carinski organ lahko imetnika oprosti predložitve instrumenta zavarovanja, če je kot reden ukrep določeno zaključarstvo.

Če je pri uvoznem blagu nastal carinski dolg in carinska vrednost temelji na dejansko plačani ceni oz. ceni, ki vključuje stroške skladiščenja in ohranjanja blaga med skladiščenjem, se po CZ ti stroški ne vštejejo v carinsko vrednost blaga, če so prikazani ločeno od dejansko plačane cene. Če je bilo skladiščeno blago predmet raznih običajnih postopkov in ravnanj, se na zahtevo pri določanju carinskega dolga lahko upoštevajo narava blaga, carinska vrednost in količina blaga, kot da ne bi bilo pred tem predmet navedenih običajnih postopkov in ravnanj.

Za uvozno blago, ki bi se uvozilo na podlagi knjigovodskih vpisov blaga, se upoštevajo tista narava, carinska vrednost in količina blaga, ki so veljale ob začetku postopka carinskega skladiščenja za blago. To se uporabi, če so bile podlage za carinski dolg določene ob času, ko je bil za blago začet postopek carinskega skladiščenja, razen če deklarant zahteva uporabo podlag, ob upoštevanju carinskega dolga. Deklarant ne more neposredno vplivati na carinsko stopnjo, razen če je bila narava blaga z običajnim postopkom in ravnanjem spremenjena toliko, da sta se spremenili uvrstitev blaga v nomenklaturu carinske tarife in stopnja.

V carinskem skladišču tipa D se posamezne podlage za določitev carinskega dolga določijo ali priznajo že z začetkom postopka carinskega skladiščenja. Priznanje podlag je uporabno tedaj, ko carinski organ prizna prijavljene podatke, ne da bi preverjal vsebino.

Stroški skladiščenja v carinskem skladišču, katerega imetnik je carinski organ, se obračunajo s tarifo stroškov skladiščenja blaga v carinskem skladišču. V praksi se skladišča tipa F niso oblikovala, zato tega cenika ni. Stroški skladiščenja v carinskem skladišču drugih imetnikov pa se določijo po pogodbi med imetnikom skladišča in položnikom blaga.

5.2.2.1.5. Obračun in plačilo davka za blago v carinskem skladišču in prosti carinski coni

V carinskem skladišču in prosti carinski coni je pravica do odbitka vstopnega davka odvisna od statusa osebe, ki tam opravlja dejavnost. Če je imetnik carinskega skladišča davčni zavezanec za DDV in uporablja blago in storitve, od katerih mu je bil zaračunan DDV, lahko uveljavlja pravico do odbitka vstopnega DDV za opravljanje obdavčljive dejavnosti oz. za opravljanje storitev v zvezi z blagom, ki je v postopku carinskega skladiščenja.

Pri uvozu blaga je sicer potrebno plačati DDV, vendar se ga odloži, če je za blago takoj po vnosu začet postopek skladiščenja ali je vnešeno v cono. Davek se po ZDDV ne plačuje od prometa storitev, povezanih s prometom blaga oz. vnosom v carinsko skladišče ali v prosto carinsko cono, medtem ko je v njem. Storitve v zvezi z vnosom blaga v skladišče ali cono so lahko oproščene DDV, oprostitev pa se ne nanaša na storitve na blagu. Ni pomembno, kdo je plačnik storitve niti kdo lastnik blaga, temveč to, ali je v Sloveniji prišlo do obdavčljivega prometa. Če je do obdavčljivega prometa prišlo, se morata ugotoviti višina zneska in zavezanec za davek, šele po tem se vprašamo o morebitni oprostitvi plačila DDV.

Vnaša se lahko tudi domače blago, namenjeno nadaljnjemu izvozu. Pri tem sam vnos ne predstavlja nujno dogodka, po katerem nastane obveznost plačila DDV; preveriti je potrebno, ali je ob tem prišlo do obdavčljivega prometa. Podobno velja tudi za storitve, ki se opravijo na blagu v carinskem skladišču ali prosti carinski coni. Vnešeno blago se zaradi nameravanega izvoza šteje za izvoženo že z vnosom in izvoznik že tedaj pridobi pravico do upoštevanja tega izvoza kot realizacije, od katere se ne plačuje DDV. Za vsak plačani DDV lahko plačnik davčni zavezanec zahteva odbitek vstopnega davka. Izvoz blaga iz skladišča ali cone v tujino je oproščen plačila DDV.

Ob vnosu blaga na carinsko območje se DDV obravnava kot uvozna dajatev, zato bo plačilo DDV odloženo, dokler bo odloženo tudi plačilo uvoznih dajatev. Obveznost za plačilo bo po carinskih predpisih nastala ob sprejemu uvozne deklaracije in ob obračunu DDV za ta del blaga. Za del blaga, ki bo izvoženo, obveznost za plačilo DDV ne nastane. Doslej »viseča« obveznost za plačilo DDV bo pri tem zaradi izvoza ugasnila.

Drugo je opravljanje storitev na blagu, medtem ko je blago v carinskem skladišču ali prosti carinski coni. Promet storitev, povezan z vnosom blaga v carinsko skladišče ali cono, je oproščen plačila DDV, izvajalec storitev pa ima pravico do odbitka vstopnega DDV. Vendar ta oprostitev ne velja za storitve na blagu in se njihova obdavčljivost obravnava ločeno po pravilih obdavčevanja prometa storitev v Sloveniji. Carinska osnova za blago, ki se iz skladišča ali cone sprošča v prost promet, se določa po carinskih predpisih. Vrednost storitev je odvisna tudi od tipa carinskega skladišča, v katerem leži blago. Za storitve, ki se opravijo

na blagu v skladišču, se po CZ določi carinska vrednost kot za določitev uvoznih dajatev in predstavlja izhodiščno vrednost za določitev davčne osnove za DDV za uvoženo blago.

Ločiti je potrebno vnos carinskega blaga v carinsko skladišče in s tem začetek postopka. Po ZDDV se za blago, za katero je bil začet postopek carinskega skladiščenja, plačilo DDV odloži, dokler se to blago nahaja v postopku. Sprostitev v prosti promet ali uvoza zaradi izvoza omogočita zaključek carinskega skladiščenja. V novi situaciji se ponovno presoja, ali je nastala obveznost za plačilo DDV. Pri uvozu nastane obveznost za plačilo DDV, razen če je mogoče uveljavljati davčno oprostitvev. Pri uvozu zaradi izvoza pa je potrebno ugotoviti, za katero obliko tega postopka gre. Če gre za odložni sistem, se plačilo DDV odloži enako, kot se odlog plačila uvoznih dajatev, če pa gre za sistem povračila uvoznih dajatev, je treba DDV plačati istočasno kot uvozne dajatve.

5.2.2.2. Uvoz blaga za proizvodnjo za izvoz – uvoz zaradi izvoza

To je eden najkompleksnejših carinskih postopkov z ekonomskim učinkom. Postopek uvoza zaradi izvoza omogoča določene carinske ugodnosti z vračilom plačanih carinskih dajatev za uvoz reprodukcijskih materialov ali z odlogom plačila carinskih dajatev za čas predelave blaga in z dokončno odpustitvijo plačila dajatev, če je uvozno blago v nespremenjenem stanju ali je pridobljeno v času predelave. Tudi pri začasnem uvozu blaga na oplemenitenje, ki je v postopku v Sloveniji ostalo v tuji lasti, velja enako kot za odlog plačila dajatev.

Pomen ugodnosti po tem postopku se v prihodnje s splošnim zniževanjem carinskih stopenj močno zmanjšuje, narašča pa pomen postopka v zvezi s plačevanjem DDV in trošarin. Po ZDDV velja za blago, uvoženo po tem postopku, oprostitvev. Ta se nanaša na postopek po sistemu odloga, saj se davek ob uvozu obračuna, kot da bi bila uvozna dajatev.

Po postopku uvoza blaga za proizvodnjo za izvoz se po CZ na carinskem območju uporabi:

- Blago, ki je uvoženo po postopku povračila carine oz. po *drawback* sistemu; pri tem se zanj zahteva povračilo plačanih ali odpustitev plačila uvoznih dajatev, če se to izvozi iz carinskega območja v obliki pridobljenih proizvodov. Uvoženo blago v nespremenjenem stanju in pridobljeni proizvodi se lahko uvozijo. Tako se poleg običajnega postopka uvoza blaga omogoča uvoz blaga na splošni podlagi. Pri tem gre za posebno poenostavitev, ki ne sme biti v nasprotju s predpisi o uvozu blaga. Postopek pride v poštev npr. po proizvodnem procesu pri uvozu ostankov in odpadkov oz. stranskih proizvodov.
- Carinsko blago po sistemu odloga plačila carine; blago, ki je v lasti domače osebe, je namenjeno za ponovni izvoz v obliki pridobljenih proizvodov, ne da bi bilo to blago zavezano plačilu carine in ne da bi se zanj izvajali ukrepi trgovinske politike.
- Začasno uvoženo blago po postopku začasnega izvoza blaga na oplemenitenje; blago ostane v tuji lasti, začasno uvoženo blago pa ni zavezano plačilu carine in drugim ukrepom trgovinske politike, če so pridobljeni proizvodi ali začasno uvoženo blago pravočasno ponovno izvoženi. Pridobljeni proizvodi ali uvoženo blago v nespremenjeni obliki so ob dovoljenju lahko začasno izvoženi po postopku za začetek izvoza blaga na oplemenitenje zaradi oplemenitenja zunaj carinskega območja. Pri tem je postopek uvoza zaradi izvoza začasno prekinjen, dokler se blago nahaja na oplemenitenju v tujini, in se ponovno vzpostavi ob ponovnem uvozu.

Postopek uvoza zaradi izvoza je možno odobriti za blago, ki bo uporabljeno v proizvodnih operacijah. V UICZ je dodana negativna lista vrst blaga, za katere običajno ni možen postopek uvoza zaradi izvoza, npr. gorivo in energetski viri, maziva, oprema, orodje.

Določeni so tudi gospodarski pogoji za vse vrste uvoznega blaga, uporabljivi v postopku izvoza zaradi uvoza, razen za kmetijske proizvode v primerih iz priloge 29 k UICZ zaradi posebnega interesa domače kmetijske proizvodnje za žive živali, olja, masti, žita, drevje idr. Uvozne dajatve na uvoženo blago ali pridobljene proizvode morajo biti plačane najkasneje 30. 7. v letu, po možnosti na podlagi zbirne deklaracije.

5.2.2.2.1. Proizvodne operacije pri uvozu zaradi izvoza

Za blago se po CZ v postopku uvoza blaga za proizvodnjo za izvoz oz. uvoza zaradi izvoza lahko uporabijo naslednje proizvodne operacije:

- Če se uvoženo blago izvozi iz carinskega območja v obliki pridobljenih proizvodov, se zanj lahko zahteva povračilo plačanih ali odpustitev plačanih uvoznih dajatev oz. t. i. sistem povračila carine.
- Če carinsko blago, namenjeno ponovnemu izvozu v obliki predelanih proizvodov, ni zavezano plačilu uvoznih dajatev, se zanj ne izvajajo ukrepi carinske politike, kar je sistem odloga plačila carine.

Povračilo ali odpust plačila carine v okviru postopka uvoza zaradi izvoza po sistemu povračila carine se lahko zahteva za vse blago. To se ne more zahtevati za tisto blago, ki je bilo ob sprejemu uvozne carinske deklaracije predmet kvantitativnih omejitev uvoza ali pa je v okviru carinskih kontingentov predmet preferencialne obravnave ali avtonomnih ukrepov znižanja carinskih dajatev. Po spremembah CZ se tega ne more zahtevati tudi, če je ob sprejemu deklaracije blago kot uvozno predmet kvantitativne omejitve ali kot uvozno predmet preferencialne carinske stopnje v okviru carinskih kvot ali je v okviru ukrepov kmetijske politike za uvozno blago predvidena predložitev uvoznega ali izvoznega dovoljenja ali certifikata ali za pridobljene proizvode določeno izvozno nadomestilo ali izvozna dajatev. Po spremembah CZ povračilo ni možno tudi, če je ob sprejemu izvozne deklaracije za pridobljene proizvode, za te proizvode določeno uvozno, izvozno dovoljenje, izvozno nadomestilo ali izvozna dajatev. Začasen izvoz zaradi oplemenitenja se po CZ ne more šteti za izvoz s povračilom carine oz. odpust dolga, razen če ponovni uvoz ni pravočasen.

Vrnitev oz. odpust plačila carine se lahko zahteva ob dokazilu, da so bili pridobljeni proizvodi proizvedeni iz uvoženega blaga, in sicer po sistemu povračila carine, izvoženi. Zahteva se lahko tudi, če je bil za blago za ponovni izvoz odobren postopek tranzita, carinskega skladiščenja ali začasnega uvoza, uvoza zaradi proizvodnje za izvoz po sistemu odloga plačila carine ali pa je bilo zaradi nadaljnjega izvoza vneseno v prosto carinsko cono, da se blago šteje za carinsko blago. Pridobljeni proizvodi ali uvoženo blago v nespremenjenem stanju se lahko uvozi po začetku carinskega postopka ali vnosu v prosto carinsko cono v določenih primerih; pri tem se šteje, da je carinski dolg enak znesku povrnjenih oz. odpuščenih dajatev.

Sistem odloga plačane carine se odobri, če imetnik dovoljenja izkaže namen, da večino pridobljenega blaga po opravljenih operacijah tudi izvozi. Sistem povračila carine se odobri tudi ob tem pogoju in ob pogojih za povračilo carine. Poleg namena izvoza je potrebno izkazati tudi možnost, da bo večina pridobljenih proizvodov izvožena.

Vračilo plačane carine se lahko zahteva le za enako količino uvoznega materiala, ki je bil dejansko porabljen v primeru izvoženih pridobljenih proizvodov, zato je tudi pri tem obračunu pomembna evidenca normativov porabe uvoznega materiala. Metode za določanje količin uvoznega materiala, za katerega se vrnejo plačane dajatve, so v UICZ in so identične tistim pri obračunu po postopku sistema odloga carinskega dolga.

Postopek uvoza zaradi izvoza oz. sistem odloga plačila carine se po CZ uporablja, da so pridobljeni proizvodi lahko oproščeni plačila izvoznih dajatev za enake proizvode iz domačega namesto uvoženega blaga. V praksi ne poznamo izvoznih carinskih dajatev, razen po ZTIB, a po tem že od leta 1997 ni predpisanih izvoznih taks.

Pod določenimi pogoji se po CZ lahko pridobljeni proizvodi proizvedejo iz enakovrednega blaga. Pridobljeni proizvodi iz enakovrednega blaga pa se izvozijo iz Slovenije pred uvozom uvoznega blaga. Pri tem se uvozno blago šteje kot enakovredno, enakovredno pa kot uvozno.

5.2.2.2.2. Obračun carinskega dolga

Če za ponovno uvožene proizvode nastane obveznost plačila carinskega dolga, se obračunajo uvozne dajatve za pridobljene proizvode ali nespremenjeno uvozno blago in za proizvode, ponovno uvožene po predelavi izven carinskega območja po postopku začasnega izvoza na oplemenitenje, kot če bi bili pred izvozom po tem uvoženi. Imetnik dovoljenja za postopek uvoza zaradi izvoza po sistemu povračila plačanih dajatev ne more na podlagi začasnega izvoza na oplemenitenje zahtevati povračila ob začetku plačanih dajatev. Povračilo bi lahko zahteval le, če bi blago ostalo v državi izvoza brez ponovnega uvoza.

Pri kombinaciji postopka uvoza zaradi izvoza z začasnim izvozom na oplemenitenje, je treba pri obračunu zajeti carinski dolg, ki nastane zaradi postopka uvoza zaradi izvoza, in carinski dolg zaradi oplemenitenja v tujini. Pri tem sta dela carinskega dolga:

- Uvozni dolg za uvoženi del materiala, ki je bil pridobljen v proizvodnji proizvoda.
- Uvozni dolg v zvezi z oplemenitenjem, ki je bilo opravljeno v tujini; tudi pri tem se upoštevajo le uvoženi material in pridobljeni proizvodi. Za odobritev popolne ali delne oprostitve se izračuna kot t. i. diferencialni carinski dolg. Šteje se, da je začasno izvožen material na oplemenitenje že pred tem uvožen.

Carinski dolg lahko nastane zaradi zaključka carinskega postopka s sprejemom carinske deklaracije ali zaradi kakršnekoli nepravilnosti v zvezi z izvedbo postopka. Pri uvozu je plačilo zamudnih obresti logično, saj se s tem preprečijo morebitne finančne koristi, ki bi jih imetnik dovoljenja imel zaradi kasnejšega plačila uvoznih dajatev, in prepreči zloraba možnosti uvoza zaradi izvoza. V ostalih primerih pa je trenutek nastanka carinskega dolga določen drugače. Če carinski dolg nastane v zvezi s pridobljenim proizvodom ali uvoženim blagom v nespremenjenem stanju, se za zapadle uvozne dajatve obračunajo tudi zamudne obresti. Po UICZ se obračunajo po stopnji za zamudne obresti. Pri tem se obresti obračunajo od 1. dne v mesecu, ki sledi mesecu, v katerem je bil za carinsko blago začet postopek uvoza zaradi izvoza, do zadnjega dne v mesecu nastanka carinskega dolga. Določeno je tudi, v katerem primeru ne nastane obveznost za obračun zamudnih obresti.

Če carinski dolg nastane, se po CZ njegova višina določi po podlagah za določitev uvoznih dajatev, ki so veljale za carinsko blago v času sprejema deklaracije za uvoz zaradi izvoza. Če bi bilo blago lahko v času sprejema deklaracije za uvoz zaradi izvoza predmet preferencialne carinske obravnave v okviru carinskih kvot in plafonov, se tak preferencialni tretma upošteva le, če bi se lahko upošteval za enakovrstno blago v času sprejetja uvozne carinske deklaracije. Obračun carinskega dolga je urejen v UICZ, tudi z določbo o obrazcu za obračun postopka uvoza zaradi izvoza. Pri preferencialni obravnavi mora biti kvota oz. plafon prost tako ob začetku postopka uvoza zaradi izvoza, kot ob zaključku postopka s sprejemom uvozne carinske deklaracije. Metoda količine materiala, ki upošteva uvozno blago, se uporabi, če se

vse vrste uvoznega blaga nahajajo v vsakem pridobljenem proizvodu. Vrednostna metoda se uporabi, če nista možni zgornji metodi.

Po CZ so mogoča odstopanja od osnovnih načel, npr. temeljnega, da se carinski dolg obračuna le glede uvoznega blaga, vrednost, ki je dodana v postopku uvoza zaradi izvoza pa se iz carinske vrednosti izključi. Za pridobljene proizvode se obračuna uvozne dajatve v naslednjih primerih:

- če so uvoženi in uvrščeni v seznam; biti morajo tudi v sorazmerju z izvoženim delom pridobljenih proizvodov, ki niso uvrščeni na ta seznam. Imetnik lahko zahteva, da se dajatve za te proizvode določi način določitve carinskega dolga. Uvozne dajatve se zanje plačajo tudi, če so predmet posebnih kmetijskih ukrepov.
- če je bil zanje začel kateri od odložnih postopkov ali so bili vneseni v prosto carinsko cono; zanje se obračunajo uvozne dajatve za zadevni carinski postopek ali za prosto carinsko cono. Upravičena oseba pa lahko zahteva, da se dajatve obračunajo ali da mora biti ob začetku druge carinsko dovoljene rabe ali uporabe znesek obračunanih uvoznih dajatev enak obračunanemu.
- če bi bil za to blago lahko začel postopek predelave pod carinskim nadzorom; obračunajo se kot za ta postopek.
- če bi bilo lahko uvoženo blago predmet ugodnejše obravnave, se uporabi ugodnejše obravnavanje zaradi posebne uporabe, za katero so namenjeni.
- če je možno po CZ ali mednarodni pogodbi za enako uvoženo blago, se lahko uveljavlja oprostitev plačila carin.

Pri teh odstopanjih se kot izjemno pravilo določa, da se za obračun carinskega dolga upoštevajo elementi, kot so vrednost in carinske stopnje, ki so upoštevani za pridobljene proizvode, ne glede na uvozno blago, uporabljeno v proizvodnji pridobljenega proizvoda. V carinsko vrednost se lahko vključita tudi vrednosti materiala in dela, dodani med postopkom uvoza zaradi izvoza. Ta postopek je za imetnika dovoljenja pogosto ugodnejši, kot za uvozno blago, za katero je bil začel postopek uvoza zaradi izvoza. Ugodnejši je predvsem za proizvode, za katere je v carinski tarifi določena ugodnejša carinska stopnja. To pride v poštev, ko predpisi o carinski tarifi omogočajo ugodnejšo carinsko obravnavo zaradi namena uporabe uvoženega blaga oz. pridobljenih proizvodov ipd.

5.2.2.2.3. Obračun in plačilo davka pri uvozu blaga zaradi izvoza

Davčna obveznost za plačilo DDV ne nastane, dokler je blago v postopku uvoza zaradi izvoza po sistemu odloga, razen po ZDDV zaradi kake nepravilnosti. Ob zaključku postopka uvoza zaradi izvoza po sistemu odloga dajatev je nastanek davčne obveznosti odvisen od carinsko dovoljene rabe ali uporabe, ki se zahteva za to blago; nastala bo le, če se bo postopek zaključil s sprostitevjo v prost promet ali z začasnim uvozom blaga z delno oprostitvijo plačila dajatev. Postopek uvoza zaradi izvoza se lahko zaključi za:

- Uvozno blago v nespremenjenem stanju; pri tem so uvozne dajatve obračunane po podatkih, ki so v začetku postopka veljali za uvozno blago in zamudne obresti.
- Glavne proizvode; pri tem pa se carinske dajatve praviloma obračuna za tisti del uvoznega blaga, ki je bil vdolan oz. pridobljen pri proizvodnji teh glavnih proizvodov. Obračun uvoznega DDV je po metodi obračuna uvoznih dajatev.
- Stranske proizvode, kot so odpadki in ostanki; pri tem se carinski dolg obračuna enako, kot za glavne, lahko pa se, ob določenih pogojih, dajatve obračunajo na celotno vrednost stranskih pridobljenih proizvodov po stopnjah, ki veljajo zanje. Pri slednjem se zamudnih obresti ne obračuna.

Če je imetnik dovoljenja za postopek uvoza zaradi izvoza davčni zavezanec, ni potrebno poleg zahtevka vložiti še zahtevka za povrnitev uvoznega davka; davčni zavezanec je ta davek prikazal v mesečnem obračunu kot enega od vstopnih davkov in ga odbil za določeno davčno obdobje. Če pa gre za davčnega nezavezanca, ta nima pravice do odbitka in se ne more razbremeniti davka, plačanega ob uvozu blaga, vendar pa bi lahko uveljavil davčne oprostitve, če bi se odločil za carinski postopek uvoza zaradi izvoza po sistemu odloga plačila dajatev.

Pri prenosu carinskih dajatev na drugega zavezanca za obračun DDV en imetnik dovoljenja za postopek uvoza zaradi izvoza zaključí postopek s prodajo oz. prodajo uvoznega blaga v nespremenjenem stanju ali pridobljenih proizvodov drugemu imetniku dovoljenja za postopek uvoza zaradi izvoza. Pri uvozu blaga, dokler se blago nahaja v postopku uvoza zaradi izvoza po sistemu odloga plačila dajatev po ZDDV, obveznost za plačilo DDV od uvoza ne nastane. Nastala bo šele, ko bodo pridobljeni proizvodi ali blago v nespremenjenem stanju, sproščeni v prost promet oz. začasno uvoženi z delno oprostitvijo dajatev. Pri prometu uvoznega blaga oz. pridobljenih proizvodov med dvema imetnikoma dovoljenj gre za promet blaga na domačem trgu in se DDV obračuna ob pogojih za obračun DDV od tega prometa.

Blago se po postopku uvoza zaradi izvoza lahko uvozi po stopnji 0 %, ker se davek od uvoza blaga obračunava, kot da bi bil uvozna dajatev. Predpisi glede odloga in načina obračunavanja uvoznih dajatev veljajo tudi za obračun DDV od uvoza blaga. Tako je postopek uvoza zaradi izvoza mogoče dovoliti tudi, če ima zadevno blago carinsko stopnjo 0 %, vendar le ob izpolnjenih gospodarskih pogojih, a tak način odlaganja plačila DDV z vidika podjetja ni vedno najbolj racionalen. V okviru postopka uvoza zaradi izvoza se lahko uvažajo materiali, ki se v Sloveniji ne proizvajajo, se ne proizvajajo v zadostnih količinah ali v ustrezni kvaliteti, čeprav za te materiale ni carine, in se pri tem uveljavlja odlog plačila DDV.

Če so gospodarski pogoji izpolnjeni, se lahko uveljavlja postopek uvoza zaradi izvoza, tudi če je predpisana carinska stopnja za blago prosto. Izpolnjevanje gospodarskih pogojev je potrebno izkazovati v trenutku, ko bo prišlo do prošnje za izdajo predhodnega dovoljenja za postopek uvoza zaradi izvoza, in ne ob vsakokratnem uvozu blaga, razen pri poenostavljenem postopku pridobitve dovoljenja z uradnim zaznamkom na deklaraciji.

5.2.2.3. Predelava pod carinskim nadzorom

Postopek predelave po CZ omogoča uporabo uvoženega blaga na carinskem območju za predelavo, ki spremeni njegovo naravo ali obliko, ne da bi bilo uvoženo blago zavezano plačilu carine ali predmet drugih ukrepov trgovinske politike. Dovoljuje tudi, da se proizvodi, ki so rezultat takšne predelave, sprostijo v prost promet, pri tem pa so ti proizvodi zavezani plačilu carine po stopnji, ki je predpisana za nepredelane proizvode.

Po UICZ se postopek lahko dovoli le za določene postopke. To so predelava v vzorce, v odpadke ali uničenje blaga, denaturiranje, ponovno pridobivanje delov ali komponent, razstavljanje in/ali uničevanje poškodovanih delov, odpravljanje posledic poškodb ter običajni postopki in ravnanja v carinskih skladiščih in prostih conah. Carinski deklarant lahko ob uvozu izbere način določitve carinske vrednosti: po ustreznih podobnih ali enakih proizvodih iz tuje države, po ustrezni prodajni ceni, po ustrezni prodajni ceni enakih ali podobnih proizvodov na domačem trgu ali po carinski vrednosti uvoženega blaga s stroški predelave.

Ukrepi trgovinske politike se za blago po tem postopku ne uporabijo, razen po določenih primerih, če so ukrepi trgovinske politike določeni za uvozno blago in za proizvode, enake predelanim, ter se v prost promet sproščajo uvozni proizvodi v nespremenjenem stanju. Enako velja za vmesne ali predelane proizvode. Poleg tega se trgovinski ukrepi uporabijo le na količino porabljenega uvoženega blaga v proizvodnji predelanih proizvodov.

Za izvajanje postopka veljajo, po CZ, glede rokov za izvedbo in normativov porabe materiala enaka pravila kot za postopek uvoza zaradi izvoza.

5.2.2.3.1. Obračun carinskega dolga

Če nastane carinski dolg glede nespremenjenega uvoženega blaga ali vmesnih proizvodov glede odobrenega postopka predelave pod carinskim nadzorom, se po CZ višina dolga določi na osnovi podlag za določanje uvoznih dajatev, ki so veljale za uvoženo blago v času sprejema deklaracije za začetek postopka. Gre za določitev carinskega dolga, če se proizvodni postopek ne zaključi v skladu z dovoljenjem oz. rezultat niso končni pridobljeni proizvodi.

Če za uvoz določenega blaga veljajo preferencialne carinske stopnje v času, ko je odobren postopek predelave pod carinskim nadzorom in se stopnje uporabijo tudi za proizvode, enake predelanim proizvodom, ki se uporabljajo v prostem prometu, se carina za predelane proizvode določi z upoštevanjem teh preferencialnih stopenj. Če se te stopnje uporabljajo le v okviru carinskih količinskih omejitev, to velja le, če se lahko uporabijo za uvozno blago v času sprejema uvozne deklaracije. Pri tem se količina uvoženega blaga, dejansko uporabljenega v predelavi predlaganega proizvoda, sproščenega izpod carinskega nadzora, upošteva v okviru sprejete carinske količinske omejitve v času sprejema uvozne deklaracije, ne obremenjuje pa carinske količinske omejitve za proizvode, enake predelanim proizvodom. Prvi del se nanaša na primer, ko za uporabo preferencialnih carinskih stopenj ne veljajo količinske omejitve, drugi pa, ko so vezane na carinske kontingente oz. plafove.

Da bi preferencialne carinske stopnje lahko uporabljali za predelane proizvode, mora biti v času začetka postopka predelave pod carinskim nadzorom mogoče uporabiti te stopnje za uvozno blago. Preferencialna stopnja mora biti hkrati predvidena tudi za proizvode, ki so enaki predelanim proizvodom. Določba glede količinskih omejitev se nanaša le na primere porabe preferencialnih carinskih stopenj za predelano blago in primere, ko so količinske omejitve določene za uvozno blago. Količinske omejitve za proizvode, enake predelanim, ne omejujejo uporabe te stopnje za predelane proizvode, saj ta količina ne obremenjuje količinske omejitve za proizvode, enake predelanim. Merodajni trenutek za zmanjšanje količin je zaključek predelave postopka, saj je šele tedaj poznana končna količina.

5.2.2.4. Postopek začasnega uvoza

V postopku začasnega uvoza se po CZ lahko uporabi uvozno blago na carinskem območju s popolno ali delno oprostitvijo plačila carine in brez ukrepov trgovinske politike. Blago se nameni ponovnemu izvozu nespremenjeno, razen zaradi uporabe oz. rabe blaga. Pri tem gre predvsem za uporabo in ne porabo blaga. V UICZ je določen postopek začasnega uvoza prevoznih sredstev in drugega blaga.

Pravila so po UICZ določena glede ukrepov trgovinske politike, npr. kontingentov, dovoljenja in drugega za blago v postopku začasnega uvoza. Pri vnosu blaga na carinsko območje se ukrepi uveljavijo ob začetku postopka začasnega uvoza. Pri izvozu blaga se ukrepi ne

uporabijo, ko se carinsko blago zaradi zaključka postopka začasnega uvoza ponovno izvozi iz carinskega območja. Postopek začasnega uvoza urejata predvsem bruseljska in carigrajska konvencija.

17. PRIMER: ZAČASNI UVOZ KAMIONOV ZA UPORABO PRI GRADNJI AVTOCESTE

Slovensko gradbeno podjetje je pridobilo dovoljenje carinskega organa za začasni uvoz šestih kamionov po poreklu iz ES, po carinski stopnji prosto in ob posebnem pogoju, da se morajo kamioni uporabljati izključno na določenem delu gradnje avtoceste, za kar so bili tudi začasno uvoženi.

Za carinsko zastopanje za navedeni začasni uvoz kamionov je uvoznik pooblastil špediterja, vendar mu ni izročil t. i. potrdila EUR.1 o prometu blaga iz ES, kar je bilo predpisano po določilu čl. 16./I. tč. a. odloka Vlade RS o preferencialnih pravilih¹⁹². Potrdilo EUR.1 je namreč predpogoj za uveljavitev carinske stopnje prosto pri uvozu kamionov, skladno z uredbo o ukrepu znižanja ali ukinitve carinskih stopenj za določeno blago v okviru carinskega kontingenta (Ljubljana: Uradni list RS, št. 72, I. 2001). V postopku začasnega uvoza blaga je špediter med posebnimi okoliščinami primera po čl. 382/VII. tč. b alineja 1 UICZ navedel, da se bodo kamioni uporabljali glede na nacionalni program izgradnje avtocest¹⁹³ izključno na določenem delu gradnje avtoceste v Sloveniji.

Vendar pa je gradbeno podjetje uvožene kamione brez dovoljenja carinskega organa uporabljalo tudi izven določenega gradbišča avtoceste, kar je carinski organ ob naknadnem preverjanju blaga na terenu po čl. 62 CZ v zvezi s čl. 9 tudi ugotovil. Ker na zapisnik carinskega organa o navedeni ugotovitvi ni bilo pripomb, je carinski organ z odločbo ugotovil omenjeno nepravilno uporabo začasno uvoženega blaga ter odmeril uvozne carinske dajatve, pri čemer carinski organ ni uporabil preferencialne stopnje (prosto), temveč konvencionalno carinsko stopnjo (15 %) po nomenklaturi carinske tarife. Tako je določil carinski organ iz razloga, ker ob začasnem uvozu blaga ni bilo predloženo uvodoma navedeno potrdilo o prometu blaga iz ES EUR.1. S carinskim dolgom sta bila kot carinska dolžnika po čl. 143/III. CZ obremenjena gradbeno podjetje kot uvoznik in špediter kot carinski deklarant, ki je v postopku uvoza nastopal tudi kot carinski garant po čl. 157 a CZ, torej kot solidarni dolžnik po čl. 150 CZ.

Zoper carinsko odločbo se je uvoznik pravočasno pritožil, špediter pa je pritožbo zamudil, tako da je moral naloženi carinski dolg v postavljenem roku poravnati. Pritožba uvoznika pa je bila z odločbo carinskega organa druge stopnje zavrnjena kot neutemeljena, ker ne v postopku na prvi stopnji ne v pritožbi ni predložil spornega potrdila EUR.1. Zoper dokončno carinsko odločbo je uvoznik sprožil upravni spor, v katerem je navedeno potrdilo, na katerega se je v tožbi skliceval, sicer priložil, vendar je upravno sodišče, skladno s čl. 14/III. Zakona o upravnem sporu, štelo to kot neupoštevno pravno novost, ki bi morala biti uporabljena že v upravnem carinskem postopku. Zato je bila tožba kot neutemeljena zavrnjena.

V gornjem primeru je prikazan poseben primer preferencialnega začasnega uvoza in omejitev uporabe uvoženega blaga, v okviru namena, za katerega je bilo blago začasno uvoženo.

¹⁹² Odlok o preferencialnih pravilih o poreklu blaga, ki se v letu 1999 uporabljajo za izvajanje uredbe o izvajanju Začasnega sporazuma o trgovini in zadevah v zvezi s trgovino med Republiko Slovenijo na eni strani in Evropsko skupnostjo, Evropsko skupnostjo za premog in jeklo in Evropsko skupnostjo za jedrsko energijo na drugi strani. Ljubljana : Uradni list RS, št. 92, I. 1998.

¹⁹³ Nacionalni program izgradnje avtocest v RS. Ljubljana : Uradni list RS, št. 13, I. 1996.

5.2.2.4.1. Začasni uvoz blaga po sistemu ATA

V Sloveniji je pooblaščen izdajatelj in jamstvenik zvezkov ATA Gospodarska zbornica Slovenije – GZS. Nosilec oz. uporabnik zvezka ATA mora GZS povrniti vse mednarodne carinske dajatve, ki bi jih le-ta morala plačati mednarodnemu garantnemu združenju zaradi nepravilne uporabe zvezka v tujini. GZS mora slovenskemu carinskemu organu poravnati vse dajatve, ki nastanejo zaradi nepravilne uporabe tujih zvezkov v Sloveniji. Plačani znesek GZS refundira od gospodarskega združenja izdajatelja zvezka.

Pri začasno uvoženem blagu po zvezku ATA mora vstopni carinski organ zagotoviti carinski nadzor nad blagom in kontrolo uporabe začasno uvoženega blaga. Če je blago napoteno na območje drugega carinskega organa, vstopni carinski organ pisno obvesti krajevno pristojni carinski organ in mu dostavi fotokopijo vstopnega kupona, da izvede nadzor, če je to potrebno. Carinski prekrški v zvezi s postopki z ekonomskim učinkom, med katere spada tudi začasni uvoz, se v CZ smiselno uporabljajo tudi za uporabo zvezkov ATA. Če izstopni ali namembni carinski organ ugotovi rabo ali uporabo blaga v nasprotju s predpisi za popolno oprostitev plačila carine, mora začeti postopek za plačilo carinskega dolga po CZ.

Postopek po zvezku ATA se lahko uporablja za začasno uvoženo/izvoženo blago, če:

- Bo ponovno izvoženo/uvoženo v isti obliki.
- Bo ostalo v lasti osebe s stalnim bivališčem izven države začasnega uvoza.
- Ga začasno uvaža oseba s stalnim bivališčem izven države začasnega uvoza.
- Ga bo uporabljala oz. nadzorovala uporabo le oseba, ki obišče ozemlje začasnega uvoza.

Postopek postopek po zvezku ATA se ne more uporabiti za:

- Opremo, ki se uporablja za industrijsko proizvodnjo ali pakiranje blaga.
- Opremo za izkoriščanje naravnih bogastev, gradnjo, popravilo in vzdrževanje zgradb ali izkop zemlje.
- Opremo, ki bo služila za notranji prevoz blaga.
- Blago, ki se uvaža zaradi oplemenitenja, predelave, dodelave in popravila.
- Blago, ki se uvaža na razstave, organizirane za zasebne namene v trgovinah ali poslovnih prostorih, predvidenih za prodajo tujega blaga.
- Ostale primere po posameznih konvencijah.

5.2.2.4.2. Oprostitev plačila carine

Popolna oprostitev plačila carine pri začasnem uvozu se po CZ lahko odobri za različne primere. Blago, ki je pri tem oproščeno carine, je po ZDDV oproščeno tudi DDV. Primeri so navedeni v UICZ in temeljijo na multilateralnih mednarodnih pogodbah¹⁹⁴:

- Poklicna oprema; določena novinarska oprema, kinematografska in vsa druga poklicna oprema za opravljanje poklica ali obrti.
- Razstavno blago ali blago za uporabo na razstavi, sejmu ali podobni prireditvi, ki se po končani prireditvi ponovno izvozi.

¹⁹⁴ Uredba o ratifikaciji Mednarodne konvencije o olajšanju uvoza trgovskih vzorcev in reklamnega materiala (Ljubljana : Uradni list FLRJ-MP, št. 9, l. 1956), Uredba o ratifikaciji Carinske deklaracije o začasnem uvozu strokovne opreme (Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 2, l. 1964), Uredba o ratifikaciji Carinske konvencije o olajšavah pri uvozu blaga za razstave ali uporabo na razstavah, sejmih, kongresih in podobnih prireditvah (Ljubljana : Uradni list SFRJ-MP, št. 9, l. 1965), Uredba o ratifikaciji Carinske konvencije o začasnem uvozu embalaže (Ljubljana : Uradni list FLRJ-MP, št. 10, l. 1962.) in Uredba o ratifikaciji Carinske konvencije o začasnem uvozu komercialnih cestnih vozil (Ljubljana : Uradni list FLRJ-MP, št. 3, l. 1962).

- Pedagoški material in znanstvena oprema¹⁹⁵; gre za material in opremo, začasno uvožena za pouk, strokovno usposabljanje ali znanstveno raziskovanje. Opremo mora za nepridobitni namen začasno uvoziti pooblaščen ustanova.
- Medicinska in kirurška oprema; namenjena zdravstvenim ustanovam, običajno poslana na brezplačno začasno rabo za diagnostične ali terapevtske namene.
- Material za pomoč ob nesrečah; za odpravljanje neposrednih nevarnosti ali posledic nesreč. Dan je lahko le na brezplačno začasno uporabo pooblaščenim službam.
- Embalaža; sem štejejo zabojniki, škatle, sodi ipd. ter embalaža za navijanje, omotavanje ali pritrjevanje blaga. Rok oprostitve je do 6 mesecev.
- Kalupi, matrice, klišeji, slike, modeli, skice in podobni predmeti, instrumenti za merjenje in testiranje ter podobni proizvodi; ostati morajo v lasti osebe s sedežem oz. prebivališčem izven slovenskega carinskega območja. Najmanj 75 % proizvodne uporabe mora biti izvožene s slovenskega carinskega območja.
- Specialno orodje in instrumenti za proizvodnjo blaga, ki bo v celoti izvoženo; ostati morajo v lasti osebe s sedežem v tujini.
- Blago, ki je predmet preizkusov, raziskav ali predstavitev; pri nepridobitnih raziskavah in predstavitev ni uničeno v celoti, ampak se po koncu aktivnosti ponovno izvozi.
- Blago za izvajanje preizkusov, raziskav ali predstavitev; nepridobitno se uporabi za izvajanje preizkušanja.
- Vzorci blaga; blago se po končanih predstavitev ponovno izvozi; prodaja ni dovoljena.
- Nadomestna proizvodna sredstva; instrumenti, naprave in stroji, ki jih dobavitelj ali serviser izroči v brezplačno začasno uporabo za čas do dobave ali popravila podobnega blaga. Po opravljenem popravilu ali dobavi se vrnejo dobavitelju.
- Rabljeno blago za prodajo na dražbi.
- Blago, začasno izvoženo na podlagi pogodbe o prevzemu na poskušanje do 6 mesecev.
- Umetniški, zbirateljski predmeti in starine za razstavljanje in prodajo do 24 mesecev.
- Pošiljanje konfekcijskih izdelkov iz krzna, dragih kamnov, preprog in zlatarskih izdelkov, poslanih na ogled, če njihove posebne karakteristike preprečujejo, da bi bili uvoženi kot vzorci, do 6 tednov.
- Pozitivi kinematografskih filmov, posneti in razviti ter drugi posneti nosilci slike, namenjeni za predvajanje pred komercialno uporabo.
- Filmi, magnetofonski trakovi in žice ter drugi nosilci zvoka ali slike, namenjeni za sinhronizacijo ali kopiranje.
- Filmi, ki prikazujejo naravo ali delovanje tujega predmeta ali opreme, če niso namenjeni javnemu predvajanju za plačilo.
- Nosilci podatkov, poslani brezplačno za uporabo pri avtomatičnem obdelovanju podatkov.
- Predmeti, ki so zaradi svoje vrste in narave neprimerni za kakršne koli namene, razen za oglaševanje določenih proizvodov ali določenih namenov.
- Predmeti za osebno rabo potnikov med potovanjem in predmeti za šport; predmeti potnikov ne smejo služiti v komercialne namene. Športni predmeti so tisti, ki jih potnik lahko uporablja med tekmovanji, prikazovanji ali vadbami.
- Turistični reklamni material.
- Oprema in vsakovrstne žive živali za posebne določene namene; živali morajo biti last osebe s sedežem ali prebivališčem izven Slovenije, oprema v lasti osebe s sedežem v sosednjem obmejnem področju ali pa mora živali za vleko uvažati oseba s sedežem ali prebivališčem v sosednjem obmejnem področju zaradi opravljanja del na zemljišču v Sloveniji. Obmejno območje je v zračni liniji do 15 km od državne meje.

¹⁹⁵ Ukaz o ratifikaciji Sporazuma o uvozu predmetov prosvetnega, znanstvenega in kulturnega značaja. Ljubljana : Prezidij LS FLRJ, št. 18, l. 1952.

- Razvedrilni material za pomorščake; material za opravljanje kulturnih, izobraževalnih, rekreacijskih, verskih ali športnih aktivnosti pomorščakov in je razložen z ladje začasno uporabo posadke na kopnem ali začasno uvožen zaradi uporabe v pooblaščenih ustanovi.
- Oprema, ki se uporablja pod nadzorom in odgovornostjo upravnih organov za gradnjo, popravilo ali vzdrževanje infrastrukture splošnega pomena v mejnem območju.
- Blago, ki glede na posebne okoliščine primera, nima ekonomskega pomena; vrednost blaga je do 80.000 SIT, a le če se uvaža občasno in do treh mesecev.
- Prevozna sredstva; gre za cestna prevozna sredstva, živali za jahanje ali vleko, železniška, zrakoplove, plovila v vodnem prometu, za palete in zabojnike.
- Predmeti za gospodinjstvo tujih fizičnih oseb, ki prihajajo na začasno bivanje v Slovenijo.

5.2.2.4.3. Obračun carinskega dolga

Delna oprostitev plačila carine se po CZ lahko odobri pri začasnem uvozu blaga, ki ostane v lasti tuje osebe in ni navedeno zgoraj. Ko je to potrebno zaradi ohranjanja proizvodnje v državi in varovanja bistvenih interesov domačih proizvajalcev podobnega blaga, se lahko določi lista blaga, za katerega ni mogoče zahtevati delne oprostitve plačila carine. Delno je lahko oproščeno plačila carine vse blago, ki je ni v celoti oproščeno. Po UICZ delne oprostitve plačila carine ni mogoče odobriti za potrošno blago in tisto, za katero je že ob začetku začasnega uvoza jasno, da ni namenjeno ponovnemu izvozu.

Carina se pri začasnem uvozu blaga z delno oprostitvijo plačila carine po CZ določi za vsak mesec ali začetni mesec začasnega uvoza v višini 3 % od višine dajatev, ki bi jih bilo treba plačati za to blago, če bi bilo sproščeno v prost promet na dan odobritve začasnega uvoza. Višina carine ne sme presegati zneska uvoznih dajatev. Pri prenosu pravic in obveznosti je imetnik prvega dovoljenja zavezan za plačilo za celotni mesec.

Imetnik dovoljenja lahko prenese svoje obveznosti in pravice na drugo osebo, ki tudi izpolnjuje vse pogoje. Za začasni uvoz blaga mora po CZ predložiti carinskemu organu ustrezen instrument zavarovanja za plačilo morebitnega carinskega dolga. To je potrebno tako pri začasnem uvozu s popolno, kot z delno oprostitvijo plačila carine. Predloži se lahko instrument za posamično ali za splošno zavarovanje. Obveznost predložitve se lahko oprusti pri ustni carinski deklaraciji, pri začasnem uvozu materialov, ki so last letalskih, ladijskih ali železniških podjetij ali last poštnih uprav v mednarodnem pravu, pri začasnem uvozu prazne embalaže, pri začasnem uvozu materiala za pomoč ob katastrofah, pri uvozu opreme za radijsko in televizijsko oddajanje ter opremljenih vozil, pri začasnem uvozu instrumentov in aparatov za nudenje pomoči pacientom ter pri blagu po zvezku ATA.

Če nastane carinski dolg, ga po CZ določimo po veljavni podlagi za blago v času sprejema carinske deklaracije za začasni uvoz blaga. Pri popolnih oprostitvah ga določimo po osnovah za blago na dan nastanka carinskega dolga. Če carinski dolg ne nastane zaradi postopka začasnega uvoza z delno oprostitvijo plačila carine, je njegova višina za to blago enaka razliki med carinskim dolgom po podlagi iz deklaracije in tistim pri delni oprostitvi.

Po UICZ se za blago, ki je bilo predhodno v postopku začasnega uvoza in je zanj nastal carinski dolg, obračunajo kompenzacijske obresti na celoten znesek uvoznih dajatev. Obračunajo se tako pri popolnih, kot pri delnih oprostitvah oz. se običajno ne upoštevajo že plačane dajatve v delnem carinskem dolgu.

5.2.2.4.4. Obračun in plačilo davka pri začasnem uvozu blaga

Obračun delne oprostitve plačila carine in DDV teče vzporedno, po enakih pravilih. Za izračun delnega carinskega in davčnega dolga je potrebno najprej izračunati fiktivni carinski in davčni dolg, ki bi bil plačljiv ob morebitnem uvozu, in ugotoviti trajanje začasnega uvoza.

Pri začasnem uvozu blaga se DDV plačuje kot uvozna dajatev, razen pri oprostitev plačila DDV. Obračunava in plačuje se enako kot carina. Za vsak začetni mesec začasnega uvoza se plača 3 % davka, ki bi ga bilo treba plačati, če bi bilo blago redno uvoženo. Če davek plača davčni zavezanec, lahko za ta znesek odbije vstopni davek. Ko se davčna in carinska obveznost v več obrokih poravnata, se DDV in carina ne obračunata več.

5.2.2.5. Postopek začasnega izvoza na oplemenitenje

Postopek začasnega izvoza na oplemenitenje po CZ dovoljuje, da se domače blago začasno izvozi, da bi bilo oplemeniteno. Omogoča tudi, da se rezultati – proizvodi vrnejo na carinsko območje in ponovno uvozijo s popolno ali delno oprostitvijo plačila carine. Pri tem se obračunajo morebitne izvozne dajatve in uporabijo ukrepi trgovinske politike in druge formalnosti. Ta postopek je zrcalna slika postopka uvoza zaradi izvoza.

To je edini postopek z ekonomskim učinkom, ki ni odložni, saj ne omogoča odloga carinskih dajatev. Poleg domačega blaga se dovoljuje tudi carinsko blago v povezavi s postopkom uvoza zaradi izvoza; namesto začasno izvoženih proizvodov se lahko ponovno uvozijo enakovredni nadomestni. Morebitne izvozne dajatve za začasno izvoženo blago so v ZTIB.

Postopek začasnega izvoza na oplemenitenje se lahko dovoli za proizvodne operacije obdelave, predelave in popravila blaga, ne pa za uporabo. Ne gre za izvoz blaga po ZDDV, saj v zvezi z blagom ne pride do prometa; gre le za izročitev tujemu izvajalcu. Pri ponovnem uvozu predelanega blaga je davčna osnova za DDV vrednost popravila, predelave, dodelave oz. obnove. Vrednost je po PIZDDV razlika med carinsko vrednostjo ponovno uvoženega blaga in vrednostjo začasno izvoženega blaga. Če so edino nadomestilo za popravilo stroški dela in material, se to lahko pri ponovnem uvozu upošteva kot davčna osnova.

Ukrepi trgovinske politike se uporabijo po UICZ s sprejemom carinske deklaracije za začasni izvoz blaga na oplemenitenje, razen pri slovenskem poreklu pridobljenih proizvodov. Postopki v okviru postopka začasnega izvoza na oplemenitenje se po CZ uporabijo tudi za izvajanje netarifnih ukrepov trgovinske politike. Izvedbo teh določa UICZ. Možni so tudi za blago, za katerega niso predpisane posebne dajatve, imetnik dovoljenja pa si lahko zagotovi ugodnejši položaj glede izvajanja ukrepov.

Postopek začasnega izvoza na oplemenitenje po CZ ni mogoč za domače blago:

- Katerega izvoz povzroči povračilo ali odpust plačila carine.
- Ki je bilo pred izvozom uvoženo brez plačila carine zaradi uporabe v posebne namene.
- Za katero se ob izvozu pridobi izvozno nadomestilo ali druga finančna ugodnost.

Ti posebni primeri so gradbena mehanizacija v programu izgradnje avtocestnega omrežja, posamezni domači kmetijski proizvodi, živila, ki so deležna različnih izvoznih spodbud idr.

Poleg navedenih so pogoji še, da ima blago nepreferencialno poreklo, postopek mora biti namenjen vdelavi domačih proizvodov v pridobljene, podpirati mora prodajo izvoznega domačega blaga in interesi domačih proizvajalcev ne smejo biti prizadeti.

18. PRIMER: STERILIZACIJA PLOČEVINK KOT PROIZVODNA OPERACIJA

Proizvajalec pločevink za polnjenje paštete je špediterju naročil odpremo 16 pošiljk blaga zaradi sterilizacije, to je pranja po posebnem postopku, v tujino in tudi carinjenje blaga v začasnem izvozu. Špediter je blago izvozil v postopku začasnega izvoza blaga, ki se bo vrnilo v nespremenjenem stanju, ob vrnitvi blaga v Slovenijo pa je po čl. 167/I. CZ uveljavil popolno oprostitev uvoznih dajatev. Po opravljeni storitvi je naročniku obračunal stroške odpreme in dopreme blaga, carinskega zastopanja in lastno provizijo.

Ob naknadnem preverjanju je carinski organ ugotovil, na podlagi višine računa tujega izvajalca storitev steriliziranja, da je šlo za proizvodne operacije in da so bile izvožene pločevinke v tujini oplemenitene tako, da se pri ponovnem uvozu niso vračale v nespremenjenem stanju, s tem pa je tudi ugotovil napačno carinsko deklariranje ob ponovnem uvozu in neobračunan carinski dolg po čl. 111/I. in čl. 22/IV. ZDDV. Vrednost proizvodnih operacij je carinski organ ugotovil na podlagi čl. 115/IV. CZ in čl. 36 PIZDDV kot razliko med carinsko vrednostjo ponovno uvoženega blaga, upoštevajoč tudi stroške steriliziranja, in vrednostjo blaga, ki je bilo začasno izvoženo.

Izdano je bilo 16 carinskih odločb, s katerimi je carinski organ zahteval popravek podatkov v carinskih deklaracijah. Ugotovil je, da gre za ponovni uvoz blaga, oplemenitenega v tujini, in da je carinski deklarant pri uvozu napačno deklariral vrednost oplemenitenega blaga. Carinski organ je naložil naknadno plačilo carine in DDV na podlagi naknadno ugotovljene povečane vrednosti v tujini oplemenitenega blaga. Plačilo carinskega dolga je bilo naloženo špediterju kot carinskemu deklarantu, kateremu je bilo naloženo tudi plačilo zakonskih zamudnih obresti za vrednost naknadno ugotovljenega carinskega dolga za čas od dneva ponovnega uvoza do dneva plačila carinskega dolga. Špediter je sicer vložil pritožbe zoper navedene odločbe, vendar so bile zavrnjene. Plačani carinski dolg je špediter obračunal naročniku, razen dela dolga iz naslova zamudnih obresti, ki ga je zaradi svoje napake nosil sam.

V tem primeru je obdelan problem odgovornosti špediterja za pravilno izpolnjevanje njegovih obveznosti nasproti naročniku. Obveznosti špediterja so urejene v OZ, posebej je v čl. 859 OZ določena obveznost špediterja, da opravi vsa potrebna carinska dejanja in za naročnika plača carinske dajatve. Pri tem je špediter dolžan skrbeti, da opravi navedena dejanja za naročnika ugodno in da naročnik ne utрпи škode. Za svoje nevestno ravnanje je špediter namreč tudi odškodninsko odgovoren.

5.2.2.5.1. Začasni izvoz po sistemu zamenjave

Sistem zamenjave omogoča, da uvožen oz. nadomestni proizvod, nadomesti pridobljenega. Dovolj se lahko pri popravilu domačega blaga, razen tistega, ki je predmet ukrepov trgovinske politike ali posebnih pravil pri predelavi kmetijskih proizvodov. Pri tem gre za odstop od pogoja istovetnosti. Dovolj se le ob možnosti naknadne kontrole.

Pogoji za pridobljene proizvode veljajo tudi za nadomestne proizvode. Dovolj se lahko uvoz nadomestnih proizvodov pred začasnim izvozom oz. predhodnim uvozom pridobljenih. Pri tem mora imetnik dovoljenja predložiti ustrezni instrument zavarovanja za plačilo uvoznih dajatev, če izvoz ne bo izvršen pravočasno, vendar v času do dveh mesecev od sprejema uvozne deklaracije, razen v izjemnih primerih. Nadomestni proizvodi morajo imeti enako carinsko tarifno številko, trgovsko kvaliteto in tehnične karakteristike. Če je bilo začasno

izvoženo blago pred tem rabljeno, tudi nadomestni proizvod ne sme biti nov, ampak rabljen, razen če se dobavlja brezplačno po jamstvu ali zaradi proizvodne napake.

Če se pri predhodnem uvozu po sistemu zamenjave uvozne dajatve plačajo kot delna ali popolna oprostitvev plačila carine ali ob uporabi preferencialnih carinskih stopenj in carinskih ugodnosti, se vrednost, ki jo je treba odšteti, določi po podlagi za obračun uvoznih dajatev, ki so za začasno uvoženo blago veljale na dan sprejetja carinske deklaracije na oplemenitenje. Pri tem gre za posebno pravilo glede trenutka za določitev podlag za obračun carinskega dolga pri uporabi sistema zamenjave.

19. PRIMER: ZAČASNI IZVOZ USNJA PO SISTEMU ZAMENJAVE

Proizvajalec usnja in usnjenih izdelkov iz Slovenije se je pogodbeno dogovoril s svojim kooperantom v Bosni in Hercegovini – BiH, da mu bo ta v svoji tovarni predelal surovo usnje v razne izdelke usnjene galanterije in oblačil iz usnja, blago pa bo po opravljeni predelavi vrnil sopogodbniku v Slovenijo. V pogodbi sta stranki za odpremo usnja na predelavo iz Slovenije določili odpremni pogoj CPT Tešanj v BiH (*carriage paid to, named place* Tešanj), enak pogoj pa tudi za odpremo predelanega blaga nazaj v Slovenijo (CPT Ljubljana). Navedeni odpremni pogoj pomeni, da je prevoznina plačana do namembnega kraja; nevarnost preide na prevzemnika z izročitvijo blaga prevozniku, dobavitelj blaga je dolžan opraviti izvozno carinjenje, prevzemnik pa uvozno carinjenje blaga.

Dobavitelj usnja na predelavo je v skladu s čl. 117 CZ od carinskega organa pridobil dovoljenje za uporabo sistema zamenjave, kar mu je omogočilo, ob upoštevanju ustreznih določb CZ o začasnem izvozu na oplemenitenje, da je uvožen proizvod (predelano usnje), nadomestilo pridobljeni proizvod (surovo usnje). Organizacijo odpreme blaga in carinskega postopka začasnega izvoza na oplemenitenje v BiH ter po predelavi uvoza nadomestnega proizvoda (izdelkov iz usnja) po sistemu zamenjave, je proizvajalec naročil špediterju. V postopku začasnega izvoza in ponovnega uvoza predelanega blaga je moral špediter poslovati v carinskem postopku še posebno natančno glede na to, da morajo nadomestni proizvodi, ki se uvozijo, imeti enako carinsko tarifno številko, biti enake trgovske kvalitete in tehničnih karakteristik, kot je začasno izvoženo blago, ki naj bi bilo predmet popravila, obdelave ali dodelave, to je oplemenitenja.

V postopku je dejansko pri uvozu nadomestnega blaga prišlo do razlike v številu kosov izdelkov iz usnja; ta zaplet je špediter rešil tako, da je v postopku uvoznega carinjenja dodatno pridobil pismeno izjavo izvajalca oplemenitenja, da je v njegovi izvozni dokumentaciji prišlo do pomote. Carinski organ je navedeni popravek upošteval in potrdil uvozno carinsko deklaracijo, tako da je bilo uvoženo nadomestno blago sproščeno v prost promet, to je proizvajalcu usnja.

V tem primeru je na kratko prikazan primer praktične izvedbe sistema zamenjave, kar postaja v pogojih razvitega gospodarstva najpogostejša oblika začasnega izvoza blaga na oplemenitenje.

5.2.2.5.2. Obračun carinskega dolga

Popolna ali delna oprostitvev plačila carin se lahko odobri le za pridobljene proizvode, deklarirane za uvoz v imenu in za račun imetnika dovoljenja ali druge osebe s sedežem v Sloveniji, če je pridobila soglasje imetnika in izpolnjuje pogoje iz dovoljenja. Delna ali

popolna oprostitvev plačila carine se opravi, tako da se od obračunane carine za vse uvožene pridobljene proizvode odšteje vrednost carine, ki bi se morala obračunati na isti dan za začasno izvoženo blago, če bi bilo to uvoženo iz države opravljenih proizvodnih operacij. Odšteta vrednost se določi po količini in naravi blaga na dan sprejema deklaracije za začasni izvoz na oplemenitenje in drugih podlagah za določitev uvoznih dajatev na dan sprejetja uvozne deklaracije. Vrednost začasno izvoženega blaga se ugotovi kot sorazmerni del vrednosti drugega blaga, uporabljenega pri proizvodnji uvoženega blaga ali pa kot razlika med carinsko vrednostjo pridobljenih proizvodov in proizvodnih stroškov.

Če je bilo začasno izvoženo blago, zaradi namena uporabe, pred začetkom postopka uvoženo po nižji carinski stopnji, se vrednost za odštete določi v višini uvoznih dajatev, dejansko zaračunanih ob uvozu. Če gre v postopku za brezplačno popravilo zaradi jamstvene obveznosti ali proizvodne napake, se lahko blago uvozi s popolno oprostitvijo plačila dajatev. Če je bilo popravilo opravljeno za plačilo, je blago lahko predmet delne oprostitve, tako da se ugotovi višina carine za pridobljene proizvode in upoštevajo stroški popravila.

Pri delni oprostitvi carine se uporablja tudi izraz diferenčna carina. To je carinska dajatev, ki jo plačamo kot razliko med carinskimi dajatvami za pridobljene proizvode in potencialnimi carinskimi dajatvami na začasno izvožene materiale. Pri izračunu carinskih dajatev začasno izvoženega blaga se po UICZ ne upoštevajo posebne uvozne dajatve in antidumpinške oz. kompenzatorne dajatve, saj so te namenjene le blagu po poreklu iz države uvoza. Pri določanju vrednosti z upoštevanjem proizvodnih stroškov se nakladalni, prevozniki in zavarovalni stroški blaga upoštevajo le v delu, ki se tiče prevoza blaga od mesta opravljenega oplemenitenja do vnosa blaga na carinsko območje, ne pa tudi stroškov ob izvozu. Imetniki dovoljenj, ki izvajajo postopek neredno, lahko v določenih obdobjih določijo posebno poenostavljeno približno vrednost carinskega dolga.

Če je lahko začasno izvoženo blago pri uvozu oproščeno plačila carine ali lahko zanj uporabi nižjo carinsko stopnjo zaradi namena uporabe, se to po CZ upošteva pri izračunu višine carinskega dolga. Če se lahko za pridobljene proizvode upošteva preferencialno carinsko stopnjo in bi se lahko ta uporabila tudi za blago, ki se razvršča v isto carinsko tarifno številko, kot to velja za začasno izvoženo blago, se za račun višine carinskega dolga upošteva carinska stopnja, ki bi se lahko uporabila pri preferencialni obravnavi.

5.2.2.6. Izvoz blaga

5.2.2.6.1. Dokončni izvoz

Postopek izvoza po CZ pomeni izpolnitev formalnosti, vključno z ukrepi trgovske politike in plačilom izvoznih dajatev, da domače blago lahko zapusti carinsko območje. Formalnosti v postopku so vložitev carinske deklaracije, izpolnitev ukrepov trgovinske politike idr. Postopek se izpelje za vse domače blago, ki se izvaža, razen tranzitnega pri prevozu domačega blaga iz enega dela Slovenije v drug del preko tujega carinskega območja in blaga, ki se izvaža po postopku začasnega izvoza zaradi oplemenitenja. Carinski postopek izvoza se ne nanaša na carinsko blago, saj se za to uporablja postopek reeksporta.

Izvoz blaga se lahko dovoli, če blago zapusti carinsko območje v enakem stanju, kot je bilo v času sprejema izvozne carinske deklaracije. Blago, deklarirano za izvoz, je pod carinskim nadzorom od sprejema izvozne deklaracije do zapustitve carinskega območja, po spremembah CZ pa je to določilo črtano. Po UICZ so določene poenostavitve glede kraja vložitve carinske

deklaracije za blago manjše vrednosti in ustno oz. konkludentno dejanje izvoza. Izvozni carinski organ je na tistem mejnem prehodu, pri katerem se izvozni postopek zaključi s predložitvijo blaga, listov izvozne deklaracije in iznosom blaga iz carinskega območja. Natančno je postopek predpisan za blago, ki bi bilo, če ne bi bilo izvoženo, zavezano plačilu trošarine, pa tudi za ostale davčne zadeve, npr. oprostitve plačila DDV, kjer mora biti izvozni postopek začet in tudi zaključen v skladu s predpisom. Dovolj se tudi splošne poenostavitve z izvozno deklaracijo.

Izvozna deklaracija se po CZ praviloma vloži pri carinskem organu, ki je krajevno pristojen za nadzor na kraju pakiranja ali nalaganja blaga zaradi izvoza oz. na sedežu izvoznika. Izjeme tega pravila so po UICZ:

- Specifična izjema; izjema za podizvajalce pri proizvodnji blaga, ki se izvažata.
- Splošna izjema; carinski organ po lastni presoji lahko dovoli izvedbo izvoznega postopka, če iz upravičenih razlogov osnovnih pravil ni mogoče upoštevati.

Izvoznik je po UICZ oseba, za račun katere je bila vložena carinska deklaracija in je v trenutku sprejema izvozne carinske deklaracije lastnik blaga oz. oseba, ki razpolaga z blagom, ki se izvažata. Če z blagom po pogodbi razpolaga oseba s sedežem izven carinskega območja, se kot izvoznik šteje pogodbeni partner s sedežem na carinskem območju.

5.2.2.6.2. Začasni izvoz po sistemu ATA

Po UICZ se lahko za začasni izvoz uporablja zvezek ATA za domače blago, ki v primeru izvoza ni predmet določenih formalnosti v skladu z ukrepi kmetijske politike ali pa zanj ni vložen zahtevek za povračilo ali odpust uvoznih dajatev. Blago mora biti namenjeno ponovnem uvozu. Če pa se iznešenega blaga ne namerava več ponovno uvoziti, je potrebno ustrezno potrditi izvozno deklaracijo in razveljaviti kupon ATA za ponovni uvoz ter talon.

5.3. Tranzit blaga

5.3.1. Tranzitni postopek

Po tranzitnem postopku se po CZ lahko carinsko blago prenese od enega do drugega kraja na carinskem območju, ne da bi bilo zavezano plačilu uvoznih dajatev ali predmet ukrepov trgovinske politike, in domače blago, ki je predmet posebnih ukrepov zaradi izvoza in v zvezi s katerim so bile izpolnjene izvozne carinske formalnosti. Dovolj se lahko za blago, ki nima prepovedi uvoza. Uporablja se ne glede na določbe glede prevoza blaga v okviru carinskih postopkov z ekonomskim učinkom. Poleg carinskega blaga je predmet tranzitnega postopka tudi domače blago, ki je deklarirano za izvoz, mora pa biti zaradi posebnih ukrepov pri izvozu blaga pod strokovnim carinskim nadzorom, npr. trošarinski izdelki.

Evropska pravila o tranzitnem postopku ločijo med t. i. zunanjim in notranjim tranzitom. Pomen konvencij ATA in TIR je, da poenostavljata administrativne postopke z določitvijo enotnega mednarodno veljavnega obrazca za izvedbo postopka, določata pa tudi svoja enotna sistema garancij. Omogočata hitrejši in cenejši pretok blaga, med drugim tudi stem, da ni potrebno v vsaki državi pridobiti ustreznega instrumenta zavarovanja carinskega dolga.

V okviru tranzitnega postopka se carinsko blago lahko prenaša od naslednje točke:

- Mejne do notranje točke na carinskem območju; od mejnega carinskega organa, kjer se blago lahko vnese v državo, do namembnega v notranjosti carinskega območja.

- Mejne do notranje točke na carinskem območju in od notranje do mejne točke na carinskem območju; od mejnega carinskega organa do namembnega v notranjosti, kjer se postopek zaključi s skupno prijavo po CZ in UICZ in se po določenem času nadaljuje z novim tranzitnim postopkom od notranje do mejne izpostave.
- Enega do drugega kraja na carinskem območju; od enega do drugega carinskega organa znotraj države se lahko blago v okviru tranzitnega postopka iznese iz javnega carinskega skladišča v carinsko izpostavo v notranjosti države.

Prevoz slovenskega prevoznika izven Slovenije se opravi po tujem davčnem ozemlju. Pri tem opravi prevoznik, s sedežem v Sloveniji, neobdavčljiv promet po ZDDV. Pri tem z vidika obdavčitve s slovenskim DDV ni pomembno, kdo je naročnik prevozne storitve, povezane s tranzitom blaga, temveč je pomembno vedeti, kje je storitev opravljena. Če je storitev prevoza opravljena izven slovenskega davčnega območja, je tovrstna storitev neobdavčljiva po slovenskem ZDDV in obratno; če je storitev opravljena na slovenskem davčnem območju, je predmet obdavčitve s slovenskim DDV in nadalje ugotavljamo, ali obstaja pravna podlaga za oprostitev obdavčitve z DDV ali ne.

Tranzitni postopek se po CZ začne s prepustitvijo blaga, ki se prevaža preko tujega carinskega območja, če je prevoz preko njega opravljen po tranzitni dokumentaciji. Po spremembah CZ carinski organ lahko zaključi ta postopek, ko lahko na osnovi primerjave podatkov odhodnega in namembnega organa ugotovi, da je bil postopek pravilno končan. Izvajanje tranzitnega postopka se po CZ prekine za čas, v katerem je blago na tujem carinskem območju. Pri vložitvi ECL se pod določenimi pogoji lahko uporablja tudi nakladnica kot sestavni del ECL. Pri poenostavitvah gre za opustitev predložitve blaga pri odhodnem ali pri namembnem carinskem organu. Poenostavitve formalnosti niso dovoljene za blago po UICZ, kot so razni kmetijski proizvodi in živila ter trošarinski izdelki.

Za tranzitni postopek po sistemu TIR je poleg ustreznih pogojev za vozilo potreben zvezek TIR. To je obrazec z listi, ki pomenijo število tranzitiranih držav. Vprašanje zavarovanja carinskega dolga nastane v vsaki državi, skozi katero prehaja blago. Zavarovanje carinskega dolga po sistemu TIR zaradi sistema jamstev ni potrebno in predstavlja prednost tega sistema. Za zavarovanje obstaja na podlagi konvencije TIR jamstveno združenje za zavarovanje carinskih dolgov za to blago – IRU. Zaradi tega jamstva je potrebno po končanem tranzitnem postopku zvezek TIR zapreti v carinskem postopku v namembni državi.

20. PRIMER: NEPRAVILNOSTI POŠKODOVANEGA BLAGA V TRANZITU

Kupec v tujini je ob prevzemanju uvoženih pralnih strojev iz Slovenije pri pregledu na kamionu ugotovil, da je blago poškodovano, in je zato prevzem blaga zavrnil. Zaradi tega je moral kamionski prevoznik zavrnjeno blago odpeljati nazaj k dobavitelju v Slovenijo.

Prevoznik je ob vnosu blaga na meji naročil špediterju carinsko zastopstvo za uvozno carinjenje poškodovanega blaga in za ureditev tranzita blaga od odhodnega mejnega do namembnega carinskega organa v Velenju. Na podlagi tega naročila je špediter v postopku uvoznega carinjenja navedel carinskemu organu, da je blago vrnjeno v Slovenijo, ker je zaradi poškodbe blago uničeno in je inozemski kupec prevzem blaga zavrnil. Na podlagi te carinske deklaracije je carinski organ špediterju na podlagi določila čl. 125 CZ naložil, da mora blago na kamionu v nespremenjenem stanju prepeljati k namembnemu carinskemu organu v roku 30 dni in hkrati na blago namestiti carinske oznake zaradi zagotovitve istovetnosti blaga ter določil cestno pot, po kateri je treba blago prepeljati do namembnega carinskega organa v

Velenju. Na podlagi čl. 124 CZ je špediter kot carinski deklarant carinskemu organu za zavarovanje carinskega dolga predložil instrument zavarovanja – bančno garancijo.

Kamionski prevoznik pa je nato med prevozom blago raztovoril na nekem odpadu, tako da blago ni bilo prepeljano do namembnega carinskega organa v Velenju in tranzitni carinski postopek zaradi tega ni bil zaključen.

Po brezuspešnem poteku 30-dnevnega roka za zaključek carinskega postopka je odhodni carinski organ na podlagi čl. 491 UICZ ugotovil, da v carinskem postopku ni bila izpolnjena obveznost izročitve blaga namembnemu carinskemu organu, da kraja kršitve ni mogoče določiti in da je špediter kot glavni zavezanec v izogib obračuna vseh uvoznih dajatev dolžan predložiti dokazila o pravilnosti zaključka tranzitnega postopka. Po pojasnilu špediterja, ki se je skliceval na ustno izjavo prevoznika, da je blago razložil na odpadu, je odhodni carinski organ zavrnil zahtevo, naj se na podlagi ogleda blaga na odpadu opravi komisijsko uničenje pod carinskim nadzorom (čl. 595 UICZ v zvezi s čl. 141 CZ) in tranzitni postopek zaključi.

Zaradi navedene kršitve tranzitnega carinskega postopka je carinski organ izdal odločbo, v kateri je ugotovil, da carinski zavezanci špediter, prevoznik in prodajalec blaga niso izpolnili obveznosti, ki so jim bile naložene v tranzitnem carinskem postopku. Carinski organ je po čl. 145 in 146 CZ zaradi neizpolnitve te obveznosti in zaradi odstranitve blaga izpod carinskega nadzora ugotovil nastanek uvoznega carinskega dolga, odmeril uvozno carino in DDV ter naložil odpravo nepravilnosti v carinski deklaraciji. Špediter je moral kot carinski garant sam poravnati celoten carinski dolg, nato pa je izplačani znesek regresiral od prevoznika.

Iz zgornjega primera izhaja, kako natančno je treba izpolnjevati uvozne carinske formalnosti in naložene obveznosti tudi v takšnem primeru, ko je šlo za ponovni uvoz domačega blaga, ki je bilo poškodovano oz. uničeno, torej brez vrednosti. V pravilno in popolno izvedenem tranzitnem postopku bi namembni carinski organ pri pregledu blaga to zagotovo tudi sam ugotovil in bi bil uvozni carinski postopek zaključen, ne da bi nastal carinski dolg. Zaradi samovoljnega ravnanja prevoznika pa je carinski organ ugotovil kršitve carinskega postopka in uvozne dajatve odmeril ter izterjal v polnem znesku, pa čeprav, kot že rečeno, blago ni imelo vrednosti.

5.3.1.1. Zavarovanje carinskega dolga

Carinski deklarant mora po CZ in UICZ pri odhodnem carinskem organu predložiti instrument zavarovanja za plačilo uvoznih dajatev. Instrument zavarovanja velja le za tranzitni postopek v Sloveniji. Z njim ni mogoče zavarovati prevoza blaga preko držav članic skupnega tranzitnega postopka, kar pa naj bi bilo možno šele s članstvom v ES. Po spremembah CZ tega instrumenta ne bo potrebno predložiti za prevoze v pomorskem ali zračnem prometu, prenose po ceveh, prevoze Slovenskih železnic in druge primere.

Po načinu zavarovanja carinskega dolga v tranzitnem postopku po UICZ ločimo:

- Skupno zavarovanje; zavaruje vse morebitne carinske dolgove v določenem obdobju. Pridobiti ga je potrebno pred vložitvijo deklaracije za tranzitni postopek. Pri določitvi zneska zavarovanja se upošteva obseg tedenskega poslovanja glavnega zavezanca. Uvozne dajatve morajo biti zavarovane v celoti; izjemoma se lahko skupni znesek zniža za 30 % morebitnih dajatev, vendar ne pod 1,5 mio SIT. Znižanje je možno, če je udeleženec 2 leti redno uporabljal tranzitni postopek s skupnim zavarovanjem, v tem času v celoti izpolnjeval finančne obveznosti, če zmanjšano zavarovanje pokriva celoten

carinski dolg in blago ni navedeno v UICZ med občutljivim blagom. Glavni zavezanec lahko imenuje zastopnika za podpis tranzitne deklaracije za njegov račun.

- Posamično zavarovanje; zavaruje vsak posamični morebitni carinski dolg iz enega tranzitnega postopka. Višino instrumenta določa višina morebitnega carinskega dolga.
- Pavšalno zavarovanje; določi se fiksni znesek zavarovanja v višini 1,5 mio SIT, ali njegovega mnogokratnika. Imetnik pavšalnega zavarovanja odgovarja za plačilo uvoznih dajatev v vsakem tranzitnem postopku do tega zneska, ne glede na to, kdo je glavni zavezanec. Preostanek dajatev od pavšalnega zneska se izterja od glavnega zavezanca.

Instrumenti zavarovanja so jamstvo banke s sedežem v Sloveniji oz. jamstveno pismo zavarovalnice ali gotovinski polog. Pri pavšalnem zavarovanju lahko jamči tudi druga poblaščen oseba, npr. špediter. Oprostitev položitve zavarovanja ni možno pridobiti za hrano in določene trošarinske izdelke po UICZ ter izdelke nad vrednostjo 6,5 mio SIT.

Carinski zavezanec oz. glavni zavarovatelj mora po CZ predložiti blago v nespremenjenem stanju namembnemu carinskemu organu in v določenem roku izpolniti obveznosti. Kot poseben ukrep lahko carinski organ določi posebno pot potovanja blaga. Za izpolnitev teh obveznosti je odgovoren tudi prevoznik ali prevzemnik blaga, ki sprejme blago, vedoč, da je to v tranzitnem postopku. Pri tem ne zadošča domneva, da bi glede na okoliščine moral prevoznik oz. prevzemnik vedeti, da je blago v tem postopku.

5.3.1.2. Prevoz domačega blaga iz enega dela Slovenije v drugega preko tujega carinskega območja

Domače blago, ki se prevaža iz enega dela Slovenije v drugega preko tujega carinskega območja, ostane domače blago. Zanj veljajo določbe o začetku, koncu tranzitnega postopka in obveznostih carinskega zavezanca, ne pa tudi o zavarovanju.

5.4. Prosta carinska cona

Leta 1998 je bil sprejet Zakon o ekonomskih conah¹⁹⁶, ki je ponovno uvedel razne davčne privilegije po Zakonu o davku od dobička pravnih oseb¹⁹⁷ in po ZDDV. Ukrepe trgovinske politike v conah ureja UICZ, npr. dovoljenja, kontingente, posebne dajatve.

Prosta carinska cona je po CZ del carinskega območja, ki je ločen od preostalega. Pri tem velja naslednje:

- Carinsko blago glede plačevanja carinskih dajatev in drugih ukrepov trgovinske politike ob uvozu ni na carinskem območju. To se šteje le, če blago ni bilo deklarirano za uvoz ali ni porabljeno ali uporabljeno drugače kot po carinskih predpisih.
- Z vnosom se za domače blago po posebnih predpisih uporabljajo ukrepi za izvoz blaga.

ZDDV opredeljuje, da se blago šteje za izvoženo, ko je vneseno v prosto carinsko cono in se za vneseno uvoženo blago določa oprostitev plačila DDV. Oprostitev se nanaša le na uvoz blaga, ki je namenjeno vnosu v cono. Davek od uvoza blaga se odloži, dokler je v coni; obveznost za obračun DDV ne nastane tudi, če se carinsko blago, ki je bilo v enem od odložitnih postopkov, vnese v cono. Če je vnos povezan še s prodajo ali drugim prometom, se ločeno obravnavata vnos v cono in promet, ki je bil opravljen na davčnem območju, prvo kot odlog plačila davka ob uvozu blaga, drugo pa preverja, ali gre za promet blaga.

¹⁹⁶ Zakon o ekonomskih conah. Ljubljana : Uradni list RS, št. 45, I. 1998.

¹⁹⁷ Zakon o davku od dobička pravnih oseb. Ljubljana : Uradni list RS, št. 72, I. 1993.

V prosto carinsko cono se po CZ lahko vnaša domače blago in carinsko blago ter ob dovoljenju skladišči. Blago lahko ostane v coni brez časovne omejitve, razen kmetijskih proizvodov zaradi izvajanja ukrepov kmetijske politike. Pri domačem blagu ločimo:

- Blago, namenjeno izvozu, vneseno zaradi naknadnega izvoza, ki zahteva ukrepe za izvoz že z vnosom.
- Blago, ki se v coni predela, dodela ali obdela in izvozi ali prenese na preostalo carinsko območje.
- Blago, ki se ob izjemnem dovoljenju hrani v coni, ne da bi bilo namenjeno predelavi ali izvozu, z namenom da se prostor cone ekonomsko izkoristi.

V UICZ je določen splošen 3-mesečni rok za dejanski izvoz blaga iz proste carinske cone v primerih posebnih predpisov oz. ob ukrepih za izvoz blaga. V tej zvezi davčni zavezanec po ZDDV in PIZDDV lahko prikaže izvoz blaga v mesečnem obračunu DDV že ob vnosu blaga v cono. Postopek vnosa blaga v cono je določen z UICZ. Kompenzacijske obresti od vnosa v cono do iznosa se ne obračunavajo. Oprostitev plačila carinskih dajatev za opremo v coni pa po ZDDV ne velja za DDV.

Če v zvezi z iznesenim blagom nastane carinski dolg in se carinska vrednost za blago določi na podlagi dejansko plačane cene oz. cene, ki jo je treba plačati za to blago, cena pa vključuje tudi stalne stroške skladiščenja in ohranjanja blaga, medtem ko je bilo blago v coni, se po CZ ti stroški ne všttevajo v carinsko vrednost blaga, če so izkazani ločeno od dejansko plačane cene oz. cene, ki jo je treba plačati. Če je bilo to blago predmet običajnih postopkov in ravnanj, se za določitev višine carinskega dolga upoštevajo narava, carinska vrednost in količina blaga, ki bi se zanj upoštevala v času nastanka carinskega dolga, če ne bi bili predmet teh postopkov in ravnanj. To se upošteva le na predlog carinskega deklaranta. Poreklo in carinske stopnje niso omenjeni v določbi, saj običajni postopki in ravnanja ne morejo vplivati nanje, razen na carinsko stopnjo, ko se mora blago uvrstiti v drugo tarifno številko.

Za domače blago v coni, ki je po posebnih predpisih oz. posebnih ukrepih za izvoz blaga predmet posebnih ukrepov kmetijske politike, je po CZ treba določiti ustrezno rabo ali uporabo. Če se ponovno iznese na preostalo carinsko območje ali zanj ne vložijo zahteve za rabo ali uporabo, carinski organ sankcionira kršitve.

Če je blago izneseno ali ponovno izneseno na preostalo carinsko območje ali se začne carinski postopek, se lahko, kot dokazilo o carinskem statusu blaga, uporabi potrdilo o vnosu blaga v cono. Če ni možno dokazati, da je blago domače oz. carinsko, se šteje, da je blago domače tedaj, ko je treba obračunati izvozne dajatve ali uporabiti druge ukrepe izvoza blaga, ali pa je carinsko za vse druge primere.

5.4.1. Ravnanje z blagom

V prosti carinski coni sme uporabnik opravljati proizvodne in storitvene dejavnosti po ustanovnem aktu oz. pogodbi. Bančne in druge finančne posle, posle premoženjskih in osebnih zavarovanj ter pozavarovanj sme uporabnik v coni opravljati le v zvezi z registrirano dejavnostjo. Vneseno carinsko blago je lahko v coni:

- Uvoženo.
- Predmet običajnih postopkov in ravnanj za ohranitev ali pripravo za prodajo brez posebnega dovoljenja, razen v primeru nastanka carinskega dolga.
- Predmet carinskega postopka predelave pod carinskim nadzorom.

- Predmet postopka začasnega uvoza.
- Prepuščeno carinskemu organu v prosto razpolaganje.
- Uničeno.
- Blago se lahko porabi tudi za oskrbovanje ladij v mednarodnem prometu.
- Dovoljeno je tudi skladiščenje, a CZ govori le o »zadrževanju blaga v coni«.

Blago, ki je predmet posebnih ukrepov trgovinske politike, je lahko predmet le tistih ravnanj, ki so izrecno dovoljena za to blago. Carinskega blaga in domačega blaga, za katero se uporabljajo predpisi za izvoz blaga, ni dovoljeno porabiti drugače, kot je dovoljeno, lahko pa se to dovoli za blago, ki v primeru sprostitev ali začasnega uvoza ne bi bilo zavezano plačilu uvoznih dajatev ali drugim ukrepom trgovinske ali kmetijske politike. Vložitev carinske deklaracije za uvoz blaga ni potrebna, razen če je blago v okviru carinskih kvot oproščeno plačila dajatev ali ni zavezano ukrepom.

5.5. Ponoven izvoz (reeksport), uničenje ali prepustitev blaga carinskemu organu

Carinsko blago je po CZ lahko ponovno izvoženo iz carinskega območja, uničeno ali prepuščeno carinskemu organu v prosto razpolaganje. Pri ponovnem izvozu se morajo, razen če ni določeno drugače, izpolniti vse formalnosti, predvidene za izvoz blaga, vključno z ukrepi trgovinske politike. Razen v določenih primerih je treba ponovni izvoz ali uničenje blaga predhodno napovedati carinskemu organu.

Če je bilo blago predmet kakega postopka z ekonomskim učinkom, je treba za ponovni izvoz vložiti carinsko deklaracijo, kot to velja pri izvozu blaga. Uničenje ali prepustitev blaga carinskemu organu ne sme povzročiti stroškov za proračun. Odpadki in ostalo se obravnavajo kot carinsko blago in se deklarirajo za carinsko dovoljeno rabo ali uporabo blaga in ostanejo pod carinskim nadzorom. Podrobnosti pri uničenju so urejene po UICZ.

IV. SKLEPNI DEL

1. Sklep

Poslovna dejavnost špedicija blaga je ena najpomembnejših gospodarskih dejavnosti, kar pojasnjuje tudi močna korelacija med stopnjo razvoja prevozne dejavnosti in ravnijo razvitosti gospodarstva. Obsega organizacijo premeščanja blaga po kopnem (cesti in železnici), vodah (zunanjih in notranjih) ter zraku. Pri tem predstavlja špediter osrednjo osebnost odpreme in dopreme blaga, ker je njen organizator. Za naročnika usklajuje vsa potrebna dejanja kot njegov posredni ali kot neposredni zastopnik. Organizira vse potrebne vrste prevozov, ima poslovne zveze s prevozniki, pristanišči, špediterji, podšpediterji, medšpediterji in drugimi izvajalci. Išče rešitve za gibanje blaga iz odpremne kraja v namembnega, organizira prevoz, nudi usluge nosilcem prevoza in omogoča premike blaga tudi z lastnimi vozili.

V špediterskem poslu je bistvenega pomena poznavanje pravic in obveznosti špediterja, naročnika in drugih udeležencev. Ta pravila poslovanja so dogovorjena v špediterski pogodbi in določena v raznih predpisih s področja obveznostnih razmerij, prometa, trgovine, javnih dajatev, mednarodnih sporazumov ter poslovnih običajev. S špeditersko pogodbo se špediter zaveže, da bo sklenil prevozno in druge potrebne pogodbe ter opravil običajne potrebne posle za odpremo ali dopremo blaga, naročnik pa za plačilo. Špediter je odgovoren, da v vseh poslih zastopa interese naročnika, da pride blago od prodajalca do kupca čim hitreje in brez poškodb,

zato se običajno razne odgovornosti špediterja in drugih izvajalcev ustrezno zavarujejo. Pomembna standardizirana pravila so opredeljena v mednarodnih odpremnih pogojih, ki so v univerzalni rabi v mednarodni prodaji blaga in opredeljujejo kraj in čas izročitve blaga ter prehod nevarnosti in stroškov od prodajalca na kupca. Trenutni najpomembnejši težnji pri pravih poslovanja sta globalno poenotenje pravil in vzpostavljanje enotnega trga ES.

Prihodnji razvoj špedicije poteka v smereh univerzalizacije (diverzifikacije) in specializacije (individualizacije) ponudbe špediterskih storitev. Pri organizaciji prevoza blaga se razvoj kaže v posluževanju povezanega oz. kombiniranega in sestavljenega oz. multimodalnega prevoza blaga. Pri povezanem prevozu se poslužujejo vsaj dveh prevoznih nosilcev; najpomembnejši rešitvi sta oprtni prevoz enega prevoznega sredstva na drugem in prevoz univerzalnih vsebnikov. Pri sestavljenem prevozu gre za prevoz z enim prenosnim prevoznim dokumentom za celotno prevozno pot, ne glede na vrsto prevoznega sredstva. Tudi razvoj informacijske tehnologije pomembno vpliva na organizacijo špedicije, saj je omogočil računalniško izmenjavo podatkov, ki nadomešča prenose papirnatih dokumentov.

Ena ključnih dejavnosti mednarodnih špediterjev je carinsko zastopstvo. Že naročilo za odpravo blaga čez mejo vsebuje za špediterja tudi obveznost za vsa potrebna carinska dejanja za naročnika, razen plačila carinskih dajatev. Za zastopanje strank je potrebno poznavanje procesnih pravil nastopanja pred carinskimi in drugimi upravnimi organi ter pravil o javnih dajatvah pri uvozu, izvozu ali tranzitu blaga. Ti predpise se prilagajajo vstopanju v ES; zadnje obsežne spremembe ZDDV se bodo pretežno začele uporabljati s 1. 10. 2002.

Najpomembnejša procesna pravila so določena v okviru carinskega zakona, davčnega postopka in upravnega postopka. Ta določajo tudi pravico uvoznika oz. izvoznika do pooblaščenca za izvedbo vseh dejanj in formalnosti po carinskih predpisih, pa tudi ravnanje carinskega organa v razmerju z udeleženci carinskega postopka. To razmerje se pri uvozu blaga običajno vzpostavi z vnosom blaga preko carinske črte; temu sledi začasna hramba, prepeljava blaga pred carinski organ, carinsko deklariranje in zahtevke za odobritev dovoljenega carinskega postopka ter se dokončno zaključi šele po preteku 10 let od koledarskega leta po izpolnitvi vseh obveznosti do carinskega organa. Pri izvozu blaga poteka to razmerje v obratni smeri kot pri uvozu. Pri tem veljajo bistvene posebnosti le pri tranzitu blaga v skladu z mednarodnimi konvencijami.

Za predloženo carinsko blago določi carinski organ dovoljeno rabo ali uporabo; pri tem se lahko dovoli carinski postopek, vnos v prosto carinsko cono, ponoven izvoz iz carinskega območja, uničenje pod carinskim nadzorom ali prepustitev carinskemu organu v prosto razpolaganje. Najpomembnejša dovoljena oblika ravnanja s carinskim blagom je carinski postopek. Lahko je odložni postopek; ta omogoča odložitev nastanka carinskega dolga, lahko je postopek z ekonomskim učinkom. Ta vpliva na višino carinskega dolga; lahko je hkrati odložni in z ekonomskim učinkom ali pa je lahko neodložni in brez ekonomskega učinka. Odložni postopki, ki imajo hkrati ekonomski učinek, so carinsko skladiščenje, uvoz blaga za proizvodnjo za izvoz po sistemu odloga, predelava pod carinskim nadzorom in začasni uvoz. Samo odložni je le tranzitni postopek. Samo z ekonomskim učinkom sta uvoz blaga za proizvodnjo za izvoz po sistemu vračila in začasni izvoz na oplemenitenje. Neodložni in brez ekonomskega učinka pa je le postopek sprostitve v prost promet oz. redni uvoz blaga.

Najobičajnejša finančna situacija pri carinjenju blaga je obračun in plačilo javnih dajatev. Te so lahko uvozne ali izvozne, npr. carine, davek na dodano vrednost, trošarine in nekatere takse, lahko pa so tudi posebne, ki so določene po posebnih predpisih, npr. posebne dajatve za

uvoz ali izvoz določenih kmetijskih proizvodov. Carinski dolg pa lahko nastane povsod, kjer obstajajo okoliščine za njegov nastanek. Te se pojavljajo ob sprejemu carinske deklaracije, sprostivni ali prepustitvi blaga, ob nezakonitem vnosu blaga, odstranitvi blaga izpod carinskega nadzora, neizpolnitvi carinskih dolžnosti in pogojev ter pri napačni uporabi ali rabi blaga. Za plačilo dolga so carinski dolžniki odgovorni carinskemu organu solidarno. Za zavarovanje tega plačila mora špediter ali drugi carinski dolжник na zahtevo priskrbeti instrument zavarovanja, ki je lahko za poplačilo carinskega dolga tudi vnovčen.

Carinski dolg za blago je lahko oproščen delno ali v celoti. Odobri se lahko tudi povrnitev plačanega carinskega dolga, in sicer do zneska, do katerega se dokaže, da v času plačila ni bil zakonsko dolgovan; vrnitev obresti pa se lahko odobri le v primeru velike malomarnosti carinskega organa. Delna ali popolna oprostitvev dolga je možna za zavrnjeno in vrnjeno blago v nespremenjenem stanju, blago za diplomate in tuje predstavnike, blago brez komercialnega značaja, blago za nepridobitne namene, poklicno opremo, blago za uporabo na sejnih in podobnih prireditvah, blago za preizkušanje, preiskovanje, analiziranje ali testiranje, blago za turistične namene, blago za namene po avtorskem pravu, blago za delo državnih organov, proizvode slovenskih ribičkih plovil, gospodinjske predmete in darila, za krmo za živali med prevozom, opremo in pripomočke invalidov, za predmete državljanov obmejnih območij, blago za študente in dijake, za odlikovanja, pomoč žrtvam vojn in nesreč idr.

Pri carinjenju carinski deklarant sporoči podatke o blagu, carinski organ obračuna javne dajatve, te pa mora poravnati eden od carinskih zavezancev. Primarno se obračunajo carine, sekundarno pa ustrezne ostale dajatve. Za določitev višine javnih dajatev se blago uvrsti v carinsko tarifo glede na vrsto in naravo blaga, določi poreklo blaga, carinska vrednost blaga in vrsta carinsko dovoljene rabe ali uporabe blaga. Z uvrstitvijo v carinsko tarifo se blagu določi carinska stopnja, ki je lahko avtonomna, konvencionalna, pogodbeno konvencionalna, unilateralna preferencialna, posebna ali ugodnejša. Poreklo blaga je lahko nepreferencialno ali preferencialno glede na morebiten bilateralni sporazum z državo uvoza ali izvoza. Carinsko vrednost blaga ob vnosu na carinsko območje predstavlja v grobem nabavna vrednost blaga, v katero se vključijo vsi stroški in drugi izdatki v zvezi s prodajo in dobavo do točke prehoda na carinsko območje in izključijo vsi stroški, ki nastopijo po vnosu na carinskem območju.

Kot najpomembnejši uvozni dajatvi sem poleg carine posebej obravnaval tudi DDV in trošarine. Tudi ti se obračunavata in plačujeta ob uvozu blaga, zavezanci pa se tudi pri tem, za razliko od drugih davčnih situacij, obračajo na carinski organ in ne na davčega. Pri tem je potrebno upoštevati slovenske carinske, davčne in trošarinske predpise.

Ob uvozu blaga se za namembni kraj pri DDV šteje kraj, kjer je blago vneseno v Slovenijo, obveznost za obračun pa nastane s trenutkom vnosa blaga oz. v državi, v kateri je blago uporabljeno ali porabljeno, z določenimi izjemami. Davčna osnova izhaja iz carinske vrednosti in upošteva določene elemente, npr. všteje vse druge dajatve in stroške ob uvozu ali odšteje pogodbene ugodnosti med kupcem in prodajalcem. Storitve v zvezi z blagom do prvega namembnega kraja po uvozu v Sloveniji oz. v zvezi z izvoženim blagom, kot so tudi špediterske, prevozne idr., so običajno obdavčene ob vložitvi carinske deklaracije. Po nižani stopnji so obdavčene vse kategorije blaga in storitev po 6. smernici Sveta Evrope, razen tistih, za katere je predpisana davčna oprostitvev. Vendar pri oprostitvah davčni zavezanec ne more zahtevati vračila plačanega davka pri nakupu blaga oz. storitev v prejšnjih fazah prometa, zato jih imenujemo tudi nepravne oprostitve. Nanašajo se na izvoz blaga, tranzit blaga, prevozne in druge storitve, neposredno povezane s tem, do slovenske meje. Oprostitvev ne veljajo tudi za tisti promet blaga, ki se izvrši pred iznosom blaga iz carinskega območja.

Pri uvozu trošarinskih izdelkov je obveznost za obračun in plačilo trošarine kot pri drugih uvoznih dajatvah, razen pri odlogu plačila. Posebnosti so glede na prodajo odvzetega blaga, postopek združitve, likvidacije oz. stečaja, spremembe v carinskih skladiščih in ob nezakonitem ravnanju. Brez plačila trošarine smejo, pod določenimi pogoji, blago uvažati le oproščeni uporabniki, diplomatska predstavništva in tuji predstavniki, proizvajalci v kemični in kozmetični industriji, zračni in pomorski prevozniki. Pri trošarinskih predpisih ima vlada posebno pooblastilo za poviševanje ali zmanjševanje obveznosti za obračun trošarine.

Po analizi 20 izbranih špediterskih poslov, problemov, ki so nastali pri teh poslih, in predlaganih rešitvah, lahko sklepne ugotovitve analize strnem v naslednja spoznanja:

Za pravilno izpolnjevanje svojih obveznosti je špediter odgovoren naročniku, med drugim tudi, da opravi vsa potrebna carinska dejanja in glede na obliko naročila za naročnika plača carinske dajatve. Pri tem je špediter dolžan skrbeti, da opravi navedena dejanja za naročnika ugodno in da naročnik ne utрпи škode, za svoje morebitno nevestno ravnanje je namreč tudi odškodninsko odgovoren. Prav tako je pomembno, da zagotovi natančno izpolnjevanje uvoznih carinskih formalnosti in naloženih obveznosti. To je bilo poleg ostalih primerov vidno tudi v primeru ponovnega uvoza domačega blaga brez vrednosti. Pri tem je zaradi samovoljnega ravnanja prevoznika carinski organ ugotovil kršitve carinskega postopka in uvozne dajatve odmeril ter izterjal v polnem znesku, pa čeprav blago ni imelo vrednosti.

Na podlagi zakonite zastavne pravice špediter do poplačila terjatve dolžnika ni dolžan izročiti blaga in lahko po sodni poti zahteva prodajo blaga in poplačilo od izkupička. Tudi v primeru uvedbe stečaja proti naročniku bi tako špediter kot carinski garant moral s svojim previdnim ravnanjem zagotoviti, da ima večino blaga v carinskem skladišču oz. v svoji posesti, in tako na podlagi zakonite zastavne pravice v stečajnem postopku uveljaviti izločitveni zahtevek in vnovčenje zaradi poplačila celotne terjatve špediterja proti stečajnemu dolžniku.

Funkcija špediterja je, kot že ugotovljeno, v celoti odvisna od dogovora med kupcem in prodajalcem glede izročitve kupljenega blaga; to je določeno tudi z odpremnim pogojem. Pri tem lahko špediter z drugimi udeleženci v procesu odpreme in dopreme blaga od dobavitelja do kupca sklepa (naroča) dogovore v svojem imenu za račun svojega naročnika. Tudi kadar špediter pri uvozu blaga prevzame naročilo na podlagi dejanskega prevzema blaga in listin o blagu, je podlaga za špediterjevo in tudi prevoznikovo postopanje s prevzetim blagom, kot tudi njegove pravice in obveznosti, vsebovana že v samem odpremnem pogojem.

Bistveno je, da špediter za obračun uvoznih ali izvoznih dajatev upošteva vse spremembe predpisov, saj lahko zaradi napačne uporabe nekega predpisa nastane posledično napačno obračunan carinski dolg. Zoper carinsko odločbo se sicer špediter lahko pritoži; če je pritožbi ugodeno, se sporna odločba lahko odpravi in odredi, da se že plačane dajatve zavezancu vrnejo z zakonskimi zamudnimi obrestmi od dneva plačila dalje.

Pogosti problemi špediterja nastanejo zaradi napačnega izpolnjevanja carinske deklaracije, kar lahko povzroči previsok obračun in plačilo uvoznih dajatev. Tedaj mora špediter kot carinski deklarant in plačnik carinskega dolga zahtevati naknadno spremembo podatkov v carinski deklaraciji pa tudi popravek obračuna vstopnega DDV in povračilo preveč plačanih uvoznih dajatev. Če carinski organ zahtevi ugodni, bo z carinsko odločbo ugotovil tudi pravilno davčno stopnjo in pravičen obračun DDV. Če uvoznik – davčni zavezanec pri tem še ni uveljavil odbitka vstopnega DDV, obračunanega po carinski deklaraciji, bo v ugoditvi

odločeno tudi, naj davčni zavezanec upošteva DDV, obračunan z odločbo. Znesek preplačila obračunanega davka bo carinski organ lahko vrnil špediterju kot plačniku davka. Na veliko breme te odgovornosti špediterja kot zastopnika kaže, poleg ostalih, tudi primer, ko je moral špediter zahtevati popravo podatkov, dopolnitev carinske odločbe, vložiti pritožbo zaradi procesnih zapletov in šele po ugodilni odločbi naročniku obračunati svoje stroške.

V pričujočem delu sem ustrezno predstavil poslovno dejavnost mednarodnega špediterja kot eno najzahtevnejših gospodarskih dejavnosti, carinsko zastopstvo pa kot eno njegovih bistvenih poslov in opravil analizo izbranih špediterskih poslov s predlogi rešitev njihovih problemov. Menim, da je besedilo kakovosten prispevek k stroki in pri uporabi, ki omogoča sintezo kompleksnih materialnih in procesnih pravil, ključnih za izid špediterjevega posla.